FISCALE MONOGRAFIEËN

GESCHRIFT No. 3

OUDEDAGS- EN GEZINS-VERZORGING

TWEEDE DRUK

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ Æ. E. KLUWER
DEVENTER-ANTWERPEN-DJAKARTA

FISCALE MONOGRAFIEËN

onder redactie van

J. DE WILLIGEN,

M. A. WISSELINK

en

C. VAN SOEST

GESCHRIFT No. 3

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ Æ. E. KLUWER
DEVENTER - ANTWERPEN - DJAKARTA

RvZ
2289

OUDEDAGS- EN GEZINSVERZORGING

door

Dr. H. L. DROST

Adjunct-Directeur van de
Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij
en
„De Groot-Noordhollandsche van 1845"

TWEEDE DRUK

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ Æ. E. KLUWER
DEVENTER - ANTWERPEN - DJAKARTA

Nederlands Instituut
voor Gerontologie
Informatie-& documentatiecentrum
Kaap Hoorndreef 72
3563 AW Utrecht
Z 2157

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/oudedagsengezins0000drhl

Voorbericht bij de tweede druk

De behandeling van dit onderwerp in de serie Fiscale Monografieën vereist een kort voorbericht.

Als men het over de oudedags- en gezinsverzorging heeft, zal men zich afvragen wat te doen om een redelijke verzorging voor de oude dag, en een behoorlijke verzorging voor zijn gezin na overlijden te waarborgen.

Elkeen die het probleem zo stelt, zal zich geplaatst zien voor het treffen van de nodige voorzieningen.

Naast de individuele zorg voor oude dag en gezin staat die, welke als uitvloeisel van een aangegane arbeidsovereenkomst tot stand komt.

De voorzieningen, zowel individueel als die door of met de werkgever getroffen, kunnen óf elk afzonderlijk een redelijke verzorging waarborgen, óf de individuele voorzieningen kunnen een aanvulling zijn op die in de betrekking werkgever-werknemer en dan samen tot de verzorging leiden.

In dit deeltje van „Fiscale Monografieën" worden de *individuele* voorzieningen, in fiscaal verband gezien, onder de loep genomen. In een geschrift, „De personeelsvoorzieningen", dat vermoedelijk in 1958 zal verschijnen, zullen de voorzieningen door of met de werkgever getroffen, worden behandeld.

De wens om tot een zo overzichtelijk mogelijke behandeling van de stof te komen, leidde na een voorafgaande korte bespreking van de wegen, die tot verzorging leiden, tot een indeling in drieën:

a. de uitgaven voor de verzorging;
b. de opbouw der verzorging voltooid of tussentijds gewijzigd;
c. de verzorging.

Met de gegeven indeling, welke in de inhoud en in de kanttekeningen op de bladzijden verder is uitgewerkt, zal het voor een ieder, die zich wenst te oriënteren over het samenvallen van uitgaven en verzorging dan wel over enig punt dat ligt in de soms zeer lange periode, die loopt van het begin van de opbouw af tot het einde van de verzor-

ging, makkelijk zijn om de weg te vinden. Hij zal zich hebben af te vragen of datgene waarover hij wat wil weten het samenvallen van uitgaven en verzorging, dan wel de periode van de opbouw, eventueel de voltooiing van of een tussentijdse wijziging in de opbouw, of die der verzorging betreft.

Vergelijking van de inhoud van deze druk met die van de eerste druk geeft ingrijpende veranderingen te zien. Wijzigingen van de fiscale wetten en besluiten, alsmede de sedert het afsluiten van de tekst van de eerste druk verschenen jurisprudentie hebben er toe geleid, dat in deze druk vele nieuwe onderwerpen zijn ingelast en voorts dat de tekst, zoals die in de eerste druk voorkwam aan het nieuwe moest worden aangepast.

DE SCHRIJVER.

Hilversum, december 1957.

INHOUD

HOOFDSTUK I

DE WEGEN DIE TOT VERZORGING LEIDEN 15

§ 1. Sparen en beleggen – Risico dekken 15
Oudedagsverzorging: sparen en beleggen = Gezinsverzorging: sparen alléén niet voldoende = Risico dekken

§ 2. Het instituut der levensverzekering 16
1. De betekenis voor de oudedags- en gezinsverzorging 16
De kern van het levensverzekeringbedrijf = Spaarder en levensverzekeringbedrijf = De grondvormen van levensverzekering = Op verzorging gerichte verzekeringsvormen
2. De meest voorkomende verzekeringsvormen 18
Verzekeringen bij leven = Verzekeringen bij overlijden = Combinaties
3. Afkoop en wijzigingen van de overeenkomst van levensverzekering . . . 19
Normaal verloop = Abnormaal verloop = Staking premiebetaling = Interne wijzigingen in de overeenkomst van levensverzekering = De lijfrenteclausule

§ 3. De oudedags- en gezinsverzorging en de belastingheffing 20
Inkomstenbelasting = Inkomstenbelasting voor bejaarden en invaliden = Wanneer als ongehuwde en wanneer als gehuwde belast? = Echtelijk huishouden = De aanspraak op kinderaftrek = Algemene voorwaarde voor de aanspraak op kinderaftrek = Geheel of nagenoeg geheel op kosten van de ouder (belastingplichtige) worden onderhouden = Het voor de aanspraak op kinderaftrek beslissende moment = Regeling kinderaftrek voor inkomens van niet meer dan f 6900,— = Herziening van de kinderaftrek = Loonbelasting = Vermogensbelasting = Resumé

HOOFDSTUK II

DE UITGAVEN VOOR DE VERZORGING 27

§ 1. De uitgaven voor de verzorging en de inkomsten-(loon)belasting 27
1. Overzicht 27
Sparen zonder meer geen reden voor enige belastingfaciliteit = Fiscale tegemoetkomingen voor de oudedags- en gezinsverzorging = De faciliteiten in het Besluit I.B. = De gelimiteerde aftrek = De ongelimiteerde aftrek = Het stamrecht = De buitengewone lasten = De zg. hardheidsclausule
2. De gelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen 29
a. Het begrip lijfrente 29
Wat is in de zin van het Besluit I.B. 1941 onder een lijfrente te verstaan? = Lijfrente of vaste reeks uitkeringen = Premie voor een niet-zuivere lijfrente = Lijfrenteverzekering met fixe-beding = Lijfrenteverzekering met voortgezette premierestitutie = Eigen visie over de premie-aftrek = Resolutie van 25 april 1957, no. 140 = Lijfrenteverzekering bij welke bij het aangaan der verzekering de lijfrente niet in bedrag is vastgelegd = Bedrijfsvermogen als lijfrentepremie
b. Met lijfrenteverzekeringen gelijkgestelde kapitaalverzekeringen 37
Het „verlijfrenten" van kapitaalverzekeringen = Begrip geldswaarde volgens de Uitv.res. I.B. 1953 = Een advies = De clausule van niet tot zekerheid bezwaren of overdragen bij gedeeltelijk verlijfrente polissen = Omvang en strekking van de lijfrenteclausule = Deel-

neming in een spaarkas met lijfrenteclausule = Beschouwing over het begrip levensverzekering in fiscale zin, opgenomen in het „spaarkas-arrest" = Waar verlijfrenten niet mogelijk is = Storting van een koopsom ontneemt aan een overeenkomst van levensverzekering voor het met de koopsom gefinancierde verzekerd bedrag het element „verzekering" = Ook met polissplitsing kan het beoogde doel niet bereikt worden = Het begrip koopsom = Geen consequenties voor het verleden = Omzichtigheid geboden = Geen regel zonder uitzondering = Gedeeltelijk verlijfrenten = Vergelijking van de kapitaalverzekering met lijfrenteclausule met de verzekering ener lijfrente tot in grootte nader te bepalen bedrag = De afgifte van de polis(sen) van lijfrente

c. De premie-aftrek bij omzetting van een kapitaal- in een lijfrenteverzekering 47
De aftrek van art. 16 bij omzetting = Bepaling van de omzettingswaarde = Geleidelijke omzetting = Uitspraak Raad van beroep over geleidelijk verlijfrenten

d. De premie-aftrek volgens de Besluiten I.B. en L.B. 49
Loonbelastingplichtigen die wel en die niet een aanslag I.B. krijgen = Regeling premie-aftrek in I.B. en L.B. = Techniek van de loonbelasting in verband met de premie-aftrek = Niet tijdig ingediend verzoek tot vermindering van loonbelasting

e. De premie-aftrek beknot, resp. ontzegd 52
De pensioenregeling voor het notariaat = Geen premie-aftrek bij wederkerige lijfrenteverplichting

f. De premie-aftrek voor kinderen 53
Het wettelijk vruchtgenot van de ouder (art. 29) = Gevallen waarin de ouder niet het wettelijk vruchtgenot heeft = De aangifte door de ouder van de opbrengst van het vermogen van het kind = Verhoging van het zuiver inkomen van de ouder ingevolge art. 43 = Art. 29 en art. 43 kunnen door elkaar werken = Terrein van werking van art. 43 = Einde toepassing art. 29 en art. 43 = Het kind heeft op zich genomen een premie voor een lijfrenteverzekering te betalen = Ministeriële richtlijnen ter bevestiging van het voorgaande = Slag om de arm = Arrest H.R. ter bevestiging van het voorgaande = Het kind verzekeringnemer; de ouder betaalt de premiën = Rechtsgeldige schenkingen

g. Koopsom- en depotstortingen 58
Eenmalige premiebetaling = Storting van de contante waarde van een aantal premiën = Storting van een depot = Premie-(koopsom) aftrek alleen voor de verzekeringnemer(s)

3. De ongelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen 60

a. Uitkeringen en premiebetalingen als bedrijfskosten 60
Uitkeringen als bedrijfskosten = Premiën voor ziekte-, ongevallen-, invaliditeits- en levensverzekering als bedrijfskosten = Jurisprudentie betreffende de invaliditeitsverzekering = Resolutie over ongevallenverzekering = Beslissing van de Raad van beroep over premie levensverzekering = Pensioenregeling voor het notariaat = De compagnonsverzekering

b. Pensioenen 64
Pensioenuitkeringen met persoonlijk karakter = Pensioenen huispersoneel = Na liquidatie van het bedrijf in privé overgenomen pensioenverplichtingen = Afkoop van een pensioen al of niet via een lijfrenteverzekering

c. Andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen 66
Art. 16, lid 1 onder 2°b, Besl. I.B. 1941 = De echtscheidingsuitkering = Niet aftrekbaar deel van de premie, eventueel van de uitkering = De belastingheffing bij de vrouw

d. Premiën voor ongevallen- en ziekteverzekeringen 68
Regeling van het belastingjaar 1955 af = Verzekering ter zake van invaliditeit

4. Het stamrecht 69

a. Art. 36, Besluit I.B. 1941 en de oudedags- en gezinsverzorging 69
De betekenis van art. 36 voor de oudedags- en gezinsverzorging = De draagwijdte van art. 36 = Art. 36 geldt alleen bij vervreemding; niet bij schenking

b. Jurisprudentie over de toepassing van art. 36 72
Gevallen waarin wèl en waarin niet sprake is van een afkoopsom, schadeloosstelling, tegemoetkoming en — evt. in de plaats daarvan — van een stamrecht
c. Overdracht van een bedrijf of praktijk 75
De situatie tot 17 oktober 1956 = Het arrest H.R. van 17 oktober 1956 = De situatie te beginnen met 1 januari 1957 = Ministeriële concessie in de resolutie van 14 november 1956, no. 193 = Liquidatie via openbare verkoping of boeldag = Beoordeling van het arrest van 17 oktober 1956 = Brengt huurkoop uitkomst? = Moet de huurkooptransactie als surrogaat voor de stamrechtconstructie aanbevolen worden? = Van art. 36 naar art. 16 = Overdracht tegen een aandeel in de door de koper te verwerven inkomsten
d. Overdracht van zg. aanmerkelijk-belang-aandelen 84
Overdrachtswinst bij vervreemding aanmerkelijk-belang-aandelen = Wanneer behoort een aandeel tot een „aanmerkelijk-belang"? = De te belasten vervreemdingswinst = Vervreemdingswinst van aandelen verkregen door aankoop = Vervreemdingswinst van aandelen verkregen door vererving = Vervreemdingswinst van aandelen verkregen door schenking = De schenking van aandelen = Overdracht van aanmerkelijk-belang-aandelen tegen lijfrente en het arrest van 17 oktober 1956
e. Overdracht van aandelen in een liquiderende N.V. 87
f. Verdere toepassingsmogelijkheden van art. 36 88
De omzetting, geheel of ten dele, van een tantièmeregeling in een recht op lijfrente = Lijfrente, bedongen voor de op een premielot getrokken premie
5. De buitengewone lasten 89
a. De strekking van art. 51, Besluit I.B. 1941 89
De betekenis van het onderwerp „buitengewone lasten" voor de oudedags- en gezinsverzorging = De drie „zeven". De uitgaven, welke buitengewone lasten kunnen zijn = Het jaar waarin de buitengewone lasten kunnen worden gereclameerd
b. Uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud (groep I) 90
De kring der verzorgden = Interpretatie van het begrip aanverwantschap = Situatie bij de verzorgde met betrekking tot de voorziening in het levensonderhoud = Draagwijdte van „uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud" = Onderhouds- en studiekosten voor kinderen, waarvoor geen aanspraak op kinderaftrek bestaat = Kosten van emigratie = Minderjarige kinderen ten laste van de verzorgde = Premie voor levensverzekering = Voorzieningen gericht op toekomstige verzorging = Toepassing van art. 16 en art. 51
c. Uitgaven ter zake van ziekte, invaliditeit, sterfgeval en andere dergelijke uitgaven (groep II) 95
Aard van de uitgaven = Uitgaven ter zake van ziekte = Uitgaven ter zake van invaliditeit = Uitgaven ter zake van sterfgeval = De verrekening van de kapitaaluitkering uit levensverzekering met de buitengewone lasten ter zake van sterfgeval = Jurisprudentie over de verrekening van de kapitaaluitkering uit levensverzekering = Richtlijnen om tot een acceptabele verrekening te komen = Andere dergelijke uitgaven
6. De hardheidsclausule 103
De betekenis van de hardheidsclausule voor de oudedags- en gezinsverzorging = De draagwijdte van de hardheidsclausule

§ 2. De opbouw der verzorging en de vermogensbelasting 104
1. Overzicht 104
De opbouw van voorzieningen betekent vorming van vermogen = Vermogensbestanddelen welke niet vermogen in de zin der wet zijn
2. De polisvrijstelling 105
a. Niet behorend tot het bedrijfs- of beroepsvermogen 105
Enkele opvattingen = Nadere omlijning = Criteria aangelegd door de Hoge Raad

b. Polissen van lijfrente 107
Niet-ingegane lijfrenten worden niet onder vermogen begrepen = Polissen, waarbij oudedags-, weduwen- en wezenpensioenen zijn verzekerd = Begrip lijfrente voor de toepassing van art. 6 Wet Verm.bel. = Polissen van lijfrente- en kapitaalverzekering = Kapitaalverzekering met lijfrenteclausule niet polis van lijfrente in de zin van art. 6 Wet Verm.bel.
c. Polissen van kapitaalverzekering 109
Kapitaalverzekeringen wel en niet tot het belaste vermogen te rekenen = Tot wiens vermogen behoort de geldswaarde van de polis? = De polisvrijstelling = Kapitaalverzekering bij leven = Kapitaalverzekering bij overlijden = Kapitaalverzekeringen met toe- en/of afnemend verzekerd kapitaal bij overlijden = Interpretatie van art. 6 gebonden aan het karakter van de vermogensbelasting als jaarlijkse heffing = Interpretatie: de polis ééns belast dan altijd belast = Eigen visie = Kapitaalverzekeringen bij overlijden met wisselende premiën = Premievrijmaking = Omzetting kapitaalverzekering met lijfrenteclausule in kapitaalverzekering zonder meer.
3. De bepaling van de geldswaarde van polissen 111
Polissen wèl en niet tot een bedrijfsvermogen behorend = Geldswaarde en afkoopwaarde = Polissplitsing
4. De gevolgen van het aanvaarden van de begunstiging 114
De aanvaarding volgens het B.W. = De aanvaarding volgens de gebruikelijke verzekeringsvoorwaarden = Resoluties over het aanvaarden van de begunstiging = De polis met aanvaarde begunstiging en de vermogensbelasting

HOOFDSTUK III

DE OPBOUW VOLTOOID OF TUSSENTIJDS GEWIJZIGD . . . 116

§ 1. Schenkings- en successierecht 116
1. Overzicht 116
Schenkings- en successierecht en polissen van levensverzekering = De uitkering op een polis van levensverzekering behoort niet tot de nalatenschap = De verkrijging krachtens een overeenkomst van levensverzekering of krachtens een beding ten behoeve van een derde = Tenzij niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken = Verzekeringen aangegaan door kinderen = Verzekeringen aangegaan door de vrouw op het leven van de man = Verzekeringen tussen compagnons = Verzekeringen tussen gescheiden echtgenoten = De personeelsvoorzieningen in verband met het onttrekken aan het vermogen van de erflater = Het tarief = Vrijstellingen
2. De vrijstellingen voor de weduwe 122
a. De regeling volgens de Successiewet 1956 122
De algemene vrijstelling = De bijzondere vrijstelling = Imputatie op de bijzondere vrijstelling = Imputatie op de kapitaalvrijstelling = De draagwijdte van de imputatie = Verschillen tussen de oude en de nieuwe wet
b. Aanbevolen regelingen 123
De op de echtgenoot drukkende verzorgingsplicht = Regeling Commissie-Van Hoof = Regeling Commissie-Vereniging voor Belastingwetenschap
c. Het begrip periodieke uitkering 125
Interpretatie in de Leidraad Successiewet Beoordeling = Niet of wel van het leven afhankelijk = Aanwijzing in de polis van de erfgenamen van de begunstigde als de opvolgende begunstigden = Invloed van „niet en wel van het leven afhankelijk" op de rechtsheffing = Ideaalverzekeringen met keuzemogelijkheid = Ideaalverzekeringen met zg. disconto-clausule = Kapitaalverzekering voorzien van „een" lijfrenteclausule = Kapitaalverzekering voorzien van „de" lijfrenteclausule
3. De vrijstellingen voor de minderjarigen 131
a. De regeling volgens de Successiewet 1956 131
De algemene vrijstelling = De bijzondere vrijstelling

b. Aanbevolen regelingen 131
Regelingen ontworpen door de Commissie-Van Hoof en de Vereniging voor Belastingwetenschap
4. Combinatie van vrijstellingen 132
De regeling van de begunstiging van de ideaalrente in een polis van ideaalverzekering
5. De bepaling van het recht 132
Het bedrag waarover het recht bij vererving of schenking van een polis wordt berekend = Afkoopbare verzekeringen = Niet-afkoopbare verzekeringen = Risicoverzekeringen = Verzekeringen bij leven = Polissen van lijfrente waarvan de rente is ingegaan = De aanvaarding van de begunstiging
6. Lopende polissen en huwelijksgemeenschap 136
Baten met hoogstpersoonlijk karakter blijven bij vererving buiten beschouwing = Overeenkomsten van levensverzekering staande huwelijksgemeenschap aangegaan
7. Huwelijk, kapitaal- en rente-uitkeringen uit levensverzekering en premie-aftrek 138
Huwelijk in gemeenschap = De commissie voor de Successiebelasting en de premie-aftrek = De premie-aftrek voor de vrouw = Huwelijk buiten gemeenschap = Huwelijk in beperkte gemeenschap = Polissplitsing = Standpunt Minister voor de toepassing van de oude wet = De polissplitsing en de toepassing van de nieuwe wet = Bevoordeling tussen gescheiden echtgenoten = Bevoordeling tussen gescheiden echtgenoten en de bijzondere weduwenvrijstelling
8. Huwelijk en lijfrenten op twee levens 143
Verzorging echtpaar
a. Huwelijk in gemeenschap van goederen 143
Lijfrente op twee levens: de vrouw overlijdt vóór de man = De man overlijdt vóór de vrouw = Verkrijging door de vrouw bij niet en wel aanvaarde begunstiging = De waardebepaling van de halve lijfrente = De man sluit een dadelijk ingaande lijfrente op het leven van de vrouw = De man sluit twee verzekeringen = Lijfrente met gedeeltelijke overgang op de vrouw
b. Huwelijk buiten gemeenschap van goederen. 146
De man sluit de lijfrenteverzekering = De vrouw sluit de lijfrenteverzekering = Man en vrouw samen de verzekeringnemers van de lijfrenteverzekering
9. De verkrijging, door de weduwe, van een lijfrente en de premie-aftrek . . 146
Wisselwerking tussen vrijstelling en premie-aftrek = Premie-aftrek bij een lijfrente op twee levens
10. De aangifteplicht ingevolge de Successiewet 148
Aangifteplicht bij uitkeringen ten gevolge van het overlijden = Aangifteplicht bij uitkeringen anders dan bij overlijden

§ 2. Inkomstenbelasting 148
1. Overzicht 148
De intrest begrepen in de kapitaaluitkering(en) uit levensverzekering = Art. 31, lid 1 onder 4° = Art. 33 = Art. 4 en 10 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 = Art. 60 lid 5 = Art. 48 = De intrest gekweekt met polissen van lijfrente
2. Het bepalen van het intrestbedrag 149
Wie is belastingplichtig voor de intrest?
a. Eerste methode 150
De $^3/_4$—$1^1/_2$ % methode = Wanneer het $1^1/_2$ % tarief? = Begrip koopsom = Begrip periodieke premie
b. Tweede methode 151
De 4 % s.i.-methode = Betaalde premiën en koopsommen = Motivering tweede methode
c. De intrestberekening geldend voor verzekeringen vóór 1 januari 1941 gesloten 151
Voor beide methoden verschillende behandeling van polissen vóór 1 januari 1941 gesloten = Jaren voor 1 januari 1941 bij toepassing van de 4 % s.i.-methode

d. Vergelijking van de eerste met de tweede methode 152
e. Premierestitutiën 153
Mengpolissen = De 4 % s.i.-methode bij mengpolissen = Het intrestbestanddeel bij lijfrenten met fixe-beding = Het intrestbestanddeel bij lijfrenten met voortgezette premierestitutie
f. Afkoop van een kapitaalverzekering 155
Bedrag dat grondslag is voor de $^3/_4$–$1^1/_2$ % methode = Afkoop van een ideaalverzekering en vaststelling van het intrestbestanddeel = Eerst premievrijmaken en dan afkopen heeft geen effect = Conversie
g. Afkoop van een lijfrenteverzekering 157
h. Premievrijmaking 157
3. Niet voor intrestbepaling in aanmerking komende kapitaalverzekeringen . . 157
Het intrestbestanddeel in de uitkering niet belast
a. Kleine kapitaalverzekeringen 158
Verzekerd kapitaal f 200,— of minder
b. Risicoverzekeringen 158
Voorwaarden voor de vrijstelling van risicoverzekeringen
4. Vervreemding (schenking) van een polis van levensverzekering. 159
a. Polis van kapitaalverzekering 159
Vervreemding (verkoop) = Vervreemding (schenking) = Standpunt Leidraad niet houdbaar
b. Polis van lijfrente 161
Vervreemding tegen contraprestatie (verkoop) = Vervreemding om niet (schenking)
5. Omzetting van een verzekering 163
a. Omzetting (conversie) van een verzekering in een andere van gelijke grondvorm 163
Geen inmenging van het Besluit I.B. 1941 bij omzetting van een verzekering in één van dezelfde grondvorm
b. Omzetting van een kapitaalverzekering in een lijfrenteverzekering . . . 163
Wél inmenging bij omzetting van een kapitaalverzekering in een lijfrenteverzekering, evt. plaatsing van „de" lijfrenteclausule
c. Omzetting van een lijfrenteverzekering in een kapitaalverzekering . . . 164
Omzetting van een lijfrenteverzekering in een verzekering, welke niet een lijfrenteverzekering is (intrekking van „de" lijfrenteclausule) = Is dan de kapitaalverzekering tegen koopsom aangegaan?

§ 3. Samentreffen van schenkings(successie)-recht en inkomstenbelasting 166
Schenkingen – Verkrijgingen van kapitaaluitkeringen uit levensverzekering: het intrestbestanddeel dubbel belast = De resolutie van 8 januari 1945 geeft een richtlijn = Standpunt H.R. = Voor legaten en erfstellingen aan werknemers een ruimer standpunt

HOOFDSTUK IV

DE VERZORGING 169

§ 1. De verzorging door middel van een kapitaaluitkering 169
1. De kapitaaluitkering 169
Het kapitaal opsouperen Het kapitaal beleggen = Het kapitaal omzetten in een lijfrente
2. Aankoop van een lijfrente gecontracteerd, doch kapitaal gewenst 170
De lijfrenteclausule van art. 4 Uitv.res. I.B. 1953 = De verzekeringnemer, als de begunstigde, wenst contanten in plaats van lijfrentepolissen = De begunstigde wenst (bij een overlijdensverzekering) contanten in plaats van lijfrente
3. Het recht op een kapitaaluitkering op termijn 172
a. Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk recht 172
Het ontstaan van het recht op de uitkering = De aard van het recht (onvoorwaardelijk of voorwaardelijk)
b. Directe afrekening 173
De begunstigde wenst de toekomstige uitkering(en) vervroegd in één bedrag te ontvangen

c. Inkomsten- en vermogensbelasting 173
Inkomstenbelasting = Vermogensbelasting = Recht op een kapitaal dat is voorzien van „een" of van „de" lijfrenteclausule

§ 2. De verzorging door middel van rente-uitkeringen 175
1. Uitkering ineens in plaats van rente-uitkeringen 175
2. Inkomstenbelasting 175
De belastbaarheid van de rente-uitkeringen = Het intrestbestanddeel in de rente-uitkeringen volgens de 4 % s.i.-methode = Voorbeeld van berekening
3. Vermogensbelasting 177
Wie heeft het recht op de (erf)rente? = De waardebepaling van het recht op de rente

§ 3. De verzorging door middel van lijfrente 178
1. Inkomstenbelasting 178
Wie wordt belast voor de lijfrente? = De gehele lijfrente is inkomen = Toch een uitzondering = Bezwaar tegen het ten volle belasten van de lijfrente = Mogelijke oplossingen
2. Vermogensbelasting 180
a. De vrijstelling van het recht op lijfrenten 180
Tot het vermogen behoort het recht op lijfrenten — Niet alle lijfrenten onder het vermogen begrepen = Tekst art. 6 onder c oud = Tekst art. 6 onder c nieuw = De betekenis toe te kennen aan het „voor zover"
b. De waardering van het recht op een lijfrente afhankelijk van één leven . 182
Waardering met toepassing van de multiplicator = Waarderingstechniek
c. De waardering van het recht op een lijfrente, afhankelijk van twee of méér levens 183
De waarderingsmaatstaf = Eén lijfrente op twee levens of twee lijfrenten op één leven = Splitsingen = Lijfrenten op twee levens met gedeeltelijke overgang
d. De waardering van het recht op een lijfrente met fixe-beding 188
e. De waardering van het recht op een lijfrente met zg. voortgezette restitutie 189
f. Het recht op uitkeringen uit het familierecht voortvloeiende. 189

HOOFDSTUK I

DE WEGEN DIE TOT VERZORGING LEIDEN

§ 1. SPAREN EN BELEGGEN – RISICO DEKKEN

Oudedags-verzorging: sparen en beleggen.

Wie zich een verzorging in de oude dag of na overlijden voor het gezin wenst te waarborgen moet daarvoor sparen. Het bespaarde óf bij een spaarbank brengen en dan via deze, óf met uitschakeling van dit instituut rechtstreeks beleggen waarborgt een steeds aangroeiend vermogensbezit, waarvan men, als er maar genoeg gespaard is, mag verwachten, dat het toereikend zal zijn voor een zij het dan bescheiden verzorging.

Uiteraard is sparen met het oogmerk oudedagsverzorging niet nodig voor hem, die een voldoende groot vermogensbezit heeft om daaruit of daarmee de gedachte verzorging te financieren en evenmin dringend voor hem, die door zijn functie de verzorging voldoende gewaarborgd weet door pensioen.

Gezins-verzorging: sparen alléén niet voldoende.

Ook voor de gezinsverzorging, althans die, welke op de toekomst is gericht, moet worden gespaard. Sparen alléén is echter niet voldoende.

Het kenmerkende voor de gezinsverzorging is, dat ze acuut kan worden, zich kan melden, als het sparen voor de oude dag nog pas begonnen of in volle gang is.

Bij het plotseling wegvallen van het gezinshoofd en dus van diens arbeidsinkomen zal weliswaar de oudedagsverzorging van hemzelf geen eisen meer stellen, geen probleem meer zijn, maar in de plaats daarvan komt nu de eis van een ogenblikkelijk ingaande verzorging in het levensonderhoud van de achterblijvende weduwe en kinderen.

Op hoe jonger leeftijd de man-kostwinner sterft — hoe verder dus het overlijden áf ligt van het tijdstip, waarop hij gerekend had het oudedags-vermogensbezit bij elkaar te hebben — des te minder zal er voor het gezin voor dekking van levensonderhoud beschikbaar zijn. Met regelmatig sparen en beleggen is men er dus niet.

Er kondigt zich de behoefte aan dat er onafhankelijk van hetgeen is bespaard, bij overlijden een kapitaal ter beschikking zal zijn in elk geval toereikend voor een zij het dan bescheiden gezinsverzorging.

Risico dekken. Deze behoefte laat zich omschrijven met de noodzakelijkheid zich te dekken tegen het geldelijk nadeel dat het overlijden van het gezinshoofd-kostwinner meebrengt.

Het is nodig, dat de som, die de spaarder gerekend had bij ingang van de oude dag bijeen te hebben, er tenminste ook is als hij vóór ingang zou komen te overlijden. Indien de spaarder sterft vóór dat tijdstip, moet het tot dusver bespaarde als het ware „vol" gemaakt worden ten minste tot de som, waarop hij zich had gericht.

Waarmee men vanzelf komt tot het instituut der levensverzekering.

§ 2. HET INSTITUUT DER LEVENSVERZEKERING

1. *De betekenis voor de oudedags- en gezinsverzorging*

De kern van het levensverzekeringbedrijf. Het is alleen door middel van het sluiten van een overeenkomst van levensverzekering, dat bereikt kan worden, dat de som, welke men met sparen verwacht op een bepaald tijdstip ter beschikking te hebben, ook ter beschikking zal zijn bij overlijden op enig ogenblik vóór genoemd tijdstip. Verzekert men tegen premiebetaling een kapitaaluitkering op een bepaald toekomstig tijdstip, dan kan men het risico dat door eerder overlijden het regelmatig sparen bruut wordt afgebroken, in dezelfde overeenkomst mede-verzekeren door tegen een hogere premie eenzelfde uitkering te verzekeren bij overlijden vóór genoemd tijdstip. Het is duidelijk, dat een verzekering bij leven voornamelijk gericht is op de verzorging in de oude dag en dat een (mede-) verzekering bij overlijden in het bijzonder de gezinsverzorging beoogt.

Al worden de verzekeringen bij leven veelal als spaarverzekeringen aangeduid en de overlijdensverzekeringen als risicoverzekeringen, (risico opgevat als geldelijk nadeel aan het overlijden verbonden), ook bij bepaalde verzekeringen bij leven heeft de verzekeraar een risico overgenomen. Hiervoor slechts te denken aan al die overeenkomsten die ten doel hebben een uitkering of een reeks periodieke uitkeringen te verzekeren waarbij het uitkeren wordt bepaald door het in leven zijn van een bepaalde persoon. De verzekeraar draagt hier het „risico" van in leven zijn, eventueel van een lang leven van de verzekerde. Bij de reeks periodieke uitkeringen geldt immers hoe langer leven van de verzekerde des te meer uitkeringen de verzekeraar heeft te doen. Door middel van de verzekering van een reeks van het leven afhankelijke periodieke uitkeringen kunnen de geldelijke eisen worden gedekt, die het leven, hoe lang dit ook moge duren, stelt.

De van het leven afhankelijke reeksen periodieke uitkeringen zijn meer bekend als lijfrenten en pensioenen. Men spreekt van lijfrenten

uitsluitend als de individuele zorg de grondslag is; het woord pensioen heeft in het bijzonder ingang gevonden als de oorsprong van de verzorging in de arbeidsverhouding ligt. Toch spreekt men in het kader van de individuele zorg ook wel van pensioen (weduwen- en wezenpensioen).

Spaarder en levensverzekeringbedrijf.

De oudedags- en gezinsverzorging vragen dus sparen en risico dekken. Aangepast aan de persoonlijke omstandigheden zal een ieder voor zich de weg moeten vinden om beide eisen op de voor hem meest nuttige wijze te combineren.

Sparen en risico dekken: het zijn deze beide functies, die hun weerslag vinden in de verschillende vormen van levensverzekering, welke de verzekeraars aanbieden. Het zou te ver voeren deze achtereenvolgens de revue te laten passeren; toch lijkt het nuttig de lezer enigszins vertrouwd te maken met hun opbouw en met de benamingen waaronder zij hun weg gevonden hebben (gemengde verzekering, uitzet-, studie-, ideaalverzekering, enz.).

Dit te meer, omdat juist in de fiscale wetgeving de polis van levensverzekering en de daaraan onafscheidelijk verbonden premiebetalingen en uitkeringen herhaaldelijk óf onderwerp van heffing óf object van vrijstelling uitmaken.

De grondvormen van levensverzekering.

Houdt men de grote lijn aan, dan bevatten alle overeenkomsten van levensverzekering óf alleen een verzekering bij leven óf alleen een verzekering bij overlijden dan wel een combinatie van deze beide hoofdvormen veelal in die zin dat als de ene hoofdvorm tot gelding komt de andere geen werking heeft (wordt bij overlijden uitgekeerd dan vervalt de uitkering bij leven; heeft er geen uitkering bij overlijden plaatsgehad dan wordt bij leven uitgekeerd).

De combinatie kan zó zijn dat de uitkering(en) bij leven primair is (zijn) en de uitkering(en) bij overlijden aanvullend, dus secundair, maar ook zó dat dit net andersom is. Beide grondvormen kunnen ook paritair in het „tarief" verwerkt zijn.

Op verzorging gerichte verzekeringsvormen.

Voorzieningen, op verzorging gericht, zullen de meest effectieve werking hebben, als zij leiden tot uitkeringen, die een periodiek karakter dragen en zó lang lopen tot de verzorging niet meer nodig is. Bij oudedagsverzorging is dit het levenseinde van de verzorgde; bij gezinsverzorging zijn dit het levenseinde van de weduwe en als regel de meerderjarigheid van de kinderen.

Zo komt men voor de meest ideale oudedagsverzorging tot de verzekeringsvorm der lijfrenten en voor de gezinsverzorging tot die der weduwen- en wezenpensioenen (de laatstgenoemde nemen dan als regel bij de meerderjarigheid een einde).

Nu is vastgesteld, dat de verzorging door middel van periodieke

uitkeringen het best het beoogde doel nastreeft, behoeft het geen verwondering te wekken dat de fiscale faciliteiten op het terrein van de oudedags- en gezinsvoorzieningen in het bijzonder dáár zijn gelegd, waar het gaat om lijfrenten en pensioenen.

2. *De meest voorkomende verzekeringsvormen*

Verzekeringen bij leven. De voornaamste verzekeringen bij leven zijn:

a. de uitkering van een bedrag ineens op een bepaald tijdstip;

b. de uitkering van een reeks periodieke uitkeringen, van het leven afhankelijk (lijfrente, pensioen), als dadelijk ingaand dan wel op een voorafbepaald toekomstig tijdstip ingaand, dus als zg. uitgestelde lijfrente te bedingen. De lijfrente kan op één of meer levens worden gevestigd. Ook tijdelijke lijfrenten komen voor.

Verzekeringen bij overlijden. De voornaamste verzekeringen bij overlijden zijn:

a. de uitkering van een bedrag ineens, welk bedrag terstond na het overlijden opeisbaar is dan wel op een bij het aangaan van de overeenkomst vastgesteld toekomstig tijdstip;

b. de uitkering van een aantal gelijke bedragen met tussenpozen van 1 maand, 3, 6 of 12 maanden vorderbaar. Dergelijke reeksen periodieke uitkeringen kunnen verschillend van aard zijn. De na het overlijden ingaande reeks kan omvatten

1°. een vast aantal uitkeringen na het overlijden;

2°. een aantal uitkeringen, dat een einde neemt op een bij het aangaan van de verzekeringsovereenkomst vastgelegd tijdstip; een dergelijke reeks (rente) wordt ook wel aangeduid als erfrente, opvoedingsrente of ideaalrente;

3°. een aantal uitkeringen, dat een einde neemt bij het overlijden van een bepaald persoon (bv. weduwenpensioen);

4°. een aantal uitkeringen, dat een einde neemt bij het overlijden van een bepaalde persoon maar tevens in duur is bepaald, bv. totdat de desbetreffende persoon een bepaalde leeftijd heeft bereikt (wezenpensioen).

De verzekeringen bij overlijden kunnen ook tijdelijk zijn. Dit is nl. het geval als de uitkering alleen plaats vindt als de verzekerde vóór een bepaalde datum overlijdt.

Combinaties. Combinaties van verzekeringen bij leven en bij overlijden komen in alle denkbare vormen voor. Zonder op volledigheid te bogen noemen we:

a. de kapitaalverzekering bij leven met premie- of koopsomrestitutie bij vóóroverlijden;

b. de kapitaalverzekering bij leven doch bij vóóroverlijden eenzelfde uitkering als bij leven zou zijn gedaan (gemengde verzekering);

c. de uitgestelde lijfrenteverzekering met premie- of koopsomrestitutie bij overlijden vóór het ingaan van de lijfrente;

d. dezelfde lijfrenteverzekering doch met voortgezette premie- of koopsomrestitutie; na rentegang wordt gerestitueerd de som van de betaalde premiën of de koopsom, verminderd met de ontvangen rentetermijnen;

e. de verzekering op een vooraf bepaald tijdstip van een kapitaaluitkering ineens, of in termijnen, doch bij vóóroverlijden staking van de verdere premiebetaling (terme-fixe- of studierente-verzekering);

f. dezelfde verzekering als onder *e.* doch bovendien, bij overlijden, ingaan van een rente, welke loopt tot de datum, waarop de kapitaaluitkering zal plaatsvinden of de kapitaaluitkering in termijnen begint (terme-fixe- of studierente-verzekering met opvoedings- of ideaalrente). De terme-fixe-verzekering met een opvoedingsrente is meer bekend als de ideaalverzekering.

3. *Afkoop en wijzigingen van de overeenkomst van levensverzekering*

Normaal verloop.

De opbouw der voorzieningen, in casu via de overeenkomst van levensverzekering, kan een normaal, maar ook een abnormaal verloop hebben.

Normaal verloop impliceert, dat bij regelmatige premiebetaling bij overlijden van de verzekerde dan wel op het bij het aangaan van de overeenkomst vooraf bepaalde tijdstip het bedongen kapitaal tot uitkering komt, ineens of in termijnen.

Abnormaal verloop.

Bij abnormaal verloop vindt er tussentijds een wijziging van de verzekering plaats in die zin, dat door vermindering van de premie, resp. staking van de premiebetaling het verzekerd kapitaal wordt verlaagd, resp. de oorspronkelijke overeenkomst wordt premievrij gemaakt of „droog gezet" (onverminderde, eventueel automatische voortzetting) dan wel de gehele verzekering wordt beëindigd (afkoop).

Staking premiebetaling.

Staking van de premiebetaling brengt altijd mee dat de overeenkomst niet in haar oorspronkelijke vorm wordt gehandhaafd.

Indien de verzekeringnemer de premie niet verder wenst te betalen, kan hij verzoeken de verzekering premievrij te maken, d.w.z. de waarde, welke zij heeft, wordt aangewend als „koopsom" van een nieuwe verzekering (zelfde verzekeringsvorm) maar met lager verzekerd kapitaal dan aanvankelijk bedongen.

Indien de verzekeringnemer de premiebetaling stopzet zonder zich verder iets van de verzekering aan te trekken, kan dit — als de verzekering waarde heeft — voor de verzekeraar toch geen aanleiding zijn om zich verder ook maar niets van de verzekering aan te trekken

en deze te royeren. Al naar de verzekeringsvoorwaarden bepalen wordt de verzekering óf onverminderd voortgezet, dat wil zeggen zo ze waarde heeft wordt deze aangewend als koopsom voor een andere verzekering met een zo hoog mogelijke uitkering bij overlijden (maximaal het oorspronkelijke bij overlijden bedongen kapitaal), terwijl voor het dan nog beschikbare deel van de waarde een kapitaal bij leven wordt verzekerd, óf automatisch voortgezet, dat wil zeggen de oorspronkelijke verzekering blijft in stand maar slechts zolang tot het bedrag van de niet-betaalde premiën plus intrest de waarde te boven gaat.

Inplaats van voortzetting van de verzekering kan de verzekeringnemer afkoop verzoeken: eventueel wordt hem de afkoopwaarde uitgekeerd en de overeenkomst neemt daarmee een einde.

Interne wijzigingen in de overeenkomst van levensverzekering.

Ook kunnen er in de verzekeringsovereenkomst tussentijds interne wijzigingen worden aangebracht, waardoor er verandering wordt aangebracht in de verzekeringsvorm dan wel in de personen van de verzekeringnemer of de begunstigde.

Wijzigingen van deze aard doen zich voor bij de omzetting van de oorspronkelijke verzekering in een andere verzekeringsvorm — conversie —; plaatsing of intrekking van de fiscale, zg. lijfrenteclausule; vererving, overdracht tegen contraprestatie (verkoop), overdracht om niet (schenking), alle drie handelingen waardoor de aan de polis te ontlenen rechten, soms ook de verplichtingen, op een ander overgaan, en ten slotte het doen aanvaarden van de begunstiging.

De lijfrenteclausule.

Van de wijzigingen vereist de plaatsing of de intrekking van de lijfrenteclausule enige toelichting.

Wordt een polis van kapitaalverzekering van „de" lijfrenteclausule voorzien dan is de verzekeraar gehouden het verzekerd kapitaal niet in contanten uit te keren, maar in de vorm van één of meer polissen van lijfrente (op welk(e) leven(s) de lijfrent(n) zal(zullen) lopen wordt door de begunstigde aangegeven als de verzekeraar, door overlijden van de verzekerde of door expiratie van de verzekering de polis(sen) moet afgeven); wordt de lijfrenteclausule ingetrokken dan vervalt de plicht van de verzekeraar tot het „betalen met lijfrentepolissen".

§ 3. DE OUDEDAGS- EN GEZINSVERZORGING EN DE BELASTINGHEFFING

De belastingen naar het inkomen en naar het vermogen houden, elk op haar manier, rekening met de persoonlijke omstandigheden van de belastingplichtige.

Inkomstenbelasting.

De inkomstenbelasting doet dit door middel van het tarief.

Als een ongehuwde fiscaal niet gelijkgesteld kan worden met een

gehuwde, betaalt hij over hetzelfde inkomen meer belasting dan de gehuwde en de gehuwde betaalt meer belasting naarmate hij minder kinderen heeft, waarvoor hij aanspraak op kinderaftrek heeft. Over welke bedragen dit gaat blijkt uit de volgende belastingbedragen bij inkomens van bv. f 5000 en f 10 000.

Inkomen volgens de tabel tarief 1956	f 5000	f 10 000
Ongehuwde	f 854	f 2603
Gehuwde	- 465	- 1603
Gehuwde met 1 kind	- 346	- 1397
Gehuwde met 2 kinderen	- 237	- 1202
Gehuwde met 3 „	- 135	- 1011
Gehuwde met 4 „	- 48	- 834
Gehuwde met 5 „	- —	- 657

Inkomstenbelasting voo bejaarden en invaliden.

Ten aanzien van belastingplichtigen, die bij het einde van het kalenderjaar of van het belastingtijdvak hetzij de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt hetzij invalide zijn, wordt uitsluitend voor het toepassen van de tabel het zuiver inkomen verminderd met f 624.

Deze vermindering vindt echter geen toepassing ten aanzien van bepaalde ongehuwde belastingplichtigen: te weten zij die bij het einde van het kalenderjaar de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt en zij die tenminste vijf jaren achtereen een echtelijk huishouden gevormd hebben (deze belastingplichtigen betalen reeds minder belasting omdat zij in tariefgroep II zijn opgenomen in plaats van in I; zie hierna).

Als invalide wordt aangemerkt de belastingplichtige, die tengevolge van ziekte of gebreken vermoedelijk in het eerstkomende jaar buiten staat zal zijn om met arbeid, die voor zijn krachten berekend is, een derde te verwerven van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde belastingplichtigen, die overigens in gelijke omstandigheden verkeren, in staat zijn aan inkomsten uit arbeid te verwerven.

Wanneer als ongehuwde en wanneer als gehuwde belast?

Voor de berekening van de te betalen inkomstenbelasting moet men weten welke der tariefgroepen (I voor de ongehuwden, II voor de gehuwden en daarmee gelijkgestelden, III voor hen die aanspraak op kinderaftrek hebben) moet worden gevolgd. Het volgende overzicht kan daartoe dienen.

Tariefgroep I:

ongehuwden, waaronder begrepen personen, duurzaam van hun echtgenoot gescheiden levend.

Tariefgroep II:

a. ongehuwden, die geen aanspraak op kinderaftrek hebben en die vóór 1 september van het belastingjaar 65 jaar zijn geworden;

b. ongehuwden — geen aanspraak op kinderaftrek hebbende — die tenminste 5 jaren achtereen een echtelijk huishouden gevormd hebben.

Echtelijk huishouden.

Onder „echtelijk huishouden" wordt bovendien begrepen de voortzetting van een echtelijk huishouden met één of meer uit het huwelijk geboren kinderen of met één of meer eigen of aangehuwde kinderen (geen pleegkinderen), die tot het echtelijk huishouden behoord hebben; blijkens een van ambtelijke zijde gegeven toelichting kan de uitbreiding van het begrip „echtelijk huishouden" alleen ter sprake komen als het echtelijk huishouden van gehuwden wordt ontbonden en wordt voortgezet met de hiervoor bedoelde kinderen, d.w.z. de voortzetting moet geschieden in aansluiting op het ontbonden huishouden; de uitbreiding, aan het begrip „echtelijk huishouden" gegeven, heeft betekenis voor het kunnen „volmaken" van de vereiste termijn van vijf jaren;

c. gehuwden, die geen aanspraak op kinderaftrek hebben.

Tariefgroep III:

a. ongehuwden, die aanspraak op kinderaftrek hebben;

b. gehuwden, die aanspraak op kinderaftrek hebben.

De aanspraak op kinderaftrek.

De aanspraak op kinderaftrek is als volgt geregeld.

De belastingplichtige heeft aanspraak op kinderaftrek (voor loon-, inkomsten- en vermogensbelasting):

a. voor zijn eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen die:

1. jonger dan 16 jaar zijn, of

2. 16 jaar of ouder, doch jonger dan 27 jaar zijn en ten gevolge van ziekte of gebreken vermoedelijk in het eerstkomende jaar (voor de vermogensbelasting: belastingjaar) buiten staat zullen zijn om met arbeid, die voor hun krachten berekend is, een derde te verwerven van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde kinderen, die overigens in dezelfde omstandigheden verkeren, in staat zijn aan inkomsten uit arbeid te verwerven of

3. 16 jaar of ouder, doch jonger dan 27 jaar zijn, mits de tijd, die voor werkzaamheden beschikbaar zou zijn, grotendeels in beslag wordt genomen door of in verband met het volgen van onderwijs of een opleiding voor een beroep;

b. voor één ander eigen of aangehuwd kind dan wel pleegkind, dat 16 jaar of ouder, doch jonger dan 21 jaar is, mits reeds voor 3 kinderen aanspraak op kinderaftrek ingevolge letter *a* bestaat (het zg. Lucaskind).

Voor het bepalen van het aantal kinderen, waarvoor aanspraak op kinderaftrek bestaat, zijn er kinderen die voor twee, zelfs voor drie tellen.

Elk kind dat genoemd is onder 2 of 3 van letter *a* telt voor twee kinderen; elk kind dat genoemd is onder 3 van letter *a* wordt voor drie kinderen gerekend indien het niet tot het huishouden van de belastingplichtige behoort en geheel of nagenoeg geheel op diens kosten wordt onderhouden.

Algemene voorwaarde voor de aanspraak op kinderaftrek.

Aanspraak op kinderaftrek voor eigen en aangehuwde kinderen ten aanzien van wie aan de voorwaarden, hiervoor genoemd onder *a*. 2 en 3, is voldaan, voor pleegkinderen, alsmede voor eigen en aangehuwde kinderen, die jonger dan 16 jaar zijn en behoren tot het huishouden van de gewezen echtgenoot van de belastingplichtige of van de echtgenoot van wie hij duurzaam gescheiden leeft, heeft de belastingplichtige alleen indien zij grotendeels op zijn kosten onderhouden worden.

Geheel of nagenoeg geheel op kosten van de ouder (belastingplichtige) worden onderhouden.

In de regeling van de aanspraak op kinderaftrek voor studerende kinderen komt voor de voorwaarde „geheel of nagenoeg geheel op diens kosten worden onderhouden".

Voor het geval dat de studerende eigen inkomsten uit arbeid geniet, behoort, mits die inkomsten een bedrag van f 400 per jaar niet te boven gaan, aan de belastingplichtige de drievoudige aftrek niet geweigerd te worden. Aldus is bepaald in de resolutie van 17 juni 1954, no. 3, opgenomen o.a. in de uitgave F.E.D. [1]) onder I.B. art. 47 : 1.

Het voor de aanspraak op kinderaftrek beslissende moment.

Aanspraak op kinderaftrek bestaat slechts voor kinderen ten aanzien van welke aan alle zo juist genoemde voorwaarden is voldaan bij het einde van het kalenderjaar of belastingtijdvak of bij het beëindigen van hun belastingplicht in de loop van het kalenderjaar of belastingtijdvak.

De belastingplicht van het kind kan in de loop van het belastingjaar eindigen door overlijden, huwelijk, emigratie. Voor deze kinderen heeft de belastingplichtige dus nog over het gehele jaar aanspraak op kinderaftrek. Hier staat echter tegenover dat hij het gehele jaar de aanspraak mist voor het kind dat per 31 december niet meer voldoet aan de voor de aanspraak gestelde eisen.

Voor een kind dat in hetzelfde jaar overlijdt als waarin het is geboren heeft de belastingplichtige voor het *gehele* jaar aanspraak op kinderaftrek.

Regeling kinderaftrek voor inkomens van niet meer dan 6900.

Voor de belastingplichtigen wier zuiver inkomen niet meer dan f 6900 bedraagt, wordt echter, uitsluitend voor het toepassen van de belasting(tarief)tabel, met het onder 2 en 3 van letter *a* en het onder

[1]) Uitgave van het Bureau voor Fiscale en Economische Documentatie, Amsterdam.

letter *b* bepaalde rekening gehouden door het zuiver inkomen te verminderen met f 700 per jaar voor elk kind dat onder die bepalingen valt; met het kind dat onder 3 van letter *a* valt en zou tellen voor drie kinderen wordt rekening gehouden door het bedrag van f 700 te verhogen tot f 1400.

Herziening van de kinderaftrek.

Op 31 oktober 1957 is aan de Tweede Kamer van de Staten-Generaal een ontwerp van wet tot herziening van de kinderaftrek aangeboden.

Volledigheidshalve volgt hier de voorgestelde nieuwe regeling.

(1) De belastingplichtige heeft aanspraak op kinderaftrek voor zijn eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen, die:

a. jonger dan 16 jaar zijn en tot zijn huishouden behoren;

b. jonger dan 16 jaar zijn, tot het huishouden behoren van degene, met wie hij gehuwd is geweest of van degene, met wie hij gehuwd is doch van wie hij duurzaam gescheiden leeft, en die grotendeels op zijn kosten worden onderhouden;

c. jonger dan 16 jaar zijn, niet als eigen kind, aangehuwd kind of pleegkind tot het huishouden van een ander behoren, en die in belangrijke mate op zijn kosten worden onderhouden;

d. 16 jaar of ouder doch jonger dan 27 jaar zijn, wier voor werkzaamheden beschikbare tijd grotendeels in beslag wordt genomen door of in verband met het volgen van onderwijs of van een beroepsopleiding, en die in belangrijke mate op zijn kosten worden onderhouden;

e. 16 jaar of ouder doch jonger dan 27 jaar zijn, tengevolge van ziekte of gebreken vermoedelijk in het eerstkomende jaar buiten staat zullen zijn om een derde te verdienen van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde kinderen, die overigens in gelijke omstandigheden verkeren, kunnen verdienen, en die in belangrijke mate op zijn kosten worden onderhouden.

(2) Een kind wordt als pleegkind beschouwd, indien het als een eigen kind wordt onderhouden en opgevoed.

(3) Onze Minister van Financiën kan regelen stellen naar welke wordt beoordeeld of:

a. een kind in belangrijke mate op kosten van de belastingplichtige wordt onderhouden;

b. een kind buiten staat zal zijn om een derde te verdienen van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde kinderen, die overigens in gelijke omstandigheden verkeren, kunnen verdienen.

(4) Voor het vaststellen van het aantal kinderen, waarvoor aanspraak op kinderaftrek bestaat, wordt een kind, vallende onder het eerste lid, letter *d* of *e*, voor twee kinderen geteld, indien dat kind

grotendeels op kosten van de belastingplichtige wordt onderhouden. Een kind, vallende onder het eerste lid, letter *d*, wordt daarenboven nogmaals geteld, indien het niet tot het huishouden van de belastingplichtige behoort en geheel of nagenoeg geheel op diens kosten wordt onderhouden.

(5) Voor het toepassen van de tabel wordt, indien het zuiver inkomen niet meer dan f 6900 bedraagt, met het bepaalde in de tweede volzin van het vorige lid rekening gehouden door het zuiver inkomen te verminderen met f 700 per jaar voor elk kind dat onder die bepaling valt.

(6) Aanspraak op kinderaftrek bestaat slechts voor kinderen ten aanzien van wie aan de voorwaarden van de voorafgaande leden is voldaan bij het einde van het kalenderjaar of belastingtijdvak of bij het eindigen van hun belastingplicht in de loop van het kalenderjaar of belastingtijdvak.

Voor studerende en invalide kinderen van 16 tot 27 jaar zal dus ook een enkelvoudige aanspraak op kinderaftrek kunnen gelden, nl. als zij in belangrijke mate door de belastingplichtige worden onderhouden. In de Memorie van Toelichting is aangegeven dat aan dit criterium is voldaan als tenminste f 350 per jaar ten laste van de belastingplichtige komt. Tot dusver geldt alleen een tweevoudige aftrek als de bedoelde kinderen grotendeels op kosten van de belastingplichtige worden onderhouden.

De aanspraak op kinderaftrek voor het zg. Lucas-kind zal vervallen.

Loonbelasting.

In het Besluit op de Loonbelasting zijn vrijwel dezelfde bepalingen opgenomen.

Met betrekking tot de regeling van de kinderaftrek voor de loonbelasting geldt echter dat de aanspraak op kinderaftrek slechts bestaat voor kinderen ten aanzien van wie aan de voorwaarden, geldende voor de aanspraak op kinderaftrek, is voldaan op de eerste dag van het kalenderkwartaal.

Vermogensbelasting.

De vermogensbelasting bedraagt van het belastingjaar 1955 af f 2,50 voor elk geheel bedrag van f 500, dat in het zuiver vermogen is begrepen, met dien verstande dat het bedrag van de belasting naar beneden op gehele guldens wordt afgerond.

Het zuiver vermogen wordt echter van het belastingjaar 1956 af verminderd met:

voor een ongehuwde, als hij fiscaal niet met een gehuwde wordt gelijkgesteld, (zoals dit in de meeste gevallen met de weduwe of de weduwnaar het geval is): f 22 500;

voor een gehuwde: f 30 000;

voor ieder kind, waarvoor de belastingplichtige aanspraak op kinderaftrek heeft: f 7500.

De vermindering wordt verhoogd met f 20 000 voor de belastingplichtige die hetzij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt hetzij tengevolge van ziekte of gebreken vermoedelijk in het belastingjaar buiten staat zal zijn om met arbeid, die voor zijn krachten berekend is, een derde te verdienen van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde belastingplichtigen, die overigens in gelijke omstandigheden verkeren, in staat zijn aan inkomsten uit arbeid te verwerven.

De kinderaftrek is op dezelfde wijze geregeld als voor de inkomstenbelasting; voor kinderen die zelf in de belasting zijn aangeslagen bestaat voor de vermogensbelasting echter geen aanspraak op kinderaftrek. Voor de inkomstenbelasting is wat de kinderaftrek betreft de toestand aan het eind van het belastingjaar beslissend; voor de vermogensbelasting de toestand aan het begin van het belastingjaar.

Resumé. Met de oudedagsverzorging wordt in het heden rekening gehouden doordat zij, die met dit doel voor ogen bepaalde uitgaven hebben gedaan, deze van het inkomen kunnen aftrekken zodat de belasting over een lager inkomen wordt berekend.

De verzorging in de oude dag wordt fiscaal echter ook tegemoetgekomen. Ouden van dagen en invaliden zien zowel voor de toepassing van de inkomstenbelasting als voor die van de vermogensbelasting een extra-aftrek op het zuiver inkomen, resp. zuiver vermogen toegepast.

Met de normale zorg voor het gezin in het heden houden inkomsten- en vermogensbelasting rekening door middel van het tarief, resp. door aftrek van absolute bedragen.

Indien de gezinsverzorging in enig jaar abnormale geldelijke eisen stelt zodanig dat deze op de belastingplichtige dermate zwaar drukken dat daardoor het vermogen om belasting te betalen aanmerkelijk wordt beïnvloed, dan kan hij op een vermindering van inkomstenbelasting aanspraak maken.

Met de gezinsverzorging na het overlijden van het gezinshoofd, mits op een bepaalde wijze geregeld, wordt in het heden reeds rekening gehouden door een aftrek van het inkomen, die tot een lager inkomensbedrag leidt en zo tot een lager bedrag inkomstenbelasting.

HOOFDSTUK II

DE UITGAVEN VOOR DE VERZORGING

§ 1. DE UITGAVEN VOOR DE VERZORGING EN DE INKOMSTEN-(LOON)BELASTING

1. *Overzicht*

Sparen zonder meer geen reden tot enige belasting-faciliteit.

Stelt men de vraag of en zo ja welke faciliteiten de Besluiten Inkomstenbelasting en Loonbelasting bieden aan hen, die sparen zonder meer, dan komt men op het terrein van het belastingvrij sparen. Al worden hier en daar wel eens suggesties vernomen om aan hen die sparen een zekere premie toe te kennen, welke dan zo mogelijk niet onder de inkomstenbelasting zal vallen, tot een concrete uitwerking is het niet gekomen. Wie niet gericht, dus zonder meer spaart heeft noch aanspraak op enige belastingvermindering voor de bespaarde bedragen, noch op een niet-belasten van de gekweekte intrest.

Fiscale tegemoetkomingen voor de oudedags en gezinsverzorging.

Wie echter via de levensverzekering spaart, komt fiscaal in een gunstiger positie. Om te beginnen in vele gevallen, waarover later uitvoerig, zal zijn polis niet tot het vermogen in de zin van de vermogensbelasting behoren. Over de daaraan toe te kennen waarde zal hij dus geen vermogensbelasting hebben te betalen.

Maar in eveneens vele gevallen zal hij kunnen geraken tot de veel verder reikende fiscale tegemoetkoming die de inkomstenbelasting voor hem in petto heeft.

Indien hij zijn verzekering in het kader van de *verzorging* plaatst, m.a.w. in plaats van uitkeringen van kapitaal ineens of in termijnen, van het leven afhankelijke periodieke uitkeringen bedingt, gaat voor hem de poort der niet onaanzienlijke faciliteit der inkomstenbelasting open.

Indien wij ons in het volgende zoveel mogelijk beperken tot het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 is dat omdat de bepalingen van het Besluit op de Loonbelasting 1940, voor zover op dezelfde materie betrekking hebbende, vrijwel overeenkomstig zijn aan die van het Besluit I.B. Waar er verschil is zal daarop worden gewezen.

De faciliteiten in het Besluit I.B.

De faciliteiten, die het Besluit I.B. biedt, liggen in de artt. 6, 16, 36, 51 en 59.

Wil men ter wille van de systematiek tot een indeling komen van de voor de inkomstenbelasting geldende tegemoetkomingen, de oudedags- en gezinsverzorging betreffende, dan kunnen de volgende rubrieken worden onderscheiden:

a. de gelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen;
b. de ongelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen;
c. het stamrecht;
d. de buitengewone lasten;
e. de toepassing van de hardheidsclausule.

Deze indeling is uiteraard op de onderscheidene zo juist genoemde artikelen van het Besluit terug te voeren.

De gelimiteerde aftrek.

De gelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen ligt besloten in art. 16, lid 1, onder 2° *d* en in art. 16, lid 2.

Het gaat hier om de premiën voor lijfrenten en de premie, verschuldigd ingevolge de Algemene Ouderdomswet, die, voor zover niet bedrijfs- of beroepskosten of kosten van verwerving van inkomsten zijnde, als persoonlijke verplichtingen per belastingplichtige tot een jaarlijks bedrag in aanmerking kunnen worden genomen. Voor de premiën voor lijfrenten geldt een maximum van f 3600; voor de A.O.W.-premie voor de periode 1 januari 1957 t/m 31 december 1961 $6^3/_4$ % van het volgens de bepalingen van art. 26 van de wet vast te stellen inkomen (met een maximum van f 6900).

De ongelimiteerde aftrek.

De ongelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen betreft:

1°. Uitgaven ter zake van de oudedags- en gezinsverzorging gedaan. Deze behoren in talloze gevallen in het kader van artikel 6 (winstbepaling) tot de bedrijfs- of beroepskosten. Hiervoor slechts te denken aan alle uitgaven daarvoor in het verband werkgever–werknemer gedaan. Aan deze uitgaven, als niet behorende tot de individuele zorg, zal in dit werkje worden voorbijgegaan.

2°. Pensioenen en altijddurende renten, lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen die volgens art. 16, lid 1, onder 2° *a* en *b* als persoonlijke verplichting aftrekbaar zijn mits ze onder art. 31, lid 1, of art. 34, lid 2, 1° vallen en dus voor de genieter inkomen zijn.

3°. Premiën, betaald voor verzekeringen voor ter zake van ziekte of ongeval te ontvangen, onder art. 31, lid 1 vallende periodieke uitkeringen zijn volgens art. 16, lid 2 onder 2° *d* aftrekbaar.

4°. Lijfrenten en andere al dan niet van het leven afhankelijke periodieke uitkeringen en verstrekkingen aan bloed- en aanverwanten in de rechte linie en in de tweede graad der zijdlinie zijn volgens art. 16, lid 3 als persoonlijke verplichting aftrekbaar *alleen* als zij de tegenwaarde voor een prestatie vormen. Wat ter zake van het onder-

houd van de echtgenote van de belastingplichtige wordt besteed is *alleen* aftrekbaar als zij duurzaam gescheiden van hem leeft.

Het stamrecht.

De plaats die het stamrecht in de oudedags- en gezinsverzorging inneemt ontleent het aan art. 36 van het Besluit I.B. 1941. Een als afkoopsom van bepaalde beloningen, periodieke uitkeringen, opbrengsten of inkomsten bedongen bedrag ineens wordt niet als inkomen belast als voor de afkoopsom niet een bepaald bedrag wordt ontvangen, schuldig erkend of verrekend, maar een recht, dat periodieke uitkeringen oplevert, zoals een lijfrente of winstaandeel, wordt bedongen. Daar de lijfrente, — we hebben er reeds eerder op gewezen — de meest effectieve vorm van verzorging waarborgt, zal art. 36 uitvoerig worden behandeld.

De buitengewone lasten.

De buitengewone lasten spelen in de oudedags- en gezinsverzorging eveneens een belangrijke rol. Indien in het kader van de oudedags- en gezinsverzorging in enig jaar uitgaven zijn gedaan die als buitengewone lasten kunnen worden aangemerkt, brengt de toepassing van art. 51 van het Besluit I.B. 1941 mee dat deze, zonder meer, of gevoegd bij andere als buitengewone lasten aan te merken uitgaven, mits het totaal een bepaalde grens overschrijdt, tot een soms aanzienlijke vermindering van de te betalen inkomstenbelasting kunnen leiden.

De zg. hardheidsclausule.

De toepassing van de hardheidsclausule van art. 59 van het Besluit I.B. 1941 zal er toe kunnen leiden dat in al die gevallen waarin wegens ouderdom of invaliditeit een bedrijf of praktijk wordt overgedragen en het bedingen van een lijfrente voor de vervreemder de enig mogelijke weg is om in zijn levensonderhoud en, eventueel, in dat van zijn echtgenote te voorzien, de bij de overdracht te constateren overdrachtswinst niet zal worden belast doch de lijfrentetermijnen naarmate ze worden ontvangen zullen worden belast.

2. *De gelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen*

a. Het begrip lijfrente

Wat is in de zin van het Besluit I.B. 1941 onder een lijfrente te verstaan?

De tot f 3600 per kalenderjaar gelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen betreft de aftrek voor premiën voor lijfrente. Of deze premiën nu een direct ingaande verzorging beogen (bv. de dadelijk ingaande lijfrente tegen koopsom bedongen) dan wel een uitgestelde, is voor de premie-aftrek niet van betekenis.

De premie-aftrek heeft meegebracht dat het begrip „lijfrente" in het centrum van de belangstelling is komen te staan.

Welke is de fiscale betekenis van „lijfrente"?

De Besluiten zelf geven geen begripsbepaling; volgens de bij het

Besluit I.B. 1941 behorende Leidraad is er sprake van een lijfrente bij een reeks uitkeringen, ingevolge een overeenkomst van levensverzekering te doen, welke bij een sterfgeval (of onder meer bij een sterfgeval) kan eindigen, onafhankelijk van de vraag of de reeks soms ook bij een sterfgeval kan beginnen (zoals het geval is bij een zg. overlevingsrente).

In het arrest H.R. van 18 mei 1951, B.[1]) no. 9012, wordt uitspraak gedaan over de vraag of een reeks periodieke uitkeringen, beginnend bij het overlijden van de verzekerde en op een voorafbepaald tijdstip eindigend, kort gezegd: een erfrente, een lijfrente in de zin van het Besluit I.B. 1941 is.

De H.R. besliste dat onder lijfrente is te verstaan die rente, waarvan, nadat zij zal zijn ingegaan, de verschuldigdheid afhankelijk is van iemands leven. Onder lijfrente in de zin van de artt. 16 en 31 Besluit I.B. 1941 vallen slechts die renten, welke van het standpunt van de verzekeraar uit van het leven afhankelijk zijn. Daar erfrenten niet aan dit criterium voldoen zijn zij dus geen *lijfrenten.*

Eenzelfde beslissing gaf de H.R. in het arrest van 9 februari 1955, *B.N.B.*[2]) 1955/90. Ook hier weer de uitspraak dat voor de toepassing van art. 16 van het Besluit I.B. 1941 onder lijfrenten alleen kunnen worden verstaan de renten, welke gevestigd worden op iemands lijf en dus recht geven op een uitkering, die met iemands overlijden eindigt. Een niet van enig leven afhankelijke rente, eindigend op een vooraf vastgestelde datum, is geen lijfrente, ook al mocht het tijdstip, waarop de uitkeringen een aanvang nemen, van enig overlijden afhankelijk zijn.

De factor dat een erfrente in vele gevallen, zij het dan niet voor de verzekeraar maar dan toch wél voor de genieter van diens leven afhankelijk is, maakt deze rente voor de toepassing van het Besluit I.B. 1941 niet tot een lijfrente.

De begripsbepaling leidt er toe dat er wél sprake van een lijfrente is bij een, van het standpunt van de verzekeraar uit, van het leven afhankelijke reeks periodieke uitkeringen, die niet dadelijk maar op een toekomstig tijdstip — dus uitgesteld — ingaat; verder bij een dergelijke reeks, die op een bepaalde datum ophoudt (tijdelijke lijfrente) en tenslotte bij een, waarvan de uitbetaling van méér dan één leven afhankelijk is gesteld.

Lijfrente of vaste reeks uitkeringen.

Het wordt voor de lijfrenten op méér dan één leven wel eens moeilijk om vast te stellen of er nog wel van een lijfrente kan worden gesproken. Dit is vooral zo als de lijfrente tijdelijk is, de duur kort en

[1]) Beslissingen in Belastingzaken.
[2]) Beslissingen in Belastingzaken – Nederlandse Belastingrechtspraak.

het aantal levens groot. De kans voor de verzekeraar dat hij ten gevolge van een sterfgeval niet verder zal behoeven uit te keren is dan vrijwel tot nihil gereduceerd. Daarmee zou de reeks van zijn standpunt uit praktisch een vaste reeks geworden en dus geen lijfrente meer zijn. Waar ligt de grens?

De Raad van beroep *Amsterdam* heeft in een eerste beslissing, de uitspraak van 8 juli 1942, B no. 7758, vastgesteld dat men niet van een lijfrente in de zin van het Besluit kan spreken als de gebondenheid aan het vaste aantal uitkeringen voorop staat en de afhankelijkheid van het overlijden eigenlijk maar een bijkomstigheid is.

Dezelfde Raad oordeelde anders in een — niet gepubliceerde — uitspraak van 8 oktober 1945, welke werd bevestigd in een eveneens niet gepubliceerd arrest van de H.R. van 6 maart 1946. Het betrof hier een reeks periodieke uitkeringen afhankelijk gesteld van het leven van zes met name genoemde tot één gezin behorende personen. Hoewel de premie voor deze „lijfrente" gelijk was aan die voor een vaste reeks oordeelden Raad van beroep en H.R. tóch, dat de afhankelijkheid-stelling van een betrekkelijk groot aantal personen in tijden van groot levensgevaar, zoals dat in de oorlogsjaren en ook in het jaar van sluiten der verzekering bestond, van wezenlijke betekenis moest worden geacht.

De Raad van beroep te Alkmaar besliste 29 januari 1953 (*F.E.D.* B 2.62.30) dat een periodieke uitkering met een duur van 5 jaar en afhankelijk gesteld en op het leven van een man en diens echtgenote, beide 42 jaar oud, een lijfrente is en niet een schuldaflossing. Het feit, dat de man of de vrouw, gezien hun leeftijd, alle uitkeringen zullen ontvangen kon naar het oordeel van de Raad er niet aan afdoen dat hier sprake is van een periodieke uitkering, die afhankelijk is van het leven van de man of zijn echtgenote, en dus van een lijfrente.

De Raad van beroep te Zwolle besliste 7 mei 1954 (*F.E.D.*, I.B. art. 36 (2) 2) dat een recht op een jaarlijkse som gedurende 15 jaar en afhankelijk van drie levens (49, 45 en 19 jaar oud), een lijfrente is. De Raad verwierp het argument, dat de kans, dat deze personen allen vóór het verstrijken van de periode van 15 jaar overleden zullen zijn op nihil zou zijn te stellen.

Kort tevoren had de Afdeling Directe Belastingen van het Ministerie van Financiën zich bij brief van 5 april 1954 no. 33 (gepubliceerd in het „*Verzekeringsblad*" van 1 mei 1954) over dit onderwerp uitgesproken. Onder verwijzing naar de uitspraak van de Raad van beroep te Amsterdam van 8 juli 1942 werd deze als juist erkend. Onder het begrip lijfrente zouden niet vallen die uitkeringen, bij welke de gebondenheid aan een vaste termijn op de voorgrond staat, en waarbij

de afhankelijkheid van de voorwaarde, dat gedurende die termijn één of meer bepaalde personen in leven blijven, slechts een bijkomend beding uitmaakt. Het feit, dat de premie voor de onderwerpelijke ideaalverzekering slechts een kleinigheid lager is dan de premie voor een normale ideaalpolis (dus ene, waarvan de ideaalrente niet van het leven van een aantal personen afhankelijk is gesteld) kan, zo wordt door het Ministerie aangegeven, een belangrijke aanwijzing zijn, dat de gebondenheid aan een vaste termijn op de voorgrond staat.

Het door het Ministerie ingenomen standpunt vindt min of meer bevestiging in een recent arrest, dat van 13 juni 1956 *B.N.B.* 1956/239. In de omstreden zaak ging het om een uitkering gedurende 5 jaren ten behoeve en bij opvolging op het leven van de belanghebbende, bij zijn overlijden overgaande op zijn echtgenote en bij haar overlijden op zijn kinderen. De H.R. bevestigde de uitspraak van de Raad van beroep, dat de door belanghebbende bedongen uitkering niet kan worden beschouwd als een lijfrente, omdat de kans op overlijden binnen de termijn van 5 jaar van belanghebbende en zijn gezin op nihil is te stellen. Deze beslissing van de H.R. is daarmee tegengesteld aan die van het arrest van 6 maart 1946.

Ook in het arrest van 10 april 1957, *B.N.B.* 1957/177 kwam de Hoge Raad tot de beslissing dat een recht op uitkeringen, waarvan het van het leven afhankelijk zijn van zo weinig belang was, dat het voor de premieberekening — vergeleken met een recht op vaste uitkeringen — vrijwel geen rol speelt, niet is een recht op een lijfrente. In dit geval ging het om uitkeringen van f 87,50 per maand voor een tijdvak van vier achtereenvolgende maanden, terwijl de uitkering een einde zou nemen bij het eerder overlijden binnen dit tijdvak zowel van een man, geboren 9 maart 1901, als van diens echtgenote, geboren 29 oktober 1905, en van één zijner kinderen.

Gezien de uiterst geringe onzekerheid omtrent het in totaal verschuldigde bedrag der uitkeringen — tot uitdrukking komend in een uiterst gering verschil tussen de premie bij verzekering van dergelijke uitkeringen met die voor soortgelijke, maar van geen enkel leven afhankelijk gestelde uitkeringen ($^1/_2$ % premieverschil), kon volgens de Hoge Raad aan het bijkomend beding dat bepaalde personen gedurende de periode van uitkeren in leven zijn, geen betekenis worden toegekend.

Uit het voorgaande volgt, dat het vaststellen van de grens tussen tijdelijke lijfrente (met aftrekmogelijkheid) en vaste reeks periodieke uitkeringen (geen aftrekmogelijkheid) een moeilijk punt blijft.

In het arrest van 6 maart 1946 is de tijd van groot levensgevaar, welke bij het aangaan der verzekering een feit was, in het geding

gebracht. Kan dit argument heden ten dage ook nog gelden? Zeer zeker, alleen al als men aan ongelukken en rampen denkt waarbij een geheel gezin betrokken kan zijn; om van oorlog (atoom!) maar niet te spreken.

Wil men zich laten leiden door een objectief gegeven dan zou het dit kunnen zijn, dat een reeks periodieke uitkeringen nog een tijdelijke lijfrente is als ze zonder te letten op het aantal levens, waarvan ze afhankelijk is gesteld, actuarieel berekend, in prijs, in koopsom lager is dan een reeks van gelijke duur, die vast is.

Aan de hand van het arrest van 6 maart 1946 kan men nog een stap verder gaan. Stel dat een tijdelijke lijfrente in prijs gelijk of praktisch gelijk zou zijn aan een vaste rente en de tijdelijke lijfrente zou lopen op de levens van de tot één gezin behorende personen, dan nog zou op grond van de motivering van het arrest en hetgeen dezerzijds in het midden is gebracht over de druk, waaronder wij nu leven, ook deze rente in fiscale zin nog lijfrente zijn. De premiën zouden mitsdien aftrekbaar zijn.

Premie voor een niet-zuivere lijfrente.

Voor een verzekering waarbij niet alleen een lijfrente is verzekerd maar ook een andere uitkering, bv. een kapitaaluitkering bij overlijden, is uiteraard niet de gehele premie aftrekbaar maar een deel daarvan en wel zoveel als nodig zou zijn om de zuivere lijfrente te verzekeren (art. 6 lid 1, Eerste Uitv.Besch. Besluit I.B. 1941, thans art. 4, lid 1 van de 15 februari 1953 in werking getreden Uitvoeringsresolutie Inkomstenbelasting 1953 van 11 februari 1953, no. 183).

Lijfrenteverzekering met fixe-beding.

Een gebruikelijke vorm van lijfrente is die met fixe-beding. De betekenis hiervan is dat indien de verzekerde op wiens leven de lijfrente is gevestigd binnen een bepaalde vooruit vastgelegde datum komt te overlijden — als datum wordt wel genomen 5, 10 of 15 jaar ná polisdatum — de lijfrente, nu als rente, toch aan de daarvoor aangewezen begunstigde(n) wordt doorbetaald tot de eerder genoemde vooruit vastgelegde datum. Men kan een dergelijke overeenkomst zien als een lijfrenteverzekering met een aanvullende verzekering van een bij overlijden ingaande rente, maar ook als een vaste reeks uitkeringen met een pas op de vooruit vastgestelde datum ingaande lijfrente. Het is duidelijk dat het volgen van de eerstgenoemde zienswijze tot een belangrijk grotere premie-aftrek zal leiden dan volgens de tweede zienswijze. Bij het arrest van 5 december 1956, B.N.B. 1957/60 besliste de H.R. dat ter beoordeling van de splitsing van de premie moet worden uitgegaan van de gezichtshoek van de verzekeraar. De H.R. bevestigde de uitspraak van de Raad van beroep die de zaak in eerste instantie had behandeld en constateerde dat er gedurende de fixe-periode niet een leven is aan te wijzen, dat van de

gezichtshoek van de verzekeraar uit een rol speelt ten aanzien van het wel of niet verrichten van de uitkeringen en dat eerst wanneer het al of niet doen van de uitkeringen wordt beheerst door het in leven zijn van een bepaalde persoon in de zin van het Besluit I.B. 1941 van een lijfrente kan worden gesproken.

Lijfrenteverzekering met voortgezette premierestitutie.

Het vaststellen van de lijfrentepremie bij een uitgestelde lijfrenteverzekering met voortgezette premierestitutie (deze verzekeringsvorm is genoemd op blz. 19 bij „Combinaties") heeft tot verschil van mening met de belastingadministratie geleid. Zowel de Raad van beroep te Amsterdam in een uitspraak d.d. 1 juni 1956, opgenomen in de *Verzekeringsbode* [1]) van 22 juni 1956, als die te Utrecht in een niet-gepubliceerde uitspraak van 17 oktober 1956 hebben beslist dat bij het vaststellen van de aftrekbare premie of koopsom buiten beschouwing moet worden gelaten — hetgeen de belastingadministratie had gesteld — dat de termijnen, die door de verzekeraar worden voldaan zolang er bij overlijden van de verzekerde nog enige restitutie valt te doen, als even zoveel aflossingen van de op de verzekeraar rustende restitutieverplichting zouden zijn aan te merken, mitsdien geen lijfrentetermijnen zijn.

De uitspraak van elk der raden van beroep luidde, dat de enig juiste splitsing die is in een lijfrenteverzekering voor de gehele overeengekomen duur en een bij overlijden tot uitkering komende, in bedrag aflopende kapitaalverzekering.

Deze laatste splitsing aanhoudend leidt uiteraard tot een belangrijk hogere lijfrentepremie-aftrek dan wanneer het standpunt van de belastingadministratie zou worden gevolgd.

Het cassatieberoep tegen de uitspraak van de Raad van beroep te Amsterdam leidde tot vernietiging.

Bij het arr. van 12 december 1956 (*B.N.B.* 1957/61) overwoog de H.R.:

1°. dat volgens deze overeenkomst de verzekeraar bij overlijden van belanghebbende de ontvangen premiën aan diens weduwe of erven zal dienen terug te betalen, met dien verstande, dat bij overlijden na ingang van de verzekerde rente de terug te betalen premiën met de reeds genoten rentetermijnen zullen worden verminderd;

2°. dat derhalve die rentetermijnen totdat het totaal bedrag van de ontvangen premiën is bereikt niet anders zijn dan gedeeltelijke terugbetalingen van dat bedrag, en gezien van het standpunt van de verzekeraar uit, onafhankelijk zijn van iemands leven, zodat zij niet kunnen worden beschouwd als betalingen van een lijfrente als bedoeld

[1]) *Weekblad voor Levensverzekering*, orgaan van de Ned. Ver. ter Bevordering van het Levensverzekeringwezen.

n de artikelen 16 en 31 van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941;

3°. dat, nu vaststaat dat het totaal van de ontvangen premiën moet worden terugbetaald, het te dezen niet van belang is, dat niet zeker is op welke tijdstippen de terugbetalingen zullen moeten geschieden.

De zaak werd naar de Raad van beroep terug verwezen om te beslissen welk gedeelte van de jaarlijkse premie geacht moet worden te zijn betaald voor een lijfrente ingaande op de dag, waarop het totaal van de betaalde premiën zal zijn terugbetaald.

Geven wij thans onze eigen visie.

Eigen visie over de premie-aftrek.

Doorgaande in de gedachtengang van de H.R. is de situatie zo dat hetgeen de verzekeringnemer voor een dergelijk contract aan „premiën" betaalt niet anders is dan het vormen van depot, dat altijd wordt terugbetaald, doch waarvan de gekweekte rente t.z.t. wordt ontvangen in de vorm van de werkelijke lijfrente. De belanghebbende derft van jaar tot jaar de intrest van het depot, doch daartegenover zal hij ontvangen, mits en zolang de in het contract genoemde verzekerde na de dag waarop het depot is terugbetaald in leven is, de werkelijke lijfrente.

De aldus belichte situatie vertoont overeenkomst met de bijzondere voorwaarden, waaronder de gemeente Vlaardingen in 1951 een obligatielening heeft geplaatst. Bij deze lening is de intrestbetaling in die zin geregeld dat gedurende de eerste 14 jaren van de looptijd geen intrest wordt vergoed doch over de laatste 16 jaar een intrest van 10 % per jaar. De H.R. heeft bij het arrest van 3 oktober 1956, *B.N.B.* 1956/304 onder meer beslist dat de intrest welke de gemeente over de laatste periode betaalt de tegenprestatie vormt voor het ter beschikking stellen van het kapitaal gedurende de gehele looptijd der lening zodat in de intrest van 10 % een vergoeding is begrepen voor de gedurende de eerste periode gederfde intrest.

In deze beslissing ligt een goede leidraad voor de te volgen gedragslijn bij de lijfrenteverzekering met voortgezette restitutie, bezien volgens de opvatting van de H.R. Immers de werkelijke lijfrente staat op één lijn met de intrestvergoeding van de obligatie Vlaardingen in de laatste periode. Dit betekent dat in feite de lijfrente wordt gefinancierd uit de gederfde intrest in de depot-periode. Maar dit zou dan tevens inhouden dat het deel van de jaarlijkse premie dat geacht moet worden voor de werkelijke lijfrente te zijn betaald nihil is. Opmerkelijk is dat de opdracht van de H.R. aan de Raad van beroep om vast te stellen welk deel van de „premiën" lijfrentepremie is, niet strookt met de door de H.R. naar voren gebrachte „depot"-gedachte.

Inmiddels blijkt dan ook uit het arrest H.R. van 11 september 1957,

B.N.B. 1957/279 dat in een premie van f 1473 een lijfrentepremie ad f 336 begrepen kan zijn.

Resolutie van 25 april 1957, no. 140.

Volgens de resolutie van 25 april 1957, no. 140 (Samsom's Belastingberichten, I 1202), kunnen de zo juist besproken verzekeringen vóór 1 januari 1958 door middel van een tot de inspecteur der belastingen gericht verzoek met terugwerkende kracht tot de datum van het sluiten der overeenkomst in een andere lijfrenteverzekering worden omgezet, zodanig dat aan de ene kant de premie-aftrek zoals die heeft plaatsgehad in stand kan blijven en aan de andere kant dat de rentetermijnen als werkelijke lijfrentetermijnen volledig kunnen worden belast. Indien niet van de regeling gebruik gemaakt wordt, worden de renten, die reeds vóór 1 januari 1958 zijn ingegaan of binnen afzienbare tijd zullen ingaan, slechts belast voor het in elke uitkering begrepen intrestbestanddeel inplaats van voor het volle bedrag van de rente.

De resolutie schenkt aandacht aan de mogelijkheid dat dan ter zake van ten onrechte in aftrek gebrachte lijfrentepremie navordering mogelijk is. Uiteraard, zo voegen wij hieraan toe, slechts over de belastingjaren ná dat, over hetwelk de premieaftrek door de inspecteur of een zijner ambtenaren is gecontroleerd en de polis, zoals met vele polissen het geval is geweest, door de inspecteur is opgevraagd en ter inspectie ter inzage is gegeven. Immers in het laatste geval ontbreekt het — voor elke navordering — vereiste nieuwe feit.

Lijfrenteverzekering, bij welke bij het aangaan der verzekering de lijfrente niet in bedrag is vastgelegd.

In de *Verzekeringsbode* van 7 oktober 1955 wordt er melding van gemaakt, dat door de belastingadministratie als lijfrentepremie wordt aanvaard de periodieke premie dan wel de koopsom, te betalen voor een te verzekeren lijfrente op bijv. het leven van de man en op dat van zijn echtgenote, ingaande op een vooraf bepaalde datum indien de man en/of de vrouw dan in leven zijn (is) en na ingang voortdurende tot en met de dag van overlijden van de langstlevende. Het bijzondere is dat de grootte van het bedrag der lijfrente niet bij het aangaan van de verzekering wordt vastgesteld maar dat deze t.z.t. wordt bepaald op het lijfrentebedrag dat dan op de vooraf bepaalde datum verkregen kan worden voor een bij sluiting van de polis vast te stellen som.

Zou voor het geval dat de man en de vrouw op de vooraf bepaalde datum zouden zijn overleden zijn bedongen, dat dan de zo juist genoemde som (aan de daarvoor als begunstigden aangewezen personen) in contanten zal worden uitgekeerd dan is het deel van de premie of koopsom dat op deze kapitaaluitkering betrekking heeft niet als lijfrentepremie aftrekbaar.

Naar aanleiding van door een levensverzekeringmaatschappij aan

het Departement van Financiën gestelde vragen bevestigde de Staatssecretaris dat:

1e. in het laatst aangewezen geval, de premie grotendeels aftrekbare lijfrentepremie is;

2e. als bij in leven zijn van de man en/of de vrouw op de vooraf-bepaalde datum de lijfrente wordt afgekocht de afkoopsom ten volle belast is (zie hiervoor bladz. 157);

3e. het recht op de uitgestelde lijfrente vrij is van vermogensbelasting (zie hiervoor bladz. 107);

4e. als de lijfrente is ingegaan art. 6c van de Wet op de Vermogensbelasting eventueel van toepassing is (zie hiervoor bladz. 180).

Bedrijfsvermogen als lijfrentepremie.

Al moge het vreemd schijnen, ook een bedrijfsvermogen kan premie van lijfrente zijn. Dit is nl. het geval als een bedrijf tegen vestiging, ten laste van de verkrijger(s), van een lijfrente op het leven van de vervreemder wordt overgedragen. De H.R. besliste bij het arrest van 1 december 1954, *B.N.B.* 1955/28 dat het overgedragen bedrijfsvermogen valt aan te merken als een niet tot de bedrijfskosten behorende premie van lijfrente, aftrekbaar volgens art. 16, lid 1, 2°, *d.* De aftrek is uiteraard gelimiteerd tot f 3600, waarbij dan aangenomen dat de verkoper in het jaar van overdracht niet andere aftrekbare lijfrentepremiën heeft betaald. Hoewel de overdracht, al is het dan veelal de laatste, in elk geval toch een bedrijfshandeling is, rekent de H.R. de geldswaarde van de bedongen lijfrente niet tot de bedrijfskosten, maar onder de persoonlijke verplichtingen van art. 16. De H.R. ziet de transactie terecht zó, dat de vervreemder van het bedrijf de bedongen lijfrente met bedrijfsvermogen betaalt.

b. Met lijfrenteverzekeringen gelijkgestelde kapitaalverzekeringen

Het „verlijfrenten" van kapitaalverzekeringen.

De premiën voor kapitaalverzekeringen kunnen op de voet van art. 16 Besluit I.B. en art. 13 Besluit L.B. niet in mindering van het inkomen (loon) komen, tenzij op de polis een aantekening is gesteld in de zin van art. 4, lid 3 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 (tot 15 febr. 1953 gold hiervoor art. 6 lid 4 van de inmiddels vervallen Eerste Uitv.Beschikking I.B. 1941). De handeling hierbedoeld is meer in het bijzonder bekend als die van het plaatsen van de lijfrenteclausule of als die van het verlijfrenten van een kapitaalverzekering.

Volgens de Uitvoeringsresolutie 1953 wordt een polis van levensverzekering, waarop een kapitaal is verzekerd, dat uitsluitend kan worden aangewend tot aankoop van lijfrenten, met een polis van lijfrente gelijkgesteld, mits op de polis door de verzekeraar de aantekening is gesteld dat zij niet tot zekerheid kan worden bezwaard of overgedragen. Ten tijde, dat een zodanige polis niettemin tot

zekerheid wordt bezwaard of overgedragen, wordt degene die de polis bezwaart of overdraagt, geacht met volledig behoud van de aanspraken welke uit de polis voortvloeien, een lijfrentetermijn ten bedrage van de geldswaarde van de polis te hebben ontvangen.

De Eerste Uitvoeringsbeschikking I.B. 1941 kende slechts een verbod van belenen. Met een aantekening als bedoeld in de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 wordt volgens het derde lid van art. 4 van deze resolutie gelijkgesteld een door de verzekeraar vóór 15 februari 1953 op de polis gestelde aantekening, dat de polis niet beleenbaar is, mits de polis in het tijdvak van 15 februari 1953 tot 1 september 1953 niet tot zekerheid bezwaard of overgedragen is geweest.

Begrip geldswaarde volgens de Uitv.res. I.B. 1953.

In de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 is als nieuw geïntroduceerd begrip dat van de geldswaarde opgenomen. Immers eventueel wordt een lijfrentetermijn ter grootte van de *geldswaarde van de polis* belast. Niet is aangegeven hoe de geldswaarde van de polis moet worden vastgesteld. Is het de aankoop- dan wel de afkoopwaarde? Twee waarden, die in bedrag zeker niet gelijk zijn. Enige leidraad zou men kunnen vinden in het voor de toepassing van de vermogensbelasting gewezen arrest van de H.R. van 4 mei 1955, B.N.B. 1955/218. In dit arrest wordt aangegeven dat het begrip geldswaarde noch door de aankoop- noch door de afkoopwaarde wordt gedekt (zie hiervoor blz. 112). Ter bepaling van de in art. 4, lid 3 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 bedoelde geldswaarde is niet te verwachten dat voor het bepalen van de geldswaarde genoegen genomen zal worden met de afkoopwaarde. In dit verband zal eerder gedacht moeten worden aan de omzettingswaarde, waarvan art. 10, lid 3 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 gewaagt (zie blz. 164).

Een advies.

Gezien de „straf" voor het tóch opnemen van geld onder verband van de polis, is het de aangewezen weg om voordat daartoe wordt overgegaan de lijfrenteclausule in te trekken. De zo juist genoemde omzettingswaarde wordt dan als inkomen belast (op verzoek naar het bijzondere tarief van art. 48 en niet zoals de lijfrentetermijn naar het normale tarief), maar het voordeel is, dat de gelegenheid openblijft om als de lening is afgelost, de polis opnieuw van de lijfrenteclausule te doen voorzien.

De clausule van niet tot zekerheid bezwaren of overdragen bij gedeeltelijk verlijfrente polissen.

De vraag rijst hoe zal moeten worden gehandeld als de polis gedeeltelijk verlijfrent is, bv. als bij een gemengde verzekering alleen het kapitaal dat bij leven van de verzekerde wordt uitgekeerd van de lijfrenteclausule is voorzien (zie hierna). Dan zal toch niet aangenomen moeten worden dat, ondanks de op een deel der verzekering betrekking hebbende lijfrenteclausule, bij het tot zekerheid bezwaren of overdragen van de polis ook als lijfrentetermijn zal worden beschouwd

dat deel van de geldswaarde van de polis, dat niet verlijfrent is?

Het is de resolutie van 25 januari 1950, no. 157, B. no. 9072, welke hierover enig licht geeft.

Deze geeft aan dat een polis — voor zover de lijfrenteclausule aan de uitkering is verbonden — (in zoverre) niet beleenbaar is. Hieruit mag worden afgeleid dat in zoverre een polis niet ene van lijfrente is of daarmee gelijkgesteld, er bij het tot zekerheid bezwaren of overdragen geen sprake zal zijn van een te belasten geldswaarde van een „lijfrentetermijn".

Voor de toepassing van de Eerste Uitvoeringsbeschikking I.B. 1941 kwam Mr. H. J. van Leeuwe in de *Verzekeringsbode* van 24 maart 1950 tot de slotsom dat de clausule van niet-beleenbaarheid niet verder reikt dan het verlijfrente deel ener verzekering.

Omvang en strekking van de lijfrenteclausule.

Het feit, dat de lijfrenteclausule gedurende de looptijd der verzekering kan worden ingetrokken (zie blz. 164) heeft er toe geleid dat vele verzekeringnemers in de waan verkeerden dat de lijfrenteclausule een keuze-clausule is en men altijd kan kiezen tussen het nemen van de lijfrente of kapitaal. Alleen gedurende de looptijd der verzekering is op verzoek van de verzekeringnemer intrekking mogelijk, zelfs indien dit een kort ogenblik vóórdat de verzekering tot uitkering komt wordt verzocht; zodra echter het recht op de uitkering tengevolge van het overlijden van de verzekeringnemer of door het aanbreken van het tijdstip waarop de uitkering bedongen was (expiratiedatum) is komen vast te staan, kan de lijfrenteclausule niet meer worden ingetrokken en heeft de begunstigde dus slechts de keuze in de vorm van de lijfrente.

Een en ander vindt bevestiging in het arrest van de H.R. van 9 november 1955 (*B.N.B.* 1956/20).

De H.R. verenigde zich met de uitspraak van de Raad van beroep dat een beding als bedoeld in art. 4, lid 3 van de Uitv.res. Ink.b. 1953 niet aanwezig geacht kan worden als de begunstigde de keuze zou hebben tussen uitkering van een kapitaal, vrij te besteden, en een uitsluitend tot aankoop van één of meer lijfrenten aan te wenden kapitaal. De mogelijkheid dat het beding door een der partijen, de verzekeringnemer, kan worden herroepen vermag de rechtsgevolgen van het beding niet te beïnvloeden zolang herroeping niet heeft plaats gehad. De H.R. laat dus duidelijk uitkomen dat de *verzekeringnemer* het door hem gemaakte beding gedurende de looptijd der verzekering altijd kan herroepen, maar zodra het recht op de uitkering voor de *begunstigde* eenmaal vaststaat kan *deze* het beding niet meer herroepen.

Zou er dus, naast de polis, per brief of langs andere weg door de

verzekeringnemer met de verzekeraar een afspraak zijn gemaakt waarbij de verzekeraar zich bereid verklaart dat ook de begunstigde t.z.t. de lijfrenteclausule ongedaan zou kunnen maken, anders gezegd dat hij een keuze tussen kapitaal en lijfrente zou hebben, dan zou ook deze toezegging de met een lijfrente gelijkgestelde kapitaalverzekering als 't ware ondermijnen met het gevolg dat de premie niet als lijfrentepremie zal worden geaccepteerd.

Deelneming in een spaarkas met lijfrenteclausule.

Wordt een deelneming in een spaarkas voorzien van de zg. lijfrenteclausule dan is de daarvoor betaalde premie lijfrentepremie, ook al heeft de belanghebbende bij de spaarkas een contra-verzekering gesloten, waarbij de uitkering ook gegarandeerd wordt ingeval de belanghebbende voor het einde van de spaarkas komt te overlijden (arr. H.R. 21 maart 1956, *B.N.B.* 1956/159).

Beschouwing over het begrip levensverzekering in fiscale zin, opgenomen in het „spaarkas-arrest".

Het arrest is belangrijk omdat er beschouwingen over het begrip levensverzekering in zijn opgenomen die althans fiscaal van betekenis zijn. Zo had de Staatssecretaris gesteld dat de spaarkasovereenkomst op zichzelf geen overeenkomst van levensverzekering is omdat deze het vereiste mist dat de overeenkomst is gegrond op levens- en sterftekansen; de „verzekeraar" zou daarbij geen met het leven van de verzekerde verband houdende risico's lopen; gevolg hiervan is weer dat het bij deze (enkele) spaarkas gesloten lijfrentebeding geen effect zou kunnen sorteren ten aanzien van enige aftrekbaarheid van de premie. Volgens de Staatssecretaris kan er alleen sprake van een overeenkomst *van levensverzekering* zijn indien voor *beide* bij de overeenkomst betrokken partijen levens- en sterftekansen betekenis hebben, m.a.w. indien de deelnemer aan de spaarkas met betrekking tot zijn levens- en sterftekansen enig risico aan de maatschappij zou overdragen, hetgeen in casu niet het geval zou zijn. Al spelen levens- en sterftekansen, bezien van de kant van de deelnemer aan de spaarkas wel een rol, zulks zou niet het geval zijn bezien van de kant van de desbetreffende maatschappij.

De Hoge Raad stelde hiertegenover: wel een overeenkomst van levensverzekering; de voor de belanghebbende uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen zijn van leven en sterven afhankelijk. Tegenover de hierin voor belanghebbende gelegen kans op voordeel en nadeel staat gelijke kans op nadeel en voordeel voor een ander of anderen, waarbij het voor het begrip levensverzekering onverschillig is of het risico rust op de wederpartij der overeenkomst of, zoals bij de spaarkas het geval is, op de (andere) deelnemers.

In het naschrift op het arrest merkt A. J. VAN SOEST op dat, wil er een overeenkomst van levensverzekering zijn, derhalve niet als eis gesteld moet worden dat de verzekeraar risico draagt; het enkele feit

dat periodieke spaarstortingen (premiën) uitsluitend worden betaald zolang degene op wiens leven het, in casu tontinair contract is gesloten, in leven is, stempelt het contract tot een van levensverzekering. Van Soest verwijst hiervoor o.m. naar de weldra te bespreken arresten van de H.R. van 10 juni 1953, *B.N.B.* 1953/251 en 252 (zie blz. 42).

Waar verlijfrenten niet mogelijk is.

De premie-aftrek wordt niet aanvaard voor polissen, waarbij een kapitaal is verzekerd, dat stellig niet tot aankoop van een lijfrente zal strekken. Het heeft dus geen zin deze uitkeringen van de zg. lijfrenteclausule te voorzien (resolutie van 13 maart 1944, no. 17, B. no. 7981).

Om een voorbeeld te noemen: de verzekering ener studierente. De aard van de verzekering brengt mee, dat de termijnen, als zij worden uitgekeerd, worden aangewend tot betaling van studiekosten. Te bepalen dat de uitkeringen zullen worden aangewend voor het sluiten van lijfrenteverzekeringen zou lijnrecht ingaan tegen het doel der verzekering.

Hetzelfde geldt voor de ideaalrente; ook deze kan niet verlijfrent worden.

Het verlijfrenten van de achtereenvolgende periodieke uitkeringen, d.w.z. het van de lijfrenteclausule voorzien van elke uitkering, in een reeks uitkeringen — en waarover hier wordt gehandeld — moet niet worden verward met het als lijfrente aanmerken van de gehele reeks doordat men het feit van het doen van de uitkeringen der reeks per uitkering afhankelijk heeft gesteld van het in leven zijn van een bepaalde persoon. Deze als lijfrente aan te merken reeksen kunnen én door de tijdelijkheid van de reeks én door het aantal levens, waarvan de uitkeringen afhankelijk zijn gesteld, fiscaal tot vaste renten worden. Dit onderwerp is reeds op blz. 30 aan de orde geweest.

Evenmin kunnen verlijfrent worden kapitaaluitkeringen waarvan premie noch uitkering verband houden met de levens- of sterftekans van één of meer personen. De aldus bedongen uitkeringen missen het element *levensverzekering* (arrest H.R. 21 mei 1947, B. no. 8402). Een dergelijke overeenkomst is niet een van levensverzekering. En daar volgens de Uitvoeringsresolutie 1953 alleen polissen van *levensverzekering* van de lijfrenteclausule kunnen worden voorzien kan deze clausule, indien ze toch in een overeenkomst zonder levens- of sterftekansen opgenomen zou zijn, geen effect sorteren.

Storting van een koopsom ontneemt aan een overeenkomst van levensverzekering voor het met de koopsom gefinancierde verzekerd bedrag het element „verzekering".

Het is, in dit verband, niet te verwonderen dat er moeilijkheden ontstonden als het ging om het storten van koopsommen op polissen, waarbij onder meer een uitkering op vaste termijn was verzekerd en deze uitkering van de lijfrenteclausule was voorzien. Te denken

aan de terme-fixe-verzekeringen en de ideaalverzekeringen, die een, zoals bekend, vaste kapitaaluitkering op een voorafbepaald toekomstig tijdstip beogen terwijl bij overlijden van de verzekerde vóór dat tijdstip de premiebetaling eindigt en een zg. ideaalrente ingaat.

Wordt direct bij het aangaan der verzekering of later, nadat een aantal premiën zijn betaald, een koopsom gestort dan is de koopsom geheel of een groot deel daarvan bestemd tot financiering van de kapitaal-uitkering op vaste termijn. De kapitaaluitkering wordt niet „verzekerd" omdat dit deel van de overeenkomst onafhankelijk is van levens- of sterftekansen. Aan dit deel van de overeenkomst is het element „verzekering" vreemd.

De H.R. heeft in dit verband op 10 juni 1953 twee arresten gewezen (*B.N.B.* 1953/251–252).

Het eerste betrof het storten van een koopsom voor een ideaalverzekering; het andere het storten van een koopsom voor een ideaalverzekering, waarvan de jaarpremie door het storten van de koopsom voor het vervolg lager werd.

Hoewel de Raad van beroep voor beide zaken een niet gelijke uitspraak had gegeven, was de beslissing van de H.R. wél gelijkluidend.

De overwegingen waren o.m.:

dat het voor de beoordeling of en in hoeverre een polis moet worden aangemerkt als een polis van levensverzekering beslissend is of en in hoeverre daarin een overeenkomst van levensverzekering is belichaamd;

dat — en dit betrof de eerste zaak — voor zover de polis niet is een polis van levensverzekering, lid 4 van art. 6 van de Eerste Uitv.besch. I.B. 1941 niet van toepassing is, ook al is het desbetreffende „verzekerd" kapitaal van de zg. lijfrenteclausule voorzien;

dat — en dit betrof de tweede zaak — door het storten van een koopsom in de overeenkomst wijziging is gebracht in dier voege, dat zij ten dele is komen te strekken tot uitbetaling, tegen voldoening van een som in eens, van een bepaald bedrag op een bepaald tijdstip, onafhankelijk van levens- of sterftekans van één of meer personen, en zij voor dat deel dus niet meer een overeenkomst van levensverzekering vormt.

Een beslissing van gelijke strekking heeft de Hoge Raad genomen op 6 februari 1957, *B.N.B.* 1957/87. Blijkens dit arrest is een overeenkomst tot uitkering — tegenover de storting van een koopsom — van zeker kapitaal op zeker tijdstip, aan de nemer zo hij in leven is en anders aan zijn rechtverkrijgenden, geen overeenkomst van levensverzekering aangezien volgens die overeenkomst de rechten en verplichtingen van de verzekeringmaatschappij enerzijds en van de be-

langhebbende en zijn rechtverkrijgenden anderzijds niet afhankelijk zijn van levens- of sterftekansen.

De op de polis geplaatste aantekening, waardoor van het verzekerde kapitaal, zo de nemer op het voorafbepaalde tijdstip in leven is, een zeker bedrag op geen andere wijze tot uitkering zal komen dan door afgifte van één of meer polissen van lijfrente, doch waarvan het verzekerde lijf nog niet is aangewezen, is geen overeenkomst van lijfrente, daar zodanige overeenkomst zonder aanwijzing van het verzekerde lijf niet bestaanbaar is.

De Hoge Raad doet bij dit arrest uitkomen dat nu „de" lijfrenteclausule op deze polis geen gelding kan hebben omdat in casu niet van een overeenkomst van levensverzekering kan worden gesproken, de overeenkomst evenmin als een polis van lijfrente kan worden aangemerkt omdat wil een overeenkomst ene van lijfrente zijn dan *altijd vereiste is* dat in de overeenkomst het leven of de levens is (zijn) aangewezen, van hetwelk of welke de uitkeringen afhankelijk zijn.

Voor een polis van kapitaalverzekering, die door middel van „de" lijfrenteclausule fiscaal met een polis van lijfrente wordt gelijkgesteld, is het derhalve niet nodig dat „de" lijfrenteclausule tevens de namen inhoudt van de personen op wier leven de lijfrente t.z.t. zal lopen; een polis van lijfrente zonder meer moet altijd de namen van de verzekerde personen bevatten.

Ook met polissplitsing kan het beoogde doel niet bereikt worden.

Op 10 april 1957 heeft de Hoge Raad beslist, *B.N.B.* 1957/175, dat de lijfrenteclausule evenmin als dat bij een tegen koopsom gesloten polis van ideaalverzekering het geval is, effect kan sorteren bij twee tegen koopsom gesloten polissen, waarvan bij de ene polis een kapitaal bij overlijden vóór een bepaalde datum plus een ideaalrente is verzekerd en bij de andere polis een kapitaaluitkering bij leven van de verzekerde op die bepaalde datum, terwijl de voor de beide verzekeringen te betalen koopsommen samen niet hoger zijn dan de koopsom te storten voor één verzekering die tot hetzelfde resultaat leidt.

Ondanks het feit, dat in casu de mogelijkheid van afkoop van elk der verzekeringen ontbrak, heeft de Hoge Raad beslist dat in wezen de verzekeringnemer met zijn verzekeraar één overeenkomst heeft gesloten, die naar inhoud een zg. ideaalverzekering is.

In *Vakstudie-Nieuws* van 15 mei 1957, bij punt 6, wordt terecht de vraag opgeworpen hoe de Hoge Raad zal beslissen als er twee polissen zouden zijn gesloten doch dan bij twee verzekeraars.

Het begrip koopsom.

Hoewel hierop later — in ander verband — nog wordt teruggekomen (zie blz. 150) kan hier als algemeen begrip worden gegeven dat er sprake is van het storten van een koopsom zodra er, inplaats of in afwijking van een regelmatige premiebetaling, één keer of meer-

malen een bedrag ineens wordt gestort, waardoor of een verhoging van het verzekerd kapitaal wordt bereikt of een verlaging van de nog te betalen premiën.

Geen consequenties voor het verleden.

Men kan zich afvragen of in een geval van volstorten van de polis de hele polis, tot zolang dus wel overeenkomst van levensverzekering, daardoor wellicht in zijn geheel een stuk is geworden dat niet meer een overeenkomst van levensverzekering belichaamt. De arresten van 10 juni 1953 geven hier een duidelijke richtlijn. Zij behandelen de consequentie van het storten van een koopsom en de beslissingen hebben betrekking op dat deel van het verzekerd kapitaal dat door het storten van de koopsom wordt volgestort; de H.R. heeft echter het verzekerd kapitaal, dat door de premiebetaling in het verleden is gefinancierd, niet in de beslissing betrokken. Dit leidt tot de conclusie dat de lijfrenteclausule van kracht blijft op dat deel van de overeenkomst en van het verzekerd kapitaal dat onder het regiem van de premiebetaling en de lijfrenteclausule tot stand is gekomen.

Omzichtigheid geboden.

Naast de gevallen, waarin verlijfrenten door de belastingadministratie niet wordt aanvaard, dus niet effectief kan zijn, zijn er ook gevallen, waarin het, hoewel daartegen van fiscale zijde geen bedenkingen zijn, niet raadzaam zou zijn de lijfrenteclausule te doen plaatsen.

Als een kapitaal is verzekerd, dat bij overlijden zal worden uitgekeerd, moet goed worden overwogen of men wel tot verlijfrenten zal overgaan. Immers het moment van overlijden is onzeker; stel nu dat er nog maar weinig premiën zijn betaald en het kapitaal komt door overlijden tot uitkering. De lijfrenteclausule heeft dan tot gevolg dat het verzekerd kapitaal niet in contanten wordt uitgekeerd, maar in de vorm van één of meer polissen van lijfrente en dit weer met gevolg dat de lijfrentetermijnen telkens wanneer zij worden betaald inkomen zijn en als zodanig ten volle belast. De situatie is dus: weinig premiën in aftrek gebracht en de lijfrente *steeds* inkomen.

Het voorgaande is voldoende om te doen inzien dat men niet te gauw tot verlijfrenten van bij overlijden verzekerd kapitaal zal moeten overgaan.

Geen regel zonder uitzondering.

Al moge het voorgaande in zijn algemeenheid juist zijn, de volgende opzet laat zien, dat het fiscaal toch nog wel voordeel kan bieden een overlijdensverzekering te sluiten en het verzekerd kapitaal van de lijfrenteclausule te voorzien.

Stel, iemand heeft f 600 beschikbaar voor premiebetaling. Hij kan dit bedrag besteden voor f 600 premie kapitaalverzekering maar ook voor f 1000 premie lijfrenteverzekering, daarbij aangenomen dat de premie-aftrek een vermindering van inkomstenbelasting geeft van f 400.

Bij een bepaalde duur van de premiebetaling zou een 30-jarige voor

f 600 premie rond f 27 000 kapitaal kunnen verzekeren en voor f 1000 premie rond f 45 000 (voorzien van de lijfrenteclausule). Veronderstellen we nu dat de verzekerde na 5 jaar overlijdt.

In het eerste geval is de (30-jarige) weduwe over het intrestbestanddeel van het tot uitkering komende kapitaal inkomstenbelasting verschuldigd, welke belasting voor de weduwe, over geen ander inkomen beschikkend, nihil is: het volle kapitaal ad f 27 000 blijft dus te harer beschikking. Hiervoor zou zij een vaste rente kunnen kopen ad f 5455 gedurende 5 jaar. Van deze rente is slechts het intrestbestanddeel belast. Ook deze belasting zal voor haar nihil zijn: zij ontvangt de f 5455 rente dus zonder enige claim voor inkomstenbelasting.

In het tweede geval zou de weduwe voor het bedrag f 45 000 een voor 5 jaar tijdelijke lijfrente kunnen kopen. De lijfrente zou bedragen f 9184 per jaar; aan inkomstenbelasting zou zij f 1378 verschuldigd zijn. Zij houdt dus per jaar f 7806 over.

Het enige verschil is dat in het eerste geval de rente vast is; in het tweede geval lijfrente met alle gevolgen van dien. Zelfs al zouden de erfgenamen van de weduwe zich door verzekering willen dekken tegen een eventueel kapitaalverlies, door overlijden in de periode van 5 jaar, dan nog blijft er een verschil ten gunste van de zoveel hogere kapitaalverzekering met lijfrenteclausule.

Men zal dus bij enige verzekering steeds hebben na te gaan of de lijfrenteclausule van kracht zal moeten zijn in alle gevallen, waarin het verzekerd kapitaal tot uitkering komt of dat de clausule alleen in bepaalde gevallen gelding zal hebben. In het algemeen komen de uitkeringen bij leven het beste voor verlijfrenting in aanmerking.

Gedeeltelijk verlijfrenten.

Zo komt men tot het gedeeltelijk verlijfrenten, dat wil zeggen de polis wordt wel van de lijfrenteclausule voorzien maar dan in die zin beperkt, dat ze alleen zal gelden voor de uitkering bij leven van de verzekerde en niet voor de uitkering bij overlijden. De resolutie van 9 oktober 1942, no. 114, B. no. 7760, opent daartoe de mogelijkheid.

Van de gemengde verzekering wordt dan het „leven"-deel der verzekering van de lijfrenteclausule voorzien.

Toepassing van het gedeeltelijk verlijfrenten op de ideaalverzekering zou meebrengen dat de lijfrenteclausule alleen wordt gehecht aan het verzekerd kapitaal als dit bij in leven zijn van de verzekerde tot uitkering komt.

Bij het arrest van 22 mei 1957, *B.N.B.* 1957/224 heeft de Hoge Raad het verlijfrenten van een deel ener verzekering gesanctioneerd. Het ging om het verlijfrenten van de kapitaaluitkering ener ideaalverzekering alleen voor zover de verzekeringnemer zelf de uitkering zou ontvangen; hij moet daarvoor op dat tijdstip dus in leven zijn. Zou

hij vóór die datum overleden zijn dan zal de uitkering in contanten geschieden aan de daarvoor aangewezen begunstigden. De H.R. was van oordeel dat inderdaad twee afzonderlijk gesloten veronderstelde overeenkomsten van levensverzekering begrepen geacht kunnen worden in de werkelijk tot stand gekomen polis en dat voor beide, afzonderlijk gedacht, geldt dat zowel de uitkering als de premiebetaling van in casu belanghebbende's leven of sterven afhankelijk zijn. Dit brengt weer mee, dat zowel de uitkering bij leven als die bij overlijden afzonderlijk, dan wel de uitkering in elk geval van de lijfrenteclausule kan worden voorzien.

Bij gedeeltelijk verlijfrenten is niet de gehele premie aftrekbaar. Dat deel van de premie, dat gelijk is aan de premie, die betaald zou moeten worden voor een verzekering, waarbij het te verlijfrenten kapitaal is verzekerd, kan in mindering van het inkomen worden gebracht (art. 4 leden 1 en 4 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953).

Vergelijking van de kapitaalverzekering met lijfrenteclausule met de verzekering ener lijfrente tot in grootte nader te bepalen bedrag.

In de *Verzekeringsbode* van 7 oktober 1955 (zie ook blz. 36) wijst J. H. L. P. Elandt erop dat de lijfrenteverzekering waarvan de lijfrente in grootte wordt bepaald op het bedrag dat t.z.t. voor een vooruit vastgestelde som zal kunnen worden aangekocht enkele voordelen heeft boven de kapitaalverzekering met lijfrenteclausule.

De volgende drie voordelen worden genoemd:

1°. voor de laatstgenoemde polis geldt niet het verbod van tot zekerheid bezwaren of overdragen, zoals dat wel geldt voor de kapitaalverzekering voorzien van de lijfrenteclausule;

2°. indien de speciale polisconstructie wordt toegepast op het verzekerd kapitaal van een terme-fixe- of een ideaalverzekering, dan kan ook de verzekering tegen koopsom worden aangegaan en vermijdt men de moeilijkheden, eerder (blz. 42) aangegeven: de speciale polisconstructie zorgt ervoor dat de verzekering, ook bij storting van de koopsom een verzekering (van lijfrente) blijft (in het schrijven van de Staatssecretaris genoemd op blz. 36 werd gesproken van de storting van een premie of *koopsom*);

3°. al wordt of worden, in aanvang, het leven of de levens genoemd, waarop de lijfrente zal worden gevestigd, is eenmaal het ogenblik daar dat de lijfrente zal ingaan dan verzet niets zich er tegen dat het een ander leven wordt of andere levens worden waarop de lijfrente wordt gevestigd: er is dan slechts de omzetting van een lijfrenteverzekering in een andere lijfrenteverzekering, een transactie, waaraan geen fiscale consequenties zijn verbonden.

Wat dit laatste voordeel betreft rijst de vraag of dat altijd wel gerealiseerd zal kunnen worden omdat de verzekeraar hier toch ook nog wel een woordje zal hebben mee te spreken.

Indien een kapitaal, waaraan de lijfrenteclausule is verbonden, tot uitkering komt dan wordt niet in contanten maar met één of meer polissen van lijfrente betaald (zie hfdst. I, § 2 onder 3).

De afgifte van de polis(sen) van lijfrente.

De mening heeft postgevat dat de lijfrenteclausule zou impliceren dat de af te geven polissen van lijfrente polissen zouden behoren te zijn, waarvan de verzekeraar dezelfde is als die van de oorspronkelijke verzekering. Bij resolutie van 21 maart 1950, no. 111, B. no. 9081, is een brief van de Minister van Financiën bekend gemaakt, volgens welke de verzekeraar zich ook van zijn verplichting kan kwijten door dit met goedvinden (veelal op verzoek) van de begunstigde (eventueel van de nemer van de polis) te doen door een lijfrentepolis uit te reiken ten laste van een andere verzekeraar. De uitreiking dient in elk geval echter plaats te hebben door de eerstbedoelde verzekeraar.

De situatie, die in dit geval ontstaat, is deze dat de eerstbedoelde verzekeraar een door de begunstigde ondertekend aanvraagformulier voor een bij de tweede verzekeraar te sluiten lijfrenteverzekering ontvangt. Deze dient dit formulier bij de tweede verzekeraar in en ontvangt, na storting van het verschuldigde bedrag, de lijfrentepolis. Hij reikt deze vervolgens aan de begunstigde uit. Dan staat vast dat de eerste verzekeraar de begunstigde met een polis van lijfrente heeft betaald.

c. De premie-aftrek bij omzetting van een kapitaal- in een lijfrenteverzekering

Een kapitaalverzekering die al enige jaren loopt kan worden omgezet in een lijfrenteverzekering. In het jaar van omzetting kan als lijfrentepremie in aftrek worden gebracht de aan de verzekering op het moment van de omzetting toe te kennen omzettingswaarde (zie hierna) en bovendien de premiën welke na de omzetting nog in hetzelfde kalenderjaar worden betaald.

De aftrek art. 16 bij omzetting.

De omzettingswaarde wordt in het jaar van omzetting als premie ineens, als koopsom voor de nieuwe verzekering, beschouwd. Als zodanig is zij aftrekbaar.

De bepaling van de grootte van het aftrekbare bedrag is geregeld in art. 10 lid 3 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953. Als koopsom van de tweede verzekering wordt beschouwd het bedrag, dat de verzekeraar ter zake van het sluiten van de tweede verzekering zou hebben ontvangen zo de eerste verzekering niet had bestaan en de verzekerde, wat betreft zijn gezondheidstoestand, voor de tweede verzekering op dezelfde voet was aangenomen als voor de eerste het geval is geweest. Is *a* de premie van de oorspronkelijke verzekering en zou *b* de premie zijn welke dezelfde verzekeringnemer ten tijde van de omzetting voor

Bepaling van de omzettingswaarde.

de nieuwe verzekering (de lijfrenteverzekering) zou moeten betalen, dan is de koopsom het bedrag, dat de verzekeringnemer als bedrag ineens zou moeten storten om te bereiken dat hij voor de lijfrenteverzekering niet een premie b doch een premie a ($a < b$) zal betalen.

Geleidelijke omzetting.

De gelimiteerde premie-aftrek zou er toe kunnen leiden dat als de omzettingswaarde (koopsom), vermeerderd met de eventueel na de omzetting voor de lijfrentepolis betaalde premiën, meer bedraagt dan f 3600 het meerdere niet in aftrek zou kunnen worden gebracht. In zo'n geval begint de omzetting al met nadeel voor de belastingplichtige. Ter vermijding daarvan zal ze dus geleidelijk moeten gebeuren, zodanig, dat voor elk achtereenvolgend belastingjaar het bedrag aan omzettings- of aankoopwaarde — het deel der premie, dat op het lijfrenteaandeel der verzekering betrekking heeft, niet het maximaal aftrekbare bedrag overschrijdt.

De geleidelijke verlijfrenting, ook wel aangeduid met etappengewijze verlijfrenting kan plaats vinden:

1°. door achtereenvolgens een evenredig gedeelte van het verzekerd kapitaal om te zetten, totdat het gehele kapitaal is verlijfrent;

2°. door op het moment van verlijfrenting de verzekering in een premiebetalend en in een premievrij deel in te delen. Men bepaalt het deel van het totale verzekerd kapitaal, dat op het moment van de verlijfrenting met de premie verzekerd zou kunnen worden en kan eenvoudig het premievrije kapitaal vaststellen. Dit kan nu eerst verlijfrent worden, ineens of over enkele jaren verdeeld, al naar de fiscale limiet dit toelaat. In volgende jaren kan men overgaan tot verlijfrenting van het premiebetalende deel der verzekering.
Men kan ook beginnen met het premiebetalende deel.

Ten slotte kan men één van beide delen verlijfrenten en verder niet.

Uitspraak Raad van beroep over geleidelijk verlijfrenten.

Het geleidelijk verlijfrenten van een polis van kapitaalverzekering is aan het oordeel van de Raad van beroep te Amsterdam onderworpen geweest. Bij de in de *Verzekeringsbode* van 30 november 1956 opgenomen uitspraak van 31 oktober 1956 besliste de Raad dat de stelling van de inspecteur, dat premie-aftrek slechts kan worden toegestaan als het *gehele* verzekerd kapitaal uitsluitend tot aankoop van lijfrenten moet worden aangewend, niet opgaat omdat in artikel 4, lid 1 van de Uitvoeringsresolutie 1953 met zoveel woorden wordt erkend dat bij één polis ook nog andere uitkeringen dan lijfrenten kunnen zijn bedongen, zij het dan dat de premie niet als lijfrentepremie kan worden behandeld voor zover betrekking hebbende op die andere uitkeringen. Nu in lid 1 een splitsing wordt voorgeschreven acht de Raad het niet aannemelijk dat lid 3 van art. 4 van de Uitvoeringsresolutie van een andere strekking zou uitgaan. Evenmin stelt art. 10

de eis dat het gehele kapitaal wordt omgezet en geeft, ook volgens de Raad, de Leidraad bij het Besluit op de Inkomstenbelasting in § 41 onder 15 niet uiting aan de gedachte dat bij een omzetting van een kapitaal- in een lijfrenteverzekering een gesplitste polis daarbij uitgezonderd zou moeten worden. Mitsdien was de Raad van oordeel dat dan ook niet kan worden aangenomen dat het Besluit zich verzet tegen gelijkstelling van een gesplitste polis als de onderhavige met een polis van lijfrente, voor wat betreft het deel, hetwelk overigens voldoet aan de in art. 4, lid 3 der Resolutie gestelde eisen. De Minister is tegen deze uitspraak blijkbaar niet in cassatie gegaan.

d. De premie-aftrek volgens de Besluiten I.B. en L.B.

Loonbelastingplichtigen die wel en die niet een aanslag I.B. krijgen.

Nadat van het loon de loonbelasting is ingehouden zullen er belastingplichtigen zijn die nog wel een aanslag in de inkomstenbelasting zullen ontvangen en andere die daarvoor niet in aanmerking komen. Art. 54 bepaalt dat er noch een aanslag wordt vastgesteld, noch enige teruggaaf, volgens art. 53, lid 2, wordt verleend indien het zuiver inkomen niet meer dan, thans, f 6900 bedraagt en het onzuiver inkomen (de optelsom van de netto-opbrengsten van alle inkomensbestanddelen) voor minder dan f 6900 bestaat uit aan inhouding van loonbelasting onderworpen inkomsten en voor niet meer dan f 200 uit andere bestanddelen. Voor de toepassing van art. 54 worden de bestanddelen van het, ingevolge art. 43 bij het zuiver inkomen van de belastingplichtige gevoegde, zuivere inkomen van zijn eigen of aangehuwde kinderen en pleegkinderen als bestanddelen van het zuiver inkomen van de belastingplichtige beschouwd.

Regeling premie-aftrek in I.B. en L.B.

De premie-aftrek is voor de toepassing van de Besluiten I.B. en L.B. verschillend geregeld.

Een verschil tussen I.B. en L.B. dat mede de premie-aftrek raakt, ligt daarin dat in het tarief L.B. met f 100 aftrek voor kosten van verwerving plus persoonlijke verplichtingen rekening is gehouden. Eerst als het totaal van lijfrentepremie (als persoonlijke verplichting), kosten van verwerving en andere persoonlijke verplichtingen het bedrag van f 100 te boven gaat, kan voor het meerdere door middel van een aantekening op de loonbelastingkaart vermindering van loonbelasting worden verkregen.

Bij de inkomstenbelasting worden de kosten van verwerving voor de gezamenlijke inkomsten uit dienstbetrekking volgens art. 27*a* van het Besluit automatisch tot f 100 verhoogd voor zover de gereclameerde kosten daar beneden blijven (hierdoor wordt het tarief van de I.B. meer in overeenstemming met het tarief L.B. gebracht); heeft echter de belastingplichtige persoonlijke verplichtingen dan wordt

volgens art. 16 lid 5 het bedrag daarvan verminderd met hetzelfde bedrag als waarmee het werkelijke bedrag aan kosten van verwerving is opgevoerd tot f 100. De vermindering van de maximale aftrek voor lijfrentepremiën met f 100, welke zich bij de toepassing van het Besluit L.B. voordoet als er geen andere kosten van verwerving of persoonlijke verplichtingen zijn, wordt op deze wijze ook voor de toepassing van het Besluit I.B. bereikt.

Ter verduidelijking het volgende.

Iemand, die alleen in de loonbelasting valt en geen kosten van verwerving heeft doch wel lijfrentepremie betaalt, kan weliswaar f 100 minder dan aan lijfrentepremie is betaald in aftrek brengen maar betaalt over die f 100 (lijfrentepremie) toch geen loonbelasting omdat het tarief op een aftrek van f 100 voor kosten van verwerving is ingesteld ook voor hem, die ze in werkelijkheid niet heeft.

Heeft een werknemer f 150 kosten van verwerving, dan mag hij f 50 daarvan in mindering brengen plus de volle lijfrentepremie (tot het geldende maximum).

Valt de werknemer ook in de inkomstenbelasting dan worden in het eerste geval voor hem toch f 100 kosten van verwerving afgetrokken al heeft hij ze niet, maar de lijfrentepremie-aftrek wordt met f 100 verminderd.

Heeft hij f 150 kosten van verwerving dan mag hij deze, zonder dat de aftrekbare lijfrentepremie wordt gekort, ten volle in mindering brengen.

Voor iemand, die niet in dienstbetrekking is, wordt de aangifte niet automatisch met f 100 verminderd omdat deze aftrek alleen verband heeft met het arbeidsinkomen (loon, salaris); maakt hij wél aanspraak op aftrek voor lijfrentepremiën, dan kunnen deze ten volle tot het voor hem geldende maximum in aftrek worden gebracht.

Techniek van de loonbelasting in verband met de premie-aftrek.

Wat betreft de techniek van de loonbelasting het volgende.

Blijkens de resolutie van 21 januari 1941, no. 90, B. no. 7448, behoren de bedragen, welke ter zake van persoonlijke verplichtingen (en buitengewone lasten) op de loonbelastingkaart worden aangetekend, over de nog niet verstreken maanden van het jaar te worden verdeeld.

De resolutie van 19 augustus 1941, no. 76, B. no. 7515, stelt — hoewel dit ook is opgenomen in art. 13 lid 5 Besl. Loonb. — nog eens nadrukkelijk vast, dat in het algemeen uitgaven, welke reeds vóór de indiening van een verzoek tot het stellen van een aantekening zijn gedaan, niet voor aftrek in aanmerking komen.

Voor het geval de aantekening op de loonbelastingkaart op een later tijdstip wordt gesteld dan op de dag van indiening van het ver-

zoek, is voorgeschreven dat de inspecteur het bedrag van de aftrek, waarop belanghebbende bij het indienen van het verzoek voor het lopende jaar nog recht heeft, verdeelt over het aantal maanden, resp. weken, dat na het stellen van de aantekening nog overblijft.

Mocht ten gevolge van het feit, dat de aantekening op een later tijdstip dan op de dag van indiening van het verzoek wordt gesteld, over het verminderd loon geen belasting verschuldigd worden, dan verleent de inspecteur, zo geeft de resolutie aan, ambtshalve teruggaaf van het bedrag dat over het tijdvak tussen het indienen van het verzoek en het stellen van de aantekening minder zou zijn geheven indien de aantekening op de loonbelastingkaart op de dag van het indienen van het verzoek was gesteld. Uiteraard wordt in dat geval bij het stellen van de aantekening alleen rekening gehouden met het bedrag, waarop belanghebbende over de toekomst nog recht heeft.

Uit het voorgaande blijkt dus wel dat voor hen, die alleen onder de loonbelasting vallen en die een lijfrentepremie-aftrek willen genieten, oppassen de boodschap is. Immers met premiebetalingen, gedaan vóór het indienen van het verzoek tot vermindering van loonbelasting, wordt géén rekening gehouden.

De juiste gang van zaken is dus dat hij, die aanspraak op premieaftrek maakt, zich vóórdat hij gaat betalen met de inspectie verstaat.

Gaat het om een maandpremie, dan verloopt alles verder eenvoudig.

Bij betaling van een jaarpremie of koopsom zal het bedrag worden verdeeld over de nog resterende maanden (weken) van het kalenderjaar. Ook hierin kan een klip liggen. Voor iemand, die in december bv. een jaarpremie of koopsom betaalt welke groter is dan het maandloon, blijft het verschil voor de loonbelasting buiten verrekening.

Uit het voorgaande volgt, dat het voor hen, die alleen loonbelastingplichtig zijn, mede in verband met de werking der progressie, raadzaam is lijfrenteverzekeringen tegen maandpremie aan te gaan, althans zich met de premiebetaling aan te passen bij het loontijdvak.

Niet tijdig ingediend verzoek tot vermindering van loonbelasting.

In bepaalde gevallen kan bij het voor de toepassing van de loonbelasting te laat indienen van verzoeken voor belastingvermindering wegens kosten van verwerving, persoonlijke verplichtingen en buitengewone lasten alsnog tegemoet gekomen worden aan het fiscale nadeel, dat de werknemer lijdt. Uiteraard alleen voor gevallen van onbillijkheid van overwegende aard heeft de Minister gemeend van de zg. hardheidsclausule van art. 59, eerste lid, 4°, Besl. Ink.bel. 1941 gebruik te moeten maken. Bij de resolutie van 31 mei 1954 no. 7, opgenomen o.a. in de Vakstudie Loonbelasting[1]) onder art. 13, worden derhalve de inspecteurs der belastingen in bepaalde gevallen gemach-

[1]) Uitgave Kluwer, Deventer.

tigd een aanslag in de inkomstenbelasting op te leggen, ook al komt de belastingplichtige daarvoor niet in aanmerking.

Bij het opleggen van de aanslag moet ook rekening worden gehouden met andere inkomsten ook al bedragen deze niet meer dan f 200.

Algemeen gesteld: deze gevallen doen zich voor als de werknemer een verzoek om toepassing van art. 13 of 14 van het Besluit op de Loonbelasting 1940 achterwege heeft gelaten omdat hij redelijkerwijs kon veronderstellen dat hem een aanslag in de inkomstenbelasting zou worden opgelegd. Andere dan de hierbedoelde gevallen, doch alleen als er zich een onbillijkheid van overwegende aard voordoet, zullen van geval tot geval door de Minister worden beoordeeld.

Een geval, als waarop zo juist wordt gedoeld, doet zich, naar mag worden aangenomen, voor als iemand in december bv. een jaarpremie of koopsom zou betalen die groter is dan zijn maandloon.

De bij de resolutie van 31 mei 1954 gegeven regeling is bij de resolutie van 29 juni 1956, no. 2, eveneens in de Vakstudie bij de bespreking van art. 13 vermeld, gewijzigd. De Minister heeft nader meegedeeld, dat de in de resolutie van 31 mei 1954 verleende machtiging tot het opleggen van een aanslag in de inkomstenbelasting in dier voege wordt gewijzigd, dat de tegemoetkoming voortaan dient te worden verleend in de vorm van een teruggaaf van loonbelasting, welke minder zou zijn geheven, indien het verzoek om vermindering van loonbelasting tijdig zou zijn gedaan.

e. De premie-aftrek beknot, resp. ontzegd

De pensioenregeling voor het notariaat.

De met het op 7 januari 1955 opgerichte notariële pensioenfonds van kracht geworden pensioenregeling voor het notariaat houdt mede voor de notarissen een oudedags- en een gezinsverzorging, alsmede de mogelijkheid van invaliditeitspensioen in. De verplichte bijdrage aan het fonds, bedragende een voor allen gelijk percentage van de uit het beroep van notaris genoten beroepsinkomen, behoort in zijn geheel tot de beroepskosten. Anderzijds zou de geldswaarde van de aanspraken, die de notaris verwerft, het beroepsinkomen dienen te verhogen. In stede daarvan wordt de notaris beknot in de tot f 3600 gelimiteerde lijfrente-aftrek en wel zodanig als uit een daarvoor opgestelde tabel is af te lezen (voor de tabel zie blz. 63). De jaarlijkse lijfrenteaftrek wordt verminderd met een bij de leeftijd van de notaris passende koopsom voor f 150 ouderdomspensioen en f 75 weduwenpensioen ongeacht zijn al of niet gehuwd zijn, de gezinssamenstelling en het leeftijdsverschil tussen hem en zijn echtgenote.

Geen premieafrek bij wederkerige lijfrenteverplichting.

Een ontzegging van het recht premiën voor lijfrenten als persoonlijke verplichting in mindering van het inkomen te brengen ligt in

het door twee personen, X en Y, wederzijds op zich nemen van een lijfrenteverplichting. Blijkens het arrest van 6 oktober 1954, B.N.B. 1954/317 weigerde de Hoge Raad de aftrek van de lijfrentekoopsom ad f 1200, door X betaald aan Y, en die, ook groot f 1200, door Y betaald aan X, voor X en Y als aftrekbare lijfrentepremie te erkennen in een geval, waarin X zich verbond aan de echtgenote van Y een lijfrente te zullen uitkeren indien zij op een bepaalde datum in leven zou zijn en waarin Y zich tot hetzelfde verbond ten aanzien van de echtgenote van X. Hoewel de bedragen f 1200 over en weer werden betaald besliste de H.R. dat aan de betaling van de koopsommen geen wezenlijke betekenis kan worden toegekend. De samenwerking en onderlinge afhankelijkheid der overeenkomsten, zo werd geconstateerd, brengt mee dat welke constructie partijen ook aan hun rechtsverhouding hebben willen geven, het offer dat elke belanghebbende ter verkrijging van de door hem ten behoeve van zijn echtgenote bedongen lijfrente heeft moeten brengen in werkelijkheid bestaat in de lijfrenteverplichting die hij zelf tegenover zijn wederpartij en ten behoeve van diens echtgenote heeft aanvaard. De betaling van de koopsommen werd, in verband met het in art. 15 van het Besl. I.B. 1941 bepaalde, niet als persoonlijke verplichting aanvaard. Aan de eisen voor aftrek, in art. 15 gesteld, was nl. niet voldaan (zie blz. 59).

f. De premie-aftrek voor kinderen

Welke wetsartikelen komen voor de belastingheffing van het inkomen van kinderen in het geding?

Het wettelijk vruchtgenot van de ouder (art. 29).

Daar is — eerst — art. 29 van het Besluit I.B. 1941, volgens hetwelk opbrengst van vermogen degene geniet, die krachtens zakelijk of persoonlijk recht van vruchtgenot inkomsten trekt uit goederen of uit roerend kapitaal.

Bij het persoonlijk vruchtgenot moet allereerst worden gedacht aan het vruchtgenot, dat de ouder krachtens art. 361 B.W. van het vermogen van de minderjarige kinderen heeft en — als het kind bij de ouder inwoont — ook van het inkomen uit arbeid van het kind.

Heeft het kind inkomen uit arbeid, in dienstbetrekking verworven, dan geldt de resolutie van 14 december 1948, no. 210, B. 8697. Ingevolge art. 25, lid 1, 1° van het Besluit I.B. 1941 wordt het loon van een minderjarig kind, dat bij de ouder inwoont, niet onder het inkomen van de ouder begrepen.

Volgens art. 7 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 wordt, indien een wezenpensioen toekomt aan een kind, waarvoor de ouder (daaronder begrepen de stiefouder en pleegouder) kinderaftrek heeft, de ouder geacht dit pensioen te genieten (zie ook art. 34, 1 Besl. I.B. 1941).

Gevallen, waarin de ouder niet het wettelijk vruchtgenot heeft.

De ouder mist het wettelijk vruchtgenot indien het vermogen aan het kind is geschonken of vermaakt onder de bepaling dat hij daarvan het vruchtgenot niet zal hebben (art. 363 B.W.); indien hij wegens onwaardigheid van een erfenis is uitgesloten en deze dientengevolge aan de kinderen komt (art. 887, jo. art. 885 B.W.); indien hij afstand heeft gedaan van het wettelijk vruchtgenot.

Bedoeld vruchtgenot geldt evenmin voor de bijgeschreven rente op spaarbankboekjes van de Rijkspostspaarbank ten name van minderjarigen (art. 8, lid 3 van de Wet van 23 december 1954, S. no. 594 — de Postspaarbankwet 1954). Daarentegen geldt volgens de res. van 16 maart 1935, no. 43, B. no. 6028, art. 10 van de Postspaarbankwet 1880 (nu art. 8, lid 3 van de Wet 1954) weer *niet* voor hetgeen ten name van minderjarigen op staatsschuldboekjes is ingeschreven.

De aangifte door de ouder van de opbrengst van het vermogen van het kind.

De ouder, die het wettelijk vruchtgenot heeft, moet alle opbrengsten daarvan verantwoorden alsof het eigen opbrengsten zijn. De bron van het kind is rechtstreeks zijn bron.

Het voorgaande geldt dus niet voor opbrengsten, waarvan de ouder het wettelijk vruchtgenot niet heeft.

Voor deze opbrengsten kan art. 43 aan bod komen.

Verhoging van het zuiver inkomen van de ouder ingevolge art. 43.

Het eerste lid van art. 43 bepaalt dat het zuiver inkomen van de kinderen, waarvoor de belastingplichtige kinderaftrek geniet (welke kinderen dat zijn is aangegeven op blz. 22), bij zijn zuiver inkomen moet worden gevoegd.

Het tweede lid bepaalt dat voor de toepassing van het eerste lid de in het zuiver inkomen van het kind begrepen zuivere opbrengst uit dienstbetrekking buiten beschouwing blijft.

Hetgeen de ouder uit hoofde van de toepassing van art. 43 bij zijn zuiver inkomen moet voegen moet hij verantwoorden bij de vraag „Bij te voegen inkomen van kinderen", voorkomend op het aangiftebiljet.

Artt. 29 en art. 43 kunnen door elkaar werken.

Daar de artt. 29 en 43 elkaar doorkruisen (immers er zijn kinderen, van wier vermogen de ouder het wettelijk vruchtgenot heeft maar waarvoor hij ook kinderaftrek geniet), heeft de H.R. bij arrest van 17 mei 1944, B. no. 7864, beslist dat art. 43 toepassing mist ten aanzien van inkomsten, waarvan de ouder het wettelijk vruchtgenot heeft.

Terrein van werking van art. 43.

Voor welke gevallen behoudt art. 43 nu toepassing?

Voor de inkomsten van de minderjarige kinderen, voor welke de ouder wél kinderaftrek heeft zonder dat hij het wettelijk vruchtgenot van het vermogen heeft en voor de vermogensinkomsten van de meerderjarige kinderen, waarvoor de ouder nog kinderaftrek geniet.

Einde toepassing art. 29 en art. 43.

Het vruchtgenot eindigt soms eerder soms later dan het moment waarop art. 43 nog kan worden toegepast.

Eindigt het vruchtgenot in de loop van het jaar en blijft art. 43 gelden dan wordt van dat moment af op het aangiftebiljet alles verantwoord bij de vraag „Bij te voegen inkomen van kinderen".

Eindigt de toepasselijkheid van art. 43 eerder dan het vruchtgenot (te beoordelen naar 31 december van elk jaar) dan vervalt de mogelijkheid om in dát jaar bij de zo juist genoemde rubriek voor het kind f 3600 aan lijfrentepremiën af te trekken.

Het kind heeft op zich genomen een premie voor een lijfrenteverzekering te betalen.

Hoe moet nu worden gehandeld als door het kind in enig jaar lijfrentepremiën worden betaald?

We nemen voorshands aan dat het kind in staat is de premie uit eigen vermogen of inkomsten te betalen en dat de vader het wettelijk vruchtgenot van het vermogen van het kind heeft. De premie is niet een in de zin van art. 362 B.W. op de vruchtgebruiker rustende, aan het vruchtgenot verbonden last. Bijgevolg is er in het kader van art. 29 bij de ouder geen aftrek mogelijk.

Maar voor elk kind geldt ook art. 43. Zo goed de Rijkspostspaarbankrente eerst op het aangiftebiljet van het kind moet worden verantwoord, evenzo goed kan daarop de lijfrentepremie, als persoonlijke verplichting als aftrekpost voorkomen. Het zuiver inkomen van het kind kan daardoor ten hoogste f 3600 negatief worden. Voorschrift is dat het zuiver inkomen van het kind, ook al is dit negatief, naar het aangiftebiljet van de ouder wordt overgebracht en bij de vraag: „Bij te voegen inkomen van kinderen" ingevuld moet worden. Een negatief zuiver inkomen van het kind vermindert het zuiver inkomen van de ouder. Al kan de ouder de premie niet volgens art. 29 in mindering van het inkomen brengen, via art. 43 kunnen de door het kind betaalde premiën tot maximaal f 3600 wél bij hem in aftrek komen.

Ministeriële richtlijnen ter bevestiging van het voorgaande.

Bij res. van 11 november 1944, no. 1, B. no. 8176, zijn op dit punt nadere richtlijnen gegeven, welke geheel aansluiten bij hetgeen zo juist is uiteengezet.

De inspecteurs kunnen voor de toepassing van art. 43 aannemen, dat het zuiver inkomen van het kind negatief kan zijn tot het bedrag van de in art. 16 bedoelde persoonlijke verplichtingen (pensioenen, altijddurende renten, lijfrenten en andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen, vallende onder art. 31 lid 1 of art. 34 lid 2 onder 1°, interessen van schulden en *premiën voor lijfrenten*). Voor zover het inkomen van het kind zuivere opbrengst van dienstbetrekking bevat, kan het zuiver inkomen van het kind negatief of in grotere mate negatief worden.

Bij res. van 15 november 1949, no. 19, B. no. 9038, is op een door een levensverzekeringmaatschappij gestelde vraag geantwoord, dat de

in de res. van 11 november 1944 gegeven regeling ook geldt als het kind geen opbrengsten of inkomsten geniet doch wél persoonlijke verplichtingen heeft (bv. alleen het betalen van premiën voor lijfrenten).

Slag om de arm.

Het voorbehoud is gemaakt dat, indien aannemelijk is dat de verplichting van een kind tot het betalen van premie voor lijfrente (mede) is geschapen met het oogmerk in feite de premie-aftrek voor de ouder te vergroten, met zodanige handeling geen rekening zal worden gehouden.

Welke de rechtsgrond is, welke de Minister in het kader van de toepassing van het Besluit I.B. 1941 voor ogen heeft gestaan om zonder meer te stellen dat in een bepaald geval met een overigens volkomen onaantastbare rechtshandeling voor de toepassing van het Besluit geen rekening zal worden gehouden, is niet duidelijk.

In dit verband zij opgemerkt dat de H.R., blijkens een arrest van 14 november 1956, *B.N.B.* 1957/4, met zoveel woorden te kennen heeft gegeven dat bij de belastingrechter niet met vrucht een beroep kan worden gedaan op Ministeriële Resoluties; deze hebben geen kracht van wet.

Ondanks de in de resolutie van 15 november 1949 opgenomen „slag om de arm" zal de belastingadministratie binnen het kader van de toepassing van het Besluit I.B. 1941 zich niet met vrucht kunnen verzetten tegen een ten gevolge van de toepassing van art. 43 bij het zuiver inkomen van de ouder voegen van het zuiver inkomen van het kind ook als dit negatief zou zijn. Het zuiver inkomen van het kind zal negatief zijn als de persoonlijke verplichtingen van het kind groter zijn dan het onzuiver inkomen. Dit doet zich voor als het kind de premie heeft te betalen voor een lijfrente- of kapitaalverzekering (de laatste voorzien van de lijfrenteclausule) en de premie ten dele wordt betaald uit inkomen, waarvan de ouder niet het wettelijk vruchtgenot heeft en ten dele uit vermogen dan wel zelfs geheel uit vermogen wordt betaald. Het doet hierbij niet terzake of dit vermogen soms kort voor de betaling van de premie aan het kind is geschonken, ja het is zelfs mogelijk dat alleen het bedrag van de premie wordt geschonken en wellicht door de schenker rechtstreeks ten behoeve van het kind aan de verzekeraar wordt overgemaakt. In dit verband te verwijzen naar het nog te bespreken arrest van de Hoge Raad van 17 februari 1954, *B.N.B.* 1954/140 (blz. 58).

Arrest H.R. ter bevestiging van het voorgaande.

Hetgeen de resoluties vaststellen over een mogelijk negatief zuiver inkomen vindt bevestiging in het arrest van 18 februari 1953, *B.N.B.* 1953/89. De H.R. besliste, dat zowel het onzuiver inkomen (art. 4 Besl. Ink.bel. 1941) als het zuiver inkomen (art. 5) negatief kunnen

zijn. De optelling, die art. 5 voorschrijft om het onzuiver inkomen te bepalen, is een algebraïsche. Dit kan leiden tot een negatief onzuiver inkomen en dan tot een negatief zuiver inkomen.

Het kind verzekeringnemer: de ouder betaalt de premiën.

Een veel voorkomende situatie is dat de vader het kind de verzekering laat aangaan en óf rechtstreeks óf via overboeking op een ten name van het kind gestelde bank- of spaarbankrekening de premie aan de verzekeraar overmaakt. Opdat van de zijde van de belastingadministratie niet met vrucht zal kunnen worden gesteld dat de vader het kind de verzekering heeft doen aangaan om zélf een hogere dan de voor hem geldende maximale premie-aftrek te kunnen genieten, zal eerst moeten vaststaan dat de schenking van de premie rechtsgeldig, dus niet aanvechtbaar is en voorts dat met het door het kind doen aangaan van de verzekering een werkelijk belang van het kind is gediend. De verzekering moet dus zeker niet zo zijn ingekleed dat de lijfrente op één of andere wijze weer aan de vader ten goede kan komen.

Rechtsgeldige schenkingen.

Wat betreft schenkingen bepaalt art. 1719 B.W. dat geen schenking, uitgezonderd degene, waarover art. 1724 handelt, op straffe van nietigheid anders kan worden gedaan dan bij een notariële akte, waarvan de minuut onder de notaris is verbleven. Volgens art. 1724 vereisen de giften van hand tot hand van roerende lichamelijke voorwerpen of van schuldvorderingen aan toonder geen akte en zijn zij van kracht door de enkele overlevering aan de begiftigde of aan een derde, die het gegevene voor hem aanneemt.

Bij het arrest van 2 november 1932, B. no. 5314, heeft de H.R. beslist, dat geldig zijn schenkingen, waarbij de overgifte geschiedt door tussenkomst van een derde, terwijl geenszins ondenkbaar is dat zulks door boeking plaatsvindt, bv. indien de schenker aan zijn bankier of aan de postchèque- en girodienst opdracht geeft het bedrag van de gift ten laste van zijn rekening over te boeken in het credit van de rekening van de begiftigde.

Door een enkele creditering in de boeken kan men niet rechtsgeldig schenken (arr. H.R. 7 maart 1934, B. no. 5589).

Indien iemand bij de geboorte van zijn kind geld stort op een spaarbankboekje voor dat kind en hierop geregeld bijstort, is door de Raad van beroep *Arnhem* aangenomen (uitspraak 25 nov. 1938, opgenomen in het *Maandblad voor Belastingrecht* 7e jaargang no. 17), dat hij die bedragen inderdaad heeft geschonken.

Op één lijn met het zo juist genoemde geval kan dat geplaatst worden, waarin de vader regelmatig de premie betaalt voor een verzekering, gesloten door en ten name van het kind. Ook hier kan men van rechtsgeldige schenkingen spreken.

In dit verband is het nuttig er op te wijzen dat door de Arr.-Rechtbank te *Amsterdam* (vonnis van 13 mei 1952, vermeld o.m. in *De Verzekeringsbode* van 23 mei 1952) is beslist dat als een vader door zijn minderjarige kinderen verzekeringen op zijn leven laat sluiten en hun de premiën schenkt, in de zin der Successiewet de premiën *niet* worden beschouwd als aan het vermogen van de vader onttrokken. De Rechtbank ziet dus eerst de schenking en dan de premiebetaling door de kinderen.

Nadat het Gerechtshof te Amsterdam op 11 juni 1953 in andere zin had beslist diende de zaak voor de Hoge Raad die op 17 februari 1954 arrest wees.

Het arrest, *B.N.B.* 1954/140, handelt over levensverzekeringen, op eigen leven gesloten door een vader in zijn hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van zijn minderjarige kinderen, die in de polissen als de begunstigden waren aangewezen voor uitkering bij overlijden van de vader. De jaarlijkse premiebetaling werd door de kinderen gefinancierd uit gelden, telkens te dien einde door de vader via een bank aan hen bij wijze van schenking overgemaakt. De verzekeringen dienen in die zin als door de kinderen aangegaan te worden beschouwd dat ter zake van de verkrijgingen in de zin van art. 84, lid 1, slot der (oude) Successiewet niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken.

Een belangrijke overweging in dit arrest was die, dat al zou de vader de premiën, die de verzekeringnemer schuldig was, rechtstreeks aan de verzekeraar hebben betaald er niettemin in het stelsel der Successiewet telkenmale een waarde uit het vermogen van de overledene in dat van de verzekeringnemer zou zijn overgegaan. Bijgevolg was er telkenmale sprake van een verkrijging die viel onder het begrip schenking onder de levenden in de zin van art. 1, lid 1 onder 3° van de (oude) Successiewet, en waarvan eventueel schenkingsrecht verschuldigd is.

Ook de H.R. ziet dus de situatie zo: eerst schenking van de premie en dan betaling der premie uit het aldus door het kind verkregen vermogen.

g. Koopsom- en depot-stortingen

Eenmalige premiebetaling.

De Leidraad bij het Besluit I.B. 1941 geeft in § 25 aan, dat de periodiciteit, eigen aan de premiebetaling, niet het criterium is voor de aftrekbaarheid.

Premiën ineens, dus koopsommen van lijfrenten, kunnen als niet-periodieke premiën, en derhalve als premiën in de zin van art. 16 worden beschouwd. De aftrekbaarheid blijft echter beperkt tot de eerder aangegeven maxima.

Is de jaarlijkse premie voor een lijfrenteverzekering gelijk aan of minder dan het per jaar aftrekbare bedrag, en de verzekeringnemer gaat er in enig jaar toe over om de contante waarde van een aantal premiën te storten, dan kan, zo het gestorte bedrag het aftrekbare maximum te boven gaat, toch niet meer dan dat maximum in aftrek worden gebracht. In de volgende jaren kan geen aftrek worden toegepast.

Storting van de contante waarde van een aantal premiën.

Voor een lijfrenteverzekering kan de normale jaarlijkse premie wel in aftrek worden gebracht als er een overeenkomst is gesloten waarbij de premieschuldige door storting van een bedrag ineens een aantal jaarpremiën bij vooruitbetaling voldoet, terwijl de maatschappij zich verbindt bij overlijden van de premieschuldige het gestorte bedrag, verminderd met de vóór de datum van overlijden verschuldigde premiën en evt. vermeerderd met de gekweekte intrest terug te betalen. In dit geval is er volgens de resolutie van 11 oktober 1957, no. 1, opgenomen o.a. in *Vakstudie-Nieuws* van 1 november 1957, sprake van een premiedepot en niet van storting van een koopsom.

De teruggaaf van premiën is, indien de premie van iemands leven afhankelijk is en de teruggaaf betrekking heeft op het tijdvak, volgende op zijn overlijden, niet een kapitaaluitkering uit levensverzekering (art. 4 lid 2 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953). Het verschil tussen het bedrag der terugbetaalde premiën en hetgeen daarvoor is gestort is intrest en als zodanig inkomen.

De premie-aftrek geldt eveneens als de verzekeringnemer een bedrag, gelijk aan de contante waarde van een aantal lijfrentepremiën in een al of niet afzonderlijk geadministreerd depot geeft en de verzekeraar machtigt om telkens als een premie vervalt deze van het depot af te boeken. Dan is de premie aftrekbaar in het jaar van afboeking (resoluties van 4 mei 1944, no. 106, B. no. 8071 en 11 oktober 1957, no. 1).

Storting van een depot.

De intrest, gekweekt met het depot, behoort als opbrengst van roerend kapitaal verantwoord te worden.

Neemt in het geval van het storten van een koopsom de aan de polis toe te kennen geldswaarde toe, in het geval van het deponeren van een bepaald bedrag, waaruit de premiën worden voldaan, is het het saldo-depot, dat tot de vermogensbestanddelen van de verzekeringnemer behoort. Als zodanig moet het voor de vermogensbelasting worden verantwoord.

Hij die de verzekeringnemer is van de lijfrenteverzekering komt in aanmerking voor de aftrek van het inkomen. Het doet hierbij niet terzake wie de begunstigde voor de lijfrente is. Zo heeft de Hoge Raad bij arrest van 8 november 1952, B. no. 8887, beslist dat ook elk der erven in een nalatenschap in aanmerking komt voor aftrek van

Premie(koopsom)-aftrek alleen voor de verzekeringnemer(s).

een evenredig deel in de koopsom, welke is gestort voor een lijfrenteverzekering voor rekening van de nalatenschap aangegaan ten behoeve van de legataris van een vruchtgebruik, hetwelk bij overeenkomst in een lijfrente was omgezet.

3. *De ongelimiteerde aftrek van het onzuiver inkomen*

a. Uitkeringen en premiebetalingen als bedrijfskosten

Uitkeringen als bedrijfskosten.

Buiten de sfeer van de verhouding werkgever–werknemer zijn er toch bepaalde uitkeringen, in het kader van de oudedags- en gezinsverzorging gelegen, die het karakter van bedrijfskosten dragen, mitsdien tot de bedrijfskosten behoren en dus winstverminderend (art. 6 Besluit I.B. 1941) werken. Aan deze uitgaven is geen limiet gesteld; het gaat er slechts om of ze een zakelijk karakter hebben.

Zo besliste de H.R. bij het arrest van 30 september 1953, *B.N.B.* 1953/262, dat in het geval dat bij het doen van een uitkering, door elk van enige artsen, die de praktijk van een collega hebben voortgezet, aan de weduwe van deze collega, geen persoonlijke beweegredenen hebben gegolden om aan die weduwe een tegemoetkoming toe te kennen, doch hun besluit tot die toekenning in verband stond met het van de voortzetting van de praktijk verwachte voordeel, de ter zake gedane uitkering een zakelijk karakter heeft en tot de beroepskosten van elk hunner behoort.

Een grote groep uitkeringen wordt gevormd door al die periodieke uitkeringen, in het bijzonder lijfrenten, die hun oorsprong vinden in het overnemen van een bedrijf of praktijk. Gestimuleerd door bestaan hebbende fiscale faciliteiten hebben er in het verleden talloze overdrachten tegen lijfrente plaatsgevonden. De gang van zaken bij een dergelijke overneming is dat de koper de administratie van het overgenomen bedrijf of de overgenomen praktijk begint met een balans, waarop tegenover het verworven actief, waaronder veelal de goodwill, in het passief, naast het eigen vermogen dat hij zelf fourneert, het vreemde vermogen, met name alles wat hij schuldig is gebleven, voorkomt. Heeft de overdracht geheel of voor een deel plaatsgehad tegen lijfrente dan komt onder het schuldbedrag de gekapitaliseerde waarde van de lijfrenteverplichting voor. Dat de lijfrenteschuld inderdaad bedrijfsschuld is vindt men bevestigd in de arresten van de Hoge Raad van 5 maart 1947, B. no. 8276; 20 februari 1952, B. no. 9173 en 12 november 1952, B. no. 9313.

De waarde van de lijfrenteverplichting wordt vastgesteld op de geldswaarde, die er op het moment van de overneming van het bedrijf of de praktijk aan toe te kennen is. Elke actuaris of levensverzekeringmaatschappij kan de waarde opgeven.

Worden nu de lijfrentetermijnen uitgekeerd dan worden ze als bedrijfskosten ten laste van de verlies- en winstrekening gebracht. Daartegenover staat echter in enig boekjaar het afnemen van de geldswaarde van de lijfrenteverplichting. Het bedrag, waarmee de geldswaarde in enig boekjaar is afgenomen, wordt ten bate van de verlies- en winstrekening gebracht.

Hoewel buiten de eigenlijke lijfrentetransactie staande, toch moet niet onvermeld blijven dat op de overgenomen activa, zoals de goodwill, afgeschreven kan worden volgens de daarvoor geldende normen.

Premiën voor ziekte-, ongevallen-, invaliditeits- en levensverzekering als bedrijfskosten.

Overziet men de evenementen met het oog op welke verzekeringen worden aangegaan, dan hebben die verzekeringen, waarbij de verzekerde gebeurtenis door en in de uitoefening van het beroep of bedrijf kan ontstaan, een zakelijke inslag. Het gevolg daarvan is dat de premiën tot de bedrijfskosten behoren en de uitkeringen tot de bedrijfsbaten.

Het is ook weer de jurisprudentie, waaraan richtlijnen kunnen worden ontleend.

Jurisprudentie betreffende de invaliditeitsverzekering.

De H.R. besliste bij arr. 8 januari 1941, B. no. 7288, met betrekking tot een arts, die zich had verzekerd tegen de geldelijke gevolgen van invaliditeit, welke hem tijdelijk of blijvend de uitoefening van zijn praktijk als geneesheer onmogelijk zou maken, dat de voor die verzekering betaalde premiën niet tot de beroepskosten behoorden. Als overweging gold dat — nu de lichamelijke en geestelijke geschiktheid tot uitoefening van een beroep betreft de persoonlijkheid van de betrokkene en niet kan worden beschouwd als een zaak in de uitoefening van het beroep aangewend — een verzekering als deze strekt om de geldelijke nadelen, die uit de tijdelijke of voortdurende ongeschiktheid tot uitoefening van een beroep voortvloeien, te dekken door andere, buiten de beroepsuitoefening om, verworven baten.

De premiën behoren in casu niet tot de beroepskosten; de uitkering, zo deze in een bedrag ineens wordt ontvangen, is dus niet inkomen in de zin van het Besluit I.B.

Resolutie over ongevallenverzekering.

Zo is dan ook in de resolutie van 17 augustus 1944, no. 28, B. no. 8161, bepaald dat evenmin de premiën, betaald voor een — algemene — ongevallenverzekering, dus niet voor ene, welke slechts strekt voor bedrijfs- of beroepsongevallen, tot de bedrijfskosten behoren.

Beslissing van de Raad van beroep over premie levensverzekering.

Met betrekking tot premiën, betaald voor een levensverzekering: de Raad van beroep Amsterdam besliste bij uitspraak van 27 februari 1941, B. no. 7461, dat iemand, die in de uitoefening van zijn bedrijf en tot zekerheid van een bedrijfsschuld een overeenkomst van levensverzekering had gesloten, het bedrag, waarmede de deswege verschuldigde premie de waardevermeerdering van de polis te boven ging, in mindering van zijn bedrijfswinst mocht brengen.

Enerzijds dus de premie bedrijfskosten, anderzijds de door de premiebetaling te constateren waardegroei van de polis bedrijfsbate.

Of men er in zo'n geval wel verstandig aan doet om de verzekering, welke evengoed buiten het bedrijfsvermogen kan worden gehouden, in de administratie op te nemen is zeer de vraag. Want wat gebeurt er als er weinig premiën zijn betaald, de polis dus weinig waarde heeft en de verzekering door het overlijden van de verzekerde tot uitkering komt? Dan zal er niet aan te ontkomen zijn, dat het verschil tussen uitkering en boekwaarde als bedrijfsbate wordt belast.

De Minister is tegen de uitspraak van de Raad van beroep niet in cassatie gegaan, omdat zoals dat is gemotiveerd, de beslissing van de Raad — dat aan de tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behorende polis van levensverzekering bij het bepalen van de winst een waarde moest worden toegekend ongeveer gelijk aan de afkoopwaarde — niet in strijd werd geacht met goed koopmansgebruik en dus niet met vrucht in cassatie zou kunnen worden aangevochten.

Blijkbaar wordt een levensverzekering als de onderhavige dermate gezien als in de zakelijke sfeer tot stand gekomen, dat, indien de verzekeringnemer haar door opneming in zijn administratie stempelt als tot het bedrijfs- of beroepsvermogen te behoren, de belastingadministratie hem daarin wil volgen. (Zie in dit verband ook de op blz. 106 besproken arresten H.R.)

Pensioenregeling voor het notariaat.

Bij de wet van 16 september 1954, S. no. 407 is een regeling getroffen nopens een pensioenvoorziening voor notarissen, kandidaat-notarissen en voor hun nagelaten betrekkingen. Op 7 januari 1955 is opgericht het in art. 4 der wet bedoelde notariële pensioenfonds en de pensioenregeling is op diezelfde dag in werking getreden.

De notarissen-deelnemers zijn ingevolge art. 6, derde lid, der wet aan het pensioenfonds een bij het pensioenreglement bepaald, voor allen gelijk, percentage van de uit hun beroep van notaris genoten beroepswinst schuldig. De na de inwerkingtreding der wet ontslagen of overleden notarissen hebben terstond recht op ouderdomspensioen c.q. weduwen- en wezenpensioen, ook al hebben zij nimmer of slechts weinige jaren premie behoeven te betalen. In verband hiermede en met de omstandigheid dat de bijdrage evenredig is aan de winst, is in een aantal gevallen de bijdrage hoger dan het bedrag, hetwelk nodig zou zijn tot dekking van de aan de stortende notaris zelf toegekende aanspraken. De bijdrage — welke de notaris als zodanig op grond van wettelijke bepalingen verschuldigd is — behoort in haar geheel, derhalve ook voor het ten bate van de schuldenaar strekkende gedeelte, tot de beroepskosten te worden gerekend.

Voor zover de notaris voor zich en de zijnen aanspraken op ouder-

doms-, invaliditeits-, weduwen- en wezenpensioen verwerft wordt de premie voor een in de individuële sfeer liggende verzorging betaald. De premie zou, voor zover voor de individuele verzorging strekkende, niet tot de beroepskosten kunnen worden gerekend, of, anders gezegd, de aan de aanspraken toe te kennen geldswaarde zou bij de winstberekening, als bate, in aanmerking genomen moeten worden.

Bij resolutie van 7 juni 1956, no. 4, opgenomen o.a. in *Vakstudie-Nieuws* van 15 juni 1956, heeft de Minister van Financiën meegedeeld goed te keuren dat de zo juist genoemde aanspraken bij de winstberekening buiten aanmerking worden gelaten, onder voorwaarde dat de notaris ter zake van door hem, naast zijn bijdrage aan het pensioenfonds, in privé uitgegeven premiën voor lijfrenten op de voet van art. 16, eerste lid, 1°, letter *d*, van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941, geen groter bedrag als persoonlijke verplichting in mindering van zijn onzuiver inkomen brengt dan het in voormeld art. 16, tweede lid, bepaalde maximum, verminderd met het bedrag van de buiten aanmerking gelaten toeneming van de aanspraken.

De bedragen van de toenemingen van de aanspraken, welke inge-

Leeftijd op 1 januari van het kalenderjaar, waarover in verband met de ambtsvervulling als notaris pensioenaanspraken ontstaan.	Koopsom voor *f* 150 ouderdomspensioen en *f* 75 weduwenpensioen met bijbehorend wezenpensioen op het in kolom 1 genoemde tijdstip.	Leeftijd op 1 januari van het kalenderjaar, waarover in verband met de ambtsvervulling als notaris pensioenaanspraken ontstaan.	Koopsom voor *f* 150 ouderdomspensioen en *f* 75 weduwenpensioen met bijbehorend wezenpensioen op het in kolom 1 genoemde tijdstip.
(1)	(2)	(1)	(2)
25	*f* 636	48	*f* 1194
26	„ 674	49	„ 1216
27	„ 708	50	„ 1238
28	„ 738	51	„ 1260
29	„ 765	52	„ 1282
30	„ 791	53	„ 1304
31	„ 816	54	„ 1326
32	„ 840	55	„ 1348
33	„ 863	56	„ 1371
34	„ 886	57	„ 1390
35	„ 908	58	„ 1409
36	„ 931	59	„ 1429
37	„ 953	60	„ 1450
38	„ 975	61	„ 1471
39	„ 997	62	„ 1489
40	„ 1019	63	„ 1503
41	„ 1042	64	„ 1513
42	„ 1063	65	„ 1528
43	„ 1087	66	„ 1550
44	„ 1109	67	„ 1572
45	„ 1129	68	„ 1598
46	„ 1150	69	„ 1648
47	„ 1172		

volge het derde lid buiten aanmerking worden gelaten, worden aangewezen door de hiervoor opgenomen tabel. Deze tabel geldt zowel voor de gehuwde als voor de ongehuwde notarissen en voorts ongeacht de gezinssamenstelling en het leeftijdsverschil tussen de notaris en zijn echtgenote.

De compagnonsverzekering.

Met het oog op de voortzetting van een firma na het overlijden van een der firmanten plegen de firmanten wederzijds, op elkanders leven, een verzekering aan te gaan, welke de overlevende firmant waarborgt dat hij bij overlijden van zijn mede-firmant een kapitaal ontvangt waarmee hij de erfgenamen van de overleden firmant het vermogen, dat deze in de zaak had, kan terugbetalen, eventueel vermeerderd met een goodwill-uitkering, die hij verschuldigd is ter zake van de overneming van het firma-aandeel van de overleden firmant.

Herhaaldelijk wordt naar voren gebracht dat de premie door de firmanten te betalen bedrijfskosten zijn, mitsdien winstverminderend werken.

Afgezien van de voor de inkomstenbelasting geldende nadelige gevolgen (de uitkeringen zouden dan immers tot de bedrijfswinst gerekend worden!), ook de toepassing van de Successiewet dringt ertoe dat noch de firma, noch de firmanten samen als de verzekeringnemers optreden doch de ene firmant een verzekering aangaat op het leven van de ander en de andere op het leven van de één met dien verstande dat slechts bij het eerste sterfgeval een uitkering plaatsvindt.

b. Pensioenen

Pensioenuitkeringen met persoonlijk karakter.

Hoewel de term pensioenen reeds een aanwijzing is dat er eerst aan een verhouding werkgever–werknemer wordt gedacht en deze verhouding met alle daaraan voor de oudedags- en gezinsvoorziening verbonden problemen onderwerp van behandeling van een afzonderlijk deeltje in deze serie zal uitmaken, toch kan het voorkomen dat er aftrekposten zijn die, omdat zij in het kader van art. 16 worden gebracht, in feite een persoonlijk karakter hebben gekregen.

Pensioenen huispersoneel.

Hoewel pensioenuitkeringen aan huispersoneel hun oorsprong weliswaar in de verhouding werkgever–werknemer vinden, hebben zij niet een zakelijk karakter doch een zuiver persoonlijke inslag. Het merkwaardige doet zich voor dat, hoewel het loon van huispersoneel nimmer in mindering van het inkomen kan worden gebracht (in bepaalde gevallen misschien als buitengewone last — zie afdeling 5 van dit hoofdstuk), dit wel het geval is met het aan vroeger huispersoneel uitgekeerde pensioen.

De Leidraad, behorend bij het Besluit I.B. 1941, erkent in § 24, leden 3—5, wel het min of meer bestaan van een ongerijmdheid op

dit punt doch op enkele daarvoor aangevoerde gronden wordt de situatie toch als aanvaardbaar gekenschetst.

Zou echter gedurende het dienstverband een lijfrenteverzekering ten bate van het huispersoneel zijn aangegaan, dan zou de premie als lijfrentepremie wel aftrekbaar zijn. Het doet hierbij niet ter zake of het pensioen al of niet in rechte vorderbaar is.

Na liquidatie van het bedrijf in privé overgenomen pensioenverplichtingen.

Bij liquidatie of overdracht van een bedrijf dan wel bij omzetting van een zaak of firma in een N.V. komt het wel voor dat bepaalde werknemers niet mee overgaan en gepensioneerd worden. Hun vroegere werkgever betaalt hun pensioen dan uit zijn privémiddelen. Een dergelijke regeling ontmoet wettelijk geen bezwaar omdat bij dienstverlating toegezegde pensioenen niet onder de bepalingen van de Pensioen- en spaarfondsenwet vallen. Om de pensioenbetaling mogelijk te maken ligt het voor de hand dat de werkgever uit de zaak, zoals dat dan heet, een bepaald bedrag ontvangt dat voldoende is om de pensioenverplichting te kunnen nakomen. De koopsom van het pensioen kan ten laste van de winst van het liquiderende of overgedragen wordende bedrijf worden gebracht. Diezelfde koopsom, die de ex-werkgever in privé ontvangt, is voor hem geen inkomen.

De betaalde pensioentermijnen kunnen echter door hem, ingevolge art. 16, lid 1—2° *a* wél in aftrek van het inkomen worden gebracht. Hieruit volgt, dat voor zover betreft deze pensioentoezegging, eerst de gehele koopsom ten laste van de bedrijfswinst kan worden gebracht en daarna de betaalde pensioenen naar gelang zij worden betaald als persoonlijke verplichting van het privé-inkomen in mindering komen. Fiscaal een niet onvoordelige transactie, te meer daar bij overlijden van de gepensioneerde het vrijvallende nog beschikbare bedrag niet tot het inkomen kan worden gerekend.

Dat de toepassing van de bepalingen van het Besluit I.B. 1941 zulks meebrengt is bevestigd door de H.R. bij het arrest van 27 januari 1954, *B.N.B.* 1954/102.

Afkoop van een pensioen al of niet via een lijfrenteverzekering.

De afkoopsom van een pensioen kan niet met dat pensioen worden gelijkgesteld en mitsdien niet van het zuiver inkomen worden afgetrokken (arr. H.R. 10 april 1946, B. no. 8059). Zou een pensioen worden afgekocht door middel van het aangaan, tegen koopsom, en overdragen van een lijfrenteverzekering dan valt de koopsom onder de lijfrentepremie-aftrek en kan dus slechts tot maximaal f 3600 in mindering van het inkomen komen. Pensioenverplichtingen, volgens welke de betaalde pensioenen als persoonlijke verplichting in mindering van het onzuiver inkomen komen, afdoen met aankoop en overdracht van een lijfrenteverzekering is fiscaal nadelig en uit dezen hoofde niet aanbevelenswaardig.

c. Andere periodieke uitkeringen en verstrekkingen

Art. 16, lid 1 onder 2° b, Besl. I.B. 1941.

De uitkeringen en verstrekkingen van art. 16, welke vallen onder art. 31 lid 1, dat zijn die, waarvan de genieter niet is bloed- of aanverwant van de schuldenaar in de rechte linie of in de tweede graad der zijdlinie, of onder art. 34 lid 2 onder 1° — de door natuurlijke personen, niet aan de zoëven genoemde verwanten gedane uitkeringen uit het familierecht, zoals echtscheidingsuitkeringen — zijn, voor zover niet bedrijfs- of beroepskosten of kosten van verwerving van inkomsten, aftrekbaar van het onzuiver inkomen.

Indien men voorgaande bepaling in verband brengt met het treffen van voorzieningen in het kader van de oudedags- en gezinszorg en zich verder concentreert op de opbouw, welke door middel van het sluiten van een levensverzekering wordt tot stand gebracht, dan komt men in het bijzonder terecht bij de overeenkomsten van levensverzekering, welke de verzekeringnemer heeft aangegaan met het doel, dat degene die hij bij zijn in leven zijn verzorgt, ook ná zijn dood zal worden verzorgd.

Hij die op zich heeft genomen de premie te betalen voor bv. een overlevingsrente of voor welke andere soort lijfrenteverzekering ook, mits niet ten bate van een persoon, vallend onder de uitgezonderde bloed- en aanverwanten, kan deze ongelimiteerd in mindering van het inkomen brengen.

De echtscheidingsuitkering.

Gevallen als zo juist aangegeven behoren tot de zeldzaamheden; méér komt het voor dat bij een echtscheiding wordt bedongen, dat de man aan de vrouw een maandelijks bedrag in contanten zal uitkeren en bovendien op zich neemt om de premie te zullen betalen voor een verzekering op zijn leven ten gunste van de vrouw. Het aangaan der verzekering vindt vooral plaats als de vrouw door de echtscheiding het recht op weduwenpensioen verliest. Door overdracht van de polis of acceptatie van de begunstiging is de vrouw van de onaantastbaarheid van het recht op de uitkering verzekerd.

Als de man verzekeringnemer is heeft hetgeen hij aan premiën voor een lijfrenteverzekering betaalt een tweeledig karakter: het is nl. een deel van de echtscheidingsuitkering maar ook premie voor lijfrente. Nu in het Besluit I.B. 1941 de echtscheidingsuitkering, als persoonlijke verplichting, is opgenomen vóór de premiën voor lijfrente (art. 16, lid 1 onder 2° *b* resp. *d*) gaat de — ongelimiteerde — aftrek als echtscheidingsuitkering vóór. Dit heeft voor de man dit voordeel, dat zijn — gelimiteerde — premie-aftrek door de voor zijn ex-echtgenote te betalen lijfrente-premie niet wordt beknot. Zou de man de verzekeringspremiën, door zijn gewezen echtgenote verschuldigd, af-

kopen teneinde de echtscheidingsuitkering te verminderen met het premiebedrag, dan vormt de betaalde afkoopsom niet een periodieke uitkering als bedoeld in art. 16, lid 1, sub 2–b (uitspraak Raad van beroep Zwolle van 20 november 1947, B. no. 8585).

Indien een zuivere overlevingsrente wordt gesloten, is de volle premie — ongelimiteerd — aftrekbaar, omdat alleen de vrouw de uitkeringen kan krijgen. Voor de toepassing van een bepaling van gelijke strekking voorkomend in art. 19, lid 1, letter *a* van de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 kwam de Hoge Raad tot een overeenkomstige beslissing (arrest 14 april 1926, B. no. 3797).

Niet-aftrekbaar deel van de premie, even tueel van de uitkering.

In veel gevallen worden ook wel kapitaalverzekeringen aangegaan. Indien de vrouw vóór de man zou overlijden, kunnen de kinderen of een andere begunstigde voor het in ontvangst nemen van de uitkering aan bod komen.

Als en in zoverre dit het geval kan zijn is uit kracht van art. 16 lid 1 onder 2° *b*, niet de volle premie aftrekbaar.

Zo heeft de H.R. bij arrest van 15 februari 1950, B. no. 8778, beslist dat als een deel van de uitkering, welke belanghebbende aan zijn duurzaam van hem gescheiden levende echtgenote deed, bestemd was om te dienen voor het levensonderhoud van de kinderen, dit deel niet op grond van art. 16 in aftrek mag worden gebracht.

Hoewel het arrest betrekking heeft op een duurzaam gescheiden levend echtpaar, ook als het om een gescheiden echtpaar gaat, steeds moet worden bedacht dat *alleen* de uitkeringen, in welke vorm ook, ten bate van de vrouw gedaan, aftrekbaar zijn. Voor de kinderen heeft de belastingplichtige, behoudens dan de algemene aanspraak op kinderaftrek, niet bovendien nog een aftrekmogelijkheid.

De belastingheffing bij de vrouw.

De vrouw wordt volgens art. 34, lid 2, 1° van het Besluit I.B. 1941 voor de echtscheidingsuitkering belast, ook voor de eventueel daaronder begrepen levensverzekeringpremiën.

De vrouw, op haar beurt, kan aanspraak maken op de gelimiteerde premie-aftrek voor zover de onder de echtscheidingsuitkering begrepen premiën premiën voor een lijfrenteverzekering dan wel voor een van de lijfrenteclausule voorziene kapitaalverzekering zijn.

Het voorgaande is duidelijk als de vrouw als verzekeringneemster is opgetreden doch wordt minder duidelijk als de man, als verzekeringnemer, de premiën rechtstreeks aan de verzekeraar overmaakt en de vrouw de begunstiging heeft aanvaard dan wel de polis met alle rechten (niet verplichtingen) aan haar is overgedragen. Ook in het laatste geval komt de vrouw voor de premie-aftrek in aanmerking. Al is de man de verzekeringnemer en al betaalt hij de premiën, in wezen doet hij dit in uitvoering van de echtscheidingsovereenkomst. Hetgeen de

vrouw in contanten ontvangt is zoveel minder als de premiebetaling vergt. Als bate heeft zij ingevolge art. 34, lid 2, 1° te verantwoorden al hetgeen zij als echtscheidingsuitkering heeft bedongen. Hetgeen daarop als premie voor lijfrente wordt gekort is voor haar als premie voor lijfrente aftrekbaar.

d. Premiën voor ongevallen- en ziekteverzekeringen

Regeling van het belastingjaar 1955 af.

Hoewel het hier om geringe belangen gaat in de rubriek ongelimiteerd aftrekbare premiën behoort ook opgenomen te worden de te beginnen met het belastingjaar 1955 van kracht geworden mogelijkheid om ook premiën voor onder art. 31, lid 1 van het Besluit I.B. 1941 vallende periodieke uitkeringen ter zake van ziekte of ongeval in mindering te brengen van het onzuiver inkomen. Dit betreft alleen de premiën voor verzekeringen, waarvan de uitkeringen door art. 31 worden aangemerkt als „andere al dan niet van het leven afhankelijke *periodieke* uitkeringen" en mitsdien als inkomen dienen te worden verantwoord.

Te onderscheiden zijn verzekeringen, waarbij één uitkering is verzekerd, zij het dan dat het bedrag van de uitkering naar tijdgelang wordt berekend en verzekeringen, welke periodiek een uitkering waarborgen. Het zijn deze uitkeringen die onder het begrip inkomen vallen; de premiën, hiervoor betaald, zijn van 1955 af van het inkomen aftrekbaar, daarbij aangenomen dat de verzekering ene is terzake van ongeval of ziekte.

Een uitkering ineens ter zake van een ongevallenverzekering gedaan, die niet naar tijdgelang wordt berekend, valt buiten het bereik van de inkomstenbelasting; de premie is niet aftrekbaar.

Een periodieke uitkering, ter zake van een ongevallen- of ziekteverzekering gedaan, is inkomen volgens art. 31, lid 1, 4° van het Besluit Ink.bel. 1941. Was voorheen de premie niet aftrekbaar, te beginnen met het jaar 1955 bestaat de mogelijkheid daartoe wel.

Rest nog de uitkering ineens, die wordt uitbetaald aan het eind van de arbeidsongeschiktheid ten gevolge van een ongeval. De grootte van de uitkering pleegt naar tijdgelang te worden berekend en bepaald door het vooruit vastgelegde bedrag van de dag-uitkering te vermenigvuldigen met het aantal dagen van arbeidsongeschiktheid.

Bij de resolutie van 17 augustus 1944, no. 28, B. no. 8161 heeft de Minister te kennen gegeven dat ook de uitkeringen in eens, waarvan de grootte wordt bepaald op basis van een daguitkering, inkomen zijn volgens art. 31, lid 1, 4°.

Voorheen was de premie niet aftrekbaar. Is dit van het jaar 1955 af wel het geval? De consequentie van het destijds door de Minister

ingenomen standpunt is dat de premie zeer zeker aftrekbaar zal zijn. Bij een schrijven van het Departement van Financiën, gedateerd 9 april 1956, no. 48, en gericht aan de Vaste Commissie voor Belastingzaken van de Nederlandse Vereniging ter Bevordering van het Levensverzekeringwezen en van de Nederlandse Unie van Schadeverzekeraars, wordt de in de resolutie neergelegde opvatting gehandhaafd en de voor een dergelijke verzekering betaalde premie dan ook als aftrekbaar erkend.

Verzekering ter zake van invaliditeit.

Het valt op dat in de opsomming van art. 16, lid 1, 2° letter *d* niet is opgenomen „invaliditeit". Zou op grond hiervan dus aangenomen moeten worden dat de premie betaald voor een verzekering van een zg. invaliditeitsrente niet aftrekbaar is terwijl de rente wél als inkomen verantwoord zou moeten worden.

Nu bedoelde premiën aftrekbaar zijn gesteld *omdat* de uitkeringen belast zijn, zou het onlogisch zijn de aftrekbaarheid wél in het Besluit te brengen voor de premiën van verzekeringen van periodieke uitkeringen ter zake van ziekte en ongeval en *niet* voor die van verzekeringen ter zake van invaliditeit. Bovendien: invaliditeit is in de meeste gevallen zo nauw verbonden met ziekte en ongeval dat het geen weerstand behoort te ondervinden de invaliditeit te begrijpen onder de calamiteit van ziekte of ongeval. Ook mr. H. J. VAN LEEUWE neemt in het *Maandblad voor Belastingrecht* van aug./sept. 1955 het standpunt in dat de premie voor een op een polis van levensverzekering meeverzekerd invaliditeitspensioen aftrekbaar is volgens de nieuwe bepaling in het Besluit I.B. 1941.

4. *Het stamrecht*

a. Art. 36, Besluit I.B. 1941 en de oudedags- en gezinsverzorging

De betekenis van art. 36 voor de oudedags- en gezinsverzorging.

In een beschouwing over de verzorging van oudedag en gezin, waarbij, wil de verzorging zo effectief mogelijk zijn, aan de lijfrente grote betekenis moet worden toegekend, kan aan een behandeling van art. 36 van het Besluit I.B. 1941 stellig niet worden voorbijgegaan.

Zoals bekend is in afdeling E van Hoofdstuk II van het Besluit een twee artt. (36 en 37) omvattende onderafdeling k opgenomen, bevattende „Bepalingen aan alle bestanddelen van het onzuiver inkomen gemeen".

Art. 36 luidt:

1. Tot de bestanddelen van het in art. 5, lid 1, omschreven onzuiver inkomen behoren mede:

1°. afkoopsommen, schadeloosstellingen en tegemoetkomingen, welke toegekend zijn:

a. ter vervanging van gederfde of te derven beloningen, al dan niet ingegane periodieke uitkeringen en andere opbrengsten of inkomsten, dan wel

b. ter zake van het staken of het niet verrichten van werkzaamheden in den ruimsten zin, dan wel wegens het prijsgeven van een uitzicht op deelgerechtigdheid in een bedrijf of een zelfstandig uitgeoefend beroep;

2°. hetgeen bij vervreemding van aandelen in een vennootschap, waarvan het kapitaal geheel of ten dele in aandelen is verdeeld en welke in liquidatie is getreden of waarschijnlijk binnenkort in liquidatie zal treden, ontvangen wordt boven het gemiddeld op de aandelen gestorte kapitaal; deze bepaling geldt niet, indien de nieuwe verkrijger binnenlands belastingplichtige is, die bij de verkrijging niet in de uitoefening van een bedrijf of beroep heeft gehandeld.

2. Bestaat de afkoopsom, schadeloosstelling, tegemoetkoming, dan wel het in lid 1, 2°, bedoelde bedrag, in de toekenning van een recht, dat periodieke opbrengsten oplevert (zoals het recht op een lijfrente of op een winstaandeel), dan worden slechts deze periodieke opbrengsten, doch niet het eraan ten grondslag liggende recht (stamrecht), tot het inkomen gerekend.

3. De onder lid 1 vallende bedragen worden, voor zover zij niet onder lid 2 vallen, op daartoe gedaan verzoek afzonderlijk belast op den voet van art. 48.

In lid 2 dus komt naast het winstaandeel de lijfrente in het geding. Wanneer dus inplaats van enige afkoopsom enz. een recht op een lijfrente wordt bedongen, wordt niet het aan de lijfrente ten grondslag liggende zg. stamrecht onder het belastbaar inkomen begrepen doch worden de lijfrentetermijnen als inkomen belast.

De draagwijdte van art. 36.

Welke is de draagwijdte die aan art. 36 moet worden toegekend?

Daar veel van wat in de Leidraad, behorend bij het Besluit op de Inkomstenbelasting, daarover is gezegd ook heden ten dage nog onverminderd geldt, lijkt het nuttig eerst aan te geven hoe art. 36 in de Leidraad (§ 41) wordt geïnterpreteerd. De daarin tot uiting komende gedachte is die dat als aan de stelregel wordt vastgehouden dat inkomsten pas als verworven worden beschouwd, wanneer zij tot rijpheid zijn gekomen, zodat zij tijdens het rijpingsproces worden genegeerd, het niet juist zou zijn hieraan ook vast te houden als een belastingplichtige rijpende inkomsten, al of niet gepaard gaande met het prijsgeven van de bron, zou realiseren. Immers de belastingplichtige zou het dan, bv. door vervreemding aan een bedrijf, zelf in de hand hebben om zijn inkomen te verkleinen. Voor het geval zich dus een dergelijk geval zou voordoen dan is daar art. 36 om het

bedrag dat voor de rijpende inkomst is ontvangen toch onder het belaste inkomen te begrijpen.

Art. 36, zo bepaalt de Leidraad verder, is niet van toepassing ten aanzien van winst van bedrijf en van zelfstandig uitgeoefend beroep. Immers ook datgene, wat bij het vervreemden of ter zake van het stilleggen van een bedrijf of een gedeelte van een bedrijf wordt genoten, is winst. Bij vervreemding van een zelfstandig uitgeoefend bedrijf geldt hetzelfde. Samenvattend, in de Leidraad wordt de opvatting gehuldigd dat de werking van het artikel beperkt blijft tot degene die *inkomsten* vrijwillig prijsgeeft, dan wel *inkomsten* moet prijsgeven.

Art. 36 heeft bovendien de strekking om te voorkomen dat de belastingheffing bij liquidatie van een N.V. over hetgeen boven het gestort kapitaal door de aandeelhouders zal worden genoten wordt ontgaan. Indien nl. de aandeelhouders vóórdat de liquidatie-uitkering wordt ontvangen, hun aandelen voor een koers, waarin de uitkering uiteraard is begrepen, aan een andere N.V. of aan een natuurlijk persoon, die in de uitoefening van zijn bedrijf handelt, zouden overdoen, dan zou dit het belasten van de liquidatie-uitkering bij de aandeelhouders verijdelen, waarbij komt dat de liquidatie-uitkering evenmin bij de koper belast zou kunnen worden omdat deze de uitkering, via de aandelenkoop, als het ware heeft gekocht en deswege in zijn boeken geactiveerd. Het ontvangen van de liquidatie-uitkering zou er slechts toe leiden dat een actief tot dat bedrag werd afgeboekt, zonder dat hierbij enige winst tot uitdrukking komt.

De zo juist omschreven situatie is in wezen een, die op één lijn gesteld kan worden met die, welke zich voordoet bij de verkoop van een „rijpende vrucht". Bij de „rijpende vrucht" gaat het om het door middel van een afkoopsom, schadeloosstelling of tegemoetkoming, hoe klein of groot die ook is, vervroegd genieten van *één* inkomst; hetzelfde doet zich voor bij het vervroegd genieten van de liquidatie-uitkering. (Zie blz. 87).

In de tekst van art. 36 wordt niet alleen gesproken van „te derven" inkomsten maar ook van het ter zake van „gederfde" inkomsten ontvangen van een afkoopsom enz.; mitsdien wordt daardoor de werking van art. 36 uitgebreid door daaronder ook te begrijpen het ontvangen van een bedrag in eens in verband met in het verleden gederfde inkomsten.

De strekking van art. 36 wordt door de H.R. in het arrest van 7 maart 1956, *B.N.B.* 1956/124 duidelijk omschreven. Niet alleen vergoedingen wegens rijpende inkomsten bij het prijsgeven van de bron dier inkomsten, dan wel bij het afzonderlijk vervreemden van een

lopende termijn van inkomsten uit vermogen vallen er onder, maar ook de toekomstige inkomsten, welke de belastingplichtige realiseert door of tengevolge van het afstand doen van de bron van inkomen zelve.

In al die gevallen, waarin in het kader van art. 36 in plaats van een bedrag in eens een lijfrente wordt toegekend, dan wel wordt bedongen, werkt het 2e lid van art. 36 automatisch, met dat gevolg dat dan slechts de lijfrentetermijnen worden belast.

Dat echter art. 36 zeker niet gezien moet worden om het mogelijk te maken in alle gevallen waarin een lijfrente wordt bedongen het aan de lijfrente ten grondslag liggend stamrecht buiten de heffing van inkomstenbelasting te houden blijkt uit het arrest van 19 maart 1952, B. no. 9204. De H.R. stipuleerde dat het voorschrift van art. 36, tweede lid niet mag worden beschouwd als de toepassing van een aan het Besluit ten grondslag liggende algemene regel, dat nimmer inkomstenbelasting zal worden geheven én wegens de verkrijging van de bron (het stamrecht) én wegens de daaruit voortvloeiende inkomsten (de lijfrente). In het berechte geval was het recht op de lijfrente op zichzelf aan te merken als vrucht van aandelen; zowel de vrucht, het recht dus, met de daaraan toe te kennen geldswaarde, als de lijfrentetermijnen naar gelang ze worden ontvangen vallen onder de inkomstenbelasting.

Art. 36 geldt alleen bij ververvreemding; niet bij schenking.

De vraag, of art. 36 zoals bij vervreemding ook bij schenking geldt, wordt, voor het prijsgeven van rijpende inkomsten zowel door het prijsgeven van de bron dier inkomsten dan wel door het afzonderlijk vervreemden van een lopende termijn van inkomsten uit vermogen, wél aangegeven door de Leidraad (§ 41, eerste alinea) maar deze leer is niet bevestigd door de Hoge Raad. In het arrest van 27 januari 1954, B.N.B. 1954/101 overweegt de H.R. dat art. 36 alleen een regeling geeft voor vervreemding onder bezwarende titel, aangezien bij vervreemding om niet geen sprake kan zijn van afkoopsommen, schadeloosstellingen of tegemoetkomingen als in art. 36 bedoeld. Aangezien bij een vervreemding om niet een prestatie aan de schenker ontbreekt, wordt er door hem in de zin van art. 15 van het Besluit niets genoten; mitsdien is belastingheffing niet mogelijk. Zie in dit verband ook de bespreking van de schenking van een lijfrente (blz. 161).

Gevallen waarin wél en waarin niet sprake is van een afkoopsom, schadeloosstelling, tegemoetkoming en — evt. in de plaats daarvan — van een stamrecht.

b. Jurisprudentie over de toepassing van art. 36.

Het onderwerp van dit geschrift brengt mee dat de belangstelling in het bijzonder behoort uit te gaan naar de vraag wanneer er sprake is van een afkoopsom enz., die zich als stamrecht kan manifesteren, anders gezegd wanneer blijkens de jurisprudentie art. 36 toepassing kan vinden.

Beginnen we het overzicht met een arrest van oude datum, dat van 28 juni 1944, B. no. 7885.

Indien iemand, in bedrijf, een som gelds ontvangt als schadeloosstelling wegens het niet nakomen van een hem gedane toezegging, zijn art. 36, lid 1, sub 1° en art. 48 van toepassing. Hieraan doet niet af dat de belanghebbende de schadeloosstelling als onderdeel van zijn winst genoot. Dit arrest is de aanleiding geweest voor verschillende resoluties volgens welke de winst behaald bij overdracht of liquidatie van een bedrijf eveneens onder de werking van art. 36 zou vallen. Dit onderwerp zal echter afzonderlijk worden behandeld.

Bij arrest van 2 april 1947, B. no. 8334 besliste de H.R., dat ook een in rechte afgedwongen schadeloosstelling wegens het gepasseerd zijn voor een hogere betrekking onder art. 36 valt.

In het arrest van 22 juni 1949, B. no. 8662 is behandeld het geval, dat een uitkering werd gedaan op voorwaarde, dat de belanghebbende noch op eigen gelegenheid handel zou drijven noch provisie van derden zou accepteren. De H.R. besliste, dat de belanghebbende het bedoelde bedrag genoot ter zake van het niet zullen verrichten van bepaalde werkzaamheden en ter vervanging van te derven provisiën en het mitsdien onder de bepalingen van art. 36, in casu het derde lid, viel.

Uit het arrest van 14 november 1951, opgenomen in *F.E.D.* onder B. 2. 62. 20, handelend over een schadeloosstelling ter vervanging van gederfde inkomsten, in casu een uitgesteld genoten tantième, komt naar voren dat als er sprake is van het uitgesteld ontvangen — m.a.w. van het vertraagd genieten — van een opbrengst, waarop men recht heeft, dit nog niet betekent, dat deze opbrengst het karakter van een schadeloosstelling ter vervanging van gederfde inkomsten krijgt. Als in wezen de opbrengst of inkomst zélf wordt genoten geldt art. 36 niet.

Bij deze beslissing past die waarbij de H.R. besliste (arrest van 14 november 1951, B. no. 9103) dat van hetgeen door ziekenfondsen ingevolge een verhoging van honorarium met terugwerkende kracht over vroegere jaren in een later jaar wordt betaald niet gezegd kan worden te zijn een afkoopsom, schadeloosstelling of tegemoetkoming ter vervanging van gederfde of te derven beloningen, periodieke uitkeringen, opbrengsten of inkomsten als bedoeld in art. 36.

In het eerder genoemde arrest van 19 maart 1952, B. no. 9204 heeft de H.R. tevens beslist, dat het niet-belasten van het stamrecht alleen geldt in die gevallen, waarin sprake is van het genieten van vervroegde inkomsten. Gezien de tekst van art. 36 — deze spreekt van *gederfde* of *te derven* inkomsten — lijkt deze formulering te eenzijdig.

Het arrest van 30 januari 1952, B. no. 9162, handelend over grati-

ficaties over 1940 t/m 1945 in 1947 ontvangen, luidde in gelijke zin als de vorige arresten: het ging hier niet om het vergoeden van het gemis van de beloning maar om het genieten van de beloning zelve.

Een gelijke beslissing geeft het arrest van 25 februari 1953, *B.N.B.* 1953/108 te zien. Dit arrest handelt over de amortisatie van een oprichtersbewijs na aanwijzing bij loting. De Hoge Raad besliste dat het ontvangen bedrag onder art. 36, lid 1, sub 1° valt en voorts dat art. 48 van toepassing was. Art. 48 — het zij hier in dit verband opgemerkt — blijkt overigens alleen werking te kunnen hebben als in enig jaar een schadeloosstelling wordt ontvangen, die is toegekend ter vervanging van gederfde opbrengsten, welke op *meer* dan één jaar betrekking hebben. Alleen deze opvatting zou stroken met de bedoeling van art. 48 (zie hiervoor in het bijzonder het arrest H.R. van 22 september 1954, opgenomen in *F.E.D.* onder I.B. art. 36 (1) : 3), nl. om de progressie te matigen ten aanzien van die bestanddelen van het onzuiver inkomen van enig jaar, welke op meerdere jaren betrekking hebben. Onder de artikelen 36 en 48 valt wél het bedrag dat door en ten gevolge van de uitloting van een oprichtersbewijs wordt ontvangen, doch onder art. 48 valt niet het bedrag dat wordt ontvangen wegens realisatie van een lopende halfjaar- of jaarcoupon.

Bij een verkoop van onroerend goed, in casu twee stukken land, kan het blijkens het arrest van 8 december 1954, *B.N.B.* 1955/29 zeer wel mogelijk zijn dat de koopsom bestanddelen bevat, welke strekken tot vergoeding van de aan de afstand van dat goed verbonden verdere schaden, in welk geval — voor zover genoemde schaden bestaan in door belanghebbende te derven inkomsten — de desbetreffende bestanddelen van de koopprijs onder art. 36 vallen.

In dit verband is het nuttig de aandacht te vestigen op de resolutie van 9 februari 1951, no. 53, opgenomen in *Samsom's Belastingberichten* onder I 348. Bij onteigeningen worden veelal schadevergoedingen gegeven die in beginsel onder art. 36, lid 1 vallen. Genoemd wordt onder meer de vergoeding wegens liquidatie van het bedrijf.

Bij het arrest van 14 september 1955, *B.N.B.* 1955/326 besliste de H.R. dat een schadeloosstelling wegens het beëindigen van werkzaamheden als commissaris in beginsel onder art. 36 valt. Hieraan doet niet af dat de commissaris om de één of twee jaar periodiek als commissaris aftrad, dat hij geen recht had om als zodanig herkozen te worden en dat hij de schadeloosstelling niet ontving van de N.V., van welke hij commissaris was, maar van een derde.

Dat art. 36 ook toepassing vindt op een som waarmede een vruchtgebruik of een recht op een rente wordt afgekocht blijkt uit het arrest van de H.R. van 7 maart 1956, *B.N.B.* 1956/124.

Met betrekking tot de verkoop van een obligatie van de lening Vlaardingen 1951, welke lening als bijzondere voorwaarde heeft dat de eerste 14 jaar geen intrest zal worden betaald en de laatste 16 jaar 10 % per jaar, besliste de H.R. bij arr. van 3 oktober 1956, *B.N.B.* 1956/304, dat in de koers en dus bij verkoop in de opbrengst een bepaald bedrag is begrepen dat in de zin van art. 36 aangemerkt kan worden als schadeloosstelling voor de door de verkoper te derven toekomstige vergoeding wegens van de datum der uitgifte tot die van de verkoop gederfde rente. Bedoelde schadeloosstelling is ene waarop art. 36, eerste lid, aanhef en onder 1°, letter *a* ziet.

Een arrest van jonge datum, nl. van 20 februari 1957, *B.N.B.* 1957/105 bevestigt ,wat vertraagd uitbetaalde beloningen betreft, het eerder door de Hoge Raad ingenomen standpunt. De beslissing luidt dat de voldoening in enig jaar van over vroegere jaren verschuldigde beloningen ook als daarop geen aanspraak bestond, niet is een schadeloosstelling, tegemoetkoming enz. in de zin van art. 36. (Zie ook het arr. H.R. 3 juni 1954, *B.N.B.* 1954/244.)

c. Overdracht van een bedrijf of praktijk

De situatie tot 17 oktober 1956.

Tot 17 oktober 1956, de datum waarop de H.R. het beruchte arrest inzake de overdrachtswinst wees (*B.N.B.* 1956/313), werd algemeen aanvaard dat de overdrachtswinst, behaald bij de overdracht van een bedrijf of praktijk, mede aan de bepalingen van art. 36 was onderworpen. Werd dus door de verkoper lijfrente bedongen dan werd, voor zover de overdrachtswinst in lijfrente „onderdook", dat deel, als stamrecht, niet belast doch werden wel de lijfrentetermijnen, naar tijdsgelang zij werden genoten, belast.

Op een en ander is zelfs door de H.R. meermalen de aandacht gevestigd. Daarvoor kan — in de eerste plaats — genoemd worden het arrest van 6 februari 1952, B. no. 9168. Hieruit blijkt duidelijk dat de H.R. bij de overdracht van een bedrijf of een praktijk wel degelijk een plaats inruimde aan de stamrechtconstructie en ook de aanvaardbaarheid daarvan erkende. In het geval van het overdragen van een tandartspraktijk werd nl. onderzocht of er sprake was van een afkoopsom dan wel van een stamrecht.

Dan is er het arrest van 31 maart 1954, *B.N.B.* 1954/150. De H.R. heeft daarin, doch dan met betrekking tot het bij een overdracht voor de goodwill bedongen stamrecht, gestipuleerd „dat niets er op wijst, dat onder „beloningen en andere opbrengsten" in art. 36, lid 1, sub 1, *a* Besl. Ink.bel. 1941 niet ook winsten zouden dienen te worden begrepen; dat de prijs, waarvoor een bedrijf wordt overgedragen, voor zover deze prijs op goodwill betrekking heeft, zeer wel als een af-

koopsom, schadeloosstelling of tegemoetkoming ter vervanging van te derven winst kan worden beschouwd."

Het arrest H.R. van 17 oktober 1956.

De inhoud van het arrest van 17 oktober 1956 is, dat op de overdrachtswinst, behaald met inbreng van een bedrijf in een N.V. en toegekend in de vorm van een recht op een lijfrente, uitsluitend art. 20 van het Besl. Ink.bel. 1941 toepasselijk is, dus niet art. 36, ook niet voor zover de prijs (de inbrengwaarde) mede is beïnvloed door verwachtingen van toekomstige winst (dus voor zover een bepaald bedrag voor goodwill wordt betaald).

De H.R. stelde verder uitdrukkelijk vast dat met betrekking tot de winst behaald met het overdragen of liquideren van een bedrijf of een gedeelte daarvan uitsluitend van toepassing is de daaromtrent in art. 20 van het Besluit opgenomen bijzondere regeling en voorts dat die regeling geen met het tweede lid van art. 36 overeenstemmend voorschrift bevat, weshalve voor vrijstelling van de belasting van overdrachtswinst op grond, dat zij wordt genoten in de vorm van een toegekend recht op een lijfrente, geen plaats is.

Het spreekt dat een zo diep in het economisch leven ingrijpend arrest, waarbij een lang gevestigde praktijk in één slag omvergeworpen wordt, heel wat pennen in beweging heeft gebracht.

De situatie te beginnen met 1 januari 1957.

De op het arrest aansluitende ministeriële resolutie van 14 november 1956, no. 193, opgenomen o.a. in *F.E.D.* onder I.B. art. 36 : 6, geeft blijk de beslissing van de H.R. te aanvaarden. Anders kon ook niet worden verwacht omdat het Departement een beslissing van de H.R. blijkt te hebben geforceerd. De Minister achtte, blijkens de resolutie, de met zijn instemming gevoerde procedure wenselijk omdat de invoering van de vrijstelling van overdrachts- en liquidatiewinst tot f 7500, conform art. 20 van het Besluit, en de verhoging van het maximum van de premie-aftrek, ingevolge art. 16, eerste lid, 2°, letter *d*, alsmede de bij overdrachten, in het bijzonder bij inbreng van een bedrijf in een N.V. gegroeide praktijk, tot een nadere bezinning omtrent de toepassing van art. 36 noopten.

Wat voor overdracht van bedrijf of praktijk geldt, geldt evenzeer voor de overdracht van aandelen in een vennootschap, waarin de vervreemder een aanmerkelijk belang heeft (art. 19, tweede lid, en 21 van het Besluit; zie blz. 84 en volgende).

Voor die overdrachten, die vóór 1 januari 1957 onvoorwaardelijk en zonder tijdsbepaling hebben plaatsgehad, bleef de geldende wetstoepassing gehandhaafd.

Alle aanschrijvingen en resoluties, met betrekking tot dit onderwerp verschenen en dat zijn er nog al wat (8 september 1944, no. 2, B. no. 8166, zesde lid; 15 april 1947, no. 1, B. no. 8381; 18 januari 1950,

no. 189, B. no. 9071; 25 januari 1950, no. 157, B. no. 9072; 18 juli 1950, no. 102, B. no. 9327, de leden 1, 2 en 3; 13 maart 1951, no. 2, B. no. 9418; 31 maart 1953, no. 199, voetnoot op *B.N.B.* 1954/53) zijn bij de resolutie van 14 november 1956 ingetrokken.

Ministeriële concessie in de resolutie van 14 november 1956, no. 193.

Eén concessie wordt in de resolutie van 14 november 1956 nog gedaan en wel de volgende. De Minister verklaart zich bereid om, onder intrekking ook van de 4e alinea van de resolutie van 18 juli 1950, no. 102, van geval tot geval te overwegen of er termen zijn om art. 59, eerste lid, 4°, van het Besluit toe te passen (gebruikmaken van zijn bevoegdheid om voor bepaalde gevallen of groepen van gevallen tegemoet te komen aan onbillijkheden van overwegende aard, die zich bij de toepassing van het Besluit mochten voordoen) indien een bedrijf of een beroepsuitoefening wordt overgedragen tegen een contra-prestatie, welke geheel of ten dele in een stamrecht bestaat of indien in onmiddellijke samenhang met de overdracht of de liquidatie van een bedrijf of van een beroepsuitoefening een lijfrente wordt aangekocht. De Minister heeft ook hierbij, evenals in de 4e alinea van de resolutie van 18 juli 1950, in het bijzonder die gevallen op het oog, waarin de belastingplichtige genoodzaakt is om een lijfrente te bedingen of te kopen, ten einde op deze wijze in zijn levensonderhoud en in dat van zijn echtgenote te voorzien (zie ook dit hoofdstuk onder 6).

Met het voorgaande is wel duidelijk begrensd aangegeven in welke gevallen bij overdrachten en liquidaties nog lijfrenten bedongen kunnen worden zonder dat het daaraan ten grondslag liggend stamrecht als overdrachtswinst zal worden belast.

Liquidatie via openbare verkoping of boeldag.

Ook de gevallen van liquidatie door middel van openbare verkoping of door het houden van boeldag, waarbij de van verschillende kopers ontvangen opbrengsten in handen van de notaris worden gestort, gevallen, waarover de resolutie van 18 juli 1950, no. 102 handelde, zullen onder de bewoordingen van de resolutie van 14 november 1956, no. 193 toch nog wel een plaats kunnen vinden.

Beoordeling van het arrest van 17 oktober 1956.

Hoewel toegegeven moet worden dat de H.R. in het arrest van 17 oktober 1956 de fiscale afrekening bij overdracht en liquidatie ten aanzien van het belasten, als overdrachtswinst, van de bij de overdracht gerealiseerd wordende stille en geheime reserves, ook voor zover daarvoor lijfrente wordt bedongen, stellig in het goede spoor heeft gebracht, het mede belasten, als overdrachtswinst, van het bedrag dat wordt bedongen voor de goodwill, ook als deze in de vorm van een lijfrente wordt vergoed, gaat verder dan de strekking is van de bepalingen van het Besl. Ink.bel. 1941.

Wat betreft het in de overdrachtswinst begrijpen van de stille en geheime reserves, hierover hebben zich eerder J. A. Fray in het *Week-*

blad der Belastingen no. 4021 en C. J. Sleddering in het *Weekblad* no. 4076 uitgesproken dat het in de overdrachtswinst begrepen bedrag aan stille en geheime reserves niet onder art. 36 valt, mitsdien niet in een stamrecht kan „onderduiken".

De Hoge Raad heeft bij de genomen beslissing kennelijk geen aandacht geschonken aan het feit, dat al geldt voor het bepalen van de overdrachtswinst uitsluitend de in art. 20 opgenomen regeling, er ook nog is art. 36. Dit artikel is opgenomen onder afdeling letter *h* van hoofdstuk II van het Besluit, getiteld „Bepalingen aan alle bestanddelen van het onzuiver inkomen gemeen". En op welke grond zou de overdrachtswinst niet als een bestanddeel van het onzuiver inkomen aangemerkt moeten worden? Art. 20 geeft slechts aan hoe de overdrachtswinst, als een bijzondere vorm van de winst — in elk geval dus wel een bestanddeel van het onzuiver inkomen! — op daartoe gedaan verzoek op de voet van art. 48 belast kan worden.

Dat de H.R. aan het voorgaande geen aandacht heeft geschonken bevreemdt te meer omdat in het eerder genoemde arrest van 28 juni 1944, B. no. 7885 het argument van het opschrift van de zoëven genoemde afdeling „h" juist wel heeft gegolden om de in het arrest bedoelde schadeloosstelling voor te derven inkomsten te rangschikken onder art. 36, lid 1, sub 1° en art. 48. Voor zover dus bij een overdracht, waarbij de uiteindelijke bedrijfswinst wordt vastgesteld, een bepaald bedrag wordt ontvangen dat een schadeloosstelling of afkoopsom beoogt te zijn voor de door de vervreemder te derven (over)winst heeft dit bedrag fiscaal evenzeer zijn plaats in de bewoordingen van art. 36 als dit het geval is met de in het arrest van 28 juni 1944 bedoelde schadeloosstelling.

In de annotatie op het arrest van 17 oktober 1956, opgenomen in *B.N.B.* 1956/313, geeft M. J. H. Smeets aan dat voor zover in de overdrachtswinst een vergoeding is begrepen voor in het verleden gederfde en voor in de toekomst te derven winst art. 36 toepassing zal moeten vinden. Dat hieronder altijd het bedrag valt dat voor de goodwill wordt vergoed, behoeft geen betoog.

Het voorgaande geeft nog hoop dat de H.R. nog eens op het te starre standpunt zal terugkomen.

Brengt huurkoop uitkomst?

Het spreekt dat na het bekend worden van het arrest van 17 oktober 1956 naarstig is gezocht naar mogelijkheden of, en dan via huurkoop, ten naastenbij toch niet eenzelfde resultaat bereikt kan worden als voorheen mogelijk was met een overdracht tegen lijfrente. De overdracht tegen lijfrente leidt tot het belasten van de lijfrentetermijnen naar gelang ze worden genoten. De regeling van een overdracht door middel van een huurkoop brengt mee dat de huurtermijnen op één

lijn met de lijfrentetermijnen gesteld zouden kunnen worden, met dit verschil dat deze altijd in aantal vaststaan. in tegenstelling tot de lijfrentetermijnen met welke dit in vele gevallen niet het geval is. Door middel van huurkoop zou dus, met vermijding van het belasten van overdrachtswinst, eenzelfde fiscaal resultaat worden bereikt.

Voorgaande beschouwing knoopt aan bij het arrest van de H.R. van 9 april 1952, B. no. 9210, en bij een uitspraak van de Raad van beroep Amsterdam van 20 juni 1952, B. no. 9448.

Stellen wij, alvorens arrest en uitspraak te beoordelen, eerst de kenmerkende punten van een huurkoopovereenkomst vast.

De huurkoop is geregeld in de artt. 1576 *h* t/m *x* van het B.W. Het is een koop en verkoop op afbetaling, waarbij partijen overeenkomen, dat de verkochte zaak niet door enkele overdracht in handen van de koper overgaat. De overeenkomst moet duidelijk vermelden de koopprijs, het plan van de regelmatige aflossing en de bepalingen betreffende voorbehoud en overgang van eigendom. Belangrijk voor ons doel is dat normaal is dat de eigendom pas overgaat — de overdracht is pas perfect — als het gehele verschuldigde bedrag voldaan is. Hierbij sluit aan dat teruggaaf van de in huurkoop gehouden zaak plaatsvindt als de koper zijn verplichtingen niet nakomt.

Beziet men nu het arrest van 9 april 1952 dan valt direct op dat hier van een eigenlijke huurkoop niet kan worden gesproken. Wat was nl. het geval? Het bedrijfspand plus bakkerij-inventaris werden verhuurd, doch de goodwill tegelijk bij het aangaan van de overeenkomst overgedragen. De huurder was namelijk nimmer gehouden de goodwill aan de verhuurder terug te leveren.

De voor de goodwill verschuldigde koopsom werd termijnsgewijze voldaan in die zin dat de huurprijs, waarvoor het pand plus inventaris voor drie jaren waren verhuurd, aanmerkelijk hoger was vastgesteld dan de huurprijs, onder normale omstandigheden voor het pand plus inventaris te bedingen, zou hebben bedragen.

Nadat de H.R. uitdrukkelijk had vastgesteld — conform de Raad van beroep te Leeuwarden, die de zaak in eerste aanleg had behandeld —, dat noch uit de huurovereenkomst noch op andere wijze was gebleken van een verplichting van de huurder om de goodwill aan de verhuurder na afloop van de huurovereenkomst over te dragen, leidde dit tot de beslissing dat de goodwill in het jaar van aangaan van de overeenkomst ter beschikking van de „huurder" kwam, die daardoor als contraprestatie de bedragen betaalde, waarmee de jaarlijkse „huurprijs" de normale huurwaarde overtrof. Vervolgens besliste de H.R. dat het sluiten van de in het geding zijnde overeenkomst, voor zover deze goodwill betrof, een bedrijfshandeling was, dus voor de

heffing van inkomstenbelasting over het daaruit spruitende voordeel de voor de winstberekening geldende bepalingen van het Besluit van toepassing zijn. De H.R. was van oordeel dat in het onderhavige geval de transactie betreffende de goodwill samenhing met die betreffende de huur en verhuur van het pand plus inventaris en derhalve afhankelijk was van de regelmatige nakoming door partijen van de uit de overeenkomst in haar geheel voortvloeiende verplichtingen. En tenslotte dat geen bepaling in het Besluit, met name niet art. 20 er toe dwingt in zulk een geval de in de „huurtermijnen" vervatte vergoeding wegens de overgang van de goodwill als bedrijfsbate aan te merken vóór de vervaldatum dier termijnen. De H.R. aanvaardde noch de leer dat er geen sprake was van overdracht of van vervreemding, en dat alle tot het bedrijfsvermogen behorende zaken, inclusief de goodwill, bij het aangaan der transactie, naar het privévermogen van de belanghebbende waren overgaan, noch dat, stel dat er wel van een overdracht sprake zou zijn, hetgeen boven de normale huur in de huurtermijnen is begrepen gezien moet worden als afbetalingen op de „koopsom" voor de goodwill. Het is duidelijk dat beide standpunten tot een belastingheffing bij het aangaan van de transactie hadden geleid.

De uitspraak van de Raad van beroep Amsterdam is in zoverre duidelijker dan het arrest omdat het hier om een normale huurkooptransactie handelt. De Raad besliste, dat goed koopmansgebruik er zich niet tegen verzet om in geval van verkoop van een bedrijf in huurkoop aan te nemen, dat telkens wanneer een termijn wordt voldaan, overdrachtswinst wordt betaald.

Blijkens een voetnoot is de Minister niet in cassatie gegaan omdat hij heeft overwogen dat, gelet op het arrest van 9 april 1952, de Raad van beroep in het onderhavige geval terecht heeft beslist, dat telkens wanneer een huurkooptermijn wordt voldaan, overdrachtswinst wordt behaald. En voorts dat de omstandigheid dat de (totale) overdrachtswinst niet in één jaar wordt genoten, doch over een zeker aantal jaren wordt „uitgesmeerd", de toepassing van het bijzondere tarief van art. 48 niet in de weg staat.

De opvatting van de Raad van beroep zou, gezien de annotatie, zelfs tot een gunstiger oplossing leiden dan die, waartoe het arrest leidde. Immers de lijfrentetermijn en de huurkooptermijnen zijn altijd volgens het progressieve tarief belast; de Minister suggereert de toepassing van het bijzondere tarief.

Moet de huurkooptransactie als surrogaat voor de stamrechtconstructie aanbevolen worden?

Alvorens men komt tot een aanbeveling, inplaats van de stamrechtconstructie, van de huurkooptransactie dienen de volgende punten overwogen te worden.

1. Onderschreven moet worden hetgeen C. J. Sleddering in het *Weekblad voor Fiscaal Recht* van 15 december 1956, no. 4329 op blz. 1614 over de huurkooptransactie schrijft: hij vindt de figuur van huurverkoop van een geheel bedrijf te vaag en voorts dat er te weinig over vaststaat om deze, althans uit fiscaal oogpunt, aan belanghebbenden op te dringen.

2. Er zijn vele bedrijven die zich niet lenen om in stede van een overdracht door middel van huurkoop in andere handen over te gaan. De overdracht van een beroep via huurkoop is niet denkbaar. Ook de omzetting van eigen zaak of firma in een N.V. door middel van een huurkooptransactie lijkt op onoverkomenlijke bezwaren te stuiten.

3. De huurkooptransactie kwam tot dusver voor de overgang van bedrijven sporadisch voor. Indien nu, als surrogaat voor de stamrechtconstructie, in het zakenleven een aanzwelling van het aantal huurkooptransacties zou zijn te constateren zal de belastingadministratie geneigd zijn daarin mogelijk verkapte stamrechttransacties te zien met de gevolgen daaraan verbonden.

4. Niet veronachtzaamd moet worden dat arrest en uitspraak dateren van 1952; in dat jaar had de H.R. nog een heel andere opvatting over de stamrechtconstructie, ene welke allerminst een veroordeling was; zo bezien is er geen waarborg te geven dat na het arrest van 17 oktober 1956 de H.R. ook in de huurkooptransacties niet een ander standpunt zal innemen.

5. Dat een ander standpunt, zowel in het geval van het arrest, de „abnormale" huurkooptransactie, als in dat van de uitspraak, de „normale" huurkooptransactie, zeer wel mogelijk zou zijn moge uit het volgende blijken.

De abnormale huurkooptransactie is daarom abnormaal omdat een bepaald actief, in het in het arrest berechte geval: de goodwill, direct bij het aangaan van de huurkoopovereenkomst zonder restrictie aan de koper wordt overgedragen. Voor de hierbij behaalde overdrachtswinst leert het arrest dat de afbetalingstermijnen, naarmate ze worden ontvangen, fiscaal als een onderdeel van de bedrijfswinst behandeld kunnen worden. Deze wijze van behandeling is alleen mogelijk als er sprake is van een overdracht bij voortgaande bedrijfsuitoefening. De voortgaande bedrijfsuitoefening is er als de overige activa in — normale — huurkoop worden verhuurd.

Voor de bij de abnormale huurkooptransactie betrokken activa, die volgens de normale huurkoop worden verhuurd, geldt uiteraard hetgeen hierna ten aanzien van de normale huurkoop zal worden opgemerkt.

Als men zich afvraagt wat er bij de beide soorten huurkooptransacties gebeurt dan worden door de ondernemer, in het kader van zijn bedrijf, ter bepaling van de contraprestatie van de huurder, de onderscheidene activa, zo ook de goodwill, op het moment van het aangaan van de overeenkomst op hun werkelijke waarden vastgesteld, anders gezegd er vindt een herwaardering plaats. Daar deze herwaardering niet een andere is dan die welke de ondernemer bij het opnemen van een firmant in de zaak soms op zijn eigen firmadeel toepast, brengt het arrest van 9 maart 1955, *B.N.B.* 1955/160 er toe dat ook bij een (her)waardering van de goodwill ter bepaling van de contraprestatie ener huurkoopovereenkomst de alsdan tot uitdrukking komende winst als bedrijfswinst volgens het gewone progressieve tarief wordt belast.

Zij het in ander verband, deze zienswijze ligt eveneens besloten in de resolutie van 31 mei 1955, no. 2, opgenomen o.a. in *Vakstudie-Nieuws* van 1 juni 1955, punt 10. De Minister heeft in lid 5 het volgende te kennen gegeven. Als de bij de toetreding van een firmant aanwezige stille reserves op hun werkelijke waarden worden geschat opdat deze op een bepaald bedrag — dat t.z.t. aan de overdragende firmant ten goede zal komen — ongeacht het verdere waardeverloop der activa worden gefixeerd, vindt in wezen een niet in de boekhouding verwerkte herwaardering met creditering op een later tijdstip plaats. Deze herwaardering leidt terstond tot belastingheffing.

Echter, in verband met het hierna nog te bespreken arrest van 10 april 1957 kan niet ontkend worden dat een normale huurkooptransactie fiscaal wellicht ter vervanging van de stamrechtconstructie zal kunnen worden toegepast. Gezien de annotatie van de Minister zou deze zelfs nog een voordeel bieden (bijzonder tarief inplaats van progressief tarief!). Toch liggen in de nieuwe opvattingen wel klippen, die voor de enkele overdrachten, die daarvoor in aanmerking komen, de niet-gebruikelijke transactie weinig aantrekkelijk maken.

Van art. 36 naar art. 16.

Er blijft dus over normale overdracht en het vaststellen van de overdrachtswinst. Er moet naar gestreefd worden het percentage waarnaar de overdrachtswinst (f 7500 is vrij) wordt belast zo laag mogelijk te houden (als het kan op 20%). Indien dit kan worden bereikt bergt dit een nieuwe mogelijkheid in zich om tot een belastingbesparing te geraken. Deze zou dan op de volgende wijze bereikt kunnen worden.

Als de vervreemder in het jaar van overdracht een lijfrenteverzekering aangaat, dan wel een van de zg. lijfrenteclausule voorziene kapitaalverzekering, brengt de toepassing van art. 16 mee dat de premie tot f 3600 aftrekbaar is. Elk jaar dat de premie wordt betaald wordt

de top van het inkomen met het premiebedrag verminderd. Zou nu uitsluitend de gehele overdrachtswinst besteed zijn aan de betaling van lijfrentepremien, dan wordt daarmee bereikt dat, evenals bij de stamrechtconstructie, voor de overdrachtswinst lijfrente wordt verkregen. In grote lijnen bezien is het fiscale resultaat zoveel besparing aan belasting als 20 % belasting over de overdrachtswinst minder bedraagt dan de in het progressieve tarief te berekenen bespaarde belasting doordat jaarlijks de premie aftrek tot f 3600 werd toegepast. Onnodig te zeggen dat hier, bij overdrachten, vooral bij die, waarbij het gaat om de inbreng van een eigen zaak, of firma, in een N.V., mogelijkheden liggen, mogelijkheden voor welker bestudering de hulp van accountants en belastingconsulenten niet kan worden ontbeerd.

Het voorgaande veronderstelt dat de vervreemder van het bedrijf, eventueel van de praktijk, ten gevolge van de overdracht een vordering op de koper verkrijgt welke alleen of onder meer bestaat uit de gemaakte overdrachtswinst. Het is nu op deze schuld dat de koper van het bedrijf (dit kan de nieuw opgerichte N.V. zijn) jaarlijks een bedrag aflost dat nominaal gelijk is aan de maximale premie-aftrek voor lijfrenten of daarmee gelijkgestelde kapitaalverzekeringen, welke aftrek, zoals bekend, f 3600 per jaar bedraagt.

De hiervoor omschreven opzet komt niet of niet ten volle tot zijn recht als de vervreemder reeds uit hoofde van eerder aangegane lijfrenteovereenkomsten een premie aftrek van f 3600,— of minder geniet. In dit geval zal hij als het alleen om de premie-aftrek gaat de jaarlijkse afbetaling op zijn vordering kunnen beperken tot het nog voor premie-aftrek beschikbare bedrag en de afbetaling over langere duur kunnen uitstrekken.

Doet zich het geval voor dat de vervreemder reeds lijfrenteverzekeringen had lopen — veelal zullen dit van de lijfrenteclausule voorziene kapitaalverzekeringen zijn — dan is voor de laatstgenoemde verzekeringen te overwegen om deze geheel of ten dele zonder de lijfrenteclausule voort te zetten. Het voordeel hiervan is dat t.z.t. zowel lijfrente uitkeringen als één of meer kapitaaluitkeringen — dus van beide wat! — ontvangen zullen worden.

Het voorgaande moge doen zien dat slechts de feiten en omstandigheden van het in behandeling zijnde geval de weg kunnen wijzen met welke opzet de belanghebbende het beste is gediend.

Overdracht tegen een aandeel in de door de koper te te verwerven inkomsten.

Op 10 april 1957 heeft de Hoge Raad een arrest gewezen (o.a. opgenomen in *Vakstudie Nieuws* van 15 mei 1957 onder punt 11), waarbij de Hoge Raad het binnen het kader van de toepassing van art. 20 mogelijk acht dat het bij de overdracht van een bedrijf of beroep, dan wel van een gedeelte daarvan, in het jaar van overdracht

niet tot volledige fiscale afrekening van de overdrachtswinst komt. De Hoge Raad besliste dat indien een contraprestatie wordt bedongen, bestaande in een recht op uitkering van een bepaald gedeelte van de met het bedrijf of beroep door de koper te verwerven inkomsten, goed koopmansgebruik toelaat de winst tot uitdrukking te doen komen naar gelang deze in de uitkeringen wordt ontvangen. Belangrijk, in dit verband, is dat de Hoge Raad constateerde dat in het onderhavige geval de overdrachtswinst op een door een apotheekhoudend arts overgedragen apotheek wordt genoten *in een vorm overeenkomend met die van bedrijfs- of beroepsinkomsten, welke na de staking van de feitelijke bedrijfs- of beroepsuitoefening uit hoofde van de geleidelijke afwikkeling daarvan blijven vloeien.* En in dit geval laat dus goed koopmansgebruik toe, dat de overdrachtswinst wordt belast naargelang deze in de uitkeringen wordt ontvangen.

Nu de overdrachtswinst niet in het jaar van overdracht fiscaal volledig wordt afgerekend, vervallen echter, zo besliste de Hoge Raad, de fiscale verlichtingen van art. 20 (vrijstelling f 7500 en toepassing van het bijzondere tarief van art. 48). Deze ziet de Hoge Raad uitsluitend als een matiging van de belasting voor het geval in één jaar alle overdrachtswinst wordt belast.

De basis, waarop dit arrest rust, geeft ruimte tot de opvatting, dat mogelijk ook bij een overdracht tegen huurkoop de H.R. zal aanvaarden dat de in de huurkooptermijnen begrepen overdrachtswinst wordt genoten in een vorm, overeenkomend met die van bedrijfs- of beroepsinkomsten. Nog een stap verder en men is weer bij de overdracht tegen een lijfrente. Het is de periodiciteit, die het genieten van de lijfrentetermijnen, en het genieten van bedrijfs- of beroepsinkomsten gemeen hebben. De overdrachtswinst zou dan beginnen te vloeien nadat de boekwaarde van hetgeen wordt overgedragen door de ontvangen uitkeringen wordt overtroffen.

d. Overdracht van z.g. aanmerkelijk-belang-aandelen

Overdrachtswinst bij vervreemding aanmerkelijk-belang-aandelen.

Hetgeen geldt voor de overdrachtswinst bij bedrijf of praktijk geldt ook voor de overdracht van aanmerkelijk-belang-aandelen.

Volgens art. 19 lid 2 wordt als zuivere opbrengst van niet-agrarisch bedrijf mede beschouwd de winst uit de vervreemding (verkoop) van niet tot het bedrijfsvermogen behorende aandelen in of winstbewijzen van een vennootschap, waarin het kapitaal geheel of ten dele in aandelen is verdeeld en waarin de vervreemder een aanmerkelijk belang had.

De vervreemding (verkoop) van aanmerkelijk-belang-aandelen wordt in haar fiscale behandeling gelijkgesteld met de vervreemding van een niet-agrarisch bedrijf.

Tot 1 januari 1957 viel de overdrachtswinst, gelijk die gemaakt bij de vervreemding van een bedrijf, als een éénmalige bate onder de werking van art. 36. Voor deze winst, die volgens art. 36 wordt belast, kon het bijzondere tarief van art. 48 (zie art. 36 lid 3) gelden; onafhankelijk hiervan geeft art. 21 lid 1 aan dat op daartoe gedaan verzoek de vervreemdingswinst op de voet van art. 48 wordt belast.

Wanneer behoort een aandeel tot een „aanmerkelijk belang"?

Art. 19 lid 2 van het Besluit geeft aan, dat de vervreemder bij de overdracht een aanmerkelijk belang heeft als hij hetzij alleen, hetzij te zamen met zijn verwanten, in de loop van de laatste 5 jaren voor méér dan $^1/_4$ gedeelte van het nominaal gestorte kapitaal middellijk of onmiddellijk aandeelhouder is geweest.

Onder (naaste) verwanten worden verstaan de echtgenote (bij wetsfictie), de bloed- en aanverwanten in de rechte linie (onbeperkt) en die in de tweede graad van de zijdlinie (zie voor het begrip aanverwant blz. 91).

Bij de verkoop gaat het er voor de vervreemder om niet alleen of hij op dat moment een aanmerkelijk belang heeft, maar ook of de situatie in de loop van de laatste 5 jaren zó is geweest, dat hij met zijn verwanten meer dan $^1/_4$ gedeelte van de aandelen had.

Voor het vaststellen van een aanmerkelijk belang moet dus het bezit van de echtgenote, (groot)ouders, (klein)kinderen, broers en zusters enz. (zie blz. 91) worden meegeteld; dat van ooms en tantes, neven en nichten blijft buiten beschouwing.

Al heeft de vervreemder nog maar een enkel aandeel of winstbewijs, de bij verkoop gemaakte winst wordt als er voor hem een aanmerkelijk belang valt te constateren toch belast.

Het aanmerkelijk belang wordt alleen getoetst aan het bezit van aandelen; het bezit van winstbewijzen speelt daarbij geen rol. Is echter aan de hand van het aandelenbezit vast te stellen, dat de vervreemder een aanmerkelijk belang heeft, dan geldt, dat de winst, behaald met de verkoop van de in zijn bezit zijnde winstbewijzen voor hem ook als inkomen wordt belast.

Het begrip winstbewijs, ruim geïnterpreteerd, omvat elk bewijs, dat recht geeft op een aandeel van de (over-)winst. Oprichtersbewijzen, die recht geven op een winstaandeel, vallen dan ook onder het begrip winstbewijzen.

De te belasten vervreemdingswinst.

Als belaste winst bij de vervreemding (verkoop) geldt volgens art. 21 lid 2 het bedrag, waarmee de overdrachtsprijs, na aftrek van de overdrachtskosten, de kosten van de verkrijging (in het vervolg aan te duiden met verkrijgingsprijs) te boven gaat.

Ziet men naar de wijze waarop een aandeel in iemands bezit kan komen dan komt men tot aankoop, vererving of schenking.

Vervreemdingswinst van aandelen verkregen door aankoop.

Zijn de aandelen of winstbewijzen destijds door aankoop verworven, dan geldt als verkrijgingsprijs de aankoopsom, verhoogd met de op de aankoop drukkende provisie en verdere kosten.

Vervreemdingswinst van aandelen verkregen door vererving.

Bij een vervreemding van aandelen, destijds door vererving verkregen, moet — en hiervoor kan voor het vaststellen van de kosten van de verkrijging gebruik gemaakt worden van een ministerieel voorschrift in de resolutie van 10 juli 1942, no. 6, B. no. 7706 — de verkrijgingsprijs gesteld worden op de waarde ten tijde van het overlijden van de erflater of testateur (zie ook het arrest H.R. van 8 oktober 1957, no. 13 235, opgenomen o.a. in *Vakstudie-Nieuws* van 1 november 1957). De waarde wordt bepaald op de voet van art. 47 der Successiewet 1859, thans art. 21 van de Successiewet 1956. De desbetreffende bepaling van art. 21 houdt in dat voor de regeling van het recht van successie effecten, zo zij niet in de wekelijks daarvoor opgemaakte prijscourant voorkomen, moeten worden aangegeven op hun geldswaarde.

Uit de resolutie valt af te leiden, dat de koerswinst, die de erflater met de aandelen gedurende de tijd dat deze in zijn bezit waren heeft gemaakt, buiten de heffing van inkomstenbelasting blijft.

Vervreemdingswinst van aandelen verkregen door schenking.

Bij een vervreemding van aandelen, destijds door schenking verkregen, moet de verkrijgingsprijs ook weer worden vastgesteld op de voet van art. 21 der Successiewet 1956, dat is op de geldswaarde.Een leidraad voor het vaststellen van de waarde ligt in de bedragen waarmee de aandelen in de laatste aanslag in de vermogensbelasting, welke de schenker is opgelegd, waren opgenomen.

De schenking van aandelen.

De Hoge Raad heeft zich in dit verband beziggehouden met het probleem of niet hij, die schenkt, belast moet worden voor het verschil in geldswaarden der aandelen op de momenten van verkrijging en van schenking.

Bij het arrest van 8 januari 1947, B. no. 8260, stelde de H.R. vast dat volgens art. 21 lid 2 van het Besluit ter bepaling van de vervreemdingswinst moet worden uitgegaan van de overdrachtsprijs en dat bij vervreemding om niet van een overdrachtsprijs geen sprake is.

Het standpunt, dat bij het schenken van bepaalde vermogensbestanddelen, of bij overdracht om niet op andere wijze, aan het vermogen de waarde wordt onttrokken, welke de weggeschonken of overgedragen vermogensbestanddelen hebben op het ogenblik van de schenking of overdracht, en aldus „opbrengst", in dit geval „winst" wordt genoten, deelde de H.R. niet.

Evenmin bleek de Raad gevoelig voor het argument, dat een schenking ook gezien zou kunnen worden als een verkoop tegen normale prijs, gevolgd door kwijtschelding van de koopsom; waarbij

dan de tweede fase van een zodanige dubbele transactie op het bedrag van de gemaakte winst geen invloed heeft.

Het voorgaande leidt tot de conclusie, dat eveneens bij een vervreemding van aandelen, door schenking verkregen, dat deel van de koerswinst, dat toegerekend moet worden aan de tijd, gedurende welke de schenker het aandeel bezat, ook onder de huidige wet nog buiten de heffing van inkomstenbelasting blijft.

Overdracht van aanmerkelijk-belang-aandelen tegen lijfrente en het arrest van 17 oktober 1956.

Gold tot 1 januari 1957 ook voor het bedingen van een recht op lijfrente bij de overdracht van aanmerkelijk-belang-aandelen dat het aan de lijfrente ten grondslag liggende stamrecht niet aan de heffing van inkomstenbelasting was onderworpen, het eerder besproken arrest van de H.R. van 17 oktober 1956 heeft blijkens de daarop in aansluiting verschenen resolutie van 14 november 1956 ook daaraan een eind gemaakt. De Minister heeft te kennen gegeven, dat wat voor overdracht van bedrijf of praktijk geldt, met ingang van 1 januari 1957 evenzeer geldt voor de overdracht van aandelen in een vennootschap, waarin de vervreemder een aanmerkelijk belang heeft (art. 19, lid 2 en art. 21 van het Besluit I.B. 1941). Ook in deze gevallen zal alleen dan de overdrachtswinst niet worden belast als er lijfrente voor wordt bedongen en het bedingen van de lijfrente onvermijdelijk was om in het verdere levensonderhoud van de vervreemder te voorzien. (Zie verder hierna, onder 6.)

e. Overdracht van aandelen in een liquiderende N.V.

Na de vervreemding van aanmerkelijk-belang-aandelen en het bedingen van lijfrente behoort nog de vervreemding van aandelen besproken te worden, waarbij voor de vervreemder weliswaar *niet* een aanmerkelijk belang valt te constateren maar waarbij als bijzonderheid geldt dat de desbetreffende N.V. in liquidatie is getreden of waarschijnlijk binnenkort in liquidatie zal treden.

Art. 36 lid 1 onder 2° verklaart belast hetgeen door de vervreemder wordt ontvangen boven het gemiddeld op de aandelen gestorte kapitaal doch alléén indien de aandelen worden verkocht aan een verkrijger, die bij de verkrijging in de uitoefening van zijn bedrijf handelt. Bij een dergelijke verkrijger wordt nl. de liquidatie-uitkering niet als inkomen belast voor zover de uitkering wordt afgeboekt van het bedrag, waarvoor de aandelen zijn verworven. Worden dus de aandelen vervreemd aan iemand, voor wie de liquidatie-uitkering te zijner tijd als inkomen wordt belast, dan wordt ze bij de vervreemder niet belast.

Draagt de vervreemder de aandelen over geheel of ten dele tegen het recht op een lijfrente, dan wordt met betrekking tot de vervreem-

ding geen belasting geheven als de geldswaarde, aan het stamrecht van de lijfrente toe te kennen, gelijk is of groter dan het bedrag, dat art. 36 lid 1 onder 2° aanmerkt als inkomen. (Zie blz. 71).

f. Verdere toepassingsmogelijkheden van art. 36

De omzetting geheel of ten dele van een tantièmeregeling in een recht op lijfrente.

Hoewel in het zakenleven meermalen de omzetting van een tantièmeregeling in een pensioenregeling aan de orde is gesteld, waarbij dan dikwijls op formele gronden dan wel om fiscale redenen niet het gewenste resultaat werd bereikt, in het kader van de toepassingsmogelijkheden van art. 36, die zo juist de revue hebben gepasseerd, ligt het voor de hand om de weg te kiezen van het door de tantième-gerechtigde prijsgeven van zijn recht op het tantième dan wel van een deel van het recht en zulks dan tegen het toekennen van een schadeloosstelling, als bedoeld in art. 36. Is eenmaal de transactie in de sfeer van het eerste lid gebracht dan volgt, zoals eerder gezegd, automatisch — indien inplaats van de afkoopsom of schadeloosstelling een recht op een lijfrente wordt toegekend — de toepassing van het tweede lid.

Op de voorwaarde dat de transactie formeel juist wordt behandeld lijkt het eveneens mogelijk dat de tantième-gerechtigde afstand doet van het recht voor zover dat correspondeert met een bepaald tantième-bedrag, met weer als contraprestatie te bedingen een van een verzekeraar te ontvangen lijfrente.

De lijfrente wordt in grootte bepaald door het premiebedrag dat de werkgever jaarlijks stort. En dit premiebedrag is in grootte gelijk aan het tantièmebedrag dat de werknemer, via afstand van het corresponderende recht, heeft prijsgegeven. Het prijs te geven tantième-bedrag, op zijn beurt, wordt veelal begrensd door het gedurende de afgelopen jaren ontvangen minimum-tantième; het beloopt ten hoogste het tantième, waarop de tantièmist altijd wel kon en vermoedelijk zal kunnen rekenen. Ook zou het mogelijk zijn, bij afstand van het recht op tantième in zijn geheel, te bedingen dat als - - wisselende - — premie voor een door de werkgever af te sluiten lijfrenteverzekering (van welke dan uiteraard bij het aangaan van de verzekering het uiteindelijk te genieten bedrag van de lijfrente, of als het om een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule gaat, van het uiteindelijk verzekerd bedrag niet vaststaat) telkenjare een bedrag zal worden gestort dat overeenkomt met het bedrag aan tantième dat - - ware de tantième-regeling in zijn oorspronkelijke vorm gehandhaafd gebleven - - door de tantièmist aan tantième zou zijn genoten.

Lijfrente, bedongen voor de op een premielot getrokken premie.

Het is bekend, dat onderscheidene gemeentebesturen er vooral in de vijftiger jaren toe overgegaan zijn ten laste der gemeente premieleningen uit te geven. De intrestvergoeding bedraagt meestal $2^1/_2$ %,

doch bovendien vindt één keer, bij enkele nieuwe leningen zelfs vier keer per jaar een trekking plaats, waarbij nummers getrokken worden, waarop prijzen, variërend van kleine bedragen (f 125 en f 150) tot zeer grote (f 250 000) vallen. Opgemerkt zij, dat in de „prijs" is begrepen de nominale waarde (f 100) van het lot.

Tussen de loting der prijzen en het uitbetalen ligt een tijdvak van circa 3 maanden.

Indien nu de houder van de met een prijs uitgelote obligatie de prijs, als „onrijpe" vrucht vervreemdt, dan rijst de vraag hoe deze voor zover de nominale waarde van de obligatie te boven gaande moet worden belast. Dat kan niet volgens art. 31, al. 1, 3° van het Besl. Ink.bel. 1941, volgens hetwelk premiën uitgekeerd op premieobligaties als inkomen worden belast. Immers in dit geval incasseert de houder niet de premie, als rijpe vrucht, van de debiteur van de lening. Hij incasseert van de koper van zijn lot de „onrijpe" vrucht. En hiervoor zal hij, als elke vervreemder van een obligatie met de lopende coupon, in het kader van art. 36, eerste lid worden belast en dan voor het bedrag dat hij voor de rijpende vrucht ontvangt. Zou nu de vervreemder van het uitgelote lot, dus van de nog te gelde te maken premie plus de nominale waarde van het lot, voor het bedrag, dat hij anders van de koper voor de „onrijpe" vrucht in contanten zou ontvangen, een lijfrente bedingen dan wordt automatisch art. 36, tweede lid toegepast. Ook hier wordt niet het aan de lijfrente ten grondslag liggende stamrecht belast, doch de lijfrentetermijnen naar tijdsgelang ze worden genoten.

5. *De buitengewone lasten*

a. De strekking van art. 51 Besluit I.B. 1941

De betekenis van het onderwerp „buitengewone lasten" voor de oudedags- en gezinsverzorging.

Beziet men art. 51 van het Besluit I.B. 1941 dan blijkt dat de uitgaven, die tot een vermindering van de te betalen inkomstenbelasting kunnen leiden, zich concentreren op de uitgaven voor levensonderhoud en op de uitgaven ter zake van ziekte, invaliditeit, sterfgeval en daarmee op één lijn te plaatsen uitgaven; alle uitgaven, die een verzorgingskarakter hebben.

De drie „zeven".

Wil er uiteindelijk belastingvermindering worden verkregen dan moeten de uitgaven aan drie criteria worden getoetst, anders gezegd ze worden drie maal gezeefd.

1°. De uitgaven moeten op zichzelf aangemerkt kunnen worden als *buitengewone last.*

2°. Het totaal van de uitgaven, door de belastingplichtige gedaan, moet groter zijn dan het bedrag dat voor het merendeel van de be-

lastingplichtigen, die wat inkomen, vermogen en gezin betreft in dezelfde omstandigheden verkeren, normaal geacht kan worden.

Het voornaamste punt bij het hanteren van deze zeef is of de uitgaven per groep (zie hierna) vergeleken moeten worden dan wel het totaal der uitgaven in alle groepen. Het zijn vooral de arresten van 14 april 1954, *B.N.B.* 1954/312, 23 februari 1955, *B.N.B.* 1955/148 en 29 juni 1955, *B.N.B.* 1955/311, waarin de Hoge Raad tot uitdrukking heeft gebracht dat voor de vergelijkingsmaatstaf uitgegaan behoort te worden van het *totaal* van de uitgaven in *alle* groepen.

3°. Het totaal van de uitgaven moet in bedrag zó hoog zijn dat het een aanmerkelijke invloed heeft op het vermogen om belasting te betalen. Deze situatie wordt geacht aanwezig te zijn als het totaal méér is dan 6 % van het zuiver inkomen, welk percentage voor elk kind, waarvoor de belastingplichtige aanspraak heeft op kinderaftrek, met $^1/_2$ % kan worden verminderd.

De uitgaven, welke buitengewone lasten kunnen zijn.

De buitengewone lasten bestaan uit twee groepen.

I. Uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud van eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen, voor wie geen kinderaftrek wordt genoten en van andere bloed- en aanverwanten in de rechte linie en in de tweede graad der zijdlinie.

II. Uitgaven ter zake van ziekte, invaliditeit, sterfgeval en andere dergelijke uitgaven ten behoeve van de belastingplichtige zélf, diens echtgenote, diens eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen en van diens bloed- en aanverwanten in de rechte linie en in de tweede graad der zijdlinie.

Het jaar, waarin de buitengewone lasten kunnen worden gereclameerd.

Als algemeen criterium tot het vaststellen van het jaar, waarin de buitengewone lasten kunnen worden gereclameerd geldt, dat niet het jaar waarin de uit de buitengewone lasten voortvloeiende schuld is ontstaan doorslaggevend is, maar het jaar, waarin tot delging daarvan een uitgaaf is gedaan (arresten H.R. 6 februari 1952, B. no. 9165, 29 oktober 1952, B. no. 9299, 28 november 1956, *B.N.B.* 1957/25).

Zo besliste de Hoge Raad bij het arrest van 13 februari 1957, *B.N.B.* 1957/95 dat de *afschrijving* op een auto geen buitengewone last vormt, aangezien als zodanig slechts *uitgaven* in aanmerking komen.

Als men dus in enig jaar bv. ter zake van ziekte in het gezin grote uitgaven heeft, is het zaak om ook die declaraties welke vermoedelijk pas in het volgend jaar zullen worden ingediend, nog in hetzelfde jaar op te vragen en te voldoen.

b. Uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud (groep I)

De kring der verzorgden.

Opdat een tot groep I behorende uitgaaf buitengewone last zal zijn, moet ze strekken tot voorziening in het levensonderhoud van kin-

deren, voor wie geen kinderaftrek wordt genoten, van ouders, grootouders, kleinkinderen en van de bloed- en aanverwanten in de rechte linie en in de tweede graad der zijdlinie, kortom van die personen, waarvoor een aftrek volgens art. 16 Besluit I.B. niet geldt.

Interpretatie van het begrip aanverwantschap.

Wat betreft het begrip aanverwantschap heeft de H.R. beslist (arr. 31 mei 1950, B. no. 8825) dat dit niet moet worden geïnterpreteerd zoals dit in de praktijk van het dagelijks leven en naar economische opvattingen moet worden verstaan — dit was door de belanghebbende gesteld —, maar dat men zich voor wat betreft de begrippen nopens familierechtelijke betrekkingen heeft aan te sluiten bij de regelen welke het gemene recht — in casu de artt. 350 en volgende van het B.W. — dienaangaande geeft.

Art. 350 stelt onder het hoofd „aanverwantschap", dat zwagerschap bestaat in de betrekking welke door aanhuwelijking geboren wordt tussen de éne der echtgenoten en de bloedverwanten van de andere; en verder dat er geen zwagerschap bestaat tussen de wederzijdse bloedverwanten der echtgenoten. Volgens art. 352 wordt door ontbinding van het huwelijk de zwagerschap tussen de éne der echtgenoten en de bloedverwanten van de andere niet opgeheven.

Bij het arrest B. no. 8825 besliste de H.R. dat een ondersteuning, welke een vrouw geeft aan de weduwe van de broer van haar overleden echtgenoot, voor haar niet onder art. 51 kan vallen omdat tussen de beide vrouwen niet een zwagerschap in de zin van het B.W. bestaat en ze dus ook niet als aanverwanten volgens art. 51 van het Besluit kunnen worden aangemerkt.

Wél werd door de Hoge Raad aanverwantschap aangenomen in het volgende bij het arrest van 20 februari 1957, besproken o.m. in het *W.P.N.R.*[1]) van 25 mei 1957, besliste geval. Het betrof de vraag of tussen de tweede echtgenoot van een vrouw en de kleinkinderen van haar eerste, overleden echtgenoot (kinderen van haar uit het eerste huwelijk geboren kinderen) aanverwantschap bestaat; ook voor zover die kleinkinderen na het overlijden van hun grootvader (de eerste echtgenoot) zijn geboren. De Hoge Raad heeft beslist dat deze vraag bevestigend beantwoord moet worden omdat verkeersopvattingen in redelijkheid meebrengen, dat de aanverwantschap, die tussen de ene echtgenoot en de bloedverwanten van de andere echtgenoot is ontstaan en volgens art. 352 van het B.W. ook na de ontbinding van het huwelijk blijft bestaan, zich eveneens zal uitstrekken tot de afstammelingen van die bloedverwanten.

Situatie bij de verzorgde met betrekking tot de voorziening in het levensonderhoud.

Hoe moet de situatie bij de verzorgde zijn, willen de uitgaven, welke de verzorger zich getroost, voor hem onder art. 51 vallen?

[1]) *Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie.*

Anders gezegd: moet er — zoals men wel meent — volkomen behoeftigheid aan de zijde van de verzorgde zijn eer de verzorger de toepassing van art. 51 kan verzoeken?

Het is de H.R. die ook hier een duidelijke richtlijn heeft gegeven.

Bij het arrest van 13 februari 1946, B. no. 8036 is beslist dat voor de toepassing van art. 51 in het midden kan blijven of de ondersteunde niet kan worden beschouwd behoeftig te zijn in de zin van het Burgerlijk Wetboek (art. 376 oud), omdat uit niets blijkt dat voor de toepassing van art. 51 van het Besluit I.B. behoeftigheid in de zin van het B.W. vereist is. Wél valt volgens de H.R. rekening te houden met inkomsten, die de verzorgde zou hebben kunnen verwerven indien hij de daartoe openstaande gelegenheid had gebruikt, tenzij er voor de betrokkene redelijke gronden bestaan om van die gelegenheid geen gebruik te maken. Een redelijke grond is de voor de hand liggende voortzetting van een begonnen of reeds beëindigde studie (medicus die zich gaat specialiseren).

Bij de beoordeling van de situatie bij de verzorgde is mede aan de orde gekomen dat van een voorziening in het levensonderhoud in de zin van art. 51 geen sprake kan zijn als de verzorgde, indien hij (enig) vermogen bezit, door het opsouperen van dat vermogen in staat zou zijn om zelf in zijn levensonderhoud te voorzien. De H.R. besliste bij het arrest van 16 februari 1955, *B.N.B.* 1955/147, dat in het algemeen een uitkering, gedaan aan iemand, die over vermogen beschikt, niet als een uitgave tot voorziening in het levensonderhoud kan worden aangemerkt, doch dat dit anders kan zijn, indien bijzondere omstandigheden voor de ontvanger van de uitkering aantasting van het vermogen tot voorziening in het levensonderhoud dermate bezwaarlijk doen zijn, dat de verstrekker van de uitkering zich wel gedrongen moet voelen deze aantasting door de uitkering te voorkomen.

Ten aanzien van het openvallen van een betrekkelijk kleine erfenis in het jaar van de uitkering besliste de H.R. bij het arrest van 1 februari 1956, *B.N.B.* 1956/82 zelfs dat ook de omstandigheid, dat de boedel in het jaar van de uitkering nog niet was afgewikkeld, er niet aan in de weg kon staan, dat de uitkering niet het karakter van een uitgaaf tot voorziening in het levensonderhoud had.

Overeenkomstige beslissingen vindt men in de arresten van 21 maart 1956, *B.N.B.* 1956/160, 2 mei 1956, *B.N.B.* 1956/190, 16 mei 1956, *B.N.B.* 1956/217 en 31 oktober 1956, *B.N.B.* 1956/342. In al deze gevallen werd door de belastingplichtige een motief genoemd, dat vermeend werd aanvaardbaar te kunnen zijn om het betrekkelijk geringe vermogen niet aan te tasten. In geen van deze gevallen werd het motief door de Hoge Raad aanvaard.

Vermeldenswaard zijn — ten slotte — twee arresten d.d. 17 april 1957, *B.N.B.* 1957/181 en 182. In het eerste arrest besliste de Hoge Raad, dat hetgeen een zoon tot bestrijding van levensonderhoud en kosten van ziekte van zijn ouders betaalt voor hem niet tot de buitengewone lasten gerekend kan worden nu gebleken is dat de vader een vermogen van f 68000 bezat en een inkomen van f 4000. In het arrest *B.N.B.* no. 182 kon een vader de ondersteuning van een schoonzoon, in verband met diens hoge installatiekosten als uroloog niet als buitengewone last aanvaard krijgen omdat de schoonzoon met krediet geholpen had kunnen worden.

Draagwijdte van „uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud".

Met betrekking tot de uitdrukking „voorziening in het levensonderhoud" heeft de H.R. in het arrest van 1 mei 1946, B. no. 8118, aangegeven, dat de uitdrukking „voorziening in het levensonderhoud" niet in de zin van opheffing van nooddruft moet worden verstaan en dat niet alleen acht moet worden geslagen op de eerste levensbehoeften maar ook op hetgeen nodig is om de genieter in staat te stellen tot het voeren van een redelijk bestaan overeenkomstig zijn plaats in de samenleving.

Overeenkomstige beslissingen gaf de H.R. in de arresten van 11 februari 1953, *B.N.B.* 1953/86 en 18 februari 1953, *B.N.B.* 1953/88.

Intussen is wel gebleken dat het begrip uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud ruim geïnterpreteerd kan worden. Onder het criterium „al hetgeen nodig is om de genieter in staat te stellen tot het voeren van een redelijk bestaan overeenkomstig zijn plaats in de samenleving" vallen, als regel, studiekosten (arr. H.R. 25 januari 1956, *B.N.B.* 1956/73), eveneens de kosten, welke moeten worden uitgegeven om het kind in de plaats, waar het studeert, te laten wonen (arr. H.R. 9 december 1953, *B.N.B.* 1954/27), de uitgaven voor een psycho-analytisch onderzoek (arr. H.R. 1 december 1954, *B.N.B.* 1955/19), en zelfs de uitgaaf voor een aan het kind voor een opleiding verstrekte tweedehands schrijfmachine (arr. H.R. 28 november 1956, *B.N.B.* 1957/30).

Onderhouds- en studiekosten voor kinderen, waarvoor geen aanspraak op kinderaftrek bestaat.

Wel is echter ten aanzien van de kosten van levensonderhoud en studiekosten voor kinderen, waarvoor geen aanspraak op kinderaftrek meer bestaat (bv. doordat de studie in de loop van het kalenderjaar is beëindigd) door de H.R. lange tijd het standpunt ingenomen dat deze niet tot de uitgaven behoorden welke tot belastingvermindering konden leiden. Toetsing aan het derde lid van art. 51 leidde tot de beslissing dat indien de belastingplichtige, die vermindering van belasting verzocht, werd vergeleken met het merendeel van de belastingplichtigen die wat inkomen, vermogen en gezin betreft op één lijn gesteld konden worden, de uitgaven voor hem geen *buitengewoon*

karakter droegen, zodat er geen aanleiding voor belastingvermindering bestond (zie bv. het arrest H.R. van 29 februari 1956, *B.N.B.* 1956/117).

Aan deze onzekerheid is een einde gekomen door het arrest van 28 november 1956, *B.N.B.* 1957/30. De H.R. besliste dat indien een belastingplichtige bij de regeling van de aanspraak op kinderaftrek zoals die volgens het Besl. Ink.bel. 1941 van 1954 af geldt, nog uitgaven heeft tot voorziening in het levensonderhoud van een studerend kind, waarvoor hij geen aanspraak op kinderaftrek meer heeft, aangenomen kan worden, dat de uitgaven voor onderhoud en studie voor het merendeel der vergelijkbare belastingplichtigen niet gewoon, voor de belastingplichtige dus wél buitengewoon zijn.

Deze beslissing geeft een goede aansluiting op de regeling van de aanspraak op kinderaftrek, zoals deze van 1954 af geldt.

Kosten van emigratie.

Evenals studiekosten kunnen emigratiekosten (arr. H.R. 29 april 1953, *B.N.B.* 1953/167), ook uitrustingskosten (arr. 29 februari 1956, *B.N.B.* 1956/114) gerangschikt worden onder de uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud.

Minderjarige kinderen ten laste van de verzorgde.

Onder voorziening in het levensonderhoud van de verzorgde valt blijkens het arrest van de H.R. van 11 maart 1953, *B.N.B.* 1953/126 ook hetgeen nodig is om deze in staat te stellen zijn minderjarige kinderen te kunnen verzorgen en opvoeden.

Premie voor levensverzekering.

Tot de uitgaven, welke de belastingplichtige doet om de personen, bedoeld in art. 51, lid 2, 1°, in staat te stellen tot het voeren van een redelijk bestaan overeenkomstig hun plaats in de samenleving en de levensomstandigheden, waarin zij verkeren, vallen niet de premiën voor levensverzekering, welke degenen, te wiens behoeve ze zijn betaald, in de gelegenheid stellen tot sparen (arrest 26 mei 1954, *B.N.B.* 1954/238).

Voorzieningen gericht op toekomstige verzorging.

Dit arrest brengt tot de vraag hoe het gesteld zal zijn met premiën betaald voor verzekeringen, die geen spaarelement bevatten doch uitsluitend verzorging door middel van van het leven afhankelijke periodieke uitkeringen beogen. Men kan zich denken dat, indien iemand eenmaal de zorg op zich genomen heeft tot gehele of gedeeltelijke voorziening in het levensonderhoud van één of meer der daarvoor volgens art. 51 in aanmerking komende personen, dit in de regel een voorziening in het heden dus ene van jaar tot jaar zal betreffen en daaronder niet zal zijn begrepen ene, die mede is gericht, mogelijk alléén is gericht op de voorziening in het levensonderhoud van de verzorgde ook nádat de verzorger is overleden.

De belastingplichtige, die een lijfrentepolis koopt, waarmee hij met één bedrag in het heden de verzorging afdoet, waartoe hij zich ten

opzichte van één der zoëven genoemde personen zolang deze leeft geroepen voelt, kan, zo hij reeds de maximale premie-aftrek van artikel 16 geniet, voor de uitgaaf, welke in dat jaar drukt, met een goede kans op succes de toepassing van art. 51 verzoeken.

Ook de belastingplichtige, die door middel van premiebetaling voor een uitgestelde lijfrenteverzekering in achtereenvolgende jaren wil bewerkstelligen dat de verzorging, die hij in het heden reeds nakomt, ook in de toekomst, na zijn overlijden — zij het dan tot een lager bedrag — zal doorgaan, of dat een verzorging pas na zijn overlijden zal ingaan, kan voor de premiebetaling de toepassing van art. 51 verzoeken.

De hiervóór ontwikkelde opzet is er op gebaseerd dat, mits aan alle overige vereisten is voldaan, het in art. 51 gestelde: „uitgaven tot voorziening in het levensonderhoud" niet eng geïnterpreteerd moet worden door alleen op het levensonderhoud van de verzorgde in het heden te letten, maar ruim door ook dat in de toekomst er in te betrekken.

Toepassing van art. 16 en art. 51.

Het kan voorkomen dat een premie of een koopsom, op zichzelf als lijfrentepremie aftrekbaar, voor de verzekeringnemer in beginsel ook tot de buitengewone lasten gerekend zou kunnen worden. Analoge toepassing van de voor de inkomensbestanddelen in art. 5, lid 2 van het Besluit I.B. 1941 gegeven regel, dat indien een inkomensbestanddeel belastbaar is volgens méér dan één groep of ondergroep van inkomensbestanddelen het onder de eerstgenoemde groep of ondergroep gerangschikt moet worden, brengt mee dat eerst de aftrek volgens art. 16 wordt toegepast. Voor zover het maximale bedrag van f 3600 bereikt is kan de (het) niet onder art. 16 gebrachte premie (premiedeel) voor de toepassing van art. 51 in beschouwing genomen worden.

c. Uitgaven ter zake van ziekte, invaliditeit, sterfgeval en andere dergelijke uitgaven (groep II)

Aard van de uitgaven.

In groep II gaat het om het totaal van de uitgaven met incidenteel karakter, gedaan in enig jaar voor de belastingplichtige, de echtgenote, de eigen en aangehuwde kinderen en pleegkinderen en voorts de bloed- en aanverwanten in de rechte linie of in de tweede graad der zijdlinie. Bij de uitgaven voor een kind wordt er niet op gelet of voor dat kind al of niet kinderaftrek wordt genoten.

Als algemeen criterium voor deze groep geldt, dat het uitgaven *ter zake van* ziekte, invaliditeit, sterfgeval, of van andere dergelijke aard moeten zijn. De H.R. heeft er in het arrest van 28 maart 1951, B. no. 8969 met nadruk op gewezen dat de uitgaven ter zake van de

gebeurtenis moeten zijn gedaan zodat de *naar aanleiding daarvan* gedane uitgaven *niet* tot de buitengewone lasten kunnen worden gerekend.

Uitgaven ter zake van ziekte.

De aard van de ziekte-uitgaven is dermate duidelijk, dat deze vrijwel voor zichzelf spreken. In het algemeen moet worden gesteld dat de uitgaven passen in het kader van de levensomstandigheden, aan welke degene op wie de extra-uitgaven nu drukken zich had aangepast. Overigens is de kring, waarin ze zich rond de ziektegevallen bewegen, ruim.

Zo zal de belastingplichtige, die een ziektegeval in zijn gezin heeft, alle uitgaven kunnen noteren, waarvan gesteld kan worden dat ze niet gedaan zouden zijn als het ziektegeval er niet was. Het gaat dus niet alleen om kosten van dokter, apotheker en verpleeghulp maar ook om kosten van ziekenhuis, sanatorium, rusthuis, reiskosten in verband met noodzakelijk bezoek, extra verwarming en verlichting van de ziekenkamer in huis; kosten van een extra-hulp in de huishouding bij ziekte van de huisvrouw, kortom om al die uitgaven voor zover zij de kosten van het gezin in normale omstandigheden overtreffen (res. van 8 maart 1941, no. 6, B. no. 7464).

De ruime opvatting over de kosten ter zake van ziekte komt ook tot uitdrukking in het arrest van 19 oktober 1955, *B.N.B.* 1955 363, volgens hetwelk als zodanig de uit een verhuizing voortvloeiende kosten kunnen worden aangemerkt, mits niet de normale uitgaven te boven gaande, alsmede uit het arrest van 26 september 1956, *B.N.B.* 1956 296, waarin de H.R. van oordeel was dat de omstandigheid, dat belanghebbende zijn zoon op een kostschool deed verblijven als gevolg van de nerveuze en astmatische aanleg van het kind, welke zijn opvoeding ten huize van belanghebbende onwenselijk maakte, voor hem in beginsel een buitengewone last vormde. De hogere kosten dan die, welke belanghebbende voor zijn zoon thuis had moeten maken, werden als zodanig aanvaard.

Minder gunstig voor de belanghebbende echter was het oordeel van de Hoge Raad dat blijkt uit het arrest van 10 april 1957, *B.N.B.* 1957 176. De H.R. overwoog dat er geen sprake was van kosten wegens ziekte of — de hierna te bespreken — invaliditeit in een geval van een moeilijk kind dat op een advies van het Gewestelijk Arbeidsbureau door de belanghebbende op een kostschool was geplaatst. De H.R. besliste dat op zichzelf de noodzaak of de wenselijkheid om een kind op een kostschool te plaatsen niet kan worden beschouwd als een onheil het persoonlijk leven van de belastingplichtige betreffende, evenmin als dit het geval is met andere voor de opvoeding of de opleiding nodige of wenselijke bijzondere maatregelen, welke extrakosten meebrengen.

Het criterium voor elke buitengewone last, nl. dat de uitgaaf op de belastingplichtige moet drukken, krijgt bij de uitgaven ter zake van ziekte, en ook ter zake van invaliditeit of sterfgeval gedaan in zoverre betekenis, dat bij het vaststellen van het totaal der uitgaven buiten aanmerking moet blijven elk bedrag dat van een derde (bv. een verzekeraar) is of zal worden ontvangen.

Een en ander is uitgewerkt in de res. van 24 november 1943, no. 66, B. no. 7956. Als buitengewone last wordt slechts aanvaard het totaal der uitgaven verminderd met de bedragen die van een ander in verband met de toestanden en gebeurtenissen, welke de uitgaven hebben veroorzaakt, worden verkregen.

De H.R. heeft in dezelfde geest beslist. Blijkens het arrest van 16 september 1953, *B.N.B.* 1953/222 kan, indien de kosten van ziekte door een verzekeraar worden gedragen, dan wel nadat zij door de belastingplichtige zijn betaald hem worden vergoed, niet gesproken worden van uitgaven die van invloed zijn op het vermogen van de belastingplichtige om belasting te betalen.

Bij een uitkering uit een verzekering, in dit geval een ziekteverzekering, kan echter wel de in het desbetreffende jaar betaalde premie in mindering op de uitkering worden gebracht. Aldus had de H.R. reeds op 22 februari 1950, B. no. 8786 beslist.

Ten aanzien van de premie voor een ziekteverzekering bepaalde de H.R. bij het arrest van 23 februari 1955, *B.N.B.* 1955/148, dat deze naar haar aard een uitgaaf ter zake van ziekte is. Hoewel ze op zichzelf niet als buitengewone last kan worden gereclameerd, gevoegd bij andere uitgaven, die tot de buitengewone lasten gerekend kunnen worden, kan ze wél als zodanig in aanmerking worden genomen, ook al zijn onder de als buitengewone lasten te reclameren uitgaven nu juist geen uitgaven ter zake van ziekte begrepen.

Kort op dit arrest volgde dat van 29 juni 1955, *B.N.B.* 1955/311, in hetwelk de H.R. aan het standpunt om premiën voor verzekeringen als buitengewone last te aanvaarden, een nadere uitwerking gaf. In beginsel behoren tot de buitengewone lasten de contributies voor ziekenhuisverpleging, de premiën voor ongevallen- en ziekteverzekering en de contributies voor begrafenisfonds.

Zou de premie ene zijn, die ook volgens art. 16, lid 2 – 2° *d* in mindering van het inkomen kan komen, dan dient met toepassing van het in art. 5, lid 2 van het Besluit I.B. 1941 bepaalde (zie blz. 95) de aftrek volgens art. 16 vóór te gaan. Zo zal de premie van een ziekteverzekering, waarvan de uitkeringen volgens art. 31 tot het inkomen worden gerekend, nimmer in aanmerking kunnen komen om als buitengewone last gereclameerd te worden.

Indien de van een derde ontvangen uitkering tot het loon van de belastingplichtige behoort — en dit doet zich voor als een werkgever een werknemer tegemoetkomt — dan wordt de uitkering niet in mindering gebracht van het totaal bedrag der op de belastingplichtige drukkende uitgaven. De uitkering wordt nl. als loon belast.

Uitgaven ter zake van invaliditeit.

Onder uitgaven ter zake van invaliditeit zijn begrepen alle extra-uitgaven, welke voor een invalide in het kader van zijn overige levensomstandigheden uit zijn invaliditeit noodzakelijk voortvloeien. Buitengewone last kan zijn alles wat de invalide méér uitgeeft dan wanneer hij niet-invalide zou zijn.

In het arr. van 2 mei 1951, B. no. 9007, worden als buitengewone last mede aangemerkt de uitgaven die een invalide als gevolg van zijn invaliditeit moet doen om bepaalde werkzaamheden te verrichten ook al geschiedt dat onverplicht en belangeloos. Ook hier worden de uitkeringen, uit hoofde van enige verzekering (waarbij dan weer de premie in aanmerking wordt genomen) of van een derde ontvangen, in mindering gebracht.

Is de premie voor een invaliditeitsverzekering ene die aftrekbaar is volgens art. 16 dan kan deze nimmer als buitengewone last worden gereclameerd.

Uitgaven ter zake van sterfgeval.

Ook de uitgaven, gedaan ter zake van sterfgeval van de in groep II nader omschreven personen, worden als buitengewone lasten aangemerkt.

Welke uitgaven wél en welke niet buitengewone last zijn, is niet altijd scherp begrensd aan te geven. Mits niet buitensporig hoog behoren de kosten van grafbedekking wel tot de buitengewone lasten (arresten H.R. 14 april 1954, *B.N.B.* 1954/202 en 9 november 1955, *B.N.B.* 1955/398). Daarentegen vallen er niet onder bv. de kosten voor een huishoudster in een gezin, waar de moeder is overleden (arr. H.R. 18 mei 1951, B. no. 9014).

De verrekening van de kapitaal-uitkering uit levensverzekering met de buitengewone lasten ter zake van sterfgeval.

Een belangrijk punt — mede in verband met het onderwerp „Oudedags- en Gezinsverzorging" — is of de uitkering uit levensverzekering ter bepaling van het bedrag der buitengewone lasten al of niet in mindering van de totaal-uitgaaf moet worden gebracht.

In de resolutie van 24 november 1943, no. 66, geeft de Minister aan dat de uitkering wél in mindering behoort te worden gebracht; behoudens het in de uitkering begrepen intrestbestanddeel (dat op zichzelf als inkomen wordt belast) en de in het jaar betaalde premie.

Het motief is dat uitkeringen uit levensverzekering in de regel bestemd of mede bestemd zijn om de kosten van de begrafenis en de laatste ziekte geheel of gedeeltelijk te bestrijden. Zo bezien kunnen deze kosten, voor zover door uitkeringen gedekt, niet geacht worden

op degene, die zij voldoet, te drukken. In de resolutie is nog gestipuleerd dat de enkele omstandigheid dat ziekte- en begrafeniskosten wellicht uit de nalatenschap van de overledene kunnen worden bestreden, niet verhindert dat zodanige uitgaven op de belastingplichtige drukken.

De door de Minister met betrekking tot de verrekening aangegeven richtlijn is voor bestrijding vatbaar.

Het moge waar zijn dat bij de zg. kleine begrafenisverzekeringen een rechtstreeks verband valt te constateren tussen de kosten van de begrafenis en de uitkering uit levensverzekering, de levensverzekering zoals we die heden ten dage kennen bestrijkt een heel wat ruimer terrein en beoogt in 't bijzonder de verzorging in het algemeen van de nabestaanden ná het overlijden. Het verband tussen uitkering van de verzekering en de dekking van bepaalde uitgaven — en dan juist die, welke toevallig buitengewone last in de zin van art. 51 zijn — is te los om te mogen aannemen dat de levensverzekering is aangegaan tot dekking van de ziekte- en begrafeniskosten.

Jurisprudentie over de verrekening van de kapitaaluitkering uit levensverzekering.

De verrekening van de kapitaaluitkering uit levensverzekering met het gereclameerde bedrag aan buitengewone lasten is door de jurisprudentie evenmin bevredigend opgelost.

De Raad van beroep *Rotterdam* wijst in de uitspraak van 12 april 1951 (vermeld en besproken in *Vakstudie Nieuws* van 1 oktober 1951 onder punt 153), op het onderscheid dat er bestaat tussen een ziekteverzekering (schadeverzekering) en een levensverzekering (sommenverzekering), bij welke laatste men zich niet verzekert tegen bepaalde uitgaven. De Raad kon niet inzien waarom een onderscheid zou moeten worden gemaakt tussen degene, die zijn vermogen bv. belegt in effecten en uit de opbrengst de door hem gemaakte kosten ter zake van ziekte en overlijden bestrijdt doch deze ook ten volle als buitengewone last mag beschouwen, mits ook aan de overige vereisten is voldaan, en degene, die zijn vermogen belegt in een levensverzekering.

Volgens de uitspraak van de Raad van beroep *Utrecht* van 27 juli 1951, besproken in *Vakstudie Nieuws* van 1 oktober 1951 onder punt 15, brengt een redelijke uitlegging van art. 51 mee, dat buitengewone lasten niet kunnen leiden tot aftrek van belasting, wanneer deze op het vermogen van een belastingplichtige om belasting te betalen geen aanmerkelijke invloed hebben bv. doordat hiertegenover ook bijzondere baten — niet opleverende inkomsten — staan. Zo was de Raad van oordeel dat de gehele uitkering — behoudens het daarin begrepen intrestbestanddeel — in mindering van het bedrag der buitengewone last behoort te worden gebracht, en niet het deel daarvan dat over-

blijft nadat de uitkering is verminderd met de afkoopwaarde zoveel als deze op het moment van het overlijden bedroeg, omdat een dergelijke afkoop in feite niet heeft plaatsgehad.

Bij arr. van 28 december 1951, B. no. 9132, besliste de H.R. dat de begrafeniskosten blijkens art. 1195 onder 2° van het B.W. een schuld zijn van de nalatenschap, die bij voorrang boven vele andere schulden op de boedel van de overledene kunnen worden verhaald en mitsdien, voor zover zij redelijkerwijze uit de nalatenschap kunnen worden voldaan, niet op de erfgenamen persoonlijk drukken. Ze zijn voor de belastingplichtige, die ze heeft betaald, niet een buitengewone last. Gelijkluidende beslissingen gaf de H.R. bij de arresten van 23 januari 1952, B. no. 9154 en 14 april 1954, *B.N.B.* 1954 202. Zouden de begrafeniskosten niet uit de nalatenschap kunnen worden voldaan dan gaat de H.R. op het punt van verrekening met de uitkering uit levensverzekering wel ver. Dit blijkt uit het arrest van 29 juni 1955, no. 12409, opgenomen in *F.E.D.* onder art. 51 : 33. Al diende de desbetreffende verzekering niet bepaaldelijk tot dekking van het risico der begrafeniskosten, de door de in het onderhavige geval, nu overleden, zoon voor de vader bedongen uitkering maakte toch dat hetzelfde sterfgeval, ter zake waarvan de vader uitgaven deed, welke hij als buitengewone lasten in aanmerking genomen wenste te zien, aan de vader een geldelijk voordeel bezorgde. De H.R. was van oordeel dat een redelijke toepassing van art. 51 compensentie van uitkering en uitgaven, als in het desbetreffende geval toegepast, zou meebrengen.

Bij een aanschrijving van 10 april 1952, no. 9, opgenomen in *Samsom's Belastingberichten* onder I 438, en in *Fiscale Tijdstudie-Nieuws* van 1 mei 1952 (blz. 243) heeft de Minister goedgekeurd, dat het arrest van 28 december 1951 en dat van 23 januari 1952, waarbij de H.R. een overeenkomstige uitspraak heeft gedaan, niet tot richtsnoer worden genomen in de gevallen, waarin volgens de resolutie van 24 november 1943, no. 66, een vermindering wegens buitengewone lasten zou kunnen worden verleend.

De redactie van *Belastingberichten* voegt aan de aanschrijving toe, dat de Minister blijkbaar van oordeel blijft — *en o.i. sluit dit ook aan bij de eigenlijke wettekst* — dat de enkele omstandigheid dat begrafenis- en ziektekosten uit de nalatenschap kunnen worden voldaan, niet verhindert, dat die kosten *kunnen* drukken op de belastingplichtige, die met de overledene tot hetzelfde huishouden behoorde, nl. indien het huishouden mede werd bekostigd uit de inkomsten van de overledene.

Richtlijnen om tot een acceptabele verrekening te komen.

Al met al een bevredigende oplossing is er niet.

Wil men in het kader van de tekst van art. 51 van het Besl. Ink.bel. 1941 — met eliminatie van hetgeen de H.R. op dit punt heeft beslist —

tot een redelijke regeling komen dan zouden daarvoor de volgende richtlijnen kunnen gelden:

1. Nimmer mag de volle kapitaaluitkering in beschouwing worden genomen omdat praktisch elke verzekering op het moment van overlijden een zekere waarde heeft, de reservewaarde, eventueel de afkoopwaarde, welke, als ze — in de totale uitkering begrepen — wordt uitgekeerd, op één lijn moet worden gesteld met alle andere waarden bv. (spaar)banksaldi, welke de verzekeringnemer bezat. Bij een verrekening van de kapitaaluitkering uit levensverzekering behoort altijd de reserve(afkoop)waarde op het ogenblik van overlijden geëlimineerd te worden.

2. Indien men het bedrag dat boven de reserve(afkoop)waarde wordt uitgekeerd, zou stellen alleen tegenover die uitgaven welke buitengewone lasten in de zin van het Besluit zijn, zou men à priori aannemen dat de uitkering niet zou strekken tot financiering van ook met het overlijden verband houdende uitgaven, doch welke niet buitengewone last zijn. Daarbij bv. te denken aan de kosten van een huishoudelijke hulp, waarvan de H.R. heeft beslist dat deze niet tot de buitengewone lasten gerekend kunnen worden.

Men zal dus het bedrag dat boven de reservewaarde wordt uitgekeerd eerst moeten plaatsen tegenover alle uitgaven ter zake van en naar aanleiding van het overlijden gedaan of te doen. Daarna moet men de ter zake van het overlijden gedane uitgaven afscheiden en vaststellen welk deel dit bedrag van het totaal bedrag van alle uitgaven uitmaakt. Bedragen de ter zake gedane uitgaven bv. $^1/_{20}$ deel van alle uitgaven dan komt $^1/_{20}$ deel van het bedrag dat boven de reservewaarde wordt uitgekeerd in aanmerking om van het bedrag van de ter zake gedane uitgaven in mindering te worden gebracht.

3. In de resolutie van 24 november 1943 wil de Minister de levensverzekeringsuitkering in compensatie brengen met de als buitengewone last in aanmerking komende kosten van de begrafenis en de kosten van de laatste ziekte. Dat ook de kosten van de laatste ziekte in het geding worden gebracht, gaat te ver. Immers er is de ziekteverzekering, welke de ziektekosten beoogt te dekken. Hij, die niet een ziekteverzekering heeft gesloten, wil kennelijk de ziektekosten voor eigen rekening nemen, waaronder uiteraard begrepen die van de laatste ziekte.

Het ministeriële standpunt, dat de levensverzekeringuitkering in compensatie gebracht zou moeten worden met de sterfgeval- *en ziektekosten* kan dus niet worden aanvaard. De compensatie dient in beginsel beperkt te blijven tot de kosten van het sterfgeval.

Andere dergelijke uitgaven.

Ook uitgaven, welke min of meer gelijksoortig zijn aan die gedaan

voor ziekte, invaliditeit en sterfgeval dragen er toe bij om tot het vaststellen van het jaarbedrag der buitengewone lasten te kunnen komen.

Welke uitgaven „andere dergelijke uitgaven" zijn, is niet omlijnd aangegeven. Uit de zich vormende jurisprudentie zal men zich op den duur pas een goed oordeel kunnen vormen.

In een tweetal arresten, die van 5 december 1951. B. no. 9122 en van 12 december 1951, B. no. 9126 heeft de H.R. aangegeven dat de uitgaven met die voor ziekte, invaliditeit en sterfgeval naar haar aard op één lijn moeten kunnen worden gesteld.

Een door de vader in de verzetstijd betaald losgeld om te bereiken dat de executie van de zoon niet zou doorgaan, valt onder de „andere dergelijke uitgaven" van art. 51 (arr. H.R. 12 april 1950, B. no. 8810).

Daarentegen vallen de kosten van inrichting van een ambtswoning, door een vader gemaakt voor een zoon, daar niet onder (arr. H.R. 13 december 1950, B. no. 8903).

Evenmin kunnen blijkens het arr. H.R. van 28 maart 1951, B. no. 8969, de kosten van een baby-uitzet — zulks in tegenstelling tot de kosten van de bevalling (doktershulp, verpleegster, geneesmiddelen, hulp in de huishouding) — tot de buitengewone lasten worden gerekend. Deze kosten zijn kosten, gemaakt *naar aanleiding* en niet *ter zake van* de geboorte; ze vallen daarom niet onder „andere dergelijke uitgaven".

En ten slotte een arrest van de H.R. van 13 februari 1952, B. no. 9170, volgens hetwelk de uitgaven, welke aan een echtscheiding verbonden plegen te zijn en een aanmerkelijke belasting van het inkomen vormen, wél als buitengewone lasten in de zin van art. 51 Besluit I.B. worden beschouwd. Volgens een commentaar in *F.E.D* (B. 2–78–27) zullen tot bedoelde uitgaven behoren de kosten aan de echtscheidingsprocedure verbonden, derhalve die uitgaven welke de ontbinding van het huwelijk moeten bewerkstelligen, zoals de kosten van een advocaat en een detective, doch niet de uitgaven na de echtscheiding ontstaan, zoals alimentatie, verhuiskosten, kosten voor het verzorgen der kinderen e.d.

Nadien zijn er nog talrijke arresten gewezen, waarbij bepaalde uitgaven, hoewel voor de belastingplichtige wel een buitengewoon karakter hebbend, door de Hoge Raad toch niet als buitengewone lasten zijn aanvaard, omdat zij niet vielen onder „andere dergelijke uitgaven". Genoemd moeten worden: heraanschaffing van door oorlogshandelingen, brand of diefstal te loor gegane kleding en woninginrichting (arresten 12 november 1951, B. no. 9126; 16 september 1953, *B.N.B.* 1953/257; 3 november 1954, *B.N.B.* 1954/358); verhuiskosten

zonder dat deze een onmiddellijke oorzaak hadden in ziekte, invaliditeit of sterfgeval (arr. 30 maart 1955, *B.N.B.* 1955/185); storting van een bedrag ter verkrijging van woongenot (arr. 14 september 1955, *B.N.B.* 1955/327); uitgaven betreffende het sluiten van een huwelijk (arr. 14 september 1955, *B.N.B.* 1955/328); kosten van procedure inzake vijandelijke onderdaanschap in de zin van het Besluit E 133 (arr. 16 november 1955, *B.N.B.* 1956/3); kosten van naamsverandering van een pleegkind (arr. 28 december 1955, *B.N.B.* 1956/47); vergoeding voor een aan een ander toegebracht lichamelijk letsel (arr. 6 juni 1956, *B.N.B.* 1956/226).

Zoekt men naar een algemene maatstaf, waaraan de „andere dergelijke uitgaven" kunnen worden getoetst om tot de buitengewone lasten van art. 51 te behoren, dan is het deze dat er sprake moet zijn van een „onheil" het persoonlijk leven betreffende. „Onheil" echter niet al te letterlijk opvatten (denk aan geboorte!). Hoe het zij, er moet een lichamelijke of geestelijke inbreuk zijn.

Om — ten slotte — nog verder inzicht te krijgen in de criteria, welke moeten worden aangelegd om te kunnen vaststellen of bepaalde uitgaven buitengewone lasten kunnen zijn, is de beantwoording van de onder punt 17 van *Vakstudie-Nieuws* van 15 januari 1952 opgenomen vraag leerzaam.

De vraag, welke is gesteld, is die of de pensionkosten die voor een aan een ziekte lijdend kind worden gedaan om te voorkomen, dat het kind moet reizen teneinde het onderwijs aan een middelbare school in een naburige gemeente te volgen, tot de buitengewone lasten in de zin van art. 51 kunnen worden gerekend.

In de beantwoording wordt er op gewezen dat met twee stellingen geprobeerd zou kunnen worden de inspecteur te bewegen om „buitengewone last" te aanvaarden:

1°. de pensionkosten zijn uitgaven ter zake van ziekte gedaan; want onder deze uitgaven moeten mede worden begrepen de extra-uitgaven welke voor een zieke in het kader van zijn overige levensomstandigheden uit zijn ziekte voortvloeien;

2°. indien de pensionkosten geen uitgaven ter zake van ziekte mochten zijn, zo kan worden gesteld, dat ze vallen onder de in art. 51 bedoelde „andere dergelijke uitgaven".

6. *De hardheidsclausule*

De betekenis van de hardheidsclausule voor de oudedags- en gezinsverzorging.

Het is vooral door de eerder besproken ministeriële resolutie van 14 november 1956, no. 193, *B.N.B.* 1956/320 (zie blz. 77) dat meer de aandacht is gevallen op de betekenis die de toepassing van de zg. hardheidsclausule kan hebben voor de oudedags- en gezinsverzorging.

De draagwijdte van de hardheidsclausule.

Wat is de strekking van de zg. hardheidsclausule? Art. 59, eerste lid, 4° van het Besluit I.B. 1941 kent aan de Minister de bevoegdheid toe om voor bepaalde gevallen of groepen van gevallen tegemoet te komen aan onbillijkheden van overwegende aard, die zich bij de toepassing van het Besluit mochten voordoen. En het is van deze bevoegdheid dat de Minister in de resolutie van 14 november 1956, no. 193 te kennen heeft gegeven gebruik te willen maken indien een bedrijf of beroep dan wel aanmerkelijk-belang-aandelen worden overgedragen en de vervreemder, ter voorziening in zijn levensonderhoud en in dat van zijn echtgenote, genoodzaakt is lijfrente te bedingen. In dat geval zal dan de overdrachtswinst, voor zover belast, niet worden belast. Alleen in die gevallen herleeft dus de situatie zoals die vóór 1 januari 1957 gold voor alle overdrachten, waarbij lijfrente werd bedongen.

Ook in gevallen, waarin in onmiddellijke samenhang met de overdracht een lijfrente wordt aangekocht, is toepassing van de hardheidsclausule mogelijk. Hieronder vallen de gevallen van verkoop van het bedrijf door het houden van boeldag en dergelijke. Hoewel het een bezwaar is dat elk geval op zichzelf aan het oordeel van de Minister moet worden onderworpen, waardoor een vlot zakendoen wordt tegengewerkt; in al die gevallen, waarin wegens ziekte, invaliditeit of ouderdom een overdracht plaatsvindt en de lijfrente beslist nodig is, wil de vervreemder in het levensonderhoud van hem en dat van zijn echtgenote kunnen voorzien, mag op de ministeriële goedkeuring worden gerekend.

Een voorafgaand overleg met de inspecteur der belastingen, binnen wiens dienstkring de vervreemder woont, zal vaak reeds voldoende zekerheid verschaffen over de te verwachten ministeriële goedkeuring. In veel gevallen zal dit voldoende grond opleveren om de afhandeling doorgang te doen vinden.

§ 2. DE OPBOUW DER VERZORGING EN DE VERMOGENSBELASTING

1. *Overzicht*

De opbouw van voorzieningen betekent vorming van vermogen.

Op welke wijze men de voorzieningen inricht, steeds komt het er op neer, dat er een zeker vermogen wordt gevormd, waarin de basis ligt voor de toekomstige verzorging. Hoe steviger de verzorgingsbasis wordt des te omvangrijker het „vermogen" van de verzorger.

Ieder die vermogen heeft gevormd is in beginsel belastingplichtig voor de vermogensbelasting (Wet op de Vermogensbelasting van 1892). De verschillende vermogensbestanddelen zijn met de daaraan toe te kennen geldswaarde object voor de heffing.

Er wordt belasting geheven zodra de geldswaarde van het vermogen een bepaald bedrag (al naar de persoonlijke en gezinsomstandigheden van de belastingplichtige zijn) te boven gaat (zie Hfdst. I § 3).

Niet alle vermogen is vermogen in de zin der wet.

Vermogensbestanddelen welke niet vermogen in de zin der wet zijn.

In het bijzonder worden vermogensbestanddelen, welke speciaal op de oudedags- en gezinsverzorging zijn gericht, niet onder vermogen in de zin der wet begrepen. Meer begrensd: het zijn volgens art. 6 onder *b* Wet Verm.bel. in het algemeen slechts de niet tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behorende polissen van lijfrente en kapitaalverzekering (waarbij de laatstgenoemde dan aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen), welke niet tot het vermogen in de zin der wet worden gerekend.

2. *De polisvrijstelling*

a. Niet behorend tot het bedrijfs- of beroepsvermogen

Als algemeen criterium voor de vrijstelling van polissen geldt dat ze niet tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behoren.

Welk criterium moet men aanhouden opdat men kan vaststellen of enige vermogenswaarde tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behoort?

Enkele opvattingen.

De Mem. v. Toelichting, behorend bij het ontwerp van wet, geeft een voorbeeld: dat van de polis door een werkgever gesloten op het leven van een werknemer met het doel te zijner tijd een uitkering te doen, welke echter niet is toegezegd en waarbij de werkgever zichzelf als de begunstigde heeft aangewezen.

Dit voorbeeld leidt tot de conclusie, dat een actief tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behoort als het een economische functie in het bedrijf heeft. A d r i a n i geeft aan (Het Belastingrecht III, blz. 261) dat tot het bedrijfsvermogen moet worden gerekend al wat een bedrijfsdoel dient. Dit leidt tot zijn conclusie, dat dan ook de compagnonsverzekering (een verzekering op het leven van twee personen — de compagnons — volgens welke het verzekerd kapitaal bij het eerste sterfgeval wordt uitgekeerd) tot het bedrijfs- of beroepsvermogen zou behoren. En dat hetzelfde zou gelden voor de polis ener personeelsverzekering, waarop de werkgever zich nog alle rechten heeft voorbehouden en aan de werknemer nog generlei aanspraken heeft verleend (Adriani, Het Belastingrecht III, blz. 283). Niet uit het oog moet worden verloren dat „behorend tot het bedrijfs- of beroepsvermogen" betekent in de vermogensbelasting betrekken, waar anders wellicht vrijstelling zou kunnen gelden.

Nadere omlijning.

Trachten we het begrip „tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behorend" nog wat vaster te omlijnen.

Ziet men in dit verband naar het Besluit Vennootschapsbelasting dan blijkt dat art. 8 aangeeft dat het gehele vermogen van de belastingplichtige (het lichaam) als bedrijfsvermogen wordt beschouwd. Dus alles wat in de administratie is opgenomen is bedrijfsvermogen; welke de functie in het bedrijf is doet niet terzake.

Voor de belastingplichtigen volgens de I.B. wordt tegenwoordig vrij algemeen aangenomen dat voor de vraag of bepaalde zaken tot het bedrijfsvermogen behoren het goed koopmansgebruik beslissend is.

Criteria aangelegd door de Hoge Raad.

De Hoge Raad, die hierover te oordelen kreeg, heeft bij onderscheidene arresten de volgende criteria gegeven.

Bij de arresten van 4 juni 1951, B. no. 9045 en van 20 juni 1951, B. no. 9056 is beslist, dat de beantwoording van de vraag of voor iemand, die een bedrijf uitoefent, een bepaalde zaak al dan niet tot zijn bedrijfsvermogen behoort, in het algemeen afhankelijk is van diens wil, zoals deze in zijn boekhouding, zijn gedragingen of anderszins tot uitdrukking komt, mits de belanghebbende daarbij in zijn beslissing binnen de grenzen der redelijkheid is gebleven.

In het arrest van 8 februari 1952, B. no. 9167, heeft de Hoge Raad het standpunt ingenomen, dat voor de vraag of — in casu — gelden bedrijfsvermogen zijn, beslissend is of ze behoren tot het vermogen van een door of voor rekening van de rechthebbende, of wel mede door en voor rekening van deze, uitgeoefend bedrijf.

De H.R. kent dus vooral betekenis toe aan de uit de wil van belanghebbende voortvloeiende feitelijke toestand. Daarin moet blijkbaar zo niet een aansluiting bij, dan toch toenadering tot hetgeen het Besluit Venn.bel. hierover aangeeft, worden gezien.

Bij het arrest van 7 oktober 1953, *B.N.B.* 1953/272 gaf de Hoge Raad aan, dat het al dan niet behoren van enig vermogensbestanddeel tot een bedrijfs- of beroepsvermogen afhankelijk is van de wil van de belastingplichtige, zoals deze in zijn boekhouding of anderszins tot uitdrukking komt, en de belastingplichtige daarbij binnen de grenzen van de redelijkheid vrij is.

Het al of niet blijven binnen de grenzen der redelijkheid is uitgewerkt o.a. in de arresten van 29 september 1954, *B.N.B.* 1954/313, 9 februari 1955, *B.N.B.* 1955/87 en 9 november 1955, *B.N.B.* 1955/395.

In dit verband is nog belangrijk het arrest van 29 juni 1955, *B.N.B.* 1955/310. De Hoge Raad besliste dat evenzeer als het mogelijk is, dat tot het fiscale bedrijfsvermogen van de firmanten ener vennootschap behoren goederen, waarvan de eigendom niet in de vennoot-

schap is ingebracht, doch welke het bedrijf dienen, het ook mogelijk is, dat niet tot het fiscale bedrijfsvermogen der vennoten behoren goederen, waarvan de eigendom wel is ingebracht in de vennootschap, doch welke het bedrijf niet aangaan en welke dienstbaar zijn aan het persoonlijk belang der vennoten.[1])

Het voorgaande leert, dat het aanbeveling verdient om waarden, waarvan men de heffing van Verm.bel. zou kunnen vermijden door ze als privébezit te beschouwen, terwijl ze voor het bedrijf als zodanig geen wezenlijke betekenis hebben, in elk geval buiten de bedrijfsadministratie en dus buiten het bedrijfsvermogen te houden.

Voor de hiervóór genoemde compagnons-, pensioenpolissen enz. zal men dan in de meeste gevallen kunnen bereiken dat ze niet tot het vermogen in de zin der wet behoren, mitsdien niet worden belast.

b. Polissen van lijfrente

Niet-ingegane lijfrenten worden niet onder vermogen begrepen.

Waar de wet het over polissen van lijfrente heeft, welke dan zoals dat algemeen wordt aangeduid vrijstelling voor de vermogensbelasting genieten, dan betreft dit uitsluitend de polissen, waarvan de bedongen lijfrente nog niet is ingegaan; is de lijfrente eenmaal ingegaan, dan is er sprake van een recht op een lijfrente, waarvoor weer andere bepalingen gelden.

Het gaat dus thans steeds om niet-ingegane lijfrenten, dus om lijfrenten, waarop de begunstigde krachtens een niet tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behorende polis uitzicht heeft.

Polissen, waarbij oudedags-, weduwen- en wezenpensioenen zijn verzekerd.

Indien niet tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behorend worden niet tot het vermogen in de zin der wet gerekend polissen, waarbij de op een regelmatige verzorging gerichte verzekeringsvormen zijn verzekerd. Deze zijn in Hoofdstuk I, § 2, sub 2 aangegeven met reeksen periodieke uitkeringen, van het leven afhankelijk (lijfrenten, pensioenen), ingaande op een vooruit bepaald tijdstip bij in leven zijn (oudedagspensioen) dan wel bij overlijden van de verzorger (weduwenpensioen, wezenpensioen).

Begrip lijfrente voor de toepassing van art. 6 Wet Verm.bel.

Voor de toepassing van art. 6 onder *b* Wet Verm.bel. moet het begrip lijfrente worden opgevat in de zin van reeks periodieke uitkeringen, welke voor de verzekeraar een einde neemt bij het overlijden van degeen of de laatste dergenen, op wiens (wier) leven(s) de lijfrente is gevestigd (arr. H.R. van 18 mei 1951 en latere beslissingen — zie blz. 30).

Uit het voorgaande volgt dat de vrijstelling niet geldt als het om een polis met een vaste reeks uitkeringen gaat. Toch kan zo'n reeks,

[1]) Opgemerkt zij dat dit voor velen van belang zijnde onderwerp uitvoerig is besproken door Y. D. C. VAN D(UYN) in het *W.P.N.R.* van 24 maart 1956, no. 4438.

een erfrente bv., — het wordt hier al vast aangegeven — als het voor het successie- en schenkingsrecht en de vermogensbelasting om de waardebepaling van het ingegane *recht* gaat, *voor de genieter* wel een lijfrente zijn (zie de bladzz. 126 en 178).

Polissen van lijfrente- en kapitaalverzekering.

Indien in de lijfrentepolis premierestitutie bij vóóroverlijden — men gebruikt voor dit soort polissen wel het begrip mengpolis — is bedongen dan bestaat de verzekering in wezen uit twee delen: een lijfrente- en een kapitaalverzekering.

De Hoge Raad heeft beslist (arr. 16 januari 1946, B. no. 8023), dat de vrijstelling van art. 6 onder *b* alléén de lijfrenteverzekering, niet de kapitaalverzekering omvat. Voor de laatstgenoemde gelden de regels, hierna, onder *c*, voor de kapitaalverzekeringen nader aan te geven.

Kapitaalverzekering met lijfrenteclausule niet polis van lijfrente in de zin van art. 6 Wet Verm.bel.

In de jaren 1942 en 1943 is er polemiek gevoerd over de vraag of een polis van kapitaalverzekering, welke is voorzien van de lijfrenteclausule (nu art. 4 lid 3 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953), ook voor de toepassing van art. 6 Wet Verm.bel. een polis van lijfrente is.

Het enkele feit, dat de polis van kapitaalverzekering met lijfrenteclausule voor de toepassing van het Besluit I.B. met een polis van lijfrente wordt gelijkgesteld maakt de polis nog niet tot een polis van lijfrente. En wil art. 6 Verm.bel. toepasselijk zijn, dan moet er een polis van lijfrente zijn. Hieruit volgt dat een regeling als deze, voor de toepassing van de inkomstenbelasting gegeven, niet zonder meer, dus niet zonder dat de Minister dit uitdrukkelijk heeft verklaard, dóór kan werken ook voor de toepassing van andere belastingwetten, in casu de Wet Verm.bel.

Het voorgaande vindt bevestiging in de resolutie van 5 maart 1942, B. no. 7597, welke een nadere toelichting beoogt te geven van de artt. 6 en 9 van de Eerste Uitvoeringsbeschikking I.B. 1941 (nu de artt. 4 en 10 van de Uitvoeringsresolutie L.B. 1953). Het blijkt dat het karakter van een van de lijfrenteclausule voorziene polis van kapitaalverzekering is dat van een lijfrentepolis *in de zin van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941*. Maar meer ook niet.

Bij een rechtstreeks schrijven van 17 maart 1943 heeft de wnd. Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën bovendien medegedeeld, dat — het toen van kracht zijnde — art. 6 lid 4 Eerste Uitv.besch. I.B. 1941 niet kan worden ingeroepen ten betoge dat de daar bedoelde polissen in de vrijstelling van polissen van lijfrente, opgenomen in art. 6 letter *b* der Wet Verm.bel. 1892 zouden kunnen delen.

In gelijke zin besliste de Hoge Raad bij het arrest van 24 juni 1953, *B.N.B.* 1953/192.

c. Polissen van kapitaalverzekering

Kapitaalverzekeringen wel en niet tot het belaste vermogen te rekenen.

De vrijstelling voor polissen van kapitaalverzekering is niet zo ruim als die voor polissen van lijfrente. Dit is aanvaardbaar als men bedenkt dat het karakter van een polis van kapitaalverzekering toch wel anders is dan dat van een polis van — uitgestelde — lijfrente. Aan het bezit van de laatstgenoemde is altijd de kans verbonden dat het nimmer zo ver komt dat de lijfrente wordt uitgekeerd en dat dus alles wat is betaald aan de verzekeraar vervalt.

Bij polissen van kapitaalverzekering — behalve dan die waarbij uitsluitend een kapitaal bij leven is verzekerd — komt altijd een uitkering.

Tot wiens vermogen behoort de geldswaarde van de polis?

Ter bepaling tot wiens vermogen een polis van kapitaalverzekering behoort wordt door de Hoge Raad bij het arrest van 29 december 1954, *B.N.B.* 1955/53 bevestigd hetgeen in de praktijk reeds algemeen werd aangenomen. De H.R. besliste dat de contante waarde van polissen met herroepelijke begunstiging tot het vermogen van de nemer behoort. De aanwijzing van derden als begunstigde heeft op zichzelf op de waarde van de polissen voor de nemer geen invloed. De H.R. vestigde er de aandacht op dat de belanghebbende als nemer van de polissen te allen tijde gerechtigd was in de aanwijzing van de begunstigden verandering te brengen en dat de herroepelijke aanwijzing in de polissen slechts duidt op een voornemen van belanghebbende om de uitkeringen t.z.t. aan de begunstigden te doen toekomen, welk voornemen op de waarde van de polissen geen invloed heeft.

De polisvrijstelling.

Van de polissen van kapitaalverzekering worden die niet onder het vermogen begrepen, waarop in geen enkel jaar van de looptijd der verzekering, noch bij het afsluiten, een hogere premie is verschuldigd dan 8 % van het bedrag, dat door de verzekeraar is verschuldigd bij het overlijden van degeen op wiens leven de verzekering is gesloten.

Volgens de resolutie van 4 mei 1944, no. 106, B. no. 8071, ook gegeven voor de toepassing van art. 6 Verm.bel., gaat de vrijstelling door storting van een premie-depot van meer dan 8 % van het bij overlijden verschuldigde bedrag niet verloren. Wél behoort het depot zelf tot het vermogen.

Hoe eenvoudig de bepaling ook lijkt, de opzet van de verschillende verzekeringsvormen en de combinaties daarvan kunnen toch aanleiding tot verschil van mening geven of een bepaalde polis nu wél of niet onder het vermogen in de zin der wet is begrepen.

Kapitaalverzekering bij leven.

Een polis, waarbij uitsluitend een kapitaal bij leven is verzekerd, is altijd belast; de vrijstelling geldt alleen voor de polissen, waarbij alleen of mede een kapitaal *bij overlijden* is verzekerd.

Kapitaalverzekering bij overlijden.

Het voorschrift van art. 6 Verm.bel. vergelijkt de al of niet constante premie met het bedrag dat door de verzekeraar verschuldigd is bij overlijden van de verzekerde. De wetgever heeft hier kennelijk één verzekerd bedrag in het oog gehad en niet met de mogelijkheid rekening gehouden dat er verschillende verzekeringsvormen zijn, waarbij gedurende de looptijd der verzekering het bij overlijden verzekerd bedrag aan verandering onderhevig is.

Kapitaalverzekeringen met toe- en/of afnemend verzekerd kapitaal bij overlijden.

In de eerste plaats heeft men daarvoor te denken aan de ideaalverzekeringen, waarbij als verzekerd kapitaal geldt het totaalbedrag van de jaarlijkse rente-uitkeringen en de kapitaaluitkering (arr. H.R. 25 februari 1931, B. no. 4938). Het bij overlijden verzekerd kapitaal neemt gedurende de looptijd der verzekering geleidelijk af.

Het verzekerd kapitaal is ook afnemend bij al die risicoverzekeringen, waarbij een rente is verzekerd welke bij het overlijden van de verzekerde vóór een bepaalde datum ingaat en welke tot die datum loopt.

Het verzekerd kapitaal is toenemend bij tegen premiebetaling aangegane uitgestelde lijfrenteverzekeringen, waarbij premierestitutie is bedongen bij vóóroverlijden. Is bovendien restitutie bedongen ná rente-ingang tot een bedrag van hetgeen voor de verzekering is betaald min de ontvangen lijfrentetermijnen, dan is het bij overlijden verzekerd kapitaal ná rente-ingang afnemend (zie echter blz. 34).

Interpretatie van art. 6 gebonden aan het karakter van de vermogensbelasting als jaarlijkse heffing.

Indien men zich voor de interpretatie van „het bedrag dat door de verzekeraar bij overlijden is verschuldigd" richt naar de aanvang van het belastingjaar, dan betekent dit dat men zich telkens op 1 januari moet afvragen met welk kapitaal de hoogste bedongen of betaalde premie moet worden vergeleken. Deze interpretatie is te meer verdedigbaar omdat de vermogensbelasting een heffing is welke elk jaar terugkomt, zodat de bepaling van het zuiver vermogen elk jaar opnieuw dient te geschieden.

Volgt men deze gedragslijn, dan is het gevolg, dat eenzelfde polis soms wél, soms niet als vermogen behoort te worden aangegeven.

Interpretatie: de polis ééns belast dan altijd belast.

Tegenover de zo juist aangegeven interpretatie staat die, welke er van uitgaat dat voor de gehele looptijd der verzekering moet worden nagegaan of er ooit een moment is geweest of zal komen waarop de hoogst bedongen of betaalde premie groter is dan 8 % van het bij overlijden verzekerd kapitaal. Dit komt neer op het vergelijken van de hoogste premie met de laagst mogelijke uitkering bij overlijden. Is of wordt gedurende korter of langer tijd de 8 % grens overschreden dan behoort de polis gedurende de gehele looptijd tot het vermogen. Volgens deze interpretatie geldt dus: ééns belast, altijd belast.

Het wil ons voorkomen dat de laatst weergegeven interpretatie te weinig aandacht schenkt aan art. 5 van de wet, waarin als grondslag voor de berekening van het vermogen de toestand bij de aanvang van het belastingjaar wordt aangegeven. Hieruit volgt, dat voor de vaststelling van het bij overlijden verschuldigde kapitaal telkens de situatie bij de aanvang van elk belastingjaar moet worden genomen. **Eigen visie.**

Zijn wisselende premiën bedongen dan moet de hoogste premie worden vergeleken met het op het bij de aanvang van het belastingjaar door de verzekeraar verschuldigde kapitaal bij overlijden. **Kapitaalverzekeringen bij overlijden met wisselende premiën.**

Wordt er een wijziging in de overeenkomst gebracht door bv. door storting van een bedrag ineens (koopsom) alle premiën vol te storten dan is er een nieuwe situatie ontstaan, waarbij nu de koopsom moet worden vergeleken met het bedrag bij overlijden uit te keren.

De premievrijmaking, waarbij de verzekering door de staking van de premiebetaling op een lager verzekerd bedrag wordt gekristalliseerd, behoeft er niet toe te leiden dat van een nieuwe verzekering wordt gesproken, waarvan moet worden nagegaan of de waarde, die de oude verzekering op het moment van premievrijmaking heeft als „premie ineens" boven de 8 %-grens komt (uitspraken Raad van beroep *Amsterdam* van 28 mei 1937, gememoreerd in *F.E.D.* van 11 mei 1946 onder B. 4–1–1, en van 18 december 1947, B. no. 8588). **Premievrijmaking.**

Ook wanneer een kapitaalverzekering wordt omgezet, geconverteerd in een met hoger verzekerd bedrag, dan is naar het oordeel van de H.R. (arr. 27 juni 1946, B. no. 8141) de reservewaarde, die de oude verzekering op het moment van de conversie had, niet te beschouwen als storting ineens voor de nieuwe verzekering.

De H.R. ziet het zó, dat de oude verzekering (met premie beneden de 8 %-grens) blijft doorlopen mét de bestaande reservewaarde en dat er een nieuwe verzekering bij komt (waarvan in het onderhavige geval de premie ook beneden de 8 %-grens lag).

Bij intrekking van de lijfrenteclausule (art. 10 lid 2 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953) ondergaat de kapitaalverzekering voor de vermogensbelasting geen wijziging. De omzettingswaarde op het moment van de intrekking komt dus niet in het geding als eventuele „koopsom" van een nieuwe verzekering. **Omzetting kapitaalverzekering met lijfrenteclausule in kapitaalverzekering zonder meer.**

3. *De bepaling van de geldswaarde van polissen*

De waarde van polissen, welke tot een bedrijfsvermogen behoren, moet volgens goed koopmansgebruik worden bepaald. De aldus gevonden waarde moet worden getoetst aan het voorschrift van art. 7 letter E, Wet Verm.bel. want de polissen mogen in een bedrijfsvermogen niet lager worden opgenomen dan naar de geldswaarde in **Polissen wél en niet tot een bedrijfsvermogen behorend.**

verband met haar bestemming voor zover deze invloed op de waarde heeft (art. 9 lid 1 Wet Verm.bel.).

Alle polissen, welke niet tot een bedrijfsvermogen behoren, moeten evt. naar het voorschrift van art. 7 letter E worden gewaardeerd. Polissen van lijfrente kunnen hierbij buiten beschouwing blijven omdat voor deze een speciale vrijstelling geldt, nl. die van art. 6 letter *b*.

Geldswaarde en afkoopwaarde.

Bij de waardering van polissen meent men wel te kunnen volstaan voor afkoopbare verzekeringen met de afkoopwaarde en voor niet-afkoopbare met een waarde nihil. Dit is in 't algemeen niet juist, omdat het begrip geldswaarde niet identiek is met afkoopwaarde.

De geldswaarde poogt mede uit te drukken de betekenis die een bepaald object — in casu de polis — als complex van rechten voor de bezitter heeft; het subjectieve element behoort er mede in verdisconteerd te worden.

De afkoopwaarde is de verkeerswaarde en kan als zodanig feitelijk niet zonder meer gebruikt worden in de naar haar aard min of meer subjectief gerichte vermogensaangifte van een natuurlijk persoon.

Daar het moeilijk is om subjectieve elementen in cijfers uit te drukken, wordt meestal voor de geldswaarde, aan een polis toe te kennen, de afkoopwaarde genomen.

Voor verzekeringen welke niet-afkoopbaar zijn komt men dan tot een „theoretische" afkoopwaarde, dat wil zeggen het bedrag, waartegen de verzekeraar bereid zou zijn de polis te verzilveren, aangenomen dat ze afkoopbaar zou zijn (zie in dit verband ook blz. 133).

In de kwestie van de vaststelling van de geldswaarde van polissen van kapitaalverzekering is ook de Hoge Raad gemengd geweest.

In het arrest van 4 mei 1955, *B.N.B.* 1955/218, heeft de H.R. een richtlijn gegeven. Voor de berekening van het geheel van rechten en verplichtingen, welke een polis belichaamt, is noch de betaalde koopsom, noch de afkoopwaarde een juiste maatstaf. Als geldswaarde moet in het algemeen worden aangenomen de met behulp van de verzekeringswiskunde te berekenen contante waarde van het bedrag der ingevolge de overeenkomst door de verzekeraar verschuldigde uitkeringen.

Belangrijk in het arrest is de beslissing dat de koopsom, voor de verzekering betaald, niet de juiste maatstaf vormt, daar die koopsom, naast de contante waarde ook andere factoren als administratiekosten en winstopslag bevat, en dat de afkoopwaarde evenmin kan gelden nu van het voornemen om tot afkoop over te gaan geen sprake is. En voorts dat de door de H.R. voorgestane methode voor bepaling van de geldswaarde naar diens oordeel strookt met het voorschrift van art. 7 1° onder D der wet omtrent de bepaling van de waarde van lijfrenten (ook al is een lijfrente niet afkoopbaar, in beginsel be-

hoort de met toepassing van de multiplicator te berekenen geldswaarde tot het vermogen).

Volgens een inmiddels gewezen arrest van 23 october 1957, opgenomen o.a. in *Vakstudie-Nieuws* van 1 december 1957, besliste de Hoge Raad dat bij het met behulp van de verzekeringswiskunde berekenen van de contante waarde niet uitgegaan dient te worden van het rentepercentage dat bij de aanvang van het belastingjaar slechts gebruikelijk was voor de berekening van de wiskundige reserve in het levensverzekeringsbedrijf doch van het rentepercentage, dat op genoemd tijdstip algemeen geldend was voor langlopende vorderingen.

Polissplitsing.

Bij polissen waarbij tegen een koopsom zowel een kapitaal bij leven als een kapitaal bij overlijden is verzekerd, is men op het idee gekomen om twee polissen af te geven:

één waarbij het verzekerd kapitaal tot uitkering komt als de verzekerde op de bepaalde datum in leven is en

één waarbij het verzekerd kapitaal tot uitkering komt als de verzekerde vóór die datum overlijdt.

Beide uitkeringen zouden dan een dermate voorwaardelijk karakter dragen dat men meende te kunnen stellen dat de contante waarde der polissen voor de vermogensbelasting niet belastbaar was, althans op nihil zou kunnen worden gesteld.

De Minister heeft bij res. van 18 mei 1934, no. 82, *P.W.*[1]) no. 13 740 te kennen gegeven, dat uit het feit, dat polissen van levensverzekering uitdrukkelijk zijn genoemd in de uitzonderingsbepaling van art. 6 letter *b* Wet Verm.bel. 1892 volgt, dat zij moeten worden aangemerkt als zaken in de zin van art. 3 der wet.

Het is dus slechts de vraag welke geldswaarde, in verband met de bestemming, aan de polissen moet worden gegeven (art. 7 letter E). Nu moge, zo gaat de Minister voort, in het algemeen, bij de bepaling van de geldswaarde van polissen, in belangrijke mate worden gelet op het bedrag dat de verzekeringmaatschappij in normale gevallen bereid is te betalen bij tussentijdse beëindiging van de verzekeringsovereenkomst, het verband tussen de geldswaarde en laatstbedoeld bedrag is geenszins zó innig, dat de geldswaarde op nihil zou moeten worden bepaald, alleen omdat een zodanige afkoopsom niet uitdrukkelijk in het vooruitzicht is gesteld.

De Minister was van oordeel dat de bestemming van elk der beide polissen was, om tezamen met de andere polis, een rechtsverhouding in het leven te roepen gelijk aan die, welke zou zijn verkregen bij het sluiten van een gewone gemengde verzekering.

[1]) Periodiek Woordenboek.

In verband met deze bestemming moest dientengevolge, volgens art. 7 letter E der Wet, de waarde van de beide polissen tezamen worden gesteld op hetzelfde bedrag als de geldswaarde aan een polis van een gewone gemengde verzekering toe te kennen.

4. *De gevolgen van het aanvaarden van de begunstiging*

Tot dusver betrof de beschouwing over de voor de vermogensbelasting te verantwoorden geldswaarde van polissen van kapitaalverzekering alleen de polissen met niet-aanvaarde begunstiging.

Wat is de draagwijdte van het aanvaarden of accepteren van de begunstiging?

De aanvaarding volgens het B.W.

Art. 1353 van het B.W. bepaalt, dat indien men een beding ten behoeve van een derde heeft gemaakt — en wat is het doen aanwijzen van een derde als de begunstigde voor de kapitaal- of (lijf)renteuitkeringen anders? — dit beding niet meer herroepen kan worden indien die derde heeft verklaard daarvan gebruik te willen maken (de aanvaarding, de acceptatie van de begunstiging). De eenzijdige verklaring van de derde zou dus het recht op de uitkering(en) onherroepelijk kunnen maken en voor de verzekeringnemer de verdere beschikkingsmacht over de uitkering(en) kunnen blokkeren.

De aanvaarding volgens de gebruikelijke verzekeringsvoorwaarden.

Om het zo juist aangegeven voor de verzekeringnemer in het algemeen niet gewenste gevolg te voorkomen houden de verzekeringsvoorwaarden, waardoor elke polis van levensverzekering wordt beheerst, als regel een bepaling in dat de aanvaarding door de derde alleen dan rechtskracht heeft als de verzekeringnemer zich daarmee uitdrukkelijk akkoord mee heeft verklaard.

Resoluties over het aanvaarden van de begunstiging.

Voor de toepassing van de (oude) successiewet hebben een aantal resoluties het licht gezien, welke alle handelen over het constateren van het feit van de aanvaarding, dat dan op zijn beurt aanleiding geeft tot het heffen van schenkingsrecht. Zo werd in de resolutie van 23 juni 1943, no. 34, *P.W.* no. 14 775 gesteld dat nu acceptatie van de begunstiging was toegelaten deze ook was geschied *naar uit de omstandigheden kon worden afgeleid*. De begunstigde had door die acceptatie een recht op de lijfrente verkregen, zij het dan in het onderhavige geval onder een ontbindende voorwaarde welke is besloten in het recht dat de nemer zich nog had voorbehouden om tijdens zijn leven een andere begunstigde, eventueel zichzelf, aan te wijzen.

De polis met aanvaarde begunstiging en de vermogensbelasting.

Successiewet en vermogensbelasting lopen in zover parallel dat als de begunstiging als aanvaard moet worden beschouwd, de begunstigde een recht heeft verkregen dat in beginsel aan de vermogensbelasting is onderworpen.

Indien de begunstigde heeft geaccepteerd, zelfs met een voorbehoud

van de nemer als zo juist genoemd, heeft dit voor de toepassing van de vermogensbelasting tot gevolg, dat onafhankelijk of de polis voor de nemer ene is die wél of ene die niet in de 8 % vrijstelling kan delen het nu de begunstigde is, die de geldswaarde van het recht op de uitkering(en) heeft te verantwoorden. De begunstigde heeft *altijd* de geldswaarde van het recht op de uitkering te verantwoorden. Van jaar tot jaar zal dit bij een premiebetalende verzekering de geldswaarde zijn, toe te kennen aan een uitkering ter grootte van het bedrag dat door de premiebetaling gefinancierd is (de premievrije waarde van het verzekerd kapitaal). De geldswaarde wordt mede beheerst door het feit of het recht op de uitkering voor de begunstigde onvoorwaardelijk dan wel voorwaardelijk is (zie voor deze begrippen blz. 172). In het tweede geval dient bij het bepalen van de geldswaarde van de toekomstige uitkering mede in aanmerking genomen te worden de kans van in leven zijn van de begunstigde bij het tot uitkering komen van het verzekerd kapitaal.

Voor het geval de polis in beginsel voor de verzekeringnemer wél onder de vermogensbelasting valt (kapitaalverzekering tegen koopsom) zal de geldswaarde van het geheel der rechten, dat de polis biedt, voor de nemer slechts een fractie bedragen van de waarde toe te kennen aan het totaal van rechten aan de polis te ontlenen. De geldswaarde aan de nemer toe te rekenen is te bepalen op het verschil tussen de geldswaarde van de polis in haar geheel en de geldswaarde toe te kennen aan het aan de begunstigde toekomende recht op de uitkering.

HOOFDSTUK III

DE OPBOUW VOLTOOID OF TUSSENTIJDS GEWIJZIGD

§ 1. SCHENKINGS- EN SUCCESSIERECHT

1. *Overzicht*

Schenkings- en successierecht en polissen van levensverzekering.

De Successiewet kan in toepassing komen niet alleen als de opbouw is voltooid en de verzorging begint, dus bij de overgang van opbouw naar verzorging, maar ook als er tussentijds in de aanvankelijk opgezette opbouw een verandering wordt aangebracht.

Bij een polis van levensverzekering is de opbouw voltooid als door het bereiken van de datum, waarop de uitkering is bedongen, het verzekerde kapitaal aan de rechthebbende wordt uitbetaald dan wel de uitkering van het verzekerd kapitaal tengevolge van het overlijden plaatsvindt.

Is de rechthebbende een ander dan degeen die de verzekering aanging, dus een ander dan de verzekeringnemer, dan wordt in het geval van het bereiken van de einddatum, van de expiratiedatum dus, schenkingsrecht geheven; in het geval van uitkering tengevolge van het overlijden successierecht.

De aanleidingen tot een verandering in de opbouw, waarbij de Successiewet in het geding komt, zijn schenking en vererving met betrekking tot een lopende polis van levensverzekering.

Schenking en vererving in verband met een lopende polis van levensverzekering doen zich voor als de oorspronkelijke nemer — hij die de opbouw heeft opgezet — wordt vervangen door een ander.

Bij schenking draagt de verzekeringnemer de uit de polis voortvloeiende rechten, eventueel ook de verplichtingen, om niet aan een ander over; de op dat ogenblik aan de verzekering toe te kennen geldswaarde is object van heffing van schenkingsrecht.

Bij vererving vindt tengevolge van de boedelverdeling toescheiding plaats aan de erfgenaam, die als nieuwe verzekeringnemer optreedt; van de op dat ogenblik aan de polis toe te kennen geldswaarde wordt, als boedelbestanddeel, in de boedel van de overleden verzekeringnemer successierecht geheven.

Schenking in verband met een lopende polis van levensverzekering

kan zich ook op een andere wijze voltrekken nl. door het door de begunstigde doen aanvaarden van het recht op de blijkens de polis, door de verzekeringnemer, bedongen uitkering. De aanvaarding brengt mee dat de nemer zijn recht om als de begunstigde aan te wijzen wie hij wil prijsgeeft; hij mist in het vervolg de vrije uitoefening van de rechten die hij als verzekeringnemer heeft. Het is duidelijk dat door deze handeling ook de beschikking over de uitkering is geblokkeerd en het door de begunstigde verworven recht op de uitkering in wezen betekent een schenking van de nemer aan de begunstigde; de daaraan toe te kennen geldswaarde is in beginsel object voor heffing van schenkingsrecht (zie ook blz. 135).

De uitkering op een polis van levensverzekering behoort niet tot de nalatenschap.

De opzet van de Successiewet is om *alles* in de belasting te betrekken *wat tot de nalatenschap* behoort.

Herhaaldelijk is door rechtbanken en Hoge Raad uitgemaakt, dat een uitkering uit levensverzekering *niet tot de nalatenschap behoort.*

Om de uitkering toch in de rechtsheffing van de Successiewet 1859 te betrekken is er sinds 1917 daarvoor een speciaal artikel in de wet opgenomen (art. 84). In aansluiting hierop regelt de thans geldende Successiewet 1956 de verkrijgingen uit levensverzekering en derdenbeding in art. 13 als volgt:

„Al wat tengevolge van of na het overlijden van een erflater wordt verkregen krachtens een overeenkomst van levensverzekering — ongevallenverzekering daaronder begrepen — of krachtens een beding ten behoeve van een derde, wordt, voor de toepassing van deze wet, geacht door de bevoordeelde krachtens erfrecht door het overlijden te zijn verkregen, tenzij voor de verkrijging niets aan het vermogen van de erflater is onttrokken."

De verkrijging krachtens een overeenkomst van levensverzekering of krachtens een beding ten behoeve van een derde.

In de oude wet werden niet, zoals in de nieuwe wet wél het geval is, verkrijgingen uit levensverzekering en krachtens derdenbeding in één adem genoemd. Het verschil tussen beiden is uiteengezet in een resolutie van 16 september 1927, no. 44, *P.W.* no. 12 410. Het verschil te constateren was vroeger van betekenis omdat het straks te bespreken „aantonen dat niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken" (in welk geval geen successierecht geheven kan worden) wel gold voor levensverzekering doch niet voor derdenbeding. Nu geldt het voor beiden, dus heeft de onderscheiding niet veel betekenis meer. Het verschil zit hoofdzakelijk in het verkrijgen van een uitkering uit een contract van levensverzekering of uit een ander contract. Toch kan *in* een overeenkomst van levensverzekering een beding ten behoeve van een derde besloten liggen. Dit is bv. het geval als A. een lijfrente op het leven van B. koopt met beding dat de lijfrente na zijn dood op B. zal overgaan. De verplichting van de verzekeraar

wordt door A's overlijden niet beïnvloed. Hoewel het recht op de uitkering (voor B) afhangt van iemands dood geeft deze omstandigheid op zichzelf aan het contract nog niet het karakter van overeenkomst van levensverzekering.

Er is sprake van een derdenbeding als de uitkering na de dood van de genieter overgaat op een „derde", met name op iemand die niet zelf als partij bij de overeenkomst is opgetreden en aldus een deel van de contraprestatie heeft gestort.

Tenzij niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken.

Het „tenzij niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken" speelt in verschillende gevallen een rol.

Verzekeringen aangegaan door kinderen.

1°. Verzekeringen door kinderen op het leven van de vader gesloten terwijl de premiebetaling plaatsvindt door de vader. Komt de verzekering tot uitkering dan is er niets aan het vermogen van de overledene onttrokken (arrest Hoge Raad 17 febr. 1954, *B.N.B.* 1954/140 — zie ook blz. 58 —).

Verzekeringen aangegaan door de vrouw op het leven van de man.

2°. Verzekeringen waarvan door polissplitsing de buiten gemeenschap gehuwde vrouw optreedt als verzekeringneemster van het overlijdensdeel van de verzekering op het leven van de man. Vroeger golden de resoluties van 14 juni 1951, no. 21 en 3 augustus 1951, no. 67, *P.W.* no. 15 637, volgens welke de splitsing alleen het beoogde effect kan hebben als de twee verzekeringen, elk volgens het normale tarief aangegaan, geheel los van elkaar staan. Bij aan elkaar verbonden polissen zou er in wezen sprake zijn van één polis, alleen daarom al omdat de premiën voor de afzonderlijke verzekeringen worden betaald voor *alle* rechten, die uit één verzekering, uit één polis voortvloeien.

Het voorgaande neemt echter niet weg, dat indien de premie voor de verzekering, van welke de vrouw contractante is, door haar wordt betaald, zelfs al zou ze dit doen uit bespaard huishoudgeld, en deze premie is lager dan de normale premie, het nog niet zo eenvoudig zal zijn om in de lagere premie een aanknopingspunt te vinden om te stellen dat er ter zake van deze verzekering wèl iets aan het vermogen van de man is onttrokken, nl. het premievoordeel ontstaan doordat de man verzekeringnemer is van de verbonden polis. De premiereductie is een zaak tussen de verzekeraar en in dit geval de vrouw en er is niet in te zien een onttrekking aan het vermogen van de man. De Staatssecretaris van Financiën heeft destijds in de Tweede Kamer in deze kwestie ook gesproken. Hij gaf het voorbeeld dat als twee personen een kist sinaasappelen voor f 90 kunnen kopen, inplaats van één persoon een kist voor f 100, omdat de één iemand anders heeft aangewezen die een tweede kist wilde kopen, het voordeel dat de één geniet nog niet kan worden toegerekend aan de ander, met wie men samen koopt.

Wat de premie zélf betreft, of dit de normale premie is dan wel ene die lager is dan de normale, voor zover door de vrouw betaald uit het overschot van huishoudgeld dat zij mag behouden, staat het arrest van 17 februari 1954, *B.N.B.* 1954/140 er ook hier borg voor dat elk bedrag dat de vrouw overhoudt (en waarmee zij premie betaalt) op zichzelf een schenking is. Hierdoor lijdt het constateren dat er ter zake van de uitkering iets aan het vermogen van *de man* zou zijn onttrokken schipbreuk omdat de premiën uit het door schenking verkregen vermogen van *de vrouw* zijn betaald. Opgemerkt zij nog dat de hierbedoelde schenkingen zelf in het algemeen niet zijn aan te merken als wettelijk verboden bevoordelingen van de vrouw (arrest H.R. 4 december 1941, *P.W.* no. 14 637).

Terugkomend — en dit is zeer belangrijk — op de door de Minister in de zojuist besproken resoluties van 1951 gegeven argumentering, deze strookt niet met die waarbij het gaat om zg. compagnonspolissen (zie hierna onder 3°).

Verzekeringen tussen compagnons.

3°. In de resoluties van 30 juni 1928, no. 15, *P.W.* no. 12 552, en 13 oktober 1955, no. 26, *P.W.* no. 16 358) wordt vastgesteld dat al vertonen de zg. compagnonspolissen (A sluit een kapitaalverzekering op het leven van zijn compagnon B en B, wederkerig, een kapitaalverzekering op het leven van zijn compagnon A) een onderlinge samenhang en al kan staande worden gehouden, dat het risico dat de verzekeraar op de ene polis loopt, gedeeltelijk gedekt wordt door de premie, betaald op de andere polis, dit niet wegneemt, dat twee zelfstandige naast elkaar staande overeenkomsten aanwezig zijn en elk der twee verzekeringnemers het uitsluitend beschikkingsrecht heeft over de te zijnen name staande polis, welke het door hem gelopen risico dekt. Aan het vermogen van elke verzekeringnemer worden slechts gelden onttrokken ter dekking van het risico dat deze zelf bij de verzekeraar heeft verzekerd.

De overlevende firmant ontvangt nl. een uitkering, waarvoor hij en hij alleen premie heeft betaald. Dat beide firmanten, ondanks verschil in leeftijd, van de totale premie bv. elk de helft betalen en mitsdien bij elke premiebetaling de oudste firmant aan de jongste een deel van de premie schenkt, staat in het algemeen niet in de weg aan het niet-heffen van successierecht voor het geval de jongste firmant de uitkering toucheert (de resolutie van 31 oktober 1955, no. 26, *P.W.* no. 16 358, sluit hier aan bij het arrest van de H.R. van 17 februari 1954). Mits het premievoordeel over twee jaar niet de f 2000 te boven gaat kan, indien er bovendien een verschil in verzekerd bedrag is — verzekerd kapitaal op het leven van de oudste firmant > het verzekerd kapitaal op het leven van de jongste —, dit evenmin tot heffing van successierecht leiden.

Wat is nu het geval. De onder 2° genoemde „splitsings"-resoluties zijn voor de toepassing van de nieuwe wet niet, de „compagnonsverzekering"-resoluties wél gehandhaafd. De redactie van *Vakstudie-Nieuws* meent dat niettemin de strekking van de splitsingsresoluties toch juist kan zijn en dat, eventueel, de rechter zal moeten beslissen.

Verzekeringen tussen gescheiden echtgenoten.

4°. Verzekeringen tussen gescheiden echtgenoten wanneer bv. de vrouw de polissen van de man overneemt. Het „tenzij... enz." wordt beoordeeld (zie het arrest Hoge Raad van 7 januari 1948, *P.W.* no. 15 240) naar het ogenblik van het overlijden van de verzekeringnemer. De betekenis in het algemeen hiervan is dat, indien de overledene eens de premiebetaler was en een ander later de polis kocht, het moment van overlijden beslissend is of — per saldo — iets aan het vermogen van de overledene is onttrokken. Criterium is of de overledene niet minder nalaat dan zonder de verzekering het geval zou zijn. Meer in het bijzonder geldt dit voor de situatie indien door de man gesloten polissen bij de scheiding van de huwelijksgemeenschap als gevolg van echtscheiding aan de vrouw worden toebedeeld tegen verrekening van de waarde. Hoe wordt nu de waarde bepaald? De som van betaalde premiën *plus* renteverlies (resolutie 28 juli 1950, no. 37, *P.W.* no. 15 559). De resolutie van 23 november 1955, no. 144, *P.W.* no. 16 361 preciseert dit. De bij de scheiding verrekende waarde dient ten minste gelijk te zijn aan het totaal van de op het moment van de scheiding betaalde premiën plus renteverlies, dan wel aan de contante waarde van de polis als deze hoger is dan vorenbedoeld totaal.

De personeelsvoorzieningen in verband met het onttrekken aan het vermogen van de erflater.

5°. Hoewel strikt genomen behorend tot de stof van het deeltje in deze serie dat de voorzieningen voor het personeel behandelt, wordt — volledigheidshalve — het „tenzij niets aan het vermogen van de overledene" in dit deeltje ook behandeld voor zover het een rol speelt in de werkgever–werknemer verhouding en dan met betrekking tot de verkrijgingen uit pensioen- of kapitaalaanspraken.

Wordt bij pensioenen en andere uitkeringen, welke bij arbeidsovereenkomst of vennootschapscontracten ten bate van bv. de weduwe zijn bedongen, aangenomen dat er niets aan het vermogen van de erflater is onttrokken met gevolg dat ze buiten de werking van art. 13 vallen?

In de oude wet stond er uitdrukkelijk bij dat het aantonen dat niets aan het vermogen van de overledene was onttrokken niet gold voor verkrijgingen uit overeenkomsten gesloten met het oog op, of in verband staande met een door de overledene aangegane arbeidsovereenkomst of door hem bewezen diensten.

In de nieuwe wet staat hierover niets. In de Leidraad staat dat het amendement, waarbij dat aantonen weer in de wet is gebracht, geen

wijziging heeft gebracht in de opvatting van de Administratie en van de rechtspraak ten aanzien van de belastbaarheid van pensioenen e.d. In dit verband zij verwezen naar het arrest H.R. van 18 december 1946, *P.W.* no. 15 070. VAN DUYN stelt in *W.P.N.R.* 4455 [1]) dat een beroep op dit arrest voor de nieuwe wet van geen betekenis is. In het arrest ging het om de vraag of het aantonen ook kon gelden voor verkrijgingen krachtens derdenbeding. De H.R. besliste dat het bedoelde aantonen (slot van lid 1 van art. 84) niet gold voor het in lid 2 behandelde derdenbeding (dus altijd heffing), maar in de nieuwe wet volgt juist uit art. 13 dat het „tenzij niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken" geldt voor levensverzekering en derdenbeding. Als men, conform het Voorlopig Verslag, redeneert dat er altijd wel iets aan het vermogen van de erflater is onttrokken omdat men anders een hoger salaris had kunnen bedingen, dan is dit in de regel toch een foute redenering. Het gaat niet om het bedingen van een hoger salaris als de pensioenregeling achterwege zou blijven maar het gaat om het al of niet opnemen in het pensioenfonds. Daarbij is er geen keuze tussen de hoogte van het salaris en pensioenaanspraken.

Mej. mr. I. A. VAN DER BENT in *W.P.N.R.* 4457 [2]) wijst er op, dat als een weduwe erin zou slagen aan te tonen dat voor haar verkrijging niets aan het vermogen van haar man is onttrokken, haar verkrijging buiten art. 13 valt en dus buiten de wet. Hiervoor zou dan een beroep gedaan kunnen worden op het vonnis van de Rechtbank te Amsterdam van 27 maart 1924, *N.J.* 1924, pag. 1215: „men kan geen rekening houden met gelden die tot zijn vermogen hadden kunnen behoren, doch daartoe in werkelijkheid nimmer behoord hebben". Voor de weduwe geldt dan in verband met de hierna nog te bespreken imputatie de bijzondere weduwenvrijstelling van f 4000 weliswaar, geheel of voor een deel, niet en wordt ook de eveneens nog te bespreken algemene vrijstelling ingekort, maar een voordeel blijft dat hetgeen boven de f 4000 lijfrente wordt verkregen niet belast zou worden.

Het tarief.

Het schenkings-(successie)recht wordt, nadat de vrijgestelde bedragen in aanmerking zijn genomen, naar een percentage geheven, dat hoger wordt al naar de graad van verwantschap tussen schenker (overledene) en verkrijger verder en het bedrag van het zuiver saldo der verkrijging hoger ligt.

Vrijstellingen.

De Successiewet kent zowel voor schenking als voor vererving algemene en bijzondere vrijstellingen. In het bijzonder zullen de successievrijstellingen onze aandacht hebben. Daarbij zullen we ons bepalen tot die voor de weduwe en de minderjarige kinderen.

[1]) 11 augustus 1956. [2]) 8 september 1956.

2. *De vrijstellingen voor de weduwe*

a. De regeling volgens de Successiewet 1956

De algemene vrijstelling.

De algemene weduwenvrijstelling beloopt volgens art. 32, 4° onder *a* voor de weduwe f 20 000, voor de weduwnaar f 10 000, vermeerderd met f 750 voor ieder jaar, dat het jongste van de aanwezige minderjarige kinderen jonger is dan 21 jaar (een gedeelte van een jaar wordt voor een vol jaar gerekend).

De bijzondere vrijstelling.

De bijzondere vrijstelling voor bij wijze van levensverzekering of derdenbeding verkregen periodieke uitkeringen geldt volgens art. 32, 5° voor een totaal van f 4000 per jaar. Als verkrijging door de weduwe bij wijze van derdenbeding worden mede beschouwd: 1° de in art. 32, 8° bedoelde, echter sporadisch voorkomende van successierecht vrijgestelde verkrijging van een periodieke uitkering van een erflater (werkgever van haar echtgenoot), althans voor zover het verkregene kan worden beschouwd als de voldoening aan een ter zake van de door de echtgenoot verrichte arbeid bestaande verplichting, welke enkel berust op de voorschriften van de moraal of het fatsoen; 2° de in art. 33, 12° bedoelde van schenkingsrecht vrijgestelde schenking van een periodieke uitkering van de werkgever of van diens echtgenoot dan wel van een pensioenfonds, althans voor zover ook deze schenking op de zo juist genoemde voorschriften berust.

Imputatie op de bijzondere vrijstelling.

Periodieke uitkeringen, welke ten gevolge van het overlijden worden verkregen en naar haar aard niet krachtens de wet zijn belast, strekken eveneens in mindering van het hiervoor genoemde bedrag ad f 4000 per jaar. Indien méér dan het vrijgestelde wordt verkregen, is het recht slechts over het meerdere verschuldigd.

Imputatie op de kapitaalvrijstelling.

De waarde van periodieke uitkeringen, welke door de weduwe volgens art. 32, 5° vrij van successierecht worden genoten, strekt in mindering van het genoemde bedrag van f 20 000, zulks tot een maximum van f 17 000.

De draagwijdte van de imputatie.

De strekking van het in de Leidraad Successiewet 1956 (resolutie van 3 december 1956, no. C 6 12 705, opgenomen o.a. in *Weekmelding-Nieuws* van 1 en 15 januari 1957) ingevoerde begrip imputatie is dat ook de niet onder de wet vallende verkregen periodieke uitkeringen in mindering worden gebracht van de bijzondere vrijstelling en verder dat het genieten van deze vrijstelling weer leidt tot een vermindering van de algemene vrijstelling.

Om met de werking van de imputatie vertrouwd te geraken worden in de Leidraad enkele voorbeelden gegeven.

a. Weduwe verkrijgt f 3000 overheidspensioen en f 6000 lijfrente.

Vrijstelling f 4000, af f 3000 overheidspensioen, blijft nog f 1000. Van de lijfrente dus f 5000 belast.

b. Weduwe verkrijgt f 6000 lijfrente en tevens f 100 000. Is de waarde van de f 6000 voor de weduwe meer dan f 20 000 dus méér dan het bedrag van de algemene vrijstelling dan vervalt daarvan f 17 000. Belast dus bij een kapitalisatiefactor (multiplicator)[1]) voor de lijfrente van 10 : 2000 × 10 = f 20 000 voor de lijfrente + f 100 000 — f 3000 = f 117 000; de premie-aftrek is hierbij buiten beschouwing gelaten. (Zie voor de premie-aftrek onder 7).

c. Weduwe heeft bovendien f 3000 overheidspensioen. Belast f 5000 × 10 = f 50 000 + f 100 000 — f 3000 = f 147 000.

d. Weduwe verkrijgt alleen f 6000 lijfrente. Belast f 20 000 — f 3000 = f 17 000. Premie-aftrek ook hier buiten beschouwing gelaten.

Verschillen tussen de oude en de nieuwe wet.

Overziet men met betrekking tot de bijzondere weduwenvrijstelling de bepalingen in de nieuwe wet en vergelijkt men die met die in de oude wet dan valt het op dat het in de oude wet veelvuldig gebruikte „lijfrente" vervangen is door „periodieke uitkering" (zie blz. 125 en volgende) en dat periodieke uitkeringen die naar hun aard niet onder de werkingssfeer van de wet vallen, zoals overheidspensioenen, testamentaire makingen, daarin toch betrokken worden doordat zij de bijzondere vrijstelling voor periodieke uitkeringen tot f 4000 per jaar inkorten en via deze inkorting weer kunnen leiden tot een inkorting van de algemene vrijstelling. In dit verband moet echter wél opgemerkt worden dat de wetswijziging 1951 ook reeds een inkorting van de bijzondere weduwenvrijstelling kende als de weduwe lijfrenten verkreeg, die niet onder de werkingssfeer van de wet vielen.

b. Aanbevolen regelingen

Niet onvermeld mag blijven dat er in de jaren 1951 en 1952 twee rapporten zijn verschenen, welke het probleem van de weduwenver-

[1]) De multiplicator is volgens art. 5 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956:

voor iemand jonger dan 20 jaar:	22
20 jaar of ouder doch jonger dan 30 jaar:	21
30 „ „ „ „ „ „ 40 „	20
40 „ „ „ „ „ „ 45 „	19
45 „ „ „ „ „ „ 50 „	18
50 „ „ „ „ „ „ 55 „	16
55 „ „ „ „ „ „ 60 „	14
60 „ „ „ „ „ „ 65 „	12
65 „ „ „ „ „ „ 70 „	10
70 „ „ „ „ „ „ 75 „	8
75 „ „ „ „ „ „ 80 „	6
80 „ „ „ „ „ „ 85 „	5
85 „ „ „ „ „ „ 90 „	3
90 „ „ „	2

Zie voor tijdelijke lijfrenten de tabel op bldz. 128, noot

zorging aan de orde stellen. Het zijn de rapporten, gedateerd 4 mei 1951 en januari 1952, resp. van de Commissie-Van Hoof, ingesteld door het Centrum voor Staatkundige Vorming en van de Commissie voor de Successiebelasting, ingesteld door de Vereniging voor Belastingwetenschap.

Beide commissies hebben in die jaren hun rapporten uitgebracht naar aanleiding van het in 1948 bij de Tweede Kamer aanhangig gemaakte wetsontwerp tot wijziging van de Successiewet, welk ontwerp na talloze wijzigingen heeft geleid tot de Successiewet 1956.

De op de echtgenoot drukkende verzorgingsplicht.

De rapporten steunen op de steeds verder dóórdringende gedachte dat op de man, binnen de grenzen van het redelijke, een morele plicht rust om zijn echtgenote niet onverzorgd achter te laten (vooral van betekenis bij tweede en verder huwelijk) een gedachte die ook bij de H.R. weerklank had gevonden (het zg. de Visser-Harms-arrest van 30 november 1945, *N.J.* 1946, no. 62).

Regeling Commissie-Van Hoof.

De Commissie-Van Hoof meent dat het vrijgestelde lijfrente-inkomen voor de weduwe, inclusief een uit een pensioenregeling te genieten pensioen op f 5200 per jaar moet worden bepaald.

Regeling Commissie-Vereniging voor Belastingwetenschap.

De Commissie voor de Successiebelasting komt met een verder uitgewerkte regeling. Daarbij is — en terecht — met de vermogenspositie, waarin de weduwe bij het overlijden van de man verkeert, rekening gehouden.

Zij meent de vrijstelling te moeten afstemmen op het inkomen ná het overlijden. Maar dan niet op het inkomen dat de weduwe uit eigen arbeid en/of eigen vermogen geacht mag worden te zullen genieten, maar op een inkomen dat zij zou kunnen genieten als zij, via de weg van de lijfrente, haar gehele eigen vermogen daarin zou omzetten. Zij is nl. van oordeel dat de behoeftigheid van de weduwe gemeten behoort te worden niet aan een inkomen mét behoud van het eigen vermogen, maar aan een inkomen met verondersteld prijsgeven van het eigen vermogen. Aldus komt men tot de maatstaf van een lijfrente-inkomen, dat de weduwe constant tot aan haar overlijden zou kunnen genieten.

Het aldus berekende lijfrente-inkomen denkt de Commissie te toetsen aan een voor alle gevallen gelijk lijfrente-inkomen, dat een man aan zijn weduwe vrij van successierecht ten hoogste kan nalaten.

Dit maximum, verminderd met het „lijfrente-inkomen" door omrekening van haar eigen vermogen gevonden, geeft het in elk speciaal geval vrijgestelde lijfrente-inkomen. Dát bedrag der totale verkrijging (uit welke waarden deze bestaat doet niet ter zake), dat in geldswaarde correspondeert met dit vrijgestelde lijfrente-inkomen, is voor de weduwe vrijgesteld van successiebelasting.

De herleiding van het eigen vermogen tot lijfrente-inkomen en die van het vrijgestelde lijfrente-inkomen tot een kapitaalbedrag (= het vrijgestelde deel der verkrijging) denkt de Commissie uit te voeren op de voet van de bepalingen van de Waarderingsresolutie heffingen ineens (Beschikking van 19 maart 1949, no. 153).

Voor het vaststellen van het maximum-lijfrente-inkomen, dat vrij zou kunnen zijn, meent de Commissie f 6000 per jaar te moeten voorstellen.

Dit bedrag schijnt hoog. Bij de beoordeling daarvan vergete men echter niet de belangrijke stijging die de kosten van het levensonderhoud hebben ondergaan. Bovendien: als een weduwe van haar man een verkrijging ontvangt overeenkomende met een lijfrente-inkomen van f 6000 zal het juist in die gevallen nogal eens voorkomen dat de weduwe eigen vermogen bezit, dat alsdan, omgerekend tot lijfrente-inkomen, in mindering van het bedrag van f 6000 komt.

Hoewel wellicht ten overvloede meent de Commissie er nog op te moeten wijzen dat, wanneer van de verkrijging door de weduwe wordt gesproken, daaronder mede begrepen worden: (overheids)-pensioenen, andere al of niet van het leven afhankelijke periodieke uitkeringen en kapitaaluitkeringen, die zij uit welken hoofde ook door het overlijden verwerft.

c. Het begrip periodieke uitkering

Interpretatie in de Leidraad Successiewet.

Hoewel in de tekst van de nieuwe wet het begrip lijfrente niet meer voorkomt en is vervangen door „periodieke uitkering" blijkt uit de Leidraad Successiewet 1956 dat periodieke uitkering moet worden opgevat als lijfrente. Gezien de strekking van de vrijstelling, nl. een fiscale voorziening voor bepaalde gevallen van voldoening aan een „verzorgingsplicht" ten bate van de nabestaanden — zo leest men in § 30, lid 1 van de Leidraad —, moet worden aangenomen dat buiten de vrijstelling vallen *niet* van het leven van de rechthebbende afhankelijke rechten op jaarlijkse uitkeringen. Als voorbeeld wordt gegeven een rente ten bate van de weduwe bedongen gedurende dertig jaren en bij haar overlijden overgaande op haar erfgenamen en rechtverkrijgenden. Een dergelijke rente zal niet de „lijfrente"vrijstelling van art. 32, 5° deelachtig kunnen worden. Wel weer onder de bijzondere weduwenvrijstelling vallen — ook weer volgens de Leidraad — van het leven van de rechthebbende afhankelijke rechten op kost en inwoning, het recht op een jaarlijks winstaandeel en dergelijke rechten; het jaarlijks beloop van deze rechten zal moeten worden geschat.

Beoordeling.

De zo juist weergegeven zienswijze betekent een beperking van de mogelijkheden bij de toepassing van de oude wet. In het kader van

deze wet was er door diverse resoluties juist naar toe gewerkt om het begrip lijfrente te interpreteren als reeks periodieke uitkeringen, waarbij het niet ter zake deed of de reeks voor de rechthebbende al dan niet van het leven afhankelijk was. De opvatting dat voor de toepassing van de oude wet „lijfrente" opgevat kon worden als reeks periodieke uitkeringen kwam vooral tot uitdrukking in de volgens de Leidraad nu niet meer te volgen resolutie van 28 juni 1939, no. 21, *P.W.* no. 14 321. Vergeleken bij de oude wet is er op dit punt inderdaad een stap terug te constateren, een stap overigens, welke door het Departement ook reeds onder de vigeur van de oude wet was gedaan. In een daartoe aanleiding gevend geval werd onder verwijzing naar de resolutie van 19 december 1925, no. 79, *P.W.* no. 12 064 te kennen gegeven dat alleen die rente als lijfrente voor de daarvoor geldende vrijstelling in aanmerking komt, welke na het overlijden van de eerst aangewezen begunstigde ingevolge de begunstiging in de polis op een ander, wie dat ook is, overgaat.

Bij de beoordeling van de tekstwijziging mag niet worden verheeld dat het echter zeer de vraag zal zijn of de rechter, indien hij over deze zaak te oordelen krijgt, het begrip periodieke uitkering ook zal vereenzelvigen, zal uitleggen met „lijfrente". Het eerste begrip heeft kennelijk een ruimere strekking dan het tweede.

Niet of wel van het leven afhankelijk.

Als we ons bepalen tot de aan een polis te ontlenen periodieke uitkeringen (het klassieke voorbeeld is de ideaalverzekering) dan rijst de vraag hoe de begunstiging moet luiden wil de rechthebbende een niet van het leven afhankelijk recht hebben (in dit geval zou hij dus recht op een in termijnen uit te keren kapitaal hebben), dan wel een wél van het leven afhankelijk recht (in dit geval zou hij recht op een lijfrente hebben).

Indien de begunstiging van de rente luidt aan A zonder meer dan heeft A een niet van zijn leven afhankelijk recht op de uitkeringen verkregen; het recht op de uitkeringen behoort bij zijn overlijden tot zijn boedel.

Luidt de begunstiging van de rente aan A of deze overleden zijnde aan B of ruimer aan de erfgenamen van de verzekeringnemer dan gaan de uitkeringen krachtens de aanwijzing in de polis — derdenbeding — over op een ander (B) of op een groep anderen (de erfgenamen van de verzekeringnemer). In dit verband te verwijzen naar het arrest van de Hoge Raad van 14 februari 1940, B. no. 7068.

Niet van het leven afhankelijk recht dus als er na het overlijden van de eerst aangewezen begunstigde overgang is krachtens erfgenaamschap; van het leven afhankelijk recht als er overgang krachtens beding in de polis — derdenbeding — is.

Het komt wel voor dat de begunstiging luidt: aan A of deze overleden zijnde: aan diens erfgenamen. Is hier nu sprake van een overgang krachtens erfgenaamschap of krachtens derdenbeding? De Hoge Raad heeft voor de toepassing van de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 met betrekking tot de belastingheffing van al of niet van het leven afhankelijke uitkeringen beslist (arrest 3 januari 1940, B. no. 7053) dat in het beding dat de overeengekomen uitkering na overlijden van de buiten gemeenschap gehuwde begunstigde zal overgaan op diens gezamenlijke erfgenamen *niet* een derdenbeding gezien behoeft te worden. Het beding kan ook de betekenis hebben vast te stellen, dat de uitkering bij overlijden van de belanghebbende zal overgaan op hen, die krachtens erfgenaamschap zijn erfgenamen zijn.

Aanwijzing in de polis van de erfgenamen van de begunstigde als de opvolgende begunstigden.

Bij het arrest van 21 mei 1941, B. no. 7333, eveneens gewezen voor de toepassing van de Wet Ink.bel. 1914, besliste de Hoge Raad ten aanzien van de in gemeenschap van goederen gehuwde begunstigde dat de Raad van beroep de aanwijzing van diens gezamenlijke erfgenamen als de opvolgende begunstigden aldus mocht verstaan dat het recht op de uitkering bij overlijden van de begunstigde voor de helft zou overgaan op de erfgenamen krachtens erfgenaamschap als ten aanzien van het recht op de helft diens persoonlijkheid voortzettend, voor de andere helft ook aan de erfgenamen maar dan in hun kwaliteit van die van aangeduide derden.

Bij de resoluties van 15 juli 1941, no. 42 en 6 november 1941, no. 186, *P.W.* no. 14611 is bepaald dat de mening van partijen kan worden gevolgd ten aanzien van de vraag of in de bepaling in de begunstigingsclausule van een polis van levensverzekering, dat bij overlijden van de begunstigde de uitkering zal worden gedaan aan zijn erfgenamen of rechtverkrijgenden, dient te worden gezien een beding ten behoeve van in hun kwaliteit aangeduide erfgenamen, dan wel bevestiging van het beginsel dat het recht van de begunstigde bij zijn overlijden niet eindigt doch overgaat op zijn rechtsopvolgers.

Deze resoluties zijn echter niet opgenomen onder de in § 53 van de Leidraad Successiewet 1956 alsnog te volgen beslissingen. De inhoud steunt echter op de jurisprudentie, die, als vaststaand, niet opzij gezet kan worden. Aldus bezien behoefden de resoluties niet gehandhaafd te blijven.

Welke is nu de invloed van „niet en wel van het leven afhankelijk" op de vrijstellingen en de rechtsheffing?

Invloed van „niet en wel van het leven afhankelijk" op de rechtsheffing.

Wat betreft de door de weduwe verkregen ideaalrente, indien deze niet van het leven afhankelijk is, indien, volgens de Leidraad, de rente niet lijfrente is dan komt de verkrijging van de rente niet in aanmerking voor de bijzondere vrijstelling en geldt dus alleen de algemene

vrijstelling. Voor de bepaling van de waarde van de verkrijging geldt de laatste kolom van de tabel van art. 6, lid 1, van het bij de Successiewet 1956 behorende Uitvoeringsbesluit van 20 juli 1956, S. 407.[1]) Een volgens deze kolom te berekenen waarde kan niet meer bedragen dan het 25-voud van het jaarlijkse bedrag (art. 6, lid 3).

Is de door de weduwe verkregen ideaalrente voor haar wel van het leven afhankelijk dan deelt de rente in de bijzondere vrijstelling, met imputatie op de algemene vrijstelling. Ook voor deze rente wordt de waarde bepaald volgens art. 6, lid 1 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 maar dan volgens de drie eerste kolommen van de tabel[1]). Een volgens deze kolommen te berekenen waarde kan niet hoger zijn dan de waarde, welke verkregen zou zijn wanneer de uitkering niet tevens na een bepaalde tijd zou vervallen (art. 6, lid 2).

Ideaalverzekeringen met keuzemogelijkheid.

Bij ideaalverzekeringen kan het voorkomen dat de verzekeringsvoorwaarden of een bijzondere in de polis opgenomen bepaling toelaten, dat de weduwe na het overlijden van de verzekerde een keuze kan doen uit bepaalde bedragen aan kapitaal of rente. Dit komt er op neer dat de verzekerde rente geheel of voor een deel direct verderbaar is. Alleen de rente (uiteraard alleen die welke voor de weduwe van het leven afhankelijk, dus lijfrente is), waarover geen keuzemogelijkheid bestaat, dus de rente die de weduwe *altijd* moet nemen, kan in aanmerking komen voor de bijzondere vrijstelling. Voor de rente die de weduwe kiest terwijl ze ook kapitaal had kunnen nemen, geldt de bijzondere vrijstelling niet.

De rente, die de weduwe ingevolge de keuzemogelijkheid neemt, is niet rente, waarvan men kan zeggen dat ze rechtstreeks door haar uit de polis is verkregen. In dit geval geldt de bijzondere vrijstelling niet omdat deze slechts geldt voor die periodieke uitkeringen, die worden *verkregen*.

[1]) De waarderingstabel voor tijdelijke renten ziet er als volgt uit:

De waarde van een periodieke uitkering in geld, welke na een bepaalde tijd vervalt, wordt gesteld op het jaarlijks bedrag, vermenigvuldigd met het aantal jaren gedurende welke zij moet plaatshebben, iedere gulden berekend tegen de volgende bedragen:	Indien de uitkering afhankelijk is van het leven van een persoon			Indien de uitkering niet van het leven afhankelijk is
	jonger dan 40 jaar	40 jaar of ouder doch jonger dan 60 jaar	60 jaar of ouder	
het eerste vijftal jaren	0,91	0,90	0,83	0,92
„ tweede „ „	0,75	0,72	0,47	0,76
„ derde „ „	0,60	0,54	0,22	0,62
„ vierde „ „	0,48	0,36	0,05	0,51
„ vijfde „ „	0,39	0,24	0,03	0,42
de volgende jaren	0,19	0,09	—	0,24

Voor de toepassing van de oude wet was deze redengeving voor het niet-toepasselijk zijn van de bijzondere vrijstelling opgenomen in de resolutie van 24 juni 1948, no. 56, *P.W.* no. 15 247; voor de toepassing van de nieuwe wet is ze opgenomen in de Leidraad Successiewet 1956, § 30, lid 3, laatste zin. De resolutie is niet meer opgenomen in de lijst van de nog te volgen resoluties.

Ideaalverzekeringen met zg. discontoclausule.

Er komen ideaalverzekeringen voor, bij welke in de polis de mogelijkheid is voorzien dat de begunstigde na het overlijden van de verzekeringnemer-verzekerde de rechten op de ideaalrente — en ook op de kapitaaluitkering — kan afkopen. De verzekeraar keert dan de gedisconteerde waarde van rente en/of kapitaal uit.

Bij de — gehandhaafde — resolutie van 22 februari 1940, no. 58, *P.W.* no. 14 449 heeft de Minister te kennen gegeven dat het voor de rechtsheffing na het overlijden van de verzekerde verschil uitmaakt of er door de begunstigde op het ogenblik van overlijden onvoorwaardelijke rechten worden verkregen of voorwaardelijke (zie blz. 172).

Voor zover een onvoorwaardelijk recht op één of meer uitkeringen wordt verkregen vindt de rechtsheffing naar de toestand van het overlijden plaats en wordt deze niet beïnvloed door een na dit tijdstip vallende tegeldemaking.

Voor zover een voorwaardelijk recht op een of meer uitkeringen wordt verkregen kan de rechtsheffing niet eerder plaatsvinden dan op het moment dat de uitkering plaatsvindt. Dan staat ook vast wie de verkrijger is.

Wordt het voorwaardelijk recht door afkoop omgezet in een onvoorwaardelijk recht dan wordt het successierecht verschuldigd op het moment van de afkoop. Overigens zal de tegeldemaking van voorwaardelijke rechten niet zonder meer kunnen geschieden: altijd zal de medewerking van de opvolgende begunstigden nodig zijn. Bij afkoop zullen ten dienste van de rechtsheffing, volgens de resolutie, de voorwaardelijk gerechtigden (de opvolgende begunstigden dus) aangifte moeten doen van hetgeen uit de afkoop ontvangen is en zullen zij zich hebben uit te spreken over de vraag welk gedeelte van de afkoopsom staat tegenover het onvoorwaardelijk recht van de weduwe (in het in de resolutie gegeven voorbeeld: de ideaalrente — voor de weduwe lijfrente —) en welk gedeelte tegenover de voorwaardelijke rechten die de opvolgende begunstigden hebben om na het overlijden van de weduwe de rente en de kapitaaluitkering te ontvangen. Ieder belanghebbende wordt beschouwd als verkrijger van dat deel van de afkoopsom dat tegenover zijn eigen kans staat.

Kapitaal-verzekering, voorzien van „een" lijfrente-clausule.

Indien bij een polis van kapitaalverzekering door de verzekeringnemer is bedongen dat terstond bij het overlijden van de verzekeringnemer/verzekerde het verzekerd kapitaal moet worden omgezet in een lijfrente op het leven van de echtgenote, de lijfrente te berekenen naar de ten tijde van het overlijden geldende tarieven, gelijk de [illegible] gehandhaafde resolutie van 21 januari 1944, no. 10, F.M. no. 14 Sept. Hierbij is te kennen gegeven dat er ook dan sprake is van een verkrijging van een lijfrente door de vrouw.

Kapitaal-verzekering, voorzien van „de" lijfrente-clausule.

Als een lijfrente wordt verkregen krachtens een polis waarin „de" lijfrenteclausule is opgenomen dan staat dit aan de toepassing van art. 12, 1° van de wet niet in de weg (Erfelijnd Successiewet 1956, § 10, lid 2). Hiermee is in de Erfelijnd bevestigd hetgeen omtrent de nu vervallen resolutie van 24 juni 1948, no. 16, F.M. no. 15 Sept., door de Minister ter kennis was gebracht.

Wordt indien het recht op de lijfrente afgekocht (daarbij aangenomen dat de verzekeraar hiertoe bereid was), dan staat dit aan de eenmaal genoten bijzondere vrijstelling niet in de weg. Een en ander is bevestigd in de resolutie van 11 oktober 1956, no. C 8 Sept., F.M. no. 16 241. De Staatssecretaris gaf te kennen dan indien krachtens de polisvoorwaarden slechts aanspraak kan worden gemaakt op afgifte van pensioenpolissen of — buiten de sfeer van een pensioenregeling — van lijfrentepolissen, voor de toepassing der Successiewet ervan kan worden uitgegaan dat een recht op periodieke uitkeringen werd verkregen, ongeacht de vraag of wellicht afkoop van deze rechten plaatsvindt. Het zou z.i. niet juist zijn indien voor de toepassing van de Successiewet een ander standpunt werd ingenomen dan voor de heffing van de inkomstenbelasting. Immers indien een afkoopsom onder de inkomstenbelasting wordt gebracht omdat het een afkoopsom bij van een lijfrente is, kan voor de Successiewet niet worden ontkend dat een recht op die lijfrente heeft bestaan. Anders, zo wordt verder gesteld, is het indien de begunstigde uitdrukkelijk de keuze is toegekend tussen uitkering in kapitaal of lijfrente. De lijfrentevrijstelling van de Successiewet is dan niet toepasselijk, doch indien het kapitaal wordt gekozen zal slechts inkomstenbelasting worden geheven over het rente-bestanddeel, zo besluit de resolutie. Wordt dus wel de lijfrentevrijstelling genoten en vindt afkoop plaats dan wordt de afkoopsom ten volle tot het inkomen gerekend met, op verzoek, toepassing van het antiprogressietarief van art. 48.

3. *De vrijstellingen voor de minderjarigen*

a. De regeling volgens de Successiewet 1956

Ook voor de minderjarigen is er een algemene en een bijzondere vrijstelling.

De algemene vrijstelling.

De algemene vrijstelling (art. 32, 4° onder *c*, betreft een bedrag ad f 3000, vermeerderd met f 750 voor ieder jaar dat de verkrijger jonger is dan 21 jaar (een gedeelte van een jaar voor een vol jaar gerekend), met dien verstande, dat de vrijstelling voor een minderjarig kind, dat grotendeels op kosten van de overledene werd onderhouden of tengevolge van ziekte of gebreken vermoedelijk in de eerstkomende drie jaren buiten staat zal zijn om met arbeid, die voor zijn kracht berekend is, een derde te verwerven van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde personen van gelijke leeftijd in staat zijn aan inkomen uit arbeid te verwerven, ten minste f 5000 bedraagt.

De bijzondere vrijstelling.

De bijzondere vrijstelling voor bij wijze van levensverzekering of derdenbeding verkregen een of meer periodieke uitkeringen beloopt een totaal bedrag van f 1000 per jaar tot de 21-jarige leeftijd; is het kind wees dan bedraagt het maximum f 2000 per jaar. Periodieke uitkeringen tengevolge van het overlijden verkregen en naar haar aard niet krachtens de wet belastbaar strekken in mindering van het vrijgestelde bedrag.

Indien méér dan het vrijgestelde wordt verkregen wordt slechts het meerdere belast.

Als verkrijging uit derdenbeding wordt tevens beschouwd de verkrijging door een nabestaande van een werknemer van periodieke uitkeringen die krachtens de artt. 32, 8° en 33, 12° van de wet van successie-, evt. schenkingsrecht zijn vrijgesteld. Dat zijn die periodieke uitkeringen die kunnen worden beschouwd als de voldoening aan een ter zake van de door de werknemer verrichte arbeid voor de werkgever bestaande verplichting, welke enkel berust op de voorschriften van de moraal of het fatsoen. Deze periodieke uitkeringen worden geïmputeerd op de bijzondere vrijstelling.

Imputatie van de vrijgestelde periodieke uitkeringen op de kapitaalvrijstelling, zoals die wél voor de weduwe geldt, geldt niet voor het minderjarige kind.

b. Aanbevolen regelingen

Regelingen ontworpen door de Commissie-Van Hoof en de Commissie van de Vereniging voor Belastingwetenschap.

In het rapport van de Commissie-Van Hoof en in dat van de Commissie voor de Successiebelasting van de Vereniging voor Belastingwetenschap worden suggesties gedaan voor een wezenregeling zoals

die past bij de hedendaagse opvattingen omtrent de verzorgingsplicht van de vader, na zijn overlijden, voor zijn kinderen.

Voor de minderjarige kinderen noemt de Commissie Van Hoof een uitkering van f 10 per week en voor een wees van f 20 per week eer er van een in beginsel belaste verkrijging kan worden gesproken. Een eventueel weezenpensioen uit hoofde van een pensioenregeling wordt onder dit bedrag begrepen.

De Commissie voor de Successiebelasting meent dat voor de weezenvrijstelling dezelfde opzet kan worden gevolgd als voor die van de weduwe, zij het dan dat hier de leeftijd van de kinderen nog een bijzondere betekenis heeft, en dat ervan uit behoort te worden gegaan dat — bijzondere gevallen daargelaten — een kind op 21-jarige leeftijd geacht moet worden in zijn onderhoud te kunnen voorzien.

De formulering der weezenvrijstelling denkt de Commissie zich als volgt.

Voor elk minderjarig kind is vrijgesteld dat deel van zijn verkrijging dat, omgerekend tot een lijfrente inkomen eindigend op zijn 21ste verjaardag en gevoegd bij zijn tot zodanig inkomen omgerekend eigen vermogen, een totaal inkomen geeft van f 1000 's jaars voor een halve wees en van f 2000 voor een hele wees.

4. *Combinatie van vrijstellingen*

De regeling van de begunstiging van de ideaalrente in een polis van ideaalverzekering.

Daar zowel de bijzondere weduwenvrijstelling als de bijzondere minderjarigenvrijstelling aan een limiet zijn gebonden verdient het aanbeveling om er bij de regeling van de begunstiging in polissen van levensverzekering op te letten dat de vrijstellingen zo goed mogelijk worden uitgebuit. In de eerste plaats te denken aan de ideaalverzekeringen. De begunstiging van de ideaalrente dient derhalve zo geregeld te worden dat de weduwe de voor haar maximaal vrijgestelde rente verwerft en de kinderen elk een evenredig deel van de rest van de bedongen rente, met, bij overlijden van de weduwe of een der kinderen, aanwas voor de overige kinderen. De voor de weduwe maximaal vrijgestelde rente wordt, zoals bekend, mede bepaald door de krachtens derdenbeding verkregen en door de niet onder de wet vallende periodieke uitkeringen.

5. *De bepaling van het recht*

Het bedrag waarover het recht bij verwerving of schenking van een polis wordt berekend.

Wil men het verschuldigde recht kunnen berekenen dan moet vast staan het bedrag, waarover het wordt berekend.

Indien een lopende polis van levensverzering door verwerving of

schenking wordt verkregen dan moet de geldswaarde worden vastgesteld van het complex van rechten, dat de nieuwe verzekeringnemer door de overgang van de polis daaraan kan ontlenen.

Art. 21 van de Successiewet geeft aan hoe de daarin genoemde zaken moeten worden aangegeven; voor lopende polissen geldt letter *f* (geldswaarde ten dage van overlijden, resp. schenking).

Het valt op dat de oude wet sprak van *verkoop*waarde terwijl de nieuwe wet spreekt van *gelds*waarde.

Afkoopbare verzekeringen.

Bij afkoopbare verzekeringen ligt in het complex van rechten, dat de verkrijger verwerft, de mogelijkheid besloten om het te gelde te maken.

Al zou men geneigd zijn om voor een lopende polis van levensverzekering de geldswaarde te stellen op het bedrag dat de verzekeraar door het afkopen van de verzekering bereid is uit te keren (afkoopwaarde), de Minister heeft hierover blijkens de resolutie van 19 juli 1951, no. 203, *P.W.* no. 15 689 toch een ander oordeel. Nu deze resolutie is gehandhaafd heeft ze evenzeer betekenis voor de toepassing van de nieuwe successiewet.

Bij het bepalen van zijn standpunt gaat de Minister uit van de regel dat voor de heffing van successierecht over lopende polissen van verzekering in aanmerking genomen dient te worden de verkoopwaarde van de tot het vermogen van de verzekeringnemer behorende, aan de polis te ontlenen, rechten. Bij het bepalen van deze verkoopwaarde dient men zich af te vragen voor welk bedrag eventuele gegadigden de polis zouden willen kopen. Van de bijzondere omstandigheden van het geval zal afhangen of dit bedrag min of meer de contante waarde van de uitkering, eventueel verminderd met de nog te betalen premies, benadert. Verschillende factoren spelen hierbij een rol, zoals het karakter en de looptijd van de verzekering, eventuele bijzondere bepalingen, terwijl ook dient te worden gelet op het bedrag waarvoor de koper geen risico meer loopt. Hoewel in bepaalde gevallen de afkoopwaarde een factor kan zijn bij het bepalen van de verkoopwaarde van de polis, b.v indien deze moeilijk verhandelbaar is, is het standpunt dat alleen de afkoopwaarde beslissend zou zijn, niet juist, hetgeen wel duidelijk blijkt indien afkoop van de desbetreffende polis niet mogelijk is en de waarde derhalve op nihil zou moeten worden gesteld.

Het standpunt van de Minister leidde er toe dat de waarde van een in de nalatenschap van A aangetroffen polis, krachtens welke op 10 februari 1952 onvoorwaardelijk f 5000 zou worden uitgekeerd, op de sterfdag van A, 28 november 1949, niet op de afkoopwaarde, ad f 3870,92, moest worden gesteld, maar op de contante waarde van

f 5000 (f 4600) verminderd met nog 4 te betalen premies (f 200 rond).

Niet-afkoopbare verzekeringen.

Hoe te handelen bij overgang, door vererving of door schenking, van niet-afkoopbare verzekeringen? Wordt dan het recht direct of later geheven? Met „later" wordt bedoeld het moment waarop het verzekerde kapitaal tot uitkering komt.

Tot de hier gesignaleerde verzekeringen behoren de zg. zuivere risicoverzekeringen en de verzekeringen bij leven, waarbij dan te onderscheiden die verzekeringen, waarbij één uitkering en die, waarbij een reeks uitkeringen (lijfrente) is verzekerd.

Risico-verzekeringen.

De zuivere risicoverzekeringen leveren geen moeilijkheden: de polissen hebben praktisch geen waarde, ook niet voor degeen die ze verwerft. Van de verdere premiebetalingen hangt het af of de verzekeraar de bedongen uitkeringen zal doen.

Verzekeringen bij leven.

De verzekeringen bij leven daarentegen hebben, al zijn ze niet-afkoopbaar, dus al kan de waarde niet bij de verzekeraar gerealiseerd worden, voor degeen die ze verwerft wel waarde.

In verband met de rechtsheffing, bij vererving of schenking, wijst men er dan wel op dat dergelijke verzekeringen een voorwaardelijk karakter hebben: de verzekeraar keert nl. alleen aan de begunstigde uit als de verzekerde op de in de polis vastgelegde datum (data) in leven is.

De gedachte dat het recht bij schenking pas later geheven zal worden kan worden ontleend aan art. 46, lid 3 van de nieuwe wet. Dit bepaalt, conform art. 44 van de oude wet, dat bij een schenking onder opschortende voorwaarde de schenking geacht wordt tot stand te zijn gekomen op de dag waarop de voorwaarde is vervuld. Van die dag af begint de termijn van aangifte voor het recht van schenking te lopen.

In de Leidraad Successiewet wordt op dit punt geen toelichting gegeven; we kunnen dus slechts nagaan hoe onder de oude wet de gelijkluidende bepaling werd geïnterpreteerd. De belastingadministratie heeft het standpunt ingenomen dat uitstel van rechtsheffing zich niet hecht aan het voorwaardelijke dat in het contract van levensverzekering ligt besloten, maar wèl rekening houdt met het voorwaardelijke dat ligt in het al of niet op de datum van uitkeren in leven zijn van de begunstigde. Dat de uitkering voor de verzekeraar aan een voorwaarde is gebonden, daarin wordt geen aanleiding gezien tot uitstel van rechtsheffing; in het feit echter dat de begunstigde de uitkering alleen als hij op een bepaald tijdstip in leven is zal toucheren wordt wel een aanleiding gezien voor uitstel van de heffing van recht; (zie ook Y. D. C. v. D(UYN) in het *W.P.N.R.* van 18 juli 1953, no. 4304 en verder blz. 172).

Indien er sprake is van vererving of schenking van een polis van lijfrente waarvan de rente is ingegaan, hoe verloopt de rechtsheffing dan?

Polissen van lijfrente waarvan de rente is ingegaan.

Als A de erflater of de schenker is, B de verkrijger en C de begunstigde voor de rente (begunstiging niet aanvaard) dan was tot aan de vererving of de schenking elke uitkering die C ontvangt een schenking van A aan C. Dit beginsel was neergelegd in de resolutie van 15 januari 1936, no. 88, *P.W.* no. 13 888. Hoewel deze resolutie bij de invoering van de nieuwe wet is vervallen, het daarin uitgewerkte beginsel zal toch gevolgd dienen te worden omdat het zonder meer uit de opzet van de wet voortvloeit.

Gaat de polis door vererving of schenking over van A aan B, dan wordt bij de overgang recht geheven van B. Handhaaft B de begunstiging zoals deze was dan vindt er bij uitkering van elke rentetermijn een in beginsel belaste schenking van B aan C plaats.

Zou de polis overgaan aan C dan is C bij de overgang recht verschuldigd. Het maakt hierbij verschil of hij de polis met alle daaruit voortvloeiende rechten door overdracht verkrijgt dan wel het recht op de uitkeringen voor hem (en zijn rechtsopvolgers) vast komt te staan door aanvaarding van de begunstiging.

In het eerste geval wordt recht geheven over de geldswaarde die aan de polis toegekend kan worden; in het tweede geval verkrijgt C het recht op de lijfrente en vindt de rechtsheffing plaats over een bedrag dat wordt gevonden door het jaarlijks rentebedrag te vermenigvuldigen met de bij de leeftijd van C passende multiplicator (art. 5 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956).

De consequenties voor de rechtsheffing van het aanvaarden van de begunstiging onder ontbindende voorwaarde worden behandeld in de — gehandhaafde — resolutie van 23 juni 1953, no. 34, *P.W.* no. 14 775.

De aanvaarding van de begunstiging.

Onderscheiden wordt het bij bedingen ten behoeve van een derde voor de aanvaarding van de begunstiging niet vereist zijn van de medewerking van degeen die het beding heeft gemaakt (art. 1353 van het B.W.) en het bij polissen van levensverzekering (lijfrente) als regel volgens de verzekeringsvoorwaarden wel vereist zijn van de medewerking van in dit geval de nemer van de polis.

In het eerste geval wordt het recht geheven over het door de begunstigde verkregen recht.

In het tweede geval kan, zolang de vereiste medewerking niet is verleend, geen recht worden geheven (het beginsel van *P.W.* no. 13 888). Is de vereiste medewerking wel verleend dan wordt wel recht geheven. Zou echter de nemer bij het verlenen van de toestemming

hebben verklaard dat hij zich wel het recht voorbehoudt een nieuwe begunstigde aan te wijzen dan, zo geeft de resolutie aan, moet de lijfrente, evenals dat door de H.R. bij het arrest van 3 december 1941, *P.W.* no. 14 602 voor een tot wederopzegging toegekende periodieke uitkering is beslist, worden aangemerkt als ene, verkregen onder de ontbindende voorwaarde dat de begunstigingsclausule wordt gewijzigd. Met de ontbindende voorwaarde kan vóór de vervulling daarvan voor de toepassing van de Successiewet geen rekening worden gehouden. Zou de begunstiging herroepen worden dan vindt een herrekening van het recht plaats.

6. *Lopende polissen en huwelijksgemeenschap*

Baten met hoogstpersoonlijk karakter blijven bij vererving buiten beschouwing.

Voorop zij gesteld dat bij in algehele gemeenschap gehuwde personen baten, die een „hoogstpersoonlijk" karakter dragen, buiten beschouwing blijven. Voor zover betreft het terrein van de levensverzekering was er voor de toepassing van de oude wet de resolutie van 8 oktober 1951, no. 59, *P.W.* no. 15 695. De Minister gaf blijk het standpunt in te nemen dat een V.O.V.-polis waarvan de rente nog niet was ingegaan inderdaad een hoogstpersoonlijk karakter draagt omdat het geheel van de uit de onderhavige verzekering voortvloeiende rechten praktisch onvervreemdbaar was. Zodoende kon bij het overlijden van A, in algehele gemeenschap gehuwd met de verzekeringneemster van de V.O.V.-polis, de waarde van de polis voor verrekening buiten aanmerking blijven. Voor verrekening *der betaalde premiën* (de desbetreffende inspecteur had *de waarde van de polis* voor verrekening in aanmerking willen laten komen) zou alleen aanleiding bestaan indien daarmede bij de scheiding rekening zou worden gehouden. Deze resolutie is voor de toepassing van de nieuwe wet niet gehandhaafd. Dit is ook begrijpelijk als men kennis neemt van de inhoud van de hierna te bespreken, wel gehandhaafde resoluties.

Overeenkomsten van levensverzekering staande huwelijksgemeenschap aangegaan.

Stellen we thans in het algemeen de vraag hoe voor de toepassing van de Successiewet moet worden gehandeld met de polissen van overeenkomsten van levensverzekering staande een huwelijksgemeenschap aangegaan, terwijl daarna de huwelijksgemeenschap door het overlijden van één der partners wordt ontbonden. Het aanvankelijke standpunt van de administratie, meegedeeld in de resolutie van 8 november 1918, no. 59, *P.W.* no. 11 303, was dat een nog lopende polis van levensverzekering een bestanddeel vormt van de huwelijksgemeenschap, waarin de rechthebbende op de polis is gehuwd en dat bij overlijden van diens echtgenote ten laste van *haar* erfgenamen successierecht wordt geheven over de helft van de contante waarde van de polis ten sterfdage.

Deze opvatting kan tot dubbele belasting leiden: eerst over de contante waarde en dan als de begunstigde de uitkering ontvangt tengevolge van het overlijden van de verzekeringnemer–verzekerde (hiervóór aangeduid met de rechthebbende) in de betrekking verzekeringnemer–begunstigde. Deze situatie doet zich voor telkens als partijen zich op het standpunt stellen, dat tussen de rechthebbende op de polis of de door deze aangewezen begunstigde enerzijds en de erfgenamen van de vrouw van de rechthebbende anderzijds niet behoeft te worden afgerekend ter zake van de contante waarde, welke het zg. beschikkingsrecht over de polis tijdens het leven van de verzekerde heeft.

Het is in verband met het voorgaande dat de — gehandhaafde — resolutie van 11 juli 1928, no. 62, *P.W.* no. 12 630 nadere richtlijnen geeft. Deze zijn de volgende:

1. Als partijen zich bij de regeling hunner onderlinge rechtsverhouding op het standpunt stellen dat de lopende polis niet een bestanddeel van de huwelijksgemeenschap vormt zal de fiscus zich daarbij hebben neer te leggen opdat geen belasting wordt geheven waar niets verkregen wordt.

2. Wordt de polis wel als een bestanddeel van de huwelijksgemeenschap aangemerkt doch daarnevens de opvatting gehuldigd dat na het overlijden van de verzekerde een afrekening tussen de oorspronkelijk rechthebbende op de polis en de erfgenamen zijner vrouw niet meer te pas komt, dan kan indien inmiddels geen verandering in de aanwijzing van de begunstigde is gebracht, de geheven belasting worden verrekend met hetgeen de verkrijger van de verzekerde som, de begunstigde dus, ter zake verschuldigd is. In dit geval zal een nadere memorie moeten worden ingediend in de boedel, waarin de contante waarde van de polis werd belast. O.m. zal moeten worden verklaard dat geen afrekening terzake van de contante waarde van de polis tussen belanghebbenden is geschied, noch zal geschieden.

3. Hebben partijen de lopende polis als een boedelbestanddeel beschouwd en in de scheiding der nalatenschap begrepen, of op andere wijze terzake afgerekend, dan bestaat er voor de onder 2 genoemde verrekening geen grond.

Ook in de voor de toepassing van de nieuwe wet eveneens gehandhaafde resolutie van 1 november 1954, no. 99, *P.W.* no. 16 151 wordt door de staatssecretaris uitgegaan van het beginsel dat lopende polissen in de huwelijksgemeenschap vallen. De staatssecretaris wijst er op dat de gehele regeling in de resolutie van 11 juli 1928 beoogt te voorkomen dat niet-reële verkrijgingen zouden worden belast en dat de regeling uitsluitend op het oog heeft polissen waarvan t.z.t. de

uitkeringen ingevolge art. 84 van de (oude) wet, dan wel bij de erfgenamen van de verzekeringnemer *als zodanig* zullen worden belast.

Aan de hand van een voorbeeld wordt de te volgen gedragslijn nader toegelicht.

A, echtgenote van B, overleed op 16 augustus 1953, B tot haar enige erfgenaam nalatende. A en B waren in algehele gemeenschap van goederen gehuwd. Door B waren op eigen leven twee polissen gesloten:

a. een gewone gemengde verzekering, verzekerd kapitaal f 20 000, opeisbaar 20 juni 1954 of bij eerder overlijden van B; begunstiging B, c.q. zijn echtgenote of zijn erfgenamen;

b. een gewone overlijdensverzekering op het leven van B; begunstigden de erfgenamen van B.

Voor de gemengde verzekering was de situatie bij het overlijden van A zó dat de mogelijkheid bestaat dat art. 84, c.q. art. 1, 1° niet aan bod komen en er dus geen successierecht wordt geheven, nl. als B op de einddatum in leven is en de uitkering zelf in ontvangst neemt. In het kader van de resolutie van 11 juli 1928 dient aanstonds aangifte van de lopende polis te worden gedaan, behoudens mogelijke verrekening voor het geval de verzekerde vóór de expiratiedatum zou overlijden en met toepassing van art. 1, 1° of art. 84 toch heffing zou plaatsvinden.

Voor de overlijdensverzekering volgt de te volgen gedragslijn nu vanzelf: bij het overlijden van A kan de polis onbelast blijven aangezien er t.z.t., op grond van de toepassing van art. 84 c.q. art. 1, 1° altijd recht geheven zal worden.

7. *Huwelijk, kapitaal- en rente-uitkeringen uit levensverzekering en premie-aftrek*

Huwelijk in gemeenschap.

Indien de vrouw ten gevolge van het overlijden van de man een kapitaal- of rente-uitkering uit levensverzekering verkrijgt, wordt van het nominale bedrag van de uitkering in beginsel recht geheven.

Bedenkt men echter dat de premiën ter verkrijging van de uitkering(en) uit de gemeenschap zijn betaald — en dus de helft van elke premie uit het gemeenschapsdeel van de vrouw (zie hiervoor de missive van 2 november 1917, no. 868, *P.W.* no. 11 161) — dan moet men wel tot de conclusie komen dat van elke uitkering, die de vrouw ten deel valt, eigenlijk toch maar de helft wordt verkregen en zou behoren te worden belast. Immers de vrouw heeft haar eigen helft zelf „gekocht en betaald"; voor deze helft is er geen „verkrijging" en is niet voldaan aan de voorwaarde, welke art. 13 stelt om tot belastbaarheid te geraken.

Ook de Commissie voor de Successiebelasting heeft aan de premie-aftrek voor de vrouw aandacht geschonken.

De Commissie voor de Successiebelasting en de premie-aftrek.

In verband met het vaststellen van de grootte van het eigen vermogen van de vrouw stelt de Commissie ten aanzien van de premie-aftrek, dat de consequentie van het door de wetgever tot dusver ingenomen standpunt is dat de helft van de premiën in de sfeer van het eigen vermogen van de vrouw ligt. Bij het in beginsel handhaven van het systeem van belasten van de uitkering min de helft der premiën behoort, zo concludeert de Commissie, het eigen vermogen van de vrouw met een aan de premie-aftrek gelijk bedrag te worden verhoogd.

De premie-aftrek voor de vrouw.

Niettemin belast de Successiewet, behoudens de vrijstellingen, de volle uitkering, zij het dan — en hier vindt men enige aansluiting op het zo juist gestelde — dat de vrouw van de uitkering in mindering mag brengen de helft van hetgeen door de gemeenschap is opgeofferd (de betaalde premiën en koopsommen) om de uitkering te kunnen ontvangen.

Art. 23 van de nieuwe wet bepaalt nl. dat de waarde van een verkrijging krachtens levensverzekering of derdenbeding voor de berekening van het recht wordt verminderd met de bedragen

1° welke voor de verkrijging door de daarop rechthebbende werkelijk zijn opgeofferd (renteverlies blijft buiten aanmerking);

2° waarover door de verkrijger recht van schenking of successie is verschuldigd geworden wegens verkrijging van de rechten welke aan de polis worden ontleend, tijdens het leven van de verzekerde.

Het voorgaande leidt er toe dat ook voor de toepassing van de nieuwe wet bij bestaan hebbende huwelijksgemeenschap de vrouw de helft van de door de gemeenschap betaalde premiën en/of koopsommen in mindering van het waardebedrag der verkrijging kan brengen om tot het bedrag te komen waarover het recht wordt geheven.

Indien de vrouw door het overlijden van de man recht verkrijgt niet op een kapitaaluitkering maar op een dadelijk ingaande lijfrente (overlevingsrente) dan wordt, behoudens de bijzondere vrijstelling, de volle lijfrente belast, echter ook met inachtneming van de helft van de staande huwelijk betaalde premiën en koopsommen (zie echter hierna onder 8).

De waarde van de overlevingsrente wordt aan de hand van art. 5 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 door vermenigvuldiging van het jaarbedrag van de rente met de factor, die in de desbetreffende tabel is aangegeven als geldend voor de leeftijd van de vrouw op het tijdstip van overlijden van de man (zie de tabel op blz. 123).

Huwelijk buiten gemeenschap.

Als een huwelijk buiten gemeenschap is gesloten en de man treedt op als verzekeringnemer van een polis van kapitaalverzekering of van een overlevingsrente ten behoeve van de vrouw, dan is bij overlijden van de man de kapitaaluitkering, eventueel het verworven recht op de rente — het laatste behoudens de bijzondere vrijstelling — ten volle belast, zonder dat de vrouw premie-aftrek kan doen gelden.

Treedt daarentegen de vrouw als verzekeringneemster op en betaalt zij ook werkelijk de premiën of koopsommen uit eigen vermogen of inkomsten, dan blijft de uitkering ten gevolge van het overlijden van de man voor de vrouw buiten elke rechtsheffing.

Een nadeel van de laatstbeschreven opzet is de omstandigheid dat, als de vrouw optreedt als verzekeringneemster, daarmee het eigenlijke idee van een verzorging van de man voor de vrouw wordt weggenomen.

Uit den aard der zaak wordt als de vrouw verzekeringneemster is bij overlijden van de vrouw vóór de man, de polis bestanddeel van de boedel der vrouw en als zodanig aan de rechtsheffing onderworpen.

Huwelijk in beperkte gemeenschap.

Indien de vrouw in een huwelijk, waarbij gemeenschap van winst en verlies of van vruchten en inkomsten bestaat, een levensverzekering heeft gesloten op het leven van haar echtgenoot en dientengevolge na het overlijden van de man aan haar een uitkering wordt gedaan, is ter zake van deze verzekering dan successierecht verschuldigd? Aangenomen dat de premiën geheel uit eigen middelen van de vrouw zijn voldaan of, voor zover zij uit gemeenschapsgelden zijn voldaan, zij in de successiememorie als baten van de huwelijksgemeenschap worden opgenomen zodat zij door de vrouw worden vergoed, kan dan gesteld worden dat ter zake van de uitkering niets aan het vermogen van de erflater is onttrokken?

Dit onderwerp is behandeld in de resolutie van 28 juli 1950, no. 37, *P.W.* no. 15 559.

De Minister heeft te kennen gegeven dat indien de man een matige verzekering ten behoeve van zijn vrouw sluit, de daaraan verbonden kosten schulden zijn „de echtgenoten tezamen betreffende". Indien er gemeenschap van winst en verlies of van vruchten en inkomsten is en de bedoelde premies zijn gekweten uit de gemeenschapsgelden dan geeft zulks geen aanleiding tot enige vergoeding. Het doet daarbij niet ter zake of het om een lijfrente of om een uitkering ineens gaat. Al lag in het onderwerpelijke geval de situatie iets anders (de vrouw was verzekeringneemster), ook hier is — aldus de Minister — sprake van een normale voorzieningspolis ten behoeve van de vrouw, waarvan de kosten ten laste van de gemeenschap, in casu van vruchten en inkomsten behoren te komen. De poging aan te tonen dat niets aan

het vermogen van de man was onttrokken faalde. De Minister merkte in dit verband nog op, dat zelfs al zou de vergoedingsplicht van de vrouw moeten worden aangenomen er dan toch in elk geval renteverlies aan het vermogen van de man zou zijn onttrokken.

Polissplitsing.

Het meer en meer doordringen van de mogelijkheid van polissplitsing leidde tot de bij vele buiten gemeenschap gehuwden opkomende wens om al die verzekeringen, waarbij onder meer een uitkering op het leven van de man is verzekerd, óf gesplitst te beginnen óf — als de polis reeds was afgegeven — deze alsnog te splitsen in twee polissen: de man treedt dan op als verzekeringnemer van het „leven-deel" der verzekering, de vrouw van het „overlijdensdeel". De premiën voor de 2 verzekeringen zijn samen gelijk aan de premie van de oorspronkelijke verzekering; de polissen blijven door een daarop gestelde aantekening aan elkaar verbonden.

Standpunt Minister voor de toepassing van de oude wet.

Reeds eerder, in 1 van dit hoofdstuk, bij de onderafdeling... „Tenzij niets aan het vermogen van de overledene is onttrokken," sub 2°, is de polissplitsing aan de orde gekomen (blz. 118).

Daarbij is vastgesteld dat de voor de toepassing van de oude wet geldende resoluties van 14 juni 1951, no. 21 en 3 augustus 1951, no. 67, *P.W.* no. 15 637, in welke de Minister te kennen had gegeven dat de splitsing alleen het beoogde effect kan sorteren als de twee verzekeringen elk volgens het normale tarief zijn gesloten en dus geheel los van elkaar staan, niet zijn opgenomen onder de voor de toepassing van de nieuwe wet gehandhaafde resoluties, doch dat dit nog niet zou betekenen dat het toepassen van de zo juist omschreven splitsing zonder meer zal worden aanvaard!

De polissplitsing en de toepassing van de nieuwe wet.

Verder is er toen de aandacht op gevestigd dat de resoluties betreffende polissplitsing bij compagnonsverzekeringen wel zijn gehandhaafd terwijl de zich daarbij voordoende situatie weinig verschil vertoont met die van de polissplitsing waarbij het om niet in gemeenschap gehuwde echtelieden gaat. Hierbij werd verondersteld dat de vrouw in staat was uit eigen middelen de premiën te voldoen voor de door haar aangegane overlijdensverzekering op het leven van haar echtgenoot. Zelfs echter indien de vrouw de premiën niet uit eigen inkomen of vermogen zou betalen doch uit bespaard huishoudgeld, dat zij krachtens afspraak met de man behoudt, zouden de compagnonsresoluties overeenkomstige toepassing kunnen vinden. Aangegeven werd ook dat hoewel in het algemeen schenking tussen de echtelieden verboden is, met betrekking tot het zo juist gestelde geval het Hof te 's-Gravenhage bij arrest van 4 december 1941, *N.J.* 1942, no. 179 heeft beslist, dat er geen verboden bevoordeling is.

Bevoordeling tussen gescheiden echtgenoten

Met betrekking tot de bevoordeling tussen gescheiden echtgenoten

heeft tijdens de oude wet het streven bestaan en bestaat dit ook weer voor de toepassing van de nieuwe wet om de bevoordeling van een gescheiden echtgenote op dezelfde wijze te behandelen als die van de wettige echtgenote. De weg die hiervoor wordt gevolgd is die van kwijtschelding of vermindering van het recht (oude wet art. 82a; nieuwe wet art. 67).

Deze materie is geregeld in de nog van kracht zijnde resoluties van 2 november 1929, no. 80, *P.W.* no. 12 820, 28 november 1929, no. 39, *P.W.* no. 12 826 en 20 augustus 1938, no. 120, *P.W.* no. 14 232.

De eerste resolutie handelt over het toekennen van een lijfrente door de man aan de vrouw na de echtscheiding. Daar de scheiding ten verzoeke van de man was uitgesproken kon de vrouw geen recht op levensonderhoud doen gelden. Met het vestigen van de lijfrente werd dus vermogen, dat aan de man toekwam, om niet aan de vrouw toegekend. De Minister vond termen aanwezig om met toepassing van art. 82a van de oude wet het recht te verminderen tot het percentage bedoeld in no. 1 van art. 65 van die wet daar de bevoordeling had plaatsgevonden in verband met het bestaan hebbend huwelijk en gedurende het huwelijk niet rechtsgeldig tot stand kon worden gebracht. Het recht werd dus geheven alsof door kinderen of door de echtgenoot werd geërfd of verkregen.

De resolutie van 28 november 1929 handelt over het door de man voor zijn echtgenote aankopen van een lijfrente waardoor de vrouw ook na het overlijden van de man de uitkering, die hij tot zijn dood zou behoeven te doen, verzekerd was. De Minister gaf te kennen dat in het vestigen van de lijfrente een aan schenkingsrecht onderhevige handeling moet worden gezien: het bedrag waarover het recht wordt geheven is het bedrag dat wordt gevonden door de contante waarde van de lijfrente te verminderen met de waarde van de uitkering door de man eventueel verschuldigd krachtens art. 280 B.W. (regeling onderhoud echtgenote zolang de man leeft). Voor het geval de lijfrente na het overlijden van de man wordt verkregen wordt deze geacht uit de boedel te zijn verkregen. Ook in dit geval werden termen aanwezig geacht om met toepassing van art. 82a der oude wet de in de resolutie van 2 november 1929 vermelde vermindering van schenkingsrecht te verlenen.

In de resolutie van 20 augustus 1938 geeft de Minister ter zake van bevoordelingen tussen gescheiden echtgenoten en voor de toepassing van art. 82a van de oude wet aan dat het in zijn voornemen ligt in het vervolg het verschuldigde schenkings- of successierecht te verminderen tot op het bedrag dat verschuldigd zou zijn, indien werkelijk een verkrijging tussen echtgenoten plaatsvond.

De bedoelde gevallen zijn:

a. indien een schenking plaatsvindt, die in verband staat met hetgeen ter zake van de echtscheiding is overeengekomen;

b. indien bij de echtscheiding is overeengekomen dat de ene echtgenoot ten bate van de ander een levensverzekering zal sluiten of een reeds gesloten polis zal worden gewijzigd of gehandhaafd.

Zoals gezegd, zijn de zo juist besproken resoluties alle drie opgenomen onder de voor de toepassing van de nieuwe wet nog te volgen resoluties. Mitsdien zal het daarin vermelde onveranderd voor de toepassing van de nieuwe wet toepassing kunnen vinden.

Bevoordeling tussen gescheiden echtgenoten en de bijzondere weduwenvrijstelling.

Niet onvermeld kan blijven de mededeling van mr. F. C. A. Paris in de *Verzekeringsbode* van 29 april 1955 volgens welke hem uit een niet-gepubliceerde beslissing van 1943 van de wnd. Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën het volgende is gebleken. Volgens deze beslissing ligt het in de lijn van het in de resolutie van 20 augustus 1938, no. 120 medegedeelde dat indien bij de toepassing van art. 82*a* der (oude) Successiewet wordt geoordeeld dat het successierecht kan worden verminderd tot op het bedrag, dat verschuldigd zou zijn, indien werkelijk een verkrijging tussen echtgenoten plaatsvond, daarbij ook de vrijstellingen in acht genomen worden en ook de bepaling van art. 84, lid 5, sub 2*a* der (oude) wet (de vrijstelling voor lijfrenteverkrijging).

8. *Huwelijk en lijfrenten op twee levens*

Verzorging echtpaar.

In het kader van de oudedags- en gezinsverzorging behoren in het bijzonder die lijfrenteverzekeringen in beschouwing te worden genomen, welke beogen de verzorging van een echtpaar door middel van lijfrente totdat de langstlevende overlijdt. Kenmerk van deze lijfrenteverzekeringen is dat de rente, bij het aangaan der verzekering direct ingegaan of op een bepaalde datum in te gaan, bij overlijden van de eerststervende ten volle of ten dele overgaat op de langstlevende van het echtpaar (lijfrenten op twee levens met volle of gedeeltelijke overgang).

a. Huwelijk in gemeenschap van goederen

Lijfrente op twee levens: de vrouw overlijdt vóór de man.

Indien door een in gemeenschap van goederen gehuwd echtpaar een lijfrente afhankelijk van beider levens wordt bedongen dan is de man als de vrouw vóór hem overlijdt en hij de gehele rente blijft ontvangen, successierecht verschuldigd over een verkrijging met een geldswaarde gelijk aan de helft van de lijfrente. Immers de polis is een bestanddeel van de gemeenschappelijke boedel.

Blijkens de resolutie van 30 september 1948, no. 225, *P.W.* no. 15 294 neemt de Minister met de volgende motivering het hierna weergegeven standpunt in.

Volgens art. 175 B.W. omvat de gemeenschap *alle* zaken aan de echtgenoten toebehorende, zowel tegenwoordige als toekomstige, met uitzondering van krachtens erfrecht of schenking verkregen zaken ten aanzien waarvan de erflater of schenker uitdrukkelijk het tegendeel heeft bepaald. Onder die regel vallen derhalve zowel voorwaardelijke als onvoorwaardelijke rechten. Alleen voor zaken, zoals de V.O.V.-polissen, welke een zodanig persoonlijk karakter hebben, dat zij als het ware aan de persoon van één van de echtgenoten verknocht zijn, wordt aangenomen dat, zolang dat persoonlijk karakter bestaat, zij buiten de gemeenschap blijven (terwijl dan in sommige gevallen, bv. bij een aandeel in een firma, een verrekenplicht terzake wordt aanvaard). Een zodanig persoonlijk karakter vloeit evenwel uit de *aard* van de desbetreffende zaak zelf voort en kan niet bij overeenkomst daaraan worden toegekend.

Volgens de huidige opvattingen nu kan in het algemeen een lijfrente *niet* onder de hier bedoelde zaken met persoonlijk karakter worden gerangschikt. Dus onverschillig of men in de onderwerpelijke gevallen één tot het overlijden van de langstlevende echtgenoot voortdurende lijfrente aanwezig acht, dan wel uitgaat van de constructie dat de na het overlijden van de vrouw lopende rente tijdens het leven van de beide echtgenoten nog geheel of gedeeltelijk athankelijk is van de voorwaarde dat de man de vrouw overleeft, steeds zal het (voorwaardelijke) recht op de overlevingsrente tot de gemeenschap moeten worden gerekend en bijgevolg voor de helft tot de nalatenschap van de vrouw. De man kan daarvan niet bij overeenkomst afwijken, evenmin als hij bv. een huis zou kunnen kopen met de bepaling dat het na de dood van zijn vrouw aan hem alleen zal toebehoren. Het beding dat na het overlijden van de vrouw de lijfrente blijft doorlopen ten behoeve van de man heeft dan ook slechts betekenis voor de verhouding tussen de verzekeringmaatschappij en de echtgenoten.

Bij de resolutie van 2 augustus 1949, no. 68, *P.W.* no. 15 627, is nog eens verduidelijkt dat de strekking van het voorgaande is het belasten van *de halve lijfrente in de nalatenschap van de vrouw* indien deze het eerst overlijdt (dus niet te belasten volgens art. 13 der Successiewet 1956).

De halve lijfrente moet met toepassing van de leeftijdsfactor van de man volgens art. 4 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 worden gewaardeerd.

Bij overlijden van de man vóór de vrouw verkrijgt de vrouw de halve lijfrente (zie wet van 30 september 1948 en 2 augustus 1949):

a. bij niet aanvaarde begunstiging krachtens art. 13 der wet;

b. bij aanvaarde begunstiging krachtens erfrecht als erfgenaam.

Uit de verbeterde lijst, die de wet van 2 augustus 1949 wil geven, is af te leiden dat aan de vrouw niet door de man te haren behoeve gemaakte beding niet heeft aangenomen — en dit zal gewoonlijk het geval zijn — zij de echt blijft als gemeenschapsvrouw al heeft en bij overlijden van de man de wederhelft verkrijgt krachtens het ten behoeve van haar (derde) gemaakte beding (art. 13).

De man overlijdt vóór de vrouw.

Verkrijging door de vrouw bij niet en bij wel aanvaarde begunstiging.

Heeft de vrouw tijdens het leven van de man wél geaccepteerd (door aanvaarding van de begunstiging of, zoals het Hof *Amsterdam* bij arrest van 29 maart 1933, *W.* no. 13 409 heeft beslist, doordat bij het aangaan van de verzekeringsovereenkomst de vrouw als medecontractante optreedt), dan komt haar bij overlijden van de man ook weer de halve lijfrente krachtens de gemeenschap toe en behoort de wederhelft tot de nalatenschap van de man; deze wordt door de erfgenamen (in casu de vrouw) krachtens erfrecht verkregen.

Of de vrouw nu niet of wél heeft geaccepteerd, in beide gevallen is de halve lijfrente — behoudens de bijzondere vrijstelling — belast.

De waarde van de halve lijfrente wordt ook hier weer bepaald door toepassing van de tabel van art. 4 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

De waardebepaling van de halve lijfrente.

De waarde vastgesteld op de halve koopsom van het gehele complex op het tijdstip van overlijden van de man, welke waarderingsmethode men wel moest trachten te volgen, zou tot een te hoge uitkomst leiden.

Neemt men nu nog de situatie in beschouwing, waarbij de man een dadelijk ingaande lijfrente op het leven van zijn echtgenote heeft aangegaan en daarna, vóór de vrouw, komt te overlijden dan verkrijgt de vrouw bij niet aanvaarde begunstiging ook weer de wederhelft der lijfrente krachtens art. 13 en bij wél aanvaarde begunstiging de wederhelft krachtens erfrecht.

De man sluit een dadelijk ingaande lijfrente op het leven van de vrouw.

Indien de man niet één lijfrente op twee levens aangaat maar twee lijfrenten en wel één op eigen leven en één op het leven van de vrouw, welke bij zijn overlijden te haren gunste ingaat, dan is een situatie geschapen, waarbij de vrouw derde is. Bij het overlijden van de man verkrijgt de vrouw behoudens de werking van de bijzondere vrijstelling de volle lijfrente.

De man sluit twee verzekeringen.

Wordt de lijfrente op twee levens (van de man en de vrouw) na de dood van de man verlaagd dan geldt volgens de resolutie van 13 juli 1941, no. 41, *P.W.* no. 14 616, zowel voor de man als voor de vrouw, dat de langstlevende zijn (haar) aanspraak op de helft van

Lijfrente met gedeeltelijke overgang op de vrouw.

de verminderde lijfrente aan de huwelijksgemeenschap ontleent, de wederhelft aan het gemaakte beding (de vrouw bij niet-aanvaarde begunstiging krachtens derdenbeding).

Hoewel de resolutie reeds in 1941 is verschenen, past toch de inhoud daarvan bij het in de resoluties van 30 september 1948, no. 225 en 2 augustus 1949, no. 68 bepaalde.

b. Huwelijk buiten gemeenschap van goederen

De man sluit de lijfrente-verzekering.

Bedingt de man, als contractant, het overlevingsdeel van de lijfrente voor zijn vrouw, dan is bij ingang van de rente voor de vrouw, behoudens de werking van de bijzondere vrijstelling, recht verschuldigd.

De vrouw sluit de lijfrente-verzekering.

Bedingt de vrouw en overlijdt de man dan komt, mits zij uit eigen middelen heeft gefinancierd, rechtsheffing niet aan de orde.

Man en vrouw samen de verzekeringnemers van de lijfrente-verzekering.

Bedingen man en vrouw samen en dragen ze elk zoveel bij, dat elk zich daarmee de kans op de verkrijging van de gehele lijfrente, na overlijden van de mede-contractant, verzekert, dan kan, bij het eerste sterfgeval, de aanwas niet volgens art. 13 worden belast maar in dit geval, nu het de echtgenoot betreft, wel volgens art. 11 der wet.

Art. 11 bepaalt nl. dat indien het aandeel van een erflater in zaken, tengevolge van een overeenkomst, bij zijn overlijden hetzij verblijft of kan worden toebedeeld aan, hetzij kan worden overgenomen door de mede-eigenaren of één of meer van hen, het verbleven, toebedeelde of overgenomen aandeel, voor de toepassing van de wet, wordt geacht krachtens erfrecht door het overlijden te zijn verkregen. Van de waarde van het aandeel of van de gehele zaak kan voor de regeling van het recht van successie worden afgetrokken de waarde van hetgeen door de verkrijger voor zijn verkrijging werkelijk is opgeofferd.

9. *De verkrijging, door de weduwe, van een lijfrente en de premie-aftrek*

Wisselwerking tussen vrijstelling en premie-aftrek.

De weduwe, die een lijfrente verkrijgt, welke in beginsel is belast, heeft, indien er huwelijksgemeenschap bestond en de lijfrente als overlevensrente bij het overlijden van de man ingaat, bovendien recht op de aftrek van de helft van de uit de gemeenschap voor de verkrijging betaalde premiën (zie blz. 139).

De wisselwerking tussen bijzondere weduwenvrijstelling en de premie-aftrek wordt, zoals de Leidraad dat aangeeft, voor de toepassing van de nieuwe Successiewet op andere wijze geregeld dan voor de toepassing van de oude wet. Het thans geldende beginsel is dat de betaalde premiën beschouwd worden gediend te hebben tot financiering van de wel en niet onder de bijzondere vrijstelling vallende

uitkeringen. Er moet, volgens § 24 van de Leidraad, een „toerekening" (omslag) van de betaalde premiën plaats hebben; de premie-aftrek komt dus niet aan de orde indien de verkregen uitkering als zodanig van successierecht is vrijgesteld. Is er sprake van een uitkering die aan één persoon geschiedt en die van een samengesteld karakter is (bv. een uitkering in kapitaal en een in rente — uit een ideaalverzekering dus —) en is de uitkering in rente van successierecht vrijgesteld dan moet de premie-aftrek slechts pro rata plaatsvinden. Bij de verkrijging van de ideaalrente en van een (voorwaardelijke) uitkering van een kapitaalbedrag moet de premie-omslag plaatsvinden over de rente en het kapitaal. Voorshands komt de premie-aftrek eerst aan de orde voor de rente; blijkt de weduwe later de gerechtigde voor de kapitaaluitkering te zijn dan kan ook te dier zake nog premie-aftrek worden toegepast bij de dan te belasten uitkering.

De Leidraad geeft het volgende voorbeeld.

Een weduwe, die in algehele gemeenschap van goederen was gehuwd, verkrijgt ten gevolge van het overlijden van de man een lijfrente van f 6000. Aan premiën was door de gemeenschap opgeofferd f 10 200. Gezien de vrijstelling van f 4000 lijfrente is ter zake van de belaste verkrijging door de weduwe aan premiën opgeofferd $^1/_3 \times {}^1/_2 \times$ f 10 200 = f 1700. De waarde van de belaste verkrijging wordt verminderd met f 1700.

In de Leidraad wordt eveneens de mogelijkheid besproken dat een kapitaaluitkering bv. voor de helft door de weduwe, voor de andere helft door een nagelaten kind van de erflater wordt verkregen. Slechts het door de weduwe gedragen gedeelte in de staande de gemeenschap betaalde premiën, welke betrekking hebben op het door haar verkregen gedeelte in de uitkering, is aftrekbaar van de waarde van haar verkrijging.

Premie-aftrek bij een lijfrente op twee levens.

Indien een in algehele gemeenschap gehuwd geweest zijnde vrouw een lijfrente verkrijgt, die eerst op beider leven liep en na het overlijden op haar leven loopt, dan wordt voor de premie-aftrek wel aangenomen dat ook thans nog de niet gehandhaafde resoluties van 27 september 1951, nos. 119 en 120, *P.W.* no. 15 692 gevolgd kunnen worden. De bijzondere-weduwenvrijstelling buiten beschouwing gelaten, bedraagt de premie-aftrek het verschil tussen de helft van de uit de huwelijksgemeenschap betaalde koopsom en de koopsom die op het ogenblik dat de lijfrente werd aangekocht betaald zou moeten zijn voor de helft van de lijfrente gedurende het leven van de vrouw.

Bij het passeren van de grens opbouw-verzorging en in al die gevallen waarin een verzekeraar of een ander een uitkering doet rust op hem ingevolge de Successiewet de plicht om daarvan mededeling te doen ten kantore van het recht van successie in welks kring de overledene zijn laatste woonplaats had, eventueel de schenker woont.

Aangifteplicht bij uitkeringen ten gevolge van het overlijden.

Art. 75, lid 1 van de wet regelt de aangifteplicht voor een ieder, die ten gevolge van het overlijden van iemand die binnen het Rijk woonde een uitkering doet krachtens een overeenkomst van levensverzekering of derdenbeding. Ook moet opgaaf geschieden als ten gevolge van het overlijden een verandering in de uitkering plaatsvindt.

Volgens art. 25 van de Uitvoeringsbeschikking Successiewet 1956 behoeven geen gegevens te worden ingeleverd, indien de uitkering minder dan f 1000 in kapitaal of f 500 per jaar aan rente bedraagt.

Voor de toepassing van de oude wet bepaalde de resolutie van 8 november 1940, no. 17, *P.W.* no. 14 508 dat de bedoelde opgave ook behoorde te worden ingeleverd met betrekking tot verzekeringen, waarbij het verzekerd kapitaal f 500 of meer bedraagt, doch waarop ten gevolge van een genoten voorschot minder dan f 500 wordt uitgekeerd.

Nu deze resolutie niet is opgenomen onder de in de Leidraad vermelde nog te volgen resoluties blijft niet anders over dan daaruit af te leiden dat de Minister blijkbaar het aanvankelijk ingenomen standpunt heeft verlaten.

Aangifteplicht bij uitkeringen anders dan bij overlijden.

De aangifteplicht voor de verzekeraar of degene die de uitkering doet bestaat volgens art. 75, lid 2 eveneens indien, anders dan bij overlijden, een uitkering moet plaats hebben, hetzij krachtens een overeenkomst van levensverzekering waarvan premies zijn betaald door een ander — binnen het Rijk wonende — dan degene, aan wie de uitkering moet geschieden, of waarvan de premiebetaler niet bekend is, hetzij krachtens een door iemand, die binnen het Rijk woont, ten behoeve van een derde gemaakt beding.

§ 2. INKOMSTENBELASTING

1. *Overzicht*

De intrest begrepen in de kapitaal-uitkering(en) uit levensverzekering.

Ook bij het passeren van de brug, welke leidt van de opbouw naar de verzorging en bij het tussentijds beëindigen van of het brengen van een wijziging in de opbouw kan als het om overeenkomsten van levensverzekering gaat, het Besluit I.B. 1941 in het geding komen.

Welk inkomen valt hier te belasten? De intrest, welke aan de polishouder wordt vergoed en in de uitkering is begrepen.

De tijdens de duur van de overeenkomst vergoede intrest wordt niet eerder als inkomen belast dan wanneer er verzekerd kapitaal wordt uitgekeerd.

Art. 31 lid 1 onder 4°.

Art. 31 lid 1 onder 4° van het Besluit I.B. geeft aan dat als opbrengst van roerend kapitaal mede worden beschouwd die vruchten van vermogen welke als interessen, begrepen in kapitaaluitkeringen uit levensverzekering, worden genoten.

Art. 33.

Art. 33 geeft de uitwerking: het geeft eerst aan dat premierestituties en afkoopsommen ook tot de in art. 31 bedoelde uitkeringen worden gerekend, dán voor welke kapitaaluitkeringen art. 31 niet van toepassing is, verder wanneer het gestort zijn van een koopsom wordt aangenomen en voorts hoe het intrestbedrag in het jaar van uitkeren als belast inkomen moet worden bepaald.

Artt. 4 en 10 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953.

De artt. 4, lid 1, en 10 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 geven nog verdere uitwerkingen; o.a. hoe gehandeld moet worden met polissen, waarbij nog andere uitkeringen in uitzicht zijn gesteld dan termijnen van een al dan niet-ingegane lijfrente, voorts bij omzetting van de ene vorm van verzekering in de andere en bij het geheel of gedeeltelijk premievrij maken van een polis na 1 januari 1941.

Art. 60 lid 5.

Ten slotte is er nog art. 60 van het Besluit I.B. In lid 5 wordt aangegeven dat bij het bepalen van de looptijd van een levensverzekering voor de toepassing van art. 33 lid 4 tijdvakken vóór 1 januari 1941 buiten beschouwing blijven.

Art. 48.

Is eenmaal het intrestbedrag vastgesteld, dan wordt dat niet in het progressieve tarief, waarnaar de te betalen inkomstenbelasting wordt berekend, betrokken maar, op verzoek, volgens het antiprogressietarief van art. 48 belast.

De intrest gekweekt met polissen van lijfrente.

Het valt op dat het Besluit I.B. alleen de intrest noemt begrepen in de *kapitaal*-uitkering(en) uit levensverzekering.

De intrest, gekweekt met polissen van lijfrente, wordt niet afzonderlijk belast; hij wordt omdat hij geleidelijk met de lijfrentetermijnen ten voordele van de polishouders komt mét die termijnen — welke ten volle inkomen zijn — belast.

2. *Het bepalen van het intrestbedrag*

Wie is belastingplichtig voor de intrest?

Bij de kapitaaluitkering bij leven zal in de regel de verzekeringnemer zélf de uitkering ontvangen en de daarin begrepen intrest als inkomen moeten aangeven; bij de kapitaaluitkering bij overlijden is (zijn) de begunstigde(n) belastingplichtig voor de gedurende de looptijd der verzekering geaccumuleerde intrest.

De belastingheffing naar de intrest richt zich uitsluitend naar de

uit enige verzekering voortvloeiende uitkering(en). Wie de uitkering in zijn kwaliteit van begunstigde ontvangt is belastingplichtig voor de intrest. Vinden er rente-(niet lijfrente-)uitkeringen plaats, zoals we die kennen bij de ideaal- en studieverzekeringen, risicorenteverzekeringen en dergelijke, dan is *elke* uitkering een kapitaaluitkering, waarvan het intrestbestanddeel is belast.

a. Eerste methode

De $^3/_4$–$1^1/_2$ % methode.

Voor elk vol jaar van de looptijd der verzekering na 1 januari 1941 (datum van in werking treden van het Besluit I.B. 1941) wordt voor gewone premiebetalende posten $^3/_4$ % van de uitkering beschouwd als genoten intrest. Al is de looptijd langer, er worden niet meer dan 25 jaren in aanmerking genomen.

Wanneer het $1^1/_2$ % tarief?

Het percentage $^3/_4$ wordt $1^1/_2$ als voor de verzekering een premie ineens (koopsom) is gestort, tenzij het een collectieve verzekering betreft (verzekering door een werkgever aangegaan ten behoeve van zijn werknemers).

Begrip koopsom.

Zodra er inplaats of in afwijking van een regelmatige premiebetaling één keer of meermalen een bedrag in eens wordt gestort, waardoor óf een verhoging van het verzekerd kapitaal wordt bereikt óf een verlaging van de nog te betalen premiën, is er sprake van het storten van een koopsom en komt het tarief van $1^1/_2$ % in het geding.

Art. 33 lid 3 van het Besluit I.B. geeft aan dat het gestort zijn van een koopsom *mede* wordt aangenomen als er periodieke premiën zijn verschuldigd over een tijdvak van niet langer dan 5 jaren en ook als er wisselende periodieke premiën zijn betaald en tevens de hoogste betaalde premie méér bedraagt dan 10 % van de laagste, welke bij de overeenkomst is voorzien.

Bij de res. van 15 juli 1943, no. 16, B. no. 7927, is bepaald dat bij de storting van een gedeeltelijke koopsom, ook al bedraagt deze niet meer dan het tienvoud van de laagste periodieke premie, het percentage van $^3/_4$ tot $1^1/_2$ wordt verhoogd.

Begrip periodieke premie.

De resolutie van 19 januari 1945, no. 1, B. no. 8181, geeft nog over het begrip periodieke premie het volgende.

Een jaarpremie, een maandpremie, in het algemeen elke premie welke naar tijdgelang wordt berekend is een periodieke premie. Praktisch komt dit er op neer dat elke premie, die van het leven afhankelijk is, een periodieke premie is. Ook als de premie verschuldigd is over de gehele maand, het gehele jaar, waarin het overlijden plaatsvindt, is er nog sprake van een periodieke premie. Kan de termijn, waarover bij overlijden de vooruitbetaalde premie niet wordt teruggegeven, langer zijn dan 1 jaar, dan is er volgens de Secr.-Gen. méér

reden om te denken aan een koopsom dan aan een periodieke premie.

Is echter op een polis gedurende 10 achtereenvolgende jaren een jaarpremie verschuldigd, welke telken jare toeneemt met 1 % van de eerste jaarpremie, dan is er sprake van een periodieke premie.

b. Tweede methode

Het Besluit geeft nog een methode voor het berekenen van het intrestbedrag.

De 4 % s.i.-methode.

Als de belastingplichtige aantoont dat 4 % samengestelde intrest over de betaalde premiën en koopsommen minder bedraagt dan het volgens de eerste methode vastgestelde bedrag, dan wordt het lagere bedrag in aanmerking genomen. De bij de eerste methode genoemde termijn van 25 jaren speelt bij de berekening volgens de tweede methode geen rol.

Volgens de res. van 29 april 1944, no. 58, B. no. 7994, punt 9*a* moet onder betaalde premiën en koopsommen worden verstaan de werkelijk door de verzekeringnemer volgens de polis — bruto — verschuldigde bedragen, onder aftrek evenwel van eventueel te betalen extra-premie voor bijzondere risico's (oorlogsrisico, vliegrisico, invaliditeitsrisico, tropenrisico) en onder aftrek van de opslag voor termijnbetaling.

Betaalde premiën en koopsommen.

Dat een tweede methode is opgenomen vindt zijn reden in het open oog dat de wetgever heeft gehad voor verzekeringen, waarbij met relatief geringe premie hoge bedragen bij overlijden tot uitkering kunnen komen (ideaalverzekeringen bv.). Zou zo'n verzekering tot uitkering komen, dan is de werkelijk genoten intrest in bedrag veel geringer dan de intrest welke volgens de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode wordt becijferd.

Motivering tweede methode.

Afgezien van de bezwaren van meer principiële aard welke aan het heffen van belasting in één jaar over een bate, welke over een reeks van jaren is gegroeid, zijn verbonden, het bezwaar tegen beide berekeningsmethoden is, dat ze tot globale cijfers leiden, in elk geval te globaal voor een heffing naar een zo hoog tarief als dat van de inkomstenbelasting thans is.

c. De intrestberekening geldend voor verzekeringen vóór 1 januari 1941 gesloten

De $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode begint te rekenen van 1 januari 1941 af, doch de 4 % s.i.-methode neemt mede in de berekening op de premiën vóór 1 januari 1941 betaald.

Voor beide methoden verschillende behandeling van polissen vóór 1 januari 1941 gesloten.

Het verschil in uitgangspunt ligt in de wettekst besloten.

Art. 60 lid 5 van het Besluit I.B. 1941 bepaalt dat voor de toe-

passing van art. 33 lid 4 bij het vaststellen van de looptijd van een levensverzekering tijdvakken vóór 1 januari 1941 buiten beschouwing blijven.

Nu is het zó, dat art. 33 lid 4 in de eerste twee volzinnen de intrestberekening volgens de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode aangeeft en in de laatste volzin de 4 % s.i.-methode. Alleen bij de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode wordt gesproken van de looptijd der verzekering, zodat, al verwijst art. 60 naar art. 33 lid 4, toch aangenomen moet worden dat art. 60 slechts betrekking heeft op de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode, waarbij „de looptijd der verzekering" ter sprake komt.

Jaren vóór 1 januari 1941 bij toepassing van de 4 % s.i.-methode.

Welk gewicht leggen bij de s.i.-methode de premiën en koopsommen, vóór 1 januari 1941, betaald, in de schaal?

In de res. van 29 april 1944, no. 58, B. no. 7994, vindt men als richtlijn voor de berekeningen met de 4 % s.i.-methode onder punt 9*b* dat de termijn, waarover een premie of koopsom wordt „opgerent", in volle jaren dient te worden vastgesteld en verder dat met het aantal volle jaren, verlopen tussen de datum van het afsluiten der verzekering (voor polissen afgesloten vóór 1 januari 1941 geldt als zodanig 1 januari 1941) en de datum van uitkering moet worden gerekend.

De termijn, waarover opgerent moet worden, loopt van 1 januari 1941 af, het bedrag dat daarvoor in aanmerking moet worden genomen bestaat uit, zoals art. 33 lid 4 aangeeft, „de betaalde premiën en koopsommen". En dat zijn niet alleen de ná 1 januari 1941 gedane betalingen maar ook die er vóór.

Uit een door J. H. L. P. Elandt in *De Verzekeringsbode* van 31 augustus 1951 gepubliceerde brief van het Departement van Financiën van februari 1950, bevestigd door de resolutie van 28 augustus 1952, no. 28 (vermeld in het *Maandblad voor Belastingrecht*, januari 1953), blijkt, dat bij het berekenen van de samengestelde interest van een polis van levensverzekering welke vóór 1 januari 1941 is afgesloten ingevolge art. 60 vijfde lid de vóór 1 januari 1941 betaalde premiën en koopsommen niet zonder meer in aanmerking moeten worden genomen maar zelfs het opgerente bedrag daarvan. Met dit zó te stellen gaat de resolutie verder dan het Besluit aangeeft.

d. Vergelijking van de eerste met de tweede methode

In de overgrote meerderheid der gevallen geeft de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode de laagste uitkomst.

Een algemene regel, in welke gevallen men gerust de berekening van het intrestbedrag volgens de 4 % s.i.-methode achterwege kan laten is niet te geven. Daarvoor zijn de verzekeringsvormen te veel gevarieerd.

Wel heeft men de volgende richtlijn.

Naarmate een verzekering langer bestaat — en dus het aantal premiebetalingen toeneemt — en het bij overlijden uit te keren bedrag afneemt (dit komt bv. voor bij een ideaalverzekering omdat bij het verstrijken van de duur der verzekering de som van het uit te keren verzekerd kapitaal en van alle rentetermijnen, die in geval van overlijden verschuldigd zouden zijn, afneemt) zal het hoe langer hoe minder zin hebben om nog na te gaan of de 4 % s.i.-methode een lager intrestbedrag geeft dan de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode.

e. Premierestitutiën

Art. 33 stelt premierestitutiën en afkoopsommen uitdrukkelijk op één lijn met kapitaaluitkeringen. **Mengpolissen**

Premierestitutiën komen voor bij kapitaalverzekeringen bij leven maar ook bij lijfrenteverzekeringen. De laatstgenoemden plegen wel te worden gesloten onder het beding dat bij overlijden het bedrag, dat voor de verzekering is betaald, wordt gerestitueerd, eventueel onder aftrek van de uitgekeerde lijfrentetermijnen (mengpolissen).

Het bij mengpolissen vaststellen van het intrestbedrag volgens de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode levert geen bijzondere moeilijkheden op.

Wil men de berekening volgens de 4 % s.i.-methode volgen dan komt men, de aanwijzing volgend van art. 4 lid 1 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953, tot een splitsing van de verzekering in een lijfrente- en een andere verzekering. **De 4 % s.i.-methode bij mengpolissen.**

Hetgeen voor de „mengpolis" is betaald moet worden verdeeld over het deel der verzekering dat lijfrenteverzekering en het deel dat kapitaalverzekering is (zie de resoluties van 29 april 1944, no. 58, B. no. 7994 en 19 juli 1944, no. 4, B. no. 8153).

De regel welke daarbij moet worden gevolgd is dat de prestaties van de verzekeringnemer worden gesplitst door het bedrag te bepalen, dat betaald zou zijn voor het te elimineren element op zichzelf, en waarbij dan de eliminering in de meest logische volgorde geschiedt. Als de berekening daardoor eenvoudiger wordt kan het eventueel in de verzekering begrepen zuivere spaarcontract als het restbestanddeel van de „mengpolis" worden beschouwd.

In een der resoluties komt ook tot uitdrukking, dat de nogal veel voorkomende lijfrenteverzekering met zg. fixe-gedeelte beschouwd moet worden als een vaste rente gedurende de fixe-jaren (vast aantal kapitaaluitkeringen), gevolgd door een uitgestelde lijfrente.

Nu, in aansluiting op het in de resoluties van 29 april 1944, no. 58 en 19 juli 1944, no. 4 met betrekking tot de splitsing van een lijfrenteverzekering met fixe-beding bepaalde, de Hoge Raad bij het arrest van **Het intrestbestanddeel bij lijfrenten met fixe-beding.**

5 december 1956, *B.N.B.* 1957/60 heeft gesanctioneerd dat een lijfrenteverzekering met fixe-beding gesplitst dient te worden in een reeks periodieke uitkeringen, tot uitkering waarvan de verzekeraar altijd gehouden zal zijn (welke reeks de elementen van een lijfrente mist) en een reeks periodieke uitkeringen, welker uitkering wel afhankelijk is van het in leven zijn van een bepaalde persoon, (in casu een lijfrente zolang de verzekerde ná een bepaalde datum nog in leven is), zullen voor de intrestberekening van het fixe-gedeelte van de „lijfrente" de resoluties gevolgd moeten worden. Wordt in de eerstgenoemde resolutie in lid 6 nog een intrestberekening aangegeven welke leidt tot een van jaar tot jaar dat de vaste rente wordt uitgekeerd oplopend intrestbestanddeel, in lid 5 van de resolutie van 19 juli 1944, no. 4 wordt te kennen gegeven dat de belastingadministratie er allerminst bezwaar tegen zal maken, indien de belastingplichtige handelt naar het standpunt, dat in een vaste rente, tegen koopsom verkregen, niet een geleidelijk toenemend intrestbestanddeel is begrepen doch dat het jaarlijks intrestbestanddeel constant blijft.

Het intrestbestanddeel bij lijfrenten met voortgezette premierestitutie.

Sindsdien de H.R. bij het arrest van 12 december 1956, *B.N.B.* 1957/61 heeft beslist dat de „lijfrente"termijnen ener lijfrenteverzekering met voortgezette premierestitutie, die gedurende de restitutieperiode worden uitgekeerd, geen wezenlijke lijfrente belichamen maar niet anders zijn dan terugbetalingen van het totaalbedrag der gestorte premiën, rijst de vraag of en zo ja tot welk bedrag er in de termijnen een intrestbestanddeel is begrepen. Hoewel men geneigd zou kunnen zijn te besluiten dat bij terugbetaling van hetgeen eens is gestort het vergoeden van intrest niet aan de orde komt, de terugbetalingen zijn, naar de bewoordingen van de Hoge Raad, ook samen te vatten onder het begrip restitutiën van gestorte premiën, waarmee vaststaat dat men met premierestitutiën te doen heeft. Zo zonder meer lijkt er dus aanleiding toe de restitutiën fiscaal te rubriceren onder de in art. 33, lid 1 genoemde premierestitutiën, die, wat de bepaling van het intrestbestanddeel betreft, als kapitaaluitkeringen uit levensverzekering worden beschouwd. Toch is er in het „depot"-geval (blz. 35) van enige intrestbate geen sprake. Kan er nu alleen door wetsduiding intrest worden belast, terwijl er kennelijk geen intrest wordt genoten? Gaan we nader in op hetgeen zich feitelijk afspeelt dan is er wel sprake van een „genieten" omdat er, in de zin van art. 15, lid 1 onder 1°, een verrekening van inkomsten plaatsvindt. Bij of in de ontvangen uitkeringen wordt geen intrest vergoed; de intrest wordt als lijfrentepremie aangewend tot financiering van de werkelijke lijfrente (deze begint te lopen als aan rentetermijnen het totaal van de gestorte premiën is uitbetaald).

Enerzijds is er dus plaats voor het belasten van „verrekende" intrest, anderzijds is hetzelfde bedrag weer als lijfrentepremie aftrekbaar.

Het arrest van de Hoge Raad van 11 september 1957, B.N.B. 1957/279 (blz. 35/36) echter brengt er toe de terugbetalingen te moeten aanmerken als kapitaaluitkeringen uit levensverzekering.

f. Afkoop van een kapitaalverzekering

Bij afkoop van een kapitaalverzekering is bij het volgen van de $^3/_4$–$1^1/_2$ %-methode, met inachtneming van de op het moment van de afkoop verstreken duur der verzekering, het in de polis genoemde verzekerd bedrag uitgangspunt voor de berekening van de intrest.

Bedrag dat grondslag is voor de $^1/_2$–$1^1/_2$ %-methode.

De H.R. bevestigde bij het arrest van 17 oktober 1956, *B.N.B.* 1956/314, dat de betekenis van de in art. 33, lid 4 van het Besluit I.B. 1941 gebruikte term verzekerde som op zichzelf zowel als in het verband, waarin hij in deze bepaling wordt gebruikt, niet toelaat, in geval van afkoop de afkoopsom als verzekerde som aan te merken. Dit werd ook niet in overeenstemming geacht met de bedoeling van de besluitgever voorzover deze uit de in de uitspraak van de Raad van beroep (die de zaak in eerste aanleg had behandeld) vermelde uiteenzetting, zoals die in de Leidraad voorkomt, kan worden afgeleid.

Indien er twee verschillende verzekerde sommen zijn, nl. één bij leven en één bij overlijden, dan moet volgens § 38 van de bij het Besluit I.B. 1941 behorende Leidraad als verzekerd bedrag worden genomen het bedrag of — als er bv. een rente meeverzekerd is — de som van de bedragen, welke uitgekeerd zou(den) worden als de verzekerde op het moment van de afkoop zou zijn overleden (res. van 9 oktober 1942, no. 114, B. no. 7760). Van hoeveel kanten tegen deze uitlegging ook bezwaren zijn geuit: het Departement heeft de in de Leidraad aangegeven richtlijn niet gewijzigd.

In de resolutie van 2 juli 1942, no. 143, B. no. 7704 is de berekening van het intrestbedrag voor verschillende verzekeringsvormen uitgewerkt.

Indien een verzekering bij leven wordt afgekocht is er van een som, welke bij overlijden op het moment van de afkoop zou worden uitgekeerd, geen sprake. In de res. van 18 februari 1943, no. 51, B. no. 7848 is bepaald dat in dit geval het verzekerd kapitaal als verzekerde som in aanmerking moet worden genomen.

Geven wij thans een voorbeeld van intrestberekening volgens beide methoden bij afkoop van een ideaalverzekering.

Afkoop van een ideaalverzekering en vaststelling van het intrestbestanddeel

Stel dat de verzekering een duur heeft van 25 jaar, het verzekerd kapitaal f 15 000 is en de rente 20 % daarvan. Veronderstellen wij

voorts, dat de verschuldigde jaarpremie f 720 is, en dat de afkoopwaarde na 4 jaar f 1010 is.

Bij afkoop na 4 jaar moet het kapitaal, waarnaar bij het volgende $^3/_4$ %-methode het belaste intrestbedrag wordt berekend, gesteld worden op f 15 000 + 21 × f 3000 (de rente) = f 78 000.

Het belaste intrestbedrag is 4 \ $^3/_4$ % van f 78 000 = f 2340 of wel bijna 2 maal het bedrag van de afkoopwaarde der verzekering.

Zou dus de $^3/_4$ %-methode toegepast worden, dan zou dit voor de verzekeringnemer wel zeer nadelig zijn.

Bepaalt men het belaste intrestbedrag volgens de 4 % s.i.-methode dan vindt men f 299,74. Ook dan is echter het belaste intrestbedrag nog respectabel.

Vorsen wij nog wat verder en gaan wij na waar dat — althans voor een deel — in zit, dan komen wij terecht bij de ideaalrente. Deze brengt bij de $^3/_4$ %-methode het bedrag waarover die $^3/_4$ % berekend moet worden, flink omhoog, maar ook bij de 4 % s.i.-methode legt de rente gewicht in de schaal omdat een deel van de premie uiteraard bestemd is voor het (ideaal)rentedeel der verzekering.

Dat hier fiscaal wel iets rammelt, wordt duidelijk als men bedenkt, dat de ideaalrente op zichzelf verzekerd, niet afkoopbaar is, omdat ze geen afkoopwaarde heeft; bij ontijdige beëindiging behoort ze dus niet de aanleiding te zijn tot het heffen van inkomstenbelasting over een slechts te becijferen intrestbestanddeel.

Het voorgaande leidt tot de conclusie dat het fiscaal meer bevrediging zou schenken als bij tussentijdse beëindiging ener verzekering door afkoop, bij de berekening van het belaste intrestbedrag nóch bij de ene nóch bij de andere methode een eventueel aan die verzekering gekoppelde of daarin verwerkte erfrente mee zou worden geteld, indien de rente, op zichzelf staand verzekerd, bij tussentijdse beëindiging der verzekering (omdat de afkoopwaarde nihil is) niet tot het heffen van inkomstenbelasting kan leiden.

Eerst premievrijmaken en dan afkopen heeft geen effect.

Dat bij tussentijdse beëindiging van een kapitaalverzekering door afkoop, het intrestbedrag volgens de $^3/_4$—1$^1/_2$ %-methode over het op dat moment bij overlijden verzekerd kapitaal moet worden berekend, kan niet worden ontgaan door de verzekering eerst premievrij te maken (met uiteraard een lager verzekerd kapitaal bij overlijden) en dan af te kopen. De intrestberekening zou dan gaan over het lagere kapitaal. Art. 10 lid 4 van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 bepaalt nl. dat als een polis na 1 januari 1941 geheel of gedeeltelijk premievrij is gemaakt zonder storting, het bedrag van de interessen, bedoeld bij art. 33 lid 4, als volgt wordt berekend:

a. voor de jaren van 31 december 1940 of van latere datum der verzekering af, tot en met het jaar, waarin de polis geheel of gedeeltelijk premievrij gemaakt wordt: over het bedrag, dat de verzekerde soms uitmaakte voordat de polis premievrij werd;

b. voor de volgende jaren: over de verlaagde verzekerde som.

Wordt echter een polis geconverteerd, d.w.z. gedurende de looptijd omgezet in één, waarbij een hoger, eventueel lager kapitaal is verzekerd dan het kapitaal dat eerst was verzekerd dan kan de premievrijmakingsresolutie geen toepassing vinden. Vindt een uitkering, heeft een afkoop plaats van een verzekering met verlaagd verzekerd kapitaal dan wordt het intrestbestanddeel berekend van het verzekerd bedrag, dat tot uitkering komt of dat ten tijde van de afkoop in de polis is vermeld. Is het verzekerd kapitaal gedurende de looptijd verhoogd, dan betekent dit, wat de toepassing van de $^3/_4$ of $1^1/_2$ % intrestmethode betreft, fiscaal nadeel. Conversie.

g. Afkoop van een lijfrenteverzekering

In de regel is afkoop van een zuivere lijfrenteverzekering niet mogelijk. Wél afkoopbaar zijn lijfrenteverzekeringen waaraan een uitkering bij overlijden is gekoppeld; eveneens zijn afkoopbaar de kapitaalverzekeringen, welke van de lijfrenteclausule zijn voorzien.

Art. 36 lid 1 Besluit I.B. 1941 verklaart tot de bestanddelen van het onzuiver inkomen te behoren onder meer afkoopsommen ter vervanging van al dan niet ingegane periodieke uitkeringen. Daarmee wordt elk bedrag, ter zake van het vervallen van een al of niet ingegane lijfrente ontvangen, in de sfeer van de belastingheffing getrokken, zij het dan dat de belasting op verzoek naar het bijzondere tarief van art. 48 wordt berekend.

h. Premievrijmaking

Indien een kapitaal- of lijfrenteverzekering premievrij wordt gemaakt dan wel onverminderd of automatisch wordt voortgezet, zijn dit niet handelingen, bij welke als zodanig de fiscale factor een rol speelt. Het premievrij maken kan er echter niet toe leiden dat het *verlaagde* verzekerd kapitaal de *enige* grondslag wordt voor de berekening van het intrestbestanddeel volgens de $^3/_4$—$1^1/_2$ %-methode.

3. *Niet voor intrestbepaling in aanmerking komende kapitaalverzekeringen*

Art. 33 lid 2 verklaart art. 31 niet van toepassing indien uitsluitend verzekerd is een kapitaal bij overlijden mits: **Het intrestbestanddeel in de uitkering niet belast.**

1°. het kapitaal niet meer dan f 200 bedraagt of

2°. de uitkering uitsluitend verschuldigd is bij overlijden vóór het bereiken van een bepaalde leeftijd, lager dan 55 jaren en de overeenkomst niet in verband staat met een andere verzekering, welke bij dezelfde verzekeraar op hetzelfde leven is gesloten, en voorts geen koopsom is gestort.

a. Kleine kapitaalverzekeringen

Verzekerd kapitaal f 200 of minder.

Niet voor intrestbepaling komen in aanmerking de zg. kleine verzekeringen en dan slechts die met een kapitaal van f 200 of lager.

Deze bepaling is niet duidelijk.

Gaat het om f 200 per verzekerde, zodat slechts een totaal verzekerd bedrag ad f 200 vrij is, gaat het om f 200 per polis, zodat als iemand tien verschillende overlijdenspolissen heeft lopen toch de vrijstelling geldt, óf gaat het om f 200 per begunstigde, zodat indien een polis van f 1000 verzekerd kapitaal aan vijf begunstigden wordt uitgekeerd voor elk van die begunstigden de vrijstelling geldt?

Art. 31 lid 1 onder 4° wil de interessen belasten, begrepen in kapitaaluitkeringen uit levensverzekering.

Art. 33 lid 2, 1° geeft aan dat art. 31 lid 1 onder 4° niet van toepassing is indien uitsluitend een kapitaal bij overlijden is verzekerd en dit kapitaal niet meer bedraagt dan f 200.

Brengt men deze twee voorschriften met elkaar in verband dan komt men tot de slotsom dat de intrest niet wordt belast als het verzekerd kapitaal van de uitkeringen niet meer bedraagt dan f 200. Aldus bezien zou het dus gaan om f 200 per verzekerde.

De Leidraad echter geeft steun aan de opvatting dat het zou kunnen gaan om f 200 per begunstigde. Immers met betrekking tot art. 33 lid 2 onder 1° wordt gezegd dat het kapitaal bij overlijden, dat verzekerd is op hetzelfde leven niet méér mag bedragen dan f 200, dat wil zeggen niet meer dan f 200 *voor dezelfde belastingplichtige* (begunstigde), ongeacht hoeveel polissen en hoeveel verzekeraars er in het spel zijn. Hieruit blijkt wel dat de samensteller van de Leidraad zich heeft ingesteld op het bedrag dat de belastingplichtige ten gevolge van het overlijden van de verzekerde ontvangt.

Deze — ruime — interpretatie is te meer aanvaardbaar omdat ze tot een eenvoudige wetstoepassing zou leiden.

b. Risicoverzekeringen

Niet belast voor intrest zijn de zg. risicoverzekeringen, met name die, waarbij één uitkering is bedongen mits de verzekerde overlijdt vóór hij 55 jaar is (tijdelijke verzekering bij overlijden). Het niet-

belast-zijn houdt geen verband met de grootte van het verzekerd kapitaal (dit kan wel f 100 000 zijn!).

Wil een risicoverzekering niet voor het belasten van het intrestbestanddeel in aanmerking komen, dan mag ze, bv. door polissplitsing, niet in verband staan met een andere verzekering bij dezelfde verzekeraar. **Voorwaarden voor de vrijstelling van risicoverzekeringen.**

Het verband tussen polissen dient te worden aangenomen, zo is in de Leidraad aangegeven, indien zij, afgezien van de begunstiging, risico's dekken welke elkander aanvullen. Hierbij te denken aan een polis, waarbij een uitkering bij in leven zijn op een bepaalde datum is verzekerd en een polis, waarbij een uitkering bij overlijden vóór die datum is verzekerd, als dit althans is een datum welke ligt vóór dat de verzekerde de 55-jarige leeftijd heeft bereikt.

De vrijstelling kan wel worden bereikt als de verzekeringen bij verschillende verzekeraars zijn ondergebracht.

4. *Vervreemding (schenking) van een polis van levensverzekering*

Het Besluit I.B. 1941 zélf regelt niet de fiscale gevolgen van een vervreemding van een polis van levensverzekering. Onder vervreemding van een polis is te verstaan het overdragen, tegen contraprestatie (verkoop) of om niet (schenking), door de verzekeringnemer van de rechten, welke hij aan de polis kan ontlenen. De nieuwe verzekeringnemer, op wien gewoonlijk ook de premiebetaling overgaat, treedt daarbij in zijn rechten.

Bij vervreemding kan het óf om een polis van kapitaalverzekering óf om een polis van lijfrente gaan. Bij de eerstgenoemde gaat het om het belasten van een intrestbestanddeel; bij de tweede om het, al of niet, ingevolge art. 36 van het Besluit belasten van de gehele opbrengst of geldswaarde.

a. Polis van kapitaalverzekering

De Leidraad geeft in § 41 aan dat bij het redigeren van art. 36 niet is gedacht aan het geval dat een polis van levensverzekering, bij welke de aanwijzing van de(n) begunstigde(n) nog niet onherroepelijk is geworden en op welke polis te zijner tijd art. 33 lid 4 van toepassing zal kunnen zijn, wordt vervreemd. Met dit geval staat gelijk het geval, dat een polis met reeds onherroepelijke begunstiging wordt vervreemd. **Vervreemding (verkoop).**

Volgens de Leidraad zal het beginsel van art. 31 lid 4, in verband met de artt. 33 en 36 tot de oplossing leiden, welke het meest past in de systematiek van het Besluit. Bij polissen van kapitaalverzekering

moet het gehele intrestbestanddeel, dat te zijner tijd op de voet van art. 33 lid 4 belastbaar zal (kunnen) zijn, als „andere lopende termijn van opbrengst" in de zin van art. 31 lid 4 worden beschouwd.

Het verkochte lopende intrestbestanddeel is voor de verkoper een inkomst uit de polis, terwijl het voor de koper tot de „kosten van verwerving" behoort, welke in het jaar van de aankoop vallen, tenzij hij zou verzoeken de aftrek te verschuiven naar het jaar, waarin hij de gerijpte vrucht zal genieten.

Zó opgezet is de regeling voor de intrestverrekening bij een verkoop, waarbij de intrest, begrepen in de verkoopprijs, door de koper aan de verkoper wordt vergoed, aanvaardbaar.

Vervreemding (schenking).

De Leidraad (§ 41) bepaalt voor schenking, dat deze — in formele zin zowel als in enkel materiële zin — ook onder vervreemding valt.

En toch is er tussen verkoop en schenking een principieel verschil omdat er bij schenking niets op tafel komt. Niettemin wordt in de Leidraad aangegeven dat bij vervreemding om niet de waarde van het geschonkene in de plaats van de koopsom treedt en dat in de zin van art. 15 lid 2 de fictieve koopsom geacht moet worden te zijn verrekend op het ogenblik van de schenking. Aldus wordt het belasten van de intrest bij schenking gemotiveerd.

Standpunt Leidraad niet houdbaar.

Het standpunt dat de Leidraad inneemt lijkt niet houdbaar: wij kunnen daarvoor naar het eerder besproken arrest H.R. van 8 januari 1947, B. no. 8260 verwijzen (zie blz. 86).

De H.R. stelde onder meer vast, dat bij het schenken van bepaalde vermogensbestanddelen er geen sprake is van een overdrachtsprijs.

Voor het geval, dat ons bezighoudt, is in het kader van het Besluit I.B. belastingheffing niet mogelijk. Want wil bij de vervreemder de belasting geheven kunnen worden dan moet toch altijd aan één van de criteria van art. 15 lid 1 onder 1°—4° zijn voldaan, nl. dat de inkomsten worden beschouwd als te zijn genoten zodra zij zijn ontvangen of verrekend, vorderbaar en tevens inbaar zijn, ter beschikking van de belastingplichtige gesteld of rentedragend geworden. Bij schenking geldt niet één dezer criteria; de Leidraad dwaalt te ver van de grondbeginselen van het Besluit af als voor de verkrijger wordt gesteld dat „de fictieve koopsom in de zin van art. 15. lid 2 geacht moet worden te zijn verrekend".

Het voorgaande moge bevestiging vinden in het arrest van 16 september 1953, *B.N.B.* 1953 220. De Hoge Raad stelde, in het algemeen, o.m. vast dat een inkomst vorderbaar is wanneer er een recht op dadelijke betaling bestaat, dus dat het betreffende bedrag met vrucht in rechten kan worden opgevorderd en dat echter daarenboven de inkomst inbaar moet zijn, dat wil zeggen dat, als de schuldeiser zulks

zal verzoeken, zonder verder verwijl betaling door de schuldenaar zal plaatsvinden.

In een later arrest, dat van 9 februari 1955, *N.B.B.* 1955/126, waarin het handelde om het al of niet belasten van de speculatiewinst bij de verkoop, op 26 mei 1948, van een perceel met levering en betaling drie maanden na waarschuwing door de verkoper, in elk geval vóór of op 1 juni 1968, stelde de H.R. vast dat de koopsom in 1948 niet vorderbaar was en de winst evenmin op enigerlei andere in art. 15 van het Besluit I.B. 1941 voorziene wijze kon worden beschouwd in 1948 te zijn genoten.

Het is duidelijk dat het met toepassing van de zienswijze van de Hoge Raad de belastingadministratie zwaar zal vallen om bij de schenking van een polis van kapitaalverzekering met vrucht tot het bij de schenker belasten van een intrestinkomen te geraken.

b. Polis van lijfrente

Vervreemding tegen contraprestatie (verkoop).

Bij vervreemding van een polis van lijfrente tegen contraprestatie wordt bij de vervreemder de volle overdrachtsprijs volgens art. 36 lid 1 belast; de belasting wordt op verzoek volgens het anti-progressietarief van art. 48 berekend.

De verkrijger kan de koopsom niet ten volle als „kosten van verwerving" in aftrek van zijn inkomen brengen maar wordt in de aftrek beperkt tot de limiet van art. 16. Derhalve kan de koop van een lijfrente voor de koper fiscaal gauw een onvoordelige transactie zijn. Geleidelijke vervreemding zal uitkomst brengen.

Vervreemding om niet (schenking).

Uit de aanwijzingen in de Leidraad (§ 41) is af te leiden, dat de richtlijn, welke voor de intrestverrekening bij de schenking van een kapitaalverzekering is gegeven, onveranderd toepassing zal vinden bij schenking van een lijfrente; derhalve de geldswaarde belasten, welke de lijfrentepolis heeft. Consequent zou dan zijn dat, al past dit niet in de redactie van art. 16 (persoonlijke verplichting), voor de begiftigde bij schenking aftrek volgens art. 16 mogelijk zou zijn.

Maar zelfs al zou het met steun van de Leidraad misschien mogelijk zijn er een aftrek wegens een persoonlijke verplichting in de vorm van „premiën voor lijfrenten" door te krijgen, de bijtelling bij de schenker zal in bedrag veelal de aftrekpost ver te boven gaan!

Ook ten aanzien van het belasten van de geldswaarde bij schenking van een lijfrentepolis lijkt het standpunt, dat in de Leidraad wordt verdedigd, niet houdbaar.

Immers er zijn:

1°. de tekst van art. 36 van het Besluit;

2°. het arrest van de Hoge Raad van 8 januari 1947, B. no. 8260;

3°. de aanschrijving van 25 januari 1950, no. 157, B. no. 9072.

4°. de arresten van 16 september 1953, *B.N.B.* 1953/220, 27 januari 1954, *B.N.B.* 1954/101, 9 februari 1955, *B.N.B.* 1955/126.

Ad 1°. Voor zover de tekst van art. 36 van het Besluit zou moeten dienen tot staving van de belastingheffing over de geschonken geldswaarde der lijfrente zou de schenking gezien moeten worden als de toekenning van een afkoopsom ter vervanging van een al dan niet ingegane periodieke uitkering, in casu van de lijfrente.

Zelfs al zou men de vervreemding-om-niet-gedachte van de Leidraad volgen, dan is er nog niet een *toekenning van een afkoopsom*. Het zal moeilijk zijn om degeen, die de lijfrente geschonken krijgt — fiscaal — te zien als iemand, die een afkoopsom toekent. Want dan eerst zal er bij degeen, die schenkt, inkomstenbelasting over de geldswaarde der lijfrente geheven kunnen worden.

Ad 2°. Hoe de H.R. de schenking fiscaal beziet is eerder — op blz. 86 — aangegeven.

Ad 3°. Hoewel de aanschrijving van 25 januari 1950, no. 157 blijkens de resolutie van 14 november 1956, no. 193 (besproken op blz. 76) door het arrest van 17 oktober 1956 (eveneens besproken op blz. 76) haar betekenis heeft verloren, de inhoud voor zover niet van betekenis voor de toepassing van art. 36, lid 2 van het Besluit I.B. 1941, vraagt toch nog de aandacht nu daarin de mogelijkheid werd erkend een lijfrente niet voor zichzelf maar ten gunste van een derde te bedingen. De resolutie gewaagt er niet van dat, al zou er dan geen inkomstenbelasting ter zake van het stamrecht worden geheven, er dan toch wel inkomstenbelasting geheven zou moeten worden van de geldswaarde van het geschonken recht op de lijfrente.

Ad 4°. Van de hiergenoemde arresten zijn die van 16 september 1953 en 9 februari 1955 reeds besproken (blz. 160 1). Er rest dus nog de bespreking van het „dividendbewijzen"arrest van 27 januari 1954.

De Hoge Raad stelde, meer in het algemeen, vast, dat art. 31, lid 4 van het Besluit I.B. 1941 alleen een regeling geeft voor vervreemding van afzonderlijke dividendbewijzen, van coupons en van andere lopende termijnen van opbrengsten welke onder lid 1 vallen, doch niet voor het geval geschonken is. Bij een vervreemding om niet, aldus de H.R., kan geen sprake zijn van afkoopsommen, schadeloosstellingen of tegemoetkomingen, als bedoeld in art. 36 van het Besluit I.B. 1941.

Nu de Hoge Raad met dit arrest de opvatting van de Leidraad, dat de schenker inkomstenbelasting zou moeten betalen, terzijde heeft gesteld is de gelijke opvatting ten aanzien van het geschonken recht op een lijfrente, zoals die in de Leidraad voorkomt, evenmin houdbaar.

Overigens geldt dat als door een verzekeringnemer de rechten uit een lopende polis van lijfrente om niet worden overgedragen, doch de verplichting tot premiebetaling bij de verzekeringnemer blijft, ook de na de schenking door de schenker betaalde premiën voor hem ingevolge art. 16 aftrekbaar zijn. In dit verband heeft de H.R. bij het arrest van 8 november 1950, B. no. 8887 beslist, dat de aftrek van premiën voor lijfrenten niet beperkt is tot de zodanige, welke door de begunstigde verschuldigd zijn.

5. *Omzetting van een verzekering*

a. Omzetting (conversie) van een verzekering in een andere van gelijke grondvorm

Geen inmenging van het Besluit I.B. 1941 bij omzetting van een verzekering in één van dezelfde grondvorm.

Art. 10, lid 1 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 bepaalt dat als er niets anders gebeurt dan het door de verzekeraar afgeven van een nieuwe polis de tweede overeenkomst als een voortzetting van de eerste wordt beschouwd.

Indien derhalve een kapitaalverzekering wordt geconverteerd in een andere kapitaalverzekering, dan telt voor het vaststellen van het intrestbedrag volgens de $^3/_4$ — $1^1/_2$ %-methode de duur van de oude verzekering ook mee en is verder het verzekerd kapitaal van de nieuwe verzekering uitgangspunt voor de berekening. Dit brengt mee, dat bij een conversie in een verzekering met lager verzekerd kapitaal het — hogere — verzekerd kapitaal van de oude verzekering niet in aanmerking wordt genomen.

De reservewaarde van de oude kapitaalverzekering, die op de nieuwe wordt overgebracht, wordt voor de toekomstige intrestberekening niet beschouwd als het *storten* van een koopsom (voor de nieuwe kapitaalverzekering). Gaat de nieuwe verzekering ook tegen premiebetaling verder dan blijft het een premiebetalende verzekering.

Wordt een lijfrenteverzekering in een andere lijfrenteverzekering omgezet, dan komt hierbij evenmin fiscale inmenging te pas.

b. Omzetting van een kapitaalverzekering in een lijfrenteverzekering

Wél inmenging bij omzetting van een kapitaalverzekering in een lijfrenteverzekering, evt. plaatsing van „de" lijfrenteclausule.

Voor de omzetting van een kapitaalverzekering in een lijfrenteverzekering — en hiermee staat het plaatsen van de lijfrenteclausule op één lijn (blz. 37) — geeft art. 10 lid 3, onder *a* en *b*, van de Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 aan dat als koopsom van de tweede verzekering wordt beschouwd het bedrag, dat de verzekeraar ter zake van het sluiten van de tweede verzekering zou hebben ontvangen zo de eerste verzekering niet had bestaan en de verzekerde, wat betreft zijn gezondheidstoestand, voor de tweede verzekering op dezelfde

voet was aangenomen als voor de eerste het geval is geweest. En verder onder *b*: dat als uitkering op de eerste verzekering wordt beschouwd het zo juist aangegeven bedrag, vermeerderd met hetgeen de verzekeraar in geld betaalt of verminderd met hetgeen hij in geld ontvangt.

Met het voorgaande ligt voldoende vast, dat de omzetting moet worden beschouwd als het afkopen van de eerste verzekering en het aangaan van de tweede verzekering.

Voor de kapitaalverzekering wordt het intrestbestanddeel belast op de voet van de artt. 33 lid 4, en 60 lid 5. Bij toepassing van art. 33 lid 4 wordt de intrest ook hier berekend over de verzekerde som (res. 11 juni 1942, no. 82, B. no. 7664).

Voor de lijfrenteverzekering geldt de maximale aftrek van art. 16.

c. Omzetting van een lijfrenteverzekering in een kapitaalverzekering

Omzetting van een lijfrenteverzekering in een verzekering, welke niet een lijfrenteverzekering is (intrekking van „de" lijfrenteclausule).

Een lijfrenteverzekering kan worden omgezet (geconverteerd) in een kapitaalverzekering.

Is een kapitaalverzekering van de lijfrenteclausule voorzien, dan is het niet vereist dat de verzekering daarvan blijft voorzien totdat het verzekerd kapitaal tot uitkering komt.

Gedurende de looptijd der verzekering is de verzekeringnemer bevoegd aan de verzekeraar te verzoeken de lijfrenteclausule van de polis te verwijderen. De intrekking komt er op neer dat de kapitaalverzekering, die met een lijfrente is gelijkgesteld, een kapitaalverzekering zonder meer wordt.

Zowel de conversie als de intrekking hebben fiscale gevolgen. Er vindt plaats wat in art. 10, lid 2 van de Uitvoeringsresolutie 1953 wordt aangeduid met de omzetting van een lijfrenteverzekering in een verzekering, welke niet een lijfrenteverzekering is. In dit geval dient de omzettingswaarde, die de lijfrenteverzekering heeft, bij het inkomen van de verzekeringnemer te worden geteld. Deze omzettingswaarde, welke ingevolge de regel in het 3de lid van art. 10 van de Uitvoeringsresolutie wordt vastgesteld (zie blz. 163), wordt als uitkering ineens op de lijfrenteverzekering beschouwd. De belastbaarheid van deze uitkering volgt uit art. 36, lid 1, 1°–*a* van het Besl. Ink.bel. 1941, volgens hetwelk tot de bestanddelen van het onzuiver inkomen mede behoren onder meer afkoopsommen, toegekend ter zake van te derven niet ingegane periodieke opbrengsten en andere opbrengsten of inkomsten.

Is dan de kapitaalverzekering tegen koopsom aangegaan?

De vraag rijst of de kapitaalverzekering met het oog op de toekomstige intrestberekening geacht moet worden mede tegen koopsom te zijn aangegaan.

De algemene opvatting (zie bv. „*De Vakstudie*" art. 33, aantekening 20) is dat dit wél het geval is: het enkele intrekken dus van de lijfrenteclausule, dat de lijfrenteverzekering tot een kapitaalverzekering maakt, zou meebrengen, dat te zijner tijd het intrestbestanddeel bij het volgen van de eerste methode naar $1^1/_2$ % zou moeten worden berekend.

Het wil ons voorkomen dat zij, die de kapitaalverzekering als koopsompost aanmerken, daarbij twee dingen over het hoofd zien. In de eerste plaats, dat art. 33 lid 4 van het Besluit I.B. alleen die verzekeringen in het $1^1/_2$ %-tarief brengt, waarvoor een koopsom is *gestort*. En in de tweede plaats dat de strekking van art. 10 lid 3 der Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 niet verder gaat dan een *regeling voor de omzettingen* te geven. Dat daarbij een bedrag wordt aangegeven, dat als koopsom — let wel: niet als *gestorte* koopsom — wordt beschouwd, moet alleen in het licht van de *omzetting* worden gezien en niet tevens om de verzekering daarmee meteen maar tot koopsompost te maken met alle fiscale gevolgen daaraan verbonden. Bij de omzetting is de koopsom van de nieuwe kapitaalverzekering slechts een rekengrootheid en niet een in feite gestorte.

Niet genoeg kan er op gewezen worden dat voor de intrestberekening waarbij het percentage $1^1/_2$ moet worden toegepast, in art. 33 lid 4 is aangegeven dat daarvoor die verzekeringen in aanmerking komen, waarvoor een koopsom is *gestort*.

Met betrekking tot de intrekking van de lijfrenteclausule zal ook reeds daarom aan de bepaling van art. 10 geen verdere strekking dan nodig is voor de fiscale behandeling van het feit van de intrekking gegeven behoren te worden omdat de desbetreffende verzekering verzekeringtechnisch een kapitaalverzekering (voorzien van de lijfrenteclausule) *was* en een kapitaalverzekering (niet voorzien van de lijfrenteclausule) *is gebleven*.

Zou men voor de omzetting het percentage $1^1/_2$ toch willen verdedigen door te stellen dat de looptijd van de nieuwe kapitaalverzekering dan ook zoveel korter is dan de looptijd van beide verzekeringen samen, dan ziet men daarbij over het hoofd dat er op het moment, dat de looptijd van de eerste verzekering een einde neemt, een totale fiscale afrekening heeft plaatsgehad. Immers bij de omzetting is *de gehele* geldswaarde belast. Van enig voordeel omdat door de omzetting het tijdvak wordt verkort, waarover de intrest wordt berekend, kan dus niet worden gesproken.

Schenkingen.

Indien enige kapitaaluitkering ten laste van de bevoordeelde met schenkingsrecht is belast, terwijl de begunstigde ook inkomstenbelasting is verschuldigd over het in de uitkering begrepen intrestbestanddeel, dan is daar art. 33 onder 9° der Successiewet 1956 dat bepaalt dat geen schenkingsrecht wordt geheven van verkrijgingen door iemand te wiens laste daarover inkomstenbelasting of een voorheffing van die belasting wordt geheven.

Het intrestbestanddeel blijft dus — zijnde aan de heffing van inkomstenbelasting onderworpen — buiten de heffing van schenkingsrecht.

Zou via levensverzekering het recht op een lijfrente worden geschonken dan wordt van het stamrecht wél schenkingsrecht geheven omdat voor de verkrijger het stamrecht niet aan inkomstenbelasting is onderworpen.

Verkrijgingen van kapitaaluitkeringen uit levensverzekering: het intrestbestanddeel dubbel belast.

Bij elke verkrijging ten gevolge van het overlijden is het ook weer de begunstigde, die belast wordt voor de in de uitkering begrepen intrest. Bovendien wordt van de verkrijging ook successierecht geheven.

Anders dan aanvankelijk in het ontwerp van wet was opgenomen, is in de nieuwe Successiewet evenmin als dit in de oude wet het geval was niet een aan die van art. 33 onder 9° overeenkomstige bepaling opgenomen met betrekking tot de met inkomstenbelasting belaste verkrijgingen.

Wat zijn daarvan de consequenties?

Dat van de in de uitkering begrepen intrest zowel inkomstenbelasting als successierecht worden geheven.

De resolutie van 8 januari 1945 geeft een richtlijn.

In de res. van 8 januari 1945, no. 1, *P.W.* no. 14 915, gaat het weliswaar niet om de intrest, in de uitkering begrepen, doch om de gehele uitkering, maar toch kan o.i. de daarin voor de *gehele* uitkering gegeven richtlijn evengoed voor de in de uitkering begrepen intrest gelden.

Het geval, in de resolutie aan de orde gesteld, betreft een uitkering, welke hoewel uiteraard met successierecht belast, ook aan inkomstenbelasting was onderworpen, omdat de uitkering, die de erfgename (zusterskind) van een werknemer uit hoofde van een pensioenregeling kreeg, voor haar loon was. Het ging nu niet om de vraag of één van de heffingen zou terugtreden maar om de vraag of de op de uitkering drukkende inkomstenbelasting op het bedrag van de verkrijging in mindering kon worden gebracht. De inspecteur en met hem de ad-

ministratie waren van oordeel dat de op de uitkering drukkende inkomstenbelasting niet op de uitkering in mindering kon worden gebracht. De aanslag in de inkomstenbelasting was h.i. een aanslag, die de erfgenaam betrof en aan deze was opgelegd en niet aan de erflater. Het was derhalve geen schuld van de boedel. Wel konden naar de mening van de inspecteur de successierechten worden aangemerkt als kosten van verwerving van de uitkering en als zodanig voor de heffing van de inkomstenbelasting worden afgetrokken. De inspecteur verwees hiervoor naar het arr. H.R. 17 mei 1944, B. no. 7865.

Standpunt H.R.

De Hoge Raad heeft bij het zo juist genoemde arrest nl. ten aanzien van de ten sterfdage lopende intrest op een geërfde vordering beslist, dat het daarop drukkende successierecht en de boedelkosten een uitgave vormen, die aan de verkrijging van het dan reeds verschuldigde intrestbedrag voor de verkrijger is verbonden en als zodanig als kosten van verwerving van het later aan de verkrijger terzake toevloeiende inkomen valt te beschouwen.

De administratie achtte in verband met het zo juist genoemde arrest evenmin termen aanwezig om met betrekking tot de heffing van het successierecht enige tegemoetkoming te verlenen in de vorm van kwijtschelding of anderszins.

Past men het in het arrest door de H.R. ingenomen standpunt toe op het met successierecht belaste en aan inkomstenbelasting onderworpen intrestbestanddeel in de kapitaaluitkering uit levensverzekering, dan komt men tot de slotsom dat het over het intrestbestanddeel verschuldigde successierecht als kosten van verwerving in mindering van het bedrag van het intrestbestanddeel moet kunnen worden gebracht.

Voor legaten en erfstellingen aan werknemers een ruimer standpunt.

De res. van 13 juli 1944, no. 3, B. no. 8147, geeft met betrekking tot legaten en erfstellingen aan werknemers, waarbij ook successierecht en inkomsten(loon)belasting kunnen samentreffen, een beter hanteerbare oplossing.

Met toepassing van art. 59 onder 4° van het Besluit I.B. 1941 en van art. 31 lid 1 letter *c* van het Besluit L.B. 1940 bepaalt de Secretaris-Generaal dat legaten en erfstellingen aan werknemers in de zin van deze Besluiten *niet* als opbrengst van dienstbetrekking tot het inkomen van de werknemers worden gerekend.

Het successierecht gaat dus vóór, de loon-(inkomsten)belasting treedt terug. Merkwaardig is dat in geval van schenking het schenkingsrecht vervalt en de heffing van loon- eventueel inkomstenbelasting dóórgaat.

Uitdrukkelijk zij er op gewezen, dat de resolutie geenszins eenzelfde regeling inhoudt voor de gevallen waarin een intrestbestanddeel dub-

bel belast zal worden maar toch kan ze er misschien toe bijdragen, dat in bepaalde gevallen een overeenkomstige regeling zou kunnen worden getroffen. Dit te meer omdat een bepaling, volgens welke van het recht van successie is vrijgesteld hetgeen wordt verkregen door iemand, te wiens laste over die verkrijging inkomstenbelasting of een voorheffing van die belasting wordt geheven, die — onder art. 32, 10° — in het oorspronkelijke ontwerp was opgenomen, uiteindelijk niet in de wet 1956 is gekomen. Thans staat men dus weer voor de vraag hoe moet worden gehandeld als een met successierecht belaste verkrijging geheel of ten dele ook onder de inkomstenbelasting valt. In de toelichting op de wijziging van het ontwerp, waarbij art. 32, 10° kwam te vervallen, is opgemerkt dat even goed verdedigbaar zou zijn het achterwege laten van de heffing van inkomstenbelasting en dat dit om praktische redenen zelfs de voorkeur verdient aangezien de heffing van successierecht anders afhankelijk zou zijn van de vraag of al dan niet inkomstenbelasting wordt geheven, wat vertraging bij de vaststelling van het successierecht ten gevolge zou hebben. Met dit oogmerkt is de bepaling geschrapt. Daarmee is het voorkomen van dubbele belasting dus overgelaten aan de regeling van de inkomstenbelasting.

Wat kan in het kader van de inkomstenbelasting worden gedaan?

Gelijk de zo juist besproken resolutie van 13 juli 1944, no. 3 aangeeft, het is de toepassing van art. 59 onder 4° van het Besluit I.B. 1941, die uitkomst kan brengen. Hoewel de resolutie van 13 juli 1944 betrekking heeft op legaten en erfstellingen aan werknemers en het thans gaat om uitkeringen, die voor de verkrijger geheel of ten dele inkomen zijn, met Y. D. C. VAN DUYN (*W.P.N.R.* van 11 december 1954, no. 4377 en van 2 maart 1957, no. 4481) mag worden aangenomen dat ook in deze gevallen op billijkheidsoverwegingen de resolutie toepassing zal vinden.

Ziet men de verkrijging van een uitkering uit levensverzekering als een optelsom van een verkrijging van een kapitaalsom en verder van een — geaccumuleerde — intrestsom, dan zal het over de intrestsom te heffen successierecht voor de inkomstenbelasting behoren terug te treden dan wel de inkomstenbelasting voor het successierecht.

HOOFDSTUK IV

DE VERZORGING

§ 1. DE VERZORGING DOOR MIDDEL VAN EEN KAPITAALUITKERING

1. *De kapitaaluitkering*

Of men met een direct na het overlijden dan wel met een op een toekomstig tijdstip (na het overlijden) vorderbare kapitaaluitkering uit levensverzekering te doen heeft, een kapitaaluitkering op zichzelf waarborgt nog geen verzorging. De verzorgde staat voor de vraag óf het kapitaal op te souperen óf het te beleggen óf er een lijfrente voor te kopen.

Het kapitaal opsouperen.

Opsouperen van het kapitaal heeft weinig fiscale consequenties: de intrest, gekweekt met de — tijdelijke — belegging, is inkomen; de waarden, waarin het kapitaal is belegd, geschat naar de verkoopwaarde, eventueel geldswaarde, zijn vermogen in de zin der wet.

Het kapitaal beleggen.

Indien het kapitaal wordt belegd om uit de opbrengst van de beleggingen het levensonderhoud te financieren, zal bij de keuze van de belegging het onroerend goed enige voorkeur kunnen hebben omdat fiscaal daarbij een rol speelt, dat van de bruto-opbrengst bij alle lasten en kosten veelal ook een afschrijving van met ingang van het kalenderjaar 1955: 15 % van de bruto-huur in aanmerking kan worden genomen (art. 3 Uitvoeringsresolutie I.B. 1953 gewijzigd bij Beschikking van 24 augustus 1955, no. 109, opgenomen in de *Staatscourant* van 26 augustus 1955, no. 165). Zelfs al zou de verkoopwaarde van het onroerend goed ten gevolge van de economische omstandigheden stijgen, de afschrijving, welke een waardevermindering ten gevolge van het gebruik tot uitdrukking beoogt te brengen, gaat desondanks door.

Het kapitaal omzetten in een lijfrente.

Omzetten van het kapitaal in een lijfrente is in het algemeen fiscaal nadelig. De koopsom, betaald voor de lijfrente, is beperkt aftrekbaar (art. 16 Besluit I.B. 1941); de lijfrentetermijnen worden ten volle als inkomen belast.

Hoewel de kapitaalsom op deze wijze besteed, ook wordt opgesoupeerd, zij het dan in een minder duidelijke vorm, van het begin af dat

er sprake was van heffing van inkomstenbelasting, is altijd de gehele lijfrente als inkomen beschouwd en als zodanig belast. Nog heden ten dage wordt het ten volle belasten van de lijfrente door velen niet als onbillijk gevoeld omdat, zo pleegt men dat dan te motiveren, in het rechtsbewustzijn van het volk de gedachte leeft, dat tot het „inkomen" ook de lijfrenten behoren. Een lijfrente, waarvan men leeft, wordt, zo redeneert men, zó duidelijk als inkomen gevoeld, dat niemand het als een bezwaar voelt dat ze dan ook als inkomen wordt belast.

De premie-aftrek van art. 16 poogt wel aan het principieel onjuiste, dat in het ten volle belasten ligt, tegemoet te komen maar mist toch te vaak — in al die gevallen, waarin een kapitaal wordt besteed tot aankoop van een lijfrente — effect dat men van een bevredigende regeling zou moeten spreken (zie verder blz. 180).

Voorts wordt het recht op de lijfrente, behoudens de vrijstelling van art. 6 onder *c* Wet Verm.bel., tot het belaste vermogen gerekend.

2. *Aankoop van lijfrente gecontracteerd, doch kapitaal gewenst*

De lijfrenteclausule van art. 4 Uitv. res. I.B. 1953.

Indien een kapitaalverzekering van de zg. lijfrenteclausule is voorzien, betekent dit dat het verzekerde kapitaal door de begunstigde uitsluitend moet worden aangewend tot aankoop van één of meer lijfrenten.

Als het zover is dat de verzekeraar moet uitkeren dan komt het maar al te vaak voor dat de belanghebbende verzoekt toch maar het kapitaal te mogen ontvangen omdat hij geen lijfrente wil.

Het maakt verschil of de belanghebbende is:

1°. de verzekeringnemer zélf;

2°. de door de verzekeringnemer aangewezen begunstigde.

De verzekeringnemer, als de begunstigde, wenst contanten in plaats van lijfrentepolissen.

De verzekeringnemer, die als uitkering van een verzekering bij leven in plaats van lijfrentepolissen het verzekerd bedrag in contanten zou willen ontvangen, moet in het oog houden dat hij altijd tot op een kort voor het moment van expiratie liggend tijdstip gebruik kan maken van zijn recht om de lijfrenteclausule in te trekken. Hoewel bij de omzettingswaarde, welke zo niet geheel dan toch vrijwel gelijk zal zijn aan het verzekerd bedrag, als inkomen behoort te verantwoorden, aan zijn wens om praktisch het gehele verzekerde bedrag in contanten te ontvangen, kan op deze wijze worden voldaan.

Is echter eenmaal het moment van expiratie aangebroken dan kan aan zijn wens niet meer tegemoet gekomen worden. Want zodra de uitkering vorderbaar is heeft de lijfrenteclausule haar werking; ze kan dan niet meer worden ingetrokken: de verzekeringnemer heeft slechts op te geven welke lijfrentepolissen hij wenst te ontvangen.

Alleen indien de verzekeraar daartoe bereid zou zijn, zou ook na de expiratie niet in polissen van lijfrente maar in contanten uitgekeerd kunnen worden; de verzekeringnemer ontvangt dan in plaats van één of meer polissen van lijfrente een bedrag ineens. Dit bedrag behoort hij als een „afkoopsom", bedoeld in art. 36 lid 1 Besluit I.B. 1941 in zijn inkomensaangifte op te nemen.

De begunstigde wenst (bij een overlijdensverzekering) contanten in plaats van lijfrente.

Komt een verzekerd kapitaal terstond na het overlijden van de verzekeringnemer-verzekerde tot uitkering — de gewone overlijdensverzekering, de gemengde verzekering — dan wordt, als de begunstigde (bv. de weduwe) contanten zou willen hebben, de situatie gecompliceerder.

De verzekeraar moet er altijd op bedacht zijn dat het de overleden verzekeringnemer is geweest, die de verzekering in kwestie heeft aangegaan in de vorm en met de lijfrenteclausule, zoals dit uit de polis bij zijn overlijden blijkt. De verzekeraar kan er dus eigenlijk niet in meegaan, dat op verzoek van de begunstigde anders wordt gehandeld dan de polis aangeeft. Alleen indien de verzekeringnemer bij leven te kennen gegeven heeft dat, zo bij zijn overlijden zou blijken dat de begunstigde (bv. de weduwe) het recht op de lijfrente te gelde zou willen maken, hij de verzekeraar bij voorbaat machtigt om aan die wens gehoor te geven, dan kan, zo te zijner tijd de verzekeraar zélf geen bezwaar heeft, een bedrag ineens worden uitgekeerd.

Heeft de verzekeraar zich bovendien bij voorbaat bereid verklaard om eventueel in kapitaal in plaats van in lijfrente uit te keren, dan is de lijfrenteclausule feitelijk een keuze-clausule geworden. Niet uit het oog moet worden verloren dat dan voor de verzekeringnemer de aftrekmogelijkheid van art. 16 Besluit I.B. vervalt en voor de weduwe de bijzondere weduwenvrijstelling niet kan gelden.

Als de begunstigde de verzekeraar bereid zou vinden om, eventueel zonder machtiging, voor het recht op de lijfrente een bedrag ineens uit te keren, dan is in beginsel zowel successierecht als inkomstenbelasting verschuldigd: successierecht van het verkregen recht op de lijfrente; inkomstenbelasting van de „afkoopsom" van de lijfrente. Van een samentreffen van de beide heffingen kan niet worden gesproken omdat eerst van de verkrijging als zodanig successierecht wordt geheven en daarna van de „afkoopsom" van de lijfrente inkomstenbelasting. Wel komt de weduwe voor het successierecht voor de bijzondere vrijstelling in aanmerking.

3. *Het recht op een kapitaaluitkering op termijn*

a. Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk recht

Het ontstaan van het recht op de uitkering.

Uit de jurisprudentie, die zich bezighoudt met het voor de begunstigde ontstaan van het recht op een uitkering (of op een reeks uitkeringen), is af te leiden dat het, hoewel door een andere mening doorkruist, toch wel de geldende opvatting mag heten dat als het om een polis van levensverzekering gaat het recht voor de begunstigde, die de begunstiging niet heeft aanvaard, eerst ontstaat op het moment dat de verzekerde overlijdt dan wel op het moment dat de datum is bereikt waarop bij leven de uitkering is bedongen.

Bij een aanvaarde begunstiging ontstaat het recht op de uitkering(-en) op het moment van het aanvaarden daarvan.

De aard van het recht (onvoorwaardelijk of voorwaardelijk).

Het recht op de uitkering(en) kan onvoorwaardelijk of voorwaardelijk zijn. De betekenis van deze onderscheiding kan het best aan de hand van een voorbeeld duidelijk gemaakt worden. Ontlenen we dit aan de resolutie van 22 februari 1940, no. 58, *P.W.* no. 14 449.

A, overleden te X op 11 oktober 1948, had een zg. ideaalpolis gesloten, krachtens welke zijn weduwe, en bij haar overlijden zijn kinderen recht hadden op een ideaalrente lopende tot 23 mei 1954, en op een kapitaaluitkering vervallend 23 mei 1954.

Voor de weduwe ontstaat bij het overlijden van de verzekerde:

1°. een *onvoorwaardelijk* recht op de ideaalrente, welke rente, krachtens de redactie van de begunstiging in deze polis, voor haar van het leven afhankelijk, dus lijfrente is (ideaalrente gaat bij derdenbeding op de kinderen over);

2°. een *voorwaardelijk* recht op de kapitaaluitkering (bij haar overlijden vóór 23 mei 1954 komt de uitkering door derdenbeding aan de kinderen).

Voor de kinderen ontstaat bij het overlijden van de vader:

1°. een voorwaardelijk recht op de ideaalrente (zij ontvangen de rente op voorwaarde dat de moeder is overleden);

2°. een voorwaardelijk recht op de kapitaaluitkering (ook deze ontvangen zij eerst dan als de moeder is overleden).

Vooruitlopend op hetgeen weldra (blz. 180) zal worden behandeld zij thans reeds opgemerkt dat het voor de waardebepaling van een ingegaan recht op rente-uitkeringen ook voor de vermogensbelasting verschil uitmaakt of de begunstigde een rente heeft verworven die voor hem niet of wel van het leven afhankelijk is. Op blz. 126 is aangegeven welk criterium moet worden aangelegd om vast te stellen of men te doen heeft met een rente die niet of die wel van het leven afhankelijk is; voorts hoe de Hoge Raad met het arrest van 3 januari

1940 in de gangbare opvatting wijziging heeft gebracht en ten slotte welk standpunt de Minister blijkens de resoluties van 15 juli 1941, no. 42 en 6 november 1941, no. 186, P.W. no. 14611 inneemt.

b. Directe afrekening

De begunstigde wenst de toekomstige uitkering(en) vervroegd in één bedrag te ontvangen.

Kan aan de wens van de begunstigde, stelt dat dit de weduwe is, worden voldaan als zij zou vragen het in de toekomst opeisbare verzekerd bedrag eerder te mogen ontvangen, zij het dan tot op de contante waarde verminderd?

In de eerste plaats is er de gehoudenheid voor de verzekeraar om wat betreft het uit te keren bedrag en het tijdstip daarop, te voldoen aan de wensen die de verzekeringnemer, toen hij de verzekering aanging, met het ondertekenen van de aanvraag tot verzekering te kennen heeft gegeven.

Indien de verzekeringsvoorwaarden, waaronder de verzekering is aangegaan, de mogelijkheid openen van bedrag en tijdstip af te wijken, is er ook op dit punt verder geen hinderpaal.

Maar als dat nu niet het geval is en de verzekeringnemer heeft voor directe afrekening geen machtiging gegeven, wat dan?

Als de begunstiging zo is ingekleed dat de weduwe het recht op de kapitaaluitkering voor haar en haar erven heeft verworven (dus onvoorwaardelijk), dan plegen de verzekeraars, hoewel daarmee feitelijk handelend tegen de bedoeling van de verzekeringnemer in, wel aan de wens tot direct uitkeren tegemoet te komen. Immers zij lopen niet de kans dat op het werkelijke tijdstip van uitkeren de een of ander, krachtens zelfstandig recht op de uitkering, zich als begunstigde meldt.

Zou de begunstiging geredigeerd zijn: de weduwe en ná haar overlijden de kinderen, die uit haar huwelijk met de erflater zijn geboren, dan zou uitkering aan de weduwe op een eerder tijdstip mogelijk zijn op voorwaarde dat de opvolgende begunstigden, in dit geval de kinderen, zich daarmee akkoord verklaren en — voor zover er minderjarigen onder zijn — voor deze de goedkeuring van de kantonrechter is verkregen.

c. Inkomsten- en vermogensbelasting

Inkomstenbelasting.

Voor de inkomstenbelasting levert de vordering op tijd geen moeilijkheden op. In het jaar, waarin het bedrag wordt geïncasseerd, moet het daarin begrepen intrestbestanddeel als inkomen worden verantwoord. De grootte van het intrestbedrag wordt bepaald met toepassing van één der beide, eerder besproken methoden.

Vermogensbelasting.

De kapitaaluitkering op termijn moet als vordering voor de ver-

mogensbelasting worden verantwoord door degeen die het recht op de uitkering heeft.

Het feit, dat het recht voor hem onvoorwaardelijk dan wel voorwaardelijk is, is van belang voor de bepaling van de te verantwoorden geldswaarde.

Het onvoorwaardelijke recht op de uitkering wordt gewaardeerd op de contante waarde, op het moment van de aangifte daaraan toe te kennen.

Voor het voorwaardelijke recht valt men voor de waardebepaling terug op het waarderingsvoorschrift van art. 7 E Wet Verm. bel. De waarde moet worden bepaald op de geldswaarde in verband met haar bestemming voor zover deze op de waarde invloed heeft. Beoogd is hiermee aan te geven dat er verschillende factoren zijn die medebepalend zijn voor het vaststellen van de waarde. Wij noemen de kans, dat de voorwaarde vervuld zal worden en het recht voor de schuldeiser betekenis krijgt, de soliditeit van de schuldenaar, de rentestand, de opeisbaarheid enz.

Recht op een kapitaal, dat is voorzien van „een" of van „de" lijfrenteclausule.

De kapitaaluitkering kan voorzien zijn van een lijfrenteclausule volgens welke het leven of de levens is (zijn) aangewezen van hetwelk (welke) de aan te kopen lijfrente(n) afhankelijk moet(en) worden gesteld, maar ook van een lijfrenteclausule, welke meer bekend is als „de" lijfrenteclausule en volgens welke het verzekerd kapitaal niet in contanten wordt uitgekeerd maar uitsluitend in de vorm van één of meer polissen van lijfrente (zie in dit verband de bladzijden 36 en 37).

De op blz. 37 aangehaalde brief van het Departement van Financiën, van welke in de Verzekeringsbode van 7 oktober 1955 melding is gemaakt, geeft aanleiding het volgende vast te stellen.

Is de kapitaaluitkering voorzien van „een" lijfrenteclausule volgens welke vaststaat op welk of op welke levens de lijfrente zal worden gevestigd dan is het recht op de kapitaaluitkering voor de begunstigde in wezen het recht op een niet-ingegane lijfrente. Aldus kan het recht delen in de vrijstelling voor polissen van lijfrente (art. 6 letter *b*, Wet Verm.bel.).

Zou de kapitaaluitkering voorzien zijn van „de" lijfrenteclausule dan is daar het arrest van 24 juni 1953, *B.N.B.* 1953/192, volgens hetwelk een polis van kapitaalverzekering, welke is voorzien van de in art. 4, lid 3 van de Uitvoeringsresolutie Inkomstenbelasting 1953 bedoelde lijfrenteclausule, een polis van kapitaalverzekering blijft. Het recht op het verzekerd bedrag blijft dus, zolang het nog niet geëffectueerd kan worden, het (onvoorwaardelijk of voorwaardelijk) recht op een kapitaal en niet het recht op een lijfrente. Het recht dient dus

gewaardeerd te worden naar de regels geldend voor de waardebepaling van een onvoorwaardelijk resp. voorwaardelijk recht.

§ 2. DE VERZORGING DOOR MIDDEL VAN RENTE-UITKERINGEN

1. *Uitkering ineens in plaats van rente-uitkeringen*

Ook bij rente-uitkeringen kan het voorkomen dat de begunstigde, bv. de weduwe, vraagt om in plaats van de periodieke uitkeringen een bedrag ineens te mogen ontvangen.

De criteria, welke bij het inwilligen van het verzoek een rol moeten spelen, zijn voor de verzekeraar de zekerheid niet te handelen in strijd met de wil van de verzekeringnemer, maar bovenal niet te kort te doen aan allen, die op enig tijdstip, waarop een rentetermijn vervalt, aanspraak zouden kunnen maken op de uitkering.

2. *Inkomstenbelasting*

De belastbaarheid van rente-uitkeringen.

De verzorging door middel van rente-uitkeringen vindt plaats niet alleen door die, op welke het recht ontstaat ten gevolge van het overlijden van een bepaalde persoon (vast aantal uitkeringen na het overlijden, reeks periodieke uitkeringen van het overlijden af tot een bepaalde, vooruitvastgestelde datum — erfrente, opvoedingsrente, ideaalrente —), maar ook, onafhankelijk van leven of sterven, door een vast aantal uitkeringen, ingaande op een bepaalde datum en eindigend op een eveneens vooruitvastgestelde datum — studierente — en ten slotte door rente-uitkeringen, die van het standpunt van de verzekeraar uit afhankelijk zijn van het in leven zijn van één of meer bepaalde personen — lijfrenten —.

Bepalen we ons, in aanpassing aan de indeling van dit hoofdstuk, tot de rente-uitkeringen, van het standpunt van de verzekeraar uit niet-lijfrenten.

Hoe moeten deze renten voor de inkomstenbelasting worden behandeld?

Elke rente-uitkering op zichzelf wordt voor de toepassing van de inkomstenbelasting als een kapitaaluitkering beschouwd. Het doet daarbij niet terzake of degeen die de uitkering ontvangt een ten gevolge van het overlijden of uit kracht van een door hem aanvaarde begunstiging voor hem al of niet van het leven afhankelijk recht op de uitkering heeft verworven dan wel — bij een niet-aanvaarde begunstiging bv. — het recht op de uitkering voor hem eerst wordt geboren op het moment dat de uitkering vorderbaar is geworden. In dit geval heeft de genieter een recht „per termijn".

In al de zo juist gesignaleerde gevallen wordt volgens art. 31 van het Besl. I.B. degeen die de uitkering ontvangt belast voor het in de uitkering begrepen intrestbestanddeel. Ook hier geldt dat dit bepaald kan worden op $^3/_4$ of $1^1/_2$ % per jaar van het bedrag van de uitkering of, als dit tot een lagere uitkomst zou leiden, volgens de 4 % samengestelde intrestmethode.

Het intrestbestanddeel in de renteuitkeringen volgens de 4 % s.i.-methode.

De resolutie van 29 april 1944, no. 58, B. no. 7994, geeft nader aan hoe bij het volgen van de 4 % samengestelde intrest-methode moet worden gehandeld. Indien een erfrente ingaat moeten alle betaalde premiën worden „opgerent" en moet het oprenten niet alleen plaatsvinden ten aanzien van de premiën welke niet tevergeefs zijn betaald. Onder tevergeefs betaalde premiën moet in dit verband worden verstaan het premiegedeelte dat geacht moet worden betaald te zijn met het oog op de mogelijkheid, dat de erfrente, door vroeger overlijden, eerder zou zijn ingegaan. Is dus de erfrente eenmaal ingegaan dan moeten alle premiën geacht worden te zijn betaald voor de werkelijk plaatsvindende uitkeringen.

Voorbeeld van berekening.

Hoe in de praktijk de intrest moet worden berekend wordt in de resolutie met het volgende voorbeeld uitgewerkt.

Verzekering tegen kwartaalpremie aangegaan 1-3-1941, leeftijd 35, duur 25, premiedeel voor de erfrente f 70 van de jaarpremie. Verzekerde overlijdt 12-9-1946 na betaling gedurende 5 jaar en 3 kwartalen.

Erfrente f 250 per 12-9-1946, 12-12-1946 en verder om de drie maanden t/m 12-9-1965 en f 216,67 op 12-12-1965; totaal aan erfrente f 19 466,67.

Opgerente premie in 1946 voor de eerste 5 volle jaren van de duur der verzekering, ontleend aan een rentetafel,
$70 \times 5{,}633 =$ . . . . . f 394,31
Idem voor de 3 kwartalen van het 6de jaar: $52{,}50 \times 1 =$ - 52,50

Totaal voor f 19 466,67 erfrente . . . . . f 446,81
en dus voor f 1000 erfrente . . . . . - 22,95
Af: voor f 19 466,67 erfrente betaalde premiën $5^3/_4 \times$ f 70 = f 402,50 en dus voor f 1000 erfrente . . . . . - 20,68

Gekweekte intrest per f 1000 erfrente . . . . . f 2,27

In 1946 wordt maar f 500 erfrente genoten dus is voor dat jaar de gekweekte intrest f 1,14; in 1965 wordt f 966,67 erfrente genoten; de gekweekte rente is voor dat jaar $\frac{966{,}67}{1000} \times$ f 2,27 = f 2,20.

Voor hem, die het recht op de rente heeft, behoort de daaraan toe te kennen geldswaarde tot het vermogen in de zin van de Wet Verm.bel. **Wie heeft het recht op de (erf)rente?**

Wil het recht op een rente tot het vermogen worden gerekend, dan moet eerst vaststaan dat er werkelijk sprake is van een *recht*.

Onderscheiden moet worden:

1°. dat de begunstigde de rente-uitkeringen weliswaar ontvangt maar alleen en voorzover hij nog als de begunstigde staat genoteerd telkens als een termijn vervalt;

2°. dat de begunstigde een zelfstandig recht op de rente heeft.

In het eerste geval is het de verzekeringnemer, die zich nog alle rechten op de uitkering van de rente heeft voorbehouden; in het tweede geval is het de begunstigde, die werkelijk een op geld waardeerbaar recht heeft.

De situatie van het eerste geval doet zich voor bij al die overeenkomsten waarbij de verzekeringnemer een rente bedingt, welke wordt uitgekeerd aan een door hem genoemde begunstigde. Zolang de begunstigde niet door aanvaarding van de begunstiging in de polis of op andere wijze te kennen heeft gegeven dat hij de door hem te ontvangen rente voor de gehele duur van uitkering heeft aanvaard en de verzekeringnemer te kennen heeft gegeven zich daarmee te verenigen, heeft de begunstigde niet een recht op de rente. Dan geldt hetgeen de Minister voor een rente, welke de begunstigde krachtens een te zijnen behoeve gemaakt beding geniet — begunstiging niet aanvaard — in de res. van 19 januari 1939, no. 140, B. no. 7208 met betrekking tot een lijfrente op het langste van twee levens heeft aangegeven.

Indien iemand, zo is zijn standpunt, belastingplichtig voor de vermogensbelasting, met een verzekeraar of met een ander een beding ten behoeve van een derde heeft gemaakt dat nog eenzijdig herroepen kan worden, wordt met dat beding voor de heffing van de vermogensbelasting geen rekening gehouden; d.w.z. zolang het beding nog herroepen kan worden wordt de belasting geheven alsof de belastingplichtige had bedongen voor zich en voor zijn erfgenamen.

De situatie in het tweede geval omschreven doet zich voor bij het ontstaan van een recht op een erfrente ten gevolge van het overlijden (van de verzorger) dan wel door het aanvaard hebben van de begunstiging.

In het zo juist genoemde geval is het de begunstigde die de geldswaarde, aan het recht op de rente toe te kennen, tot zijn vermogen in de zin van de Wet op de Verm.bel. moet rekenen.

De waardebepaling van het recht op de rente.

Voor de waardebepaling van het recht op de rente-uitkeringen maakt het een belangrijk verschil uit of er sprake is van onvoorwaardelijk dan wel voorwaardelijk recht op deze uitkeringen (zie hiervoor de op blz. 172 besproken resolutie van 22 februari 1940, no. 58, P.W. no. 14449).

Heeft de begunstigde een onvoorwaardelijk recht dan maakt het voor het vaststellen van de waarde van het tot diens vermogen behorende recht op de rente verschil uit of de rente voor hem wel van het leven afhankelijk is dan wel of dit niet het geval is. Hoewel de rente van het standpunt van de verzekeraar bezien (uitgangspunt voor de inkomstenbelasting) in het aantal termijnen is bepaald, dus voor hem niet lijfrente is, voor de begunstigde is er, indien de rente voor hem van het leven afhankelijk is, wél sprake van een lijfrente, (zie voor het zo juist aangegeven verschil blz. 126). De Wet op de Verm. bel. verwijst in art. 7 letter D voor de waardebepaling van lijfrenten naar de Successiewet; deze verwijzing geldt niet voor niet van het leven afhankelijke periodieke uitkeringen. Voor de waardebepaling van deze uitkeringen geldt letter E (schatting naar de geldswaarde in verband met de bestemming).

In het eerstgenoemde geval, waarin dus sprake is van een reeks periodieke uitkeringen, die van het standpunt van de genieter uit bezien lijfrente is, gelden de waarderingsmaatstaven voor tijdelijke lijfrenten, welke voor de toepassing van de Successiewet 1956 zijn vastgelegd in de tabel van art. 6 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 (zie blz. 128).

Hoewel in de tabel ook waardemaatstaven voorkomen voor uitkeringen, die niet van het leven afhankelijk zijn, dient, gezien de in de Wet op de Verm.bel. voorkomende verwijzing naar de Successiewet *alleen* voor lijfrenten, niet de tabel van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 gevolgd te worden doch een schatting op basis van art. 7 E van de Wet Verm.bel. Deze komt neer op de contante waarde der uitkeringen.

§ 3. DE VERZORGING DOOR MIDDEL VAN LIJFRENTE

1. *Inkomstenbelasting*

Wie wordt belast voor de lijfrente?

Nog in *Vakstudie-Nieuws* van 15 februari 1953 werd, in antwoord op de vraag wie belast was voor de lijfrente-uitkeringen in een geval, waarin A een lijfrente had gesloten op het leven van zichzelf of van een ander, en B als de herroepelijke begunstigde had aangewezen, geconstateerd hoe opmerkelijk het is dat er over deze interessante vraag geen jurisprudentie te vinden is.

Wel is voor de toepassing van de (oude) Successiewet in de resoluties van 15 januari 1936, no. 88, *P.W.* no. 13 888 en 20 april 1937, no. 66, *P.W.* no. 14 030 door de Minister te kennen gegeven dat elke uitkering op zichzelf als een schenking van A aan B diende te worden aangemerkt. Aldus werd het in *Vakstudie-Nieuws*, in antwoord op de gestelde vraag, verklaarbaar geacht dat er auteurs waren die A aanwezen als de belastingplichtige voor de lijfrente.

Niettemin luidt het antwoord anders. Naar voren wordt gebracht, dat de Inkomstenbelasting, in tegenstelling tot de Successiewet, geen rekening houdt met voorwaarden zolang ze niet zijn vervuld. Nu niet ontkend kan worden dat er termijnen van een ingegane lijfrente worden genoten, moet daarbij een genieter worden gezocht. Art. 29 geeft deze aan. Want het gaat om de vraag, wie krachtens zakelijk of persoonlijk recht van vruchtgenot de inkomsten uit goederen of uit roerend kapitaal geniet. Zolang de aanwijzing niet is herroepen is dat B: A heeft, herroepelijk, over de bron op zodanige wijze beschikt dat B de vruchten toevloeien. Voorts wordt gewezen op een oud arrest, dat van 27 januari 1926, B. no. 3762 en dat handelt over de opbrengst van een door de vader aan de zoon kosteloos in gebruik gegeven woning. De zoon wordt belast.

Nieuwe jurisprudentie, betrekking hebbend op situaties met die van de (lijf)rente, genoten uit een niet-aanvaarde begunstiging op één lijn te stellen, geeft een verdere fundering aan het standpunt dat in het onderhavige geval B en niet A belast is.

In dit verband moet eerst het arrest van 27 januari 1954, *B.N.B.* 1954/101 worden genoemd. De Hoge Raad heeft, in het geval van geschonken dividendbewijzen, niet de schenker maar de begiftigde als de genieter van de opbrengst van vermogen en dus als de belastingplichtige aangewezen.

Belangrijk voor de lijfrente met niet-aanvaarde begunstiging is het arrest van 16 november 1955, *B.N.B.* 1956/2. Door het vestigen van een vruchtgebruik tot wederopzegging (art. 766 en 779 van het B.W.) heeft een ouder bereikt, dat niet hij doch het kind, te wiens behoeve het vruchtgebruik was gevestigd, voor de vermogensopbrengst wordt aangeslagen.

De gehele lijfrente is inkomen.

De toepassing van de inkomstenbelasting levert verder geen moeilijkheden op omdat de gehele lijfrente bij de genieter wordt belast.

Toch is hierop één uitzondering.

Toch een uitzondering

Bij res. van 15 juni 1948, no. 281, B. no. 8618 heeft de Minister meegedeeld dat de bepaling van art. 128 van de Wet op de Inkomstenbelasting 1914, — volgens welke van het bedrag dat een belastingplichtige geniet aan pensioenen, wachtgelden en lijfrenten, die vóór

het in werking treden der wet (1 mei 1915) zijn ingegaan, de eerste f 1000 slechts voor de helft aan de belasting zijn onderworpen —, ook voor het Besluit L.B. 1940 en het Besluit I.B. 1941 toegepast kan worden.

Zoals gold voor de wet 1914, geldt thans ook nog dat de bepaling van art. 128 niet van toepassing is op lijfrenten, die bij huwelijkse voorwaarden of ter zake van huwelijk door bloedverwanten of aangehuwden in de rechte opgaande linie ten behoeve van kinderen of andere afstammelingen zijn gevestigd.

Bezwaar tegen het ten volle belasten van de lijfrente.

Eerder hebben we reeds het bezwaar aangegeven tegen een fiscale regeling, volgens welke de lijfrentetermijnen ten volle als inkomen moeten worden aangegeven. Met het argument, dat de lijfrente als inkomen wordt gevoeld en dus als zodanig kan worden belast, kan het belasten *niet* worden verdedigd. Al komt de premie-aftrek aan het bezwaar tegemoet, het uitgangspunt van het ten volle belasten is niet juist en dat kan de premie-aftrek niet verhelpen.

Mogelijke oplossingen.

Als de wetgever maar het onjuiste van de tot dusver gevolgde gedragslijn uit de weg zou willen ruimen dan zijn er wel oplossingen te vinden zodanig dat de kapitaalintering niet wordt belast.

Zo geeft Mr. O. Vogelenzang in *W.P.N.R.* van 7 oktober 1950, no. 4159 aan, dat slechts het rentebestanddeel dient te worden belast als de lijfrente is ontstaan door betaling van een koopsom, door legaat of door afstand van een vermogensbestanddeel; en dat de gehele uitkering in de belasting kan worden betrokken als ze is ontstaan door afstand van een deel van het inkomen en derhalve de vrijstelling van art. 16 of art. 36 is genoten.

Andere oplossingen, waarbij wordt ondervangen dat door de beperkte aftrekmogelijkheid het volledig belasten toch nog onbillijk is, gaf schrijver dezes aan in zijn dissertatie: „Ouderdomsvoorzieningen en Belastingen", N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1947.

2. *Vermogensbelasting*

a. De vrijstelling van het recht op lijfrenten

Tot het vermogen behoort het recht op lijfrenten.

Voor de vermogensbelasting wordt het recht op ingegane lijfrenten als vermogen in de zin der wet belast.

Om vast te stellen wie het recht op een lijfrente heeft gelden dezelfde criteria als voor het vaststellen wie — de verzekeringnemer of de begunstigde — het recht op een erfrente, een studierente of dergelijke rente heeft (zie dit hoofdstuk, § 2 onder 3).

Niet alle lijfrenten onder het vermogen begrepen.

De Wet Verm.bel. 1892 kent in art. 6 onder *c* oud (zie hierna) een vrijstelling, welke van het belastingjaar 1951 af is gewijzigd (art. 6

onder *c* nieuw, zie hierna) met dien verstande dat volgens art. 2 van de wet van 16 augustus 1951 tot verhoging van het tarief van de vermogensbelasting, voor wat betreft lijfrenten, welke bij het in werking treden van deze wet reeds waren verzekerd, op verzoek van de belastingplichtige art. 6 onder *c* oud toepassing kan vinden. Is dus voor een belastingplichtige de vrijstelling in haar oorspronkelijke vorm voordeliger dan de vrijstelling in haar nieuwe vorm, dan kan hij toepassing van art. 6 onder *c* oud verzoeken.

Tekst art. 6 onder *c* oud.

De tekst van art. 6 onder *c* oud luidt dat onder vermogen niet worden begrepen:

het recht op lijfrenten, voor zover deze gezamenlijk niet meer bedragen dan f 1200 per jaar, indien dat recht verkregen is door betaling van een gelijkblijvende premie gedurende ten minste 10 jaren, mits de genieter der lijfrente niet bovendien een belastbaar vermogen van f 16 000 of meer bezit.

Tekst art. 6 onder *c* nieuw.

Volgens de nieuwe tekst van art. 6 onder *c* valt niet onder vermogen:

het recht op lijfrenten, verkregen door betaling van een gelijkblijvende premie, welke, behoudens in geval van invaliditeit of overlijden, gedurende ten minste 20 jaren verschuldigd is, voor zover deze lijfrenten, vermeerderd met pensioenen als bedoeld onder letter *d* (pensioenen, welke krachtens wet of verordening zijn toegekend of door particuliere werkgevers ter zake van verrichte arbeid verschuldigd zijn), gezamenlijk niet meer bedragen dan

f 3000 per jaar voor degene die de premie heeft betaald, mits hij bij de aanvang van het belastingjaar of de aanvang van de belastingplicht in de loop van het jaar de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt dan wel invalide is;

f 2000 per jaar voor de weduwe van degene die de premie heeft betaald en

f 500 per jaar voor een minderjarig kind van degene die de premie heeft betaald.

De meningen zijn verdeeld over de vraag of, als het totaal van de lijfrenten plus pensioenen hoger ligt dan de in de wet genoemde bedragen, toch deze bedragen van vermogensbelasting zijn vrijgesteld en dus alleen het meerdere is belast.

Omdat volgens de wettekst de vrijstelling voor lijfrenten geldt „voor zover" enz. mag hier wel uit afgeleid worden — een redelijke wetsuitlegging van art. 6 onder *d* eist dit ook — dat alleen het recht op lijfrenten boven de vrijgestelde bedragen in de belasting wordt betrokken.

De andere opvatting zou er toe leiden dat, als er geen pensioen is (dat altijd vrij is) doch wél een lijfrente van f 3200, de gehele lijf-

rente belast zou zijn. Daarmee zou de in de individuele sfeer geschapen lijfrente fiscaal wel zeer nadelig staan ten opzichte van de werkgever-werknemer-pensioenen.

De betekenis toe te kennen aan het „voor zover".

Pas in 1957 is over de betekenis van „voor zover" jurisprudentie verschenen. De Raad van beroep te Amsterdam heeft bij uitspraak van 4 januari 1957 (opgenomen in *F.E.D.* onder Vb : art. 6*c* : 1) beslist dat de geschiedenis van art. 6*c* (oud) van de Wet Vermogensbelasting 1892 er toe dwingt de daar gebezigde woorden „voor zover" te lezen als „indien". Dit omdat de voorstellen van het amendement, waaraan de bepaling haar ontstaan dankt, zich uitdrukkelijk verenigden met het voorstel van de toenmalige Minister van Financiën de vrijstelling te beperken tot de lijfrenten, die gezamenlijk niet meer bedragen dan bv. f 1000. Uit een aantekening in de *F.E.D.*, bij deze uitspraak gemaakt, blijkt dat deze opvatting ook die is van prof. dr. P. J. A. Adriani in zijn Wet op de Vermogensbelasting, 4de druk, bladz. 281.

b. De waardering van het recht op een lijfrente, afhankelijk van één leven

Waardering met toepassing van de multiplicator.

De waardering van het recht op een lijfrente op één leven geschiedt voor de vermogensbelasting volgens de tabel van art. 47 der Successiewet.

Zoals bekend wordt de waarde bepaald door vermenigvuldiging van het jaarbedrag van de lijfrente met een met de leeftijd afdalende factor. Voor de leeftijd 20 jaren of jonger is de multiplicator 22; voor die van 90 jaren of ouder 2.

Indien de waarde aldus wordt bepaald, komt deze op een lager bedrag dan de aan een verzekeraar te betalen koopsom, welke op het moment van waardering zou gelden.

Waarderingstechniek.

Indien A de verzekeringnemer, verzekerde en begunstigde is, levert de waardering geen probleem: waarde = jaarrente × multiplicator behorend bij de leeftijd van A.

Indien A de verzekeringnemer en de verzekerde is en B de begunstigde, is, bij niet-aanvaarde begunstiging, de lijfrente voor A vermogen in de zin van de Wet Verm.bel., bij aanvaarde begunstiging is de lijfrente vermogen voor B.

Als A de verzekeringnemer is, B de verzekerde en A de begunstigde, behoort de lijfrente tot het vermogen van A.

Hoe moet nu in het zo juist genoemde geval de waarde worden bepaald?

Bij een uitspraak van de Raad van beroep te *Amsterdam* van 20 juli 1937, B. no. 6729 heeft de Raad in een geval als hier gesteld (A de verzekeringnemer 73 jaar; zijn echtgenote B de verzekerde 50 jaar)

beslist dat het uit de onderhavige overeenkomst voor A voortvloeiende recht voor hem zowel van zijn eigen leven als dat van zijn echtgenote afhankelijk is en dat de waarde, met verwaarlozing van de kans dat B vóór A zal komen te overlijden, bepaald kan worden door vermenigvuldiging van het jaarbedrag der rente met de leeftijdsfactor voor A.

Nagegaan moet dus worden wie het *recht* heeft op de lijfrente, deze moet aangeven en dan naar *zijn* leeftijdsfactor. Hetgeen in casu B heeft is dus niet anders dan een lijfrente, welke eerst bij het overlijden van A ingaat: deze „polis van lijfrente" behoort voor B niet tot het vermogen in de zin der wet.

c. De waardering van het recht op een lijfrente, afhankelijk van twee of meer levens

De waarderingsmaatstaf

Voor de waardering van het recht op een lijfrente afhankelijk van twee of meer levens verwijst de vermogensbelasting naar art. 7 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

Een periodieke uitkering in geld, vervallende bij het overlijden van de langstlevende van twee of meer personen, wordt gelijkgesteld met een periodieke uitkering, afhankelijk van het leven van iemand die vijf jaren jonger is dan de jongste van de vorenbedoelde personen.

Indien de uitkering bij het eerste sterfgeval een einde neemt vindt ook een herleiding tot een periodieke uitkering afhankelijk van één leven plaats. Bij de leeftijd van de oudste der verzekerden wordt dan 5 jaar opgeteld.

Met inachtneming van hetgeen hierna gezegd zal worden over één lijfrente op twee levens of twee lijfrenten op één leven, de waardering naar de zo juist aangegeven maatstaven vindt slechts plaats als het gaat om een lijfrente bedongen door iemand op het leven van twee andere personen, eventueel op het leven van hemzelf en dat van een ander, en, in het laatste geval, indien zij niet samen tot de lijfrente gerechtigd zijn (zie ook blz. 185).

Eén lijfrente op twee levens of twee lijfrenten op één leven.

De waarderingsmaatstaf volgens de oude Successiewet, welke ook gold voor de vermogensbelasting, leidde voor lijfrenten, afhankelijk van één leven, door toepassing van de multiplicator altijd tot een belangrijk lagere uitkomst dan wanneer de waarde op de aankoopwaarde zou worden bepaald. De oorzaak hiervan is dat toen de tabel van de Successiewet, in 1917, opnieuw werd opgesteld, uitgegaan werd van een levensduur der mensen die heel wat korter werd geschat dan de levensduur op grond waarvan de levensverzekeringmaatschappijen in latere jaren de aankoopwaarden van lijfrenten berekenden.

Splitsingen. Het lag voor de hand dat men op de gedachte kwam om het recht op een lijfrente op twee levens in tweeën gesplitst te denken: in een lijfrente op het leven van de ene verzekerde en in een lijfrente op het leven van de andere verzekerde (voor wie het recht ingaat bij het overlijden van de ene verzekerde) of wel in twee in elkaar verbonden polissen vast te leggen. Daarmee meende men te kunnen bereiken dat de lopende lijfrente gewaardeerd kon worden met toepassing van de multiplicator en dat de overlevingsrente buiten de heffing zou blijven (polis van lijfrente).

Bij de res. van 19 januari 1939, no. 140, B. no. 7208 heeft de Minister te kennen gegeven dat een dergelijke splitsing niet aan de waardering ten grondslag gelegd kan worden. Er is een lijfrente gevestigd op twee levens en het is deze, welke de gerechtigde op de uitkering op de aangegeven wijze behoort te waarderen, ook al is zijn leven één van de levens, waarvan de lijfrente afhankelijk is gesteld.

Zouden er twee, niet samenhangende, dus ook niet op een of andere manier aan elkaar verbonden polissen zijn, dan is er een situatie geschapen, waarbij de ene polis in haar waardering los van de andere staat. Daar in veel gevallen daarmee de compensatie van risico's verloren gaat (zoals bij de lijfrente plus overlevingsrente) en men derhalve in hogere premie of koopsom vervalt dan wanneer beide risico's in één polis waren gecombineerd, slaat het fiscale voordeel meestal in een tariefnadeel om.

Nieuwe jurisprudentie heeft op het punt van splitsing een ander licht geworpen. In dit verband moeten twee arresten besproken worden, dat van 8 december 1954, *B.N.B.* 1955/23 en dat van 9 november 1955, *B.N.B.* 1955/396.

In het eerste arrest gaat het om een periodieke uitkering aan een aantal personen (de erfgenamen van degeen die de uitkering had bedongen), bij de dood van één hunner aanwassend bij de anderen en eindigend bij de dood van de langstlevende. De Hoge Raad besliste dat er voor elk hunner voor zijn evenredig deel bij de aanvang van het belastingjaar een periodieke uitkering van zijn leven afhankelijk is, welke gewaardeerd moet worden volgens de waarderingsmaatstaf van lijfrenten op één leven en niet, zoals door de belastinginspectie was gesteld, volgens de maatstaf welke geldt voor lijfrenten op méér levens.

De Hoge Raad gaf te kennen dat de vraag, of de lijfrente van het leven van één persoon of van meerdere personen afhankelijk is, voor de toepassing van de vermogensbelasting niet moet worden bezien van het standpunt van de toezeggende maatschappij uit, aangezien te dezen niet moet worden beoordeeld wat de verplichtingen van die

maatschappij zijn, doch welke rechten behoren tot het vermogen van de belanghebbende als genieter van de uitkering.

In casu behoorde de lijfrente dus gekapitaliseerd te worden met de mulitiplicator behorend bij de leeftijd van de genieter terwijl met de kans op aanwas, als opleverende een voorwaardelijke en dus niet-ingegane lijfrente, geen rekening behoefde te worden gehouden (is „polis van niet-ingegane lijfrente").

Aansluitend op de zo juist genoemde beslissing is die, welke is opgenomen in het arrest van 9 november 1955. De Hoge Raad stelde vast dat een vruchtgebruik aan echtgenoten gezamenlijk en bij overlijden van de eerststervende bij opvolging voor het geheel overgaande op de langstlevende voor de waardebepaling voor de vermogensbelasting niet moet worden behandeld als één recht van vruchtgebruik, afhankelijk van méér dan één leven, maar dat tot het gezamenlijk vermogen behoren twee rechten van vruchtgebruik, afhankelijk onderscheidenlijk van het leven van de man en van dat van de vrouw en daarnaast voorwaardelijke rechten op het verkrijgen van vruchtgebruik. De waarde dient dus te worden bepaald op onderscheidenlijk 9 × en 8 × (de bij de leeftijden van de man en de vrouw behorende vermenigvuldigingscijfers) 4 % van $^1/_2$ × de waarde van het vermogen. De kans op aanwas blijft ook hier weer buiten de heffing.

Het voorgaande brengt ertoe ten aanzien van een echtpaar het volgende te stellen. Indien echtgenoten, — waarbij het niet ter zake doet of zij al dan niet in gemeenschap van goederen zijn gehuwd —, gezamenlijk gerechtigd zijn tot een lijfrente, welke van het standpunt van de verzekeraar uit, dus technisch, van beider leven afhankelijk is en welke na het overlijden van één hunner voor het volle bedrag op de langstlevende overgaat, dan behoort tot hun gezamenlijk vermogen een halve lijfrente uitsluitend afhankelijk van het leven van de man en een halve lijfrente, uitsluitend afhankelijk van het leven van de vrouw. Daarnaast behoren tot het gezamenlijke vermogen voorwaardelijke en dus niet ingegane lijfrenten, welke niet onder het belastbaar vermogen kunnen worden begrepen.

Gebleken is dat de boven weergegeven conclusie door het Departement van Financiën wordt gedeeld.

De vraag, twee lijfrenten op één leven of één lijfrente afhankelijk van twee levens, is ook aan de orde gekomen in de uitspraak van de Raad van beroep Groningen van 24 januari 1957, gepubliceerd in *Vakstudie-Nieuws* van 1 april 1957, punt 19. Het betrof hier een dadelijk ingaande lijfrente, gekocht door de belanghebbende en op diens leven, met dien verstande dat indien hij vóór zijn echtgenote zou overlijden een lijfrente tot gelijk bedrag op haar leven zal ingaan.

Tegenover het standpunt van de belanghebbende: lijfrente op het leven van de belanghebbende met een uitgestelde lijfrente op het leven van de echtgenote, stelde de Raad van beroep, conform het standpunt van de inspecteur, dat er sprake was van één lijfrente op twee levens met volle overgang op de langstlevende. Zou in het eerste geval volstaan kunnen worden met voor de vermogensbelasting te verantwoorden een waarde gelijk aan het bedrag van de lijfrente vermenigvuldigd met de multiplicator behorend bij de leeftijd van de belanghebbende, de Raad van beroep besliste dat hier sprake was van één lijfrente op twee levens, te waarderen naar de ten tijde van desbetreffende aanslagen geldende regel, d.w.z. naar een waarde gelijk aan het bedrag, waarvoor de lijfrente zou kunnen worden aangekocht.

Deze beslissing lijkt niet te passen in die van de Hoge Raad, zo juist besproken, indien de echtelieden samen tot de lijfrente gerechtigd zouden zijn. Aangenomen moet dus worden dat zij niet in gemeenschap van goederen zijn gehuwd en de man als verzekeringnemer is opgetreden en alleen tot de lijfrente gerechtigd is, een omstandigheid die niet uit de uitspraak, zoals deze is gepubliceerd, blijkt.

Lijfrenten op twee levens met gedeeltelijke overgang.

Het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 geeft wel waarderingsmaatstaven voor lijfrenten afhankelijk van twee of meer levens met volle overgang op de langstlevende doch niet voor lijfrenten, afhankelijk van twee of meer levens met gedeeltelijke overgang.

Er is sprake van een lijfrente met gedeeltelijke overgang indien een lijfrente, afhankelijk van de levens van twee personen bij vóóroverlijden van één van beiden voor bv. de helft of driekwart van het oorspronkelijke bedrag op het leven van de langstlevende doorloopt. Is de lijfrente gevestigd op het leven van echtelieden dan is het gebruikelijk dat alleen bij vóóroverlijden van de man deze voor de vrouw wordt verlaagd op de helft of driekwart van het oorspronkelijke bedrag. Een ander meer algemeen gesteld voorbeeld is dat van een lijfrente, eerst f r per jaar zolang beiden leven, die bij overlijden van de man vóór de vrouw f s ($r > s$) en bij overlijden van de vrouw vóór de man f t ($r > t$) zal bedragen. Hoe behoren dergelijke lijfrenten gewaardeerd te worden?

Werken wij dit aan de hand van de volgende voorbeelden uit.

I. Een lijfrente van bv. f 1000 waartoe de verzekeringnemer gerechtigd is en die voor de helft op de langstlevende van de twee verzekerden, oud resp. 51 en 47 jaar, overgaat, bestaat in wezen uit een lijfrente van f 500 eindigend bij het overlijden van de langstlevende van beiden en uit ene van f 500 eindigend bij het eerste sterfgeval. Aldus gesplitst kan de waarde aan de hand van art. 7, leden 1 en 2, van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 worden berekend.

De waarde is

500 × 19 (multiplicator behorend bij de leeftijd van de jongste der verzekerden 47 — 5) . . . . . f 9500

500 × 14 (multiplicator bij de leeftijd van de oudste der verzekerden 51 + 5) . . . . . - 7000

f 16 500

Zouden beide verzekerden (man en vrouw) samen tot de lijfrente gerechtigd zijn dan kan volgens het eerder besproken arrest en de door het Departement van Financiën gehuldigde opvatting het bedrag f 9500 vervangen worden door 250 × 16 (multiplicator leeftijd man) + 250 × 18 (multiplicator leeftijd vrouw) = f 8500.

II. Dezelfde lijfrente voor echtelieden, doch met de bepaling dat bij vóóroverlijden van de man de lijfrente voor de vrouw tot op de helft wordt verlaagd. Er is thans f 500 lijfrente tot het laatste sterfgeval en f 500 lijfrente op het leven van de man. Is de man alleen gerechtigd dan is de waarde 500 × 19 + 500 × 16 = f 17 500. Zijn de echtelieden samen gerechtigd dan bedraagt de waarde f 16 500.

III. Dezelfde lijfrente, doch na het overlijden van de man voor de vrouw doorlopend met f 500, na het overlijden van de vrouw vóór de man doorlopend met f 750. Welke splitsing kan men het beste aanbrengen om de waardering te kunnen onderbrengen bij de waarderingsvoorschriften van het Uitvoeringsbesluit?

Ziet men naar de volgorde van behandeling van de lijfrenten op één leven en van die op méér levens, zoals die in de Uitvoeringsresolutie Successiewet 1956 is opgenomen, dan zou dit ervoor kunnen pleiten voor de onderhavige lijfrenten na te gaan hoe ver men daar lijfrenten op één leven in kan ontwaren om vervolgens de splitsing te eindigen met lijfrente(n) op twee levens. Het gewenste doel wordt bereikt als men de volgende splitsing aanhoudt:

lijfrente op het leven van de man f 1000 — f 500 = f 500

lijfrente op het leven van de vrouw f 1000 — f 750 = f 250

lijfrente op beider leven, eindigend bij het laatste sterfgeval f 250

of als r de totale lijfrente is, s de lijfrente voor de man en t de lijfrente voor de vrouw de formule $(r - t)$ op leven man + $(r - s)$ op leven vrouw + $(s + t - r)$ op beider leven.

De waardeberekening — daarbij aangenomen dat alleen de man tot de lijfrente gerechtigd is — verloopt dan als volgt:

500 × multiplicator leeftijd man = 500 × 16 = . . . f 8000

250 × „ „ vrouw = 250 × 18 = . . . - 4500

250 × „ „ vrouw — 5 jaar = 250 × 19 = - 4750

f 17 250

Een andere evengoed te verdedigen wijze van berekening is die, waarbij men zich afvraagt hoeveel lijfrente er altijd wordt genoten: f 500. Dan is er nog f 250 alleen op het leven van de man en f 250 eindigend bij het eerste sterfgeval. Deze opzet leidt tot de volgende waarde:

500 × 19	f 9500
250 × 16	- 4000
250 × multiplicator leeftijd man + 5 jaar = 250 × 14 =	- 3500
	f 17 000

Deze berekeningswijze leidt in dit geval tot een ietwat lagere waarde.

Zouden de echtelieden samen tot de lijfrente gerechtigd zijn, dan leidt dit voor de waardebepaling van het uitgesplitste deel dat eindigt bij het laatste sterfgeval nog tot een lager bedrag. Het bedrag f 4750 in de eerste berekening wordt dan 125 × 16 + 125 × 18 = f 2000 + f 2250 = f 4250 en het bedrag f 9500 uit de tweede berekening wordt f 250 × 16 + 250 × 18 = f 8500. Het verschil tussen de eerste en de tweede methode wordt hierdoor nog vergroot ten gunste van de laatste.

d. De waardering van het recht op een lijfrente met fixe-beding

Als men de lijfrente-fixe voor de vermogensbelasting zou moeten waarderen dan kan niet de weg worden gevolgd, volgens welke de lijfrente met de multiplicator wordt berekend — al of niet met een bepaald bedrag daaraan toegevoegd, waarmee de geldswaarde wordt uitgedrukt van de kans dat de fixe-bepaling in werking treedt —, maar dan moet de waardering zich richten naar een splitsing van de polis in één van een vaste rente en één van een uitgestelde lijfrente.

Daarbij sluit men dan aan bij het door de Administratie voor de toepassing van de inkomstenbelasting in de resolutie van 29 april 1944, no. 58, B. no. 7994, ingenomen standpunt, volgens welke een polis van lijfrente met 10 jaar fixe beschouwt dient te worden als aanspraak of uitzicht te geven op een vaste rente gedurende 10 jaar, eventueel gevolgd door een uitgestelde lijfrente. De polis van uitgestelde lijfrente valt niet onder het vermogen in de zin der wet.

Het door de Administratie ingenomen standpunt is intussen voor de toepassing van de inkomstenbelasting door de Hoge Raad bevestigd bij het arrest van 5 december 1956, *B.N.B.* 1957 60 (zie blz. 33).

De waardering van de, van het standpunt van de verzekeraar bezien, vaste rente richt zich voor de rechthebbende naar het niet of wel voor *hem* van het leven afhankelijk zijn. In het eerste geval behoort de

contante waarde van de uitkeringen tot het vermogen; in het tweede geval moet de rente als tijdelijke lijfrente worden gewaardeerd volgens art. 6 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 (zie de tabel op blz. 128).

e. De waardering van het recht op een lijfrente met z.g. voortgezette restitutie

Vervolgen wij met na te gaan hoe het recht op een ingegane „lijfrente" met voortgezette restitutie voor de vermogensbelasting moet worden gewaardeerd. Nu de Hoge Raad heeft vastgesteld hoe een dergelijke lijfrente moet worden bezien (arrest van 12 december 1956, *B.N.B.* 1957/61) levert het vaststellen van de waarde geen moeilijkheden op. Telkens per 1 januari, de aanvang van het belastingjaar, moet verantwoord worden de contante waarde van de nog te ontvangen „lijf"-rentetermijnen, aan welke nog restitutie is verbonden; de rentetermijnen, welke werkelijk lijfrentetermijnen zijn, behoeven als „polis van lijfrente" niet als vermogen verantwoord te worden.

Evenals gold het een lijfrente-fixe, ook voor de „lijfrente" met restitutie geldt, dat het voor de waardebepaling wel van betekenis is of de rente voor de genieter niet of wel van het leven afhankelijk is. In het eerste geval behoort, evenals voor de fixe-rente, de contante waarde tot het vermogen (zie blz. 178); in het tweede geval geldt de tabel van art. 6 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

f. Het recht op uitkeringen uit het familierecht voortvloeiende

Ten slotte nog een enkel woord over de eventueel in het vermogen op te nemen waarde, toe te kennen aan het recht op uitkeringen uit het familierecht voortvloeiende.

Art. 6 van de Wet Verm.b. bepaalt onder letter *e* dat niet onder vermogen in de zin van de wet worden begrepen het recht op het wettelijk vruchtgenot en rechten op periodieke uitkeringen en verstrekkingen, rechtstreeks uit het familierecht voortvloeiende. Hieronder vallen die rechten op periodieke uitkeringen en verstrekkingen, welke blijkens het B.W. geacht kunnen worden op het familierecht te zijn gegrond. Als voorbeelden te geven de alimentatieuitkeringen tussen bloed- en aanverwanten in de rechte linie en die bij echtscheiding vastgesteld.

De hierbedoelde uitkeringen kunnen, indien gekapitaliseerd, door degene te wiens laste de alimentatie komt, conform art. 8 van de Wet Verm.b., niet als schuld in mindering van de totale waarde van zijn bezittingen worden gebracht.

B